

2025 m.

žmogaus teisių padėties Lietuvoje stebėsenos ataskaita

Turinys

Įvadas	4
Apsauga nuo smurto artimoje aplinkoje ir seksualinių nusikaltimų	7
Smurto artimoje aplinkoje statistika	8
Kovos su smurtu prieš moteris ir smurtu artimoje aplinkoje priemonės	13
Smurto prevencija darbo aplinkoje	18
Apsauga nuo seksualinio smurto ir prievartos	19
Smurtas prieš vaikus	23
Apibendrinimas	27
Rekomendacijos	27
Reprodukcinės sveikatos apsauga ir reprodukinių teisių užtikrinimas	29
Reprodukcinės sveikatos paslaugų ir priemonių prieinamumas Lietuvoje	30
Ankstyvosios intervencijos ir lankymo paslaugos	32
Pagalbinio apvaisinimo paslaugų teisinio reguliavimo iniciatyvos	33
Teisė pasirinkti nėštumo nutraukimą ir paslaugų užtikrinimo iššūkiai	36
Švietimas reprodukinių teisių temomis ir informacijos prieinamumas	37
Reprodukcinės sveikatos teisinis reguliavimas Lietuvoje ir reguliavimo tobulinimo iniciatyvos	39
Apibendrinimas	41
Rekomendacijos	42
LGBTIQ+ asmenų padėtis	44
Teisinė tos pačios lyties porų apsauga	45
Translyčių asmenų teisių užtikrinimas	48
Tyrimai apie translyčių asmenų situaciją darbo rinkoje	52
Diskriminacija seksualinės orientacijos ir lytinės tapatybės pagrindais	53
Neapykantos nusikaltimai	54
LGBTIQ+ asmenų apsaugos klausimas strateginiame planavime	58
Švietimas	60
Apibendrinimas	61
Rekomendacijos	62
Asmenų su negalia teisių užtikrinimas	63
Pagrindiniai teisėkūros pokyčiai	63
Užimtumas	66
Lygybė ir nediskriminavimas	68
Gyvenimas savarankiškai ir įtrauktis į bendruomenę	69
Teisinis veiksnumas	70
Asmens laisvė ir saugumas	71

Teisė į švietimą	74
Apibendrinimas	76
Rekomendacijos	77
Užsieniečių teisių užtikrinimas	79
Statistiniai duomenys	80
Integracijos priemonės ir projektai	82
Užsieniečių integracija į darbo rinką	86
Kalbos mokymasis	89
Užsieniečių „apgręžimo“ politika	91
Prieiga prie prieglobsčio procedūros	93
Judėjimo laisvės apribojimai ir sąlygos	99
Kiti pokyčiai	102
Apibendrinimas	107
Rekomendacijos	108
Nuteistųjų teisių užtikrinimas	110
Statistiniai rodikliai laisvės atėmimo vietose	110
Žmogiškieji ištekliai kalėjimuose	115
Iššūkiai užtikrinant orias kalinimo sąlygas	118
Smurtas tarp nuteistųjų	121
Kriminalinės subkultūros įtaka	124
Psichologinė pagalba, savižudybių ir savęs žalojimo prevencija	127
Darbinė veikla ir mokslas	128
Bausmių skyrimo ir lygtinio paleidimo tendencijos	133
Apibendrinimas	137
Rekomendacijos	137
Darbuotojų teisės ir jų užtikrinimas	139
Darbuotojų teisės ir jų užtikrinimas Lietuvoje	139
Teisė streikuoti	141
Europos Sąjungos teisės įgyvendinimas	143
Darbo ginčai	145
Psichologinio smurto prevencija, teisė į saugią ir sveiką aplinką	146
Apibendrinimas	148
Rekomendacijos	148
Religijos laisvė	150
Politiniai ir teisiniai ginčai dėl religijos laisvės	154
Religinė demografija ir visuomenė	161
Moksliniai tyrimai religijos laisvės užtikrinimo srityje	164
Apibendrinimas	167
Rekomendacijos	167

Įvadas

Džiaugiamės galėdamos pristatyti 2025 m. žmogaus teisių padėties Lietuvoje stebėsenos ataskaitą. Seimo kontrolierių įstaiga, vykdydama Nacionalinės žmogaus teisių institucijos funkcijas, nuosekliai stebi žmogaus teisių padėtį šalyje, vertina teisinio reguliavimo ir jo praktinio įgyvendinimo pokyčius, atkreipia dėmesį į sisteminės problemas ir teikia rekomendacijas valstybės bei savivaldybių institucijoms. Tikime, kad pagarba kiekvieno asmens teisėms ir laisvėms bei veiksminga jų apsauga yra kiekvienos demokratinės teisinės valstybės vertybinis pagrindas.

Kasmet prie šios ataskaitos rengimo prisideda vis platesnis ekspertų ratas, todėl galime išsamiau pažvelgti į skirtingas žmogaus teisių apsaugos sritis ir įvertinti ne tik teisėkūros pokyčius ar valstybės institucijų deklaruojamus tikslus, bet ir tai, kaip žmogaus teisės užtikrinamos kasdieniame gyvenime. Būtent praktinis teisių įgyvendinimas leidžia spręsti, ar valstybės priimti įsipareigojimai tampa realia apsauga kiekvienam žmogui, ypač tam, kuris dėl savo padėties yra labiau pažeidžiamas.

2025 m. daugelyje sričių imtasi svarbių teisėkūros ir politikos formavimo iniciatyvų, stiprėjo visuomenės gebėjimas atpažinti žmogaus teisių pažeidimus, plėtėsi diskusijos apie iki šiol nepakankamai dėmesio sulaukusias problemas. Vis dėlto nemaža dalis teigiamų iniciatyvų dar netapo veiksmingomis ir visiems prieinamomis apsaugos priemonėmis. Kai kuriose srityse pažangą stabdė fragmentiškas teisinis reguliavimas, politinio sutarimo stoka, nepakankami žmogiškieji ar finansiniai ištekliai.

2025 m. žmogaus teisių srityje matyti reikšmingų teigiamų pokyčių. Reprodukcinės sveikatos srityje plėstos ankstyvosios intervencijos ir šeimų lankymo paslaugos, pradėtos diskusijos dėl Reprodukcinės sveikatos įstatymo ir pagalbinio apvaisinimo prieinamumo didinimo. Asmenų su negalia teisių apsauga sustiprinta įtvirtinus tinkamo sąlygų pritaikymo principą ir tobulinant šunų pagalbiniųkų pasitelkimo reglamentavimą. Konstitucinio Teismo nutarimas atvėrė galimybę tos pačios lyties poroms siekti teisinio santykių pripažinimo.

Teigiamų poslinkių būta ir darbuotojų, smurtą patiriančių asmenų bei užsieniečių teisių užtikrinimo srityse. Intensyvi teisėkūra ir diskusijos apėmė socialinio dialogo stiprinimą ir darbuotojų atstovų apsaugą. Užsieniečių teisių srityje teigiamai vertintinas Priėmimo ir integracijos agentūros įsteigimas. Jai pavesta užtikrinti veiksmingą prieglobsčio prašytojų priėmimą ir kurti bei įgyvendinti pagarba žmogaus teisėms ir orumui grindžiamą užsienio kilmės Lietuvos gyventojų integracijos sistemą.

Vis dėlto kai kuriose kitose srityse pažanga tebėra fragmentiška. Reprodukcinės sveikatos paslaugų prieinamumas kol kas priklauso nuo atskirų įstaigų praktikos, kontracetinių priemonių kompensavimas ribotas, o priverstinės sterilizacijos galimybė nėra visiškai pašalinta. Asmenys su negalia vis dar susiduria su žemu užimtumo lygiu, didėjančia skurdo rizika, lėta deinstitutionalizacija ir teisių ribojimu taikant neveiksnumo, priverstinės hospitalizacijos ir suvaržymo priemones. Vis dar nėra aiškaus partnerystės reglamentavimo, o translyčiams asmenims sudėtinga pasiekti teisinį lytinės tapatybės pripažinimą ir sveikatos priežiūros paslaugas. Religinių bendruomenių pripažinimo procedūros taip pat tebėra nepakankamai aiškos, o skirtingų kategorijų religinių bendruomenių teises reglamentuojantis teisinis reguliavimas kartais išlieka prieštaringas ir neišsamus.

Didžiausią susirūpinimą kelia sisteminės smurto, prieglobsčio ir bausmių vykdymo problemos. Smurtas artimoje aplinkoje neproporcingai dažnai paveikia moteris, o pakartotinis apsaugos orderių skyrimas rodo, kad trumpalaikės priemonės neužtikrina ilgalaikio saugumo; taip pat trūksta specializuotų paslaugų seksualinį smurtą patyrusiems asmenims. Tęsiama užsieniečių apgrėžimo praktika, o judėjimo ribojimai užsieniečių centruose gyvenantiems asmenims neretai prilygsta faktiniam sulaikymui. Kalėjimuose darbuotojų trūkumas, pasenusi infrastruktūra, smurtas ir kriminalinė subkultūra riboja nuteistųjų saugumą ir orumą, todėl būtina stiprinti resocializaciją, žmogiškuosius išteklius, konfidencialius pranešimo mechanizmus ir lygtinio paleidimo taikymą.

Šioje ataskaitoje pristatomi pokyčiai dar kartą patvirtina, kad žmogaus teisių pažanga negali būti vertinama vien pagal priimtų teisės aktų skaičių. Tikroji pažanga pasiekama tuomet, kai teisinės garantijos tampa prieinamomis paslaugomis, veiksmingais teisių

gynimo būdais ir pagarbiu institucijų elgesiu su kiekvienu žmogumi. Kai žmogus, patyręs smurtą, turintis negalią, atliekantis bausmę ar prašantis prieglobsčio, gali pasinaudoti savo teise ten, kur gyvena, ir tuomet, kai jam to reikia.

Veiksmingo sprendimo pradžia – tinkamai įvardyta problema. Geriausiai ją atpažįsta tie, kurie su ja susiduria kasdien, nes jų patirtis leidžia pastebėti tai, kas ne visada matoma institucijoms planuojant ir įgyvendinant sprendimus: kur paslauga nutrūksta, kodėl įtvirtinta teise nepasinaudojama, kas ją iš esmės padaro nepasiekiamą. Todėl suinteresuotas visuomenės grupės ir joms atstovaujančias organizacijas būtina kviešti į diskusiją jau tada, kai svarstoma, kokią problemą siekiama išspręsti, o ne tik vertinant jau parengtą teisės akto projektą.

Tikimės, kad ataskaitoje pateiktas žmogaus teisių padėties vertinimas ir rekomendacijos padės sprendimų priėmėjams aiškiau matyti sritis, kuriose pokyčiai yra neatidėliotini, ir paskatins kryptingus veiksmus kuriant teisingesnę, saugesnę bei įtraukesnę visuomenę, kurioje nė vieno žmogaus teisės neliktų tik formaliai deklaruojamos.

Nuoširdžiai dėkojame visiems ekspertams, institucijoms, nevyriausybiniams organizacijoms ir kitiems partneriams, prisidėjusiems prie šios ataskaitos rengimo. Taip pat dėkojame visiems, kurie kasdien savo darbu, profesine atsakomybe ir pilietiniu aktyvumu stiprina žmogaus teisių ir laisvių apsaugą Lietuvoje.

Seimo kontrolierių įstaigos vadovė,
Seimo kontrolierė

dr. Erika Leonaitė

Seimo kontrolierė

dr. Jolita Miliuvienė

Apsauga nuo smurto artimoje aplinkoje ir seksualinių nusikaltimų

Erika Leonaitė, Greta Bylaitė

2025 m. kai kurių nusikalstamų veikų artimoje aplinkoje, įskaitant nužudymus, sunkius sveikatos sutrikdymus ir seksualinio smurto atvejus, skaičius nežymiai mažėjo, o visuomenės informuotumas ir gebėjimas atpažinti smurtą didėjo. Instituciniu lygmeniu toliau buvo efektyviai taikomas apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje orderis, stiprinamos prevencinės priemonės darbo aplinkoje ir seksualinio smurto srityje, taip pat plėtojamos viešos iniciatyvos ir diskusijos dėl seksualinio smurto teisinio reguliavimo tobulinimo. Vis dėlto, vertinant 2025 m. situaciją, išlieka reikšmingi iššūkiai: smurtas artimoje aplinkoje tebėra plačiai paplitęs ir neproporcingai paveikia moteris; vis dar trūksta politinės valios ratifikuoti Stambulo konvenciją; dažnas pakartotinis apsaugos orderių skyrimas atskleidžia smurto sisteminį pobūdį ir ribotą apsaugos priemonių efektyvumą; išlieka kibernetinio ir sisteminio smurto teisinio reglamentavimo spragos; specializuotų asmens sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas seksualinį smurtą patyrusiems asmenims vis dar yra nepakankamas; visuomenėje tebėra gajūs stereotipai ir aukas stigmatizuojančios nuostatos. Dėl šių priežasčių tikslinga stiprinti smurto prevencijos priemones, plėsti prieinamą ir specializuotą pagalbą nukentėjusiesiems, tobulinti teisinį reguliavimą ir užtikrinti nuoseklų bei koordinuotą tarpinstitucinį atsaką į smurtą artimoje aplinkoje, smurtą dėl lyties bei smurtą prieš moteris ir vaikus.

Apsauga nuo smurto artimoje aplinkoje ir seksualinių nusikaltimų yra tiesiogiai susijusi su valstybės pareiga užtikrinti kiekvieno asmens teisę į gyvybę, fizinį ir psichologinį neliečiamumą, orumą ir laisvę nuo diskriminacijos.

Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT) yra konstatavęs¹, kad valstybės turi pozityvią pareigą imtis priemonių, skirtų užtikrinti jos jurisdikcijoje esančių asmenų, ypač pažeidžiamų asmenų ir vaikų, apsaugą nuo kankinimo, nežmoniško ar žeminančio elgesio

¹ [Europos Žmogaus Teisių Teismo 2009 m. rugsėjo 9 d. sprendimas byloje Opuz prieš Turkiją](#), peticijos Nr. 33401/02, 159 punktas.

arba baudimo, įskaitant tokį netinkamą elgesį, kurį vykdo privatūs asmenys. Moterų žmogaus teisės ir lygių galimybių užtikrinimas įtvirtintas Jungtinių Tautų Konvencijoje dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims (toliau – CEDAW), kuria siekiama panaikinti bet kokią moterų diskriminaciją ir užtikrinti lygias teises politiniame, ekonominiame, socialiniame ir kultūriniame gyvenime, taip pat garantuoti visapusišką žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių įgyvendinimą be diskriminacijos lyties pagrindu. Jungtinių Tautų komitetas dėl moterų diskriminacijos panaikinimo smurtą dėl lyties pripažino diskriminacijos forma, kuri reikalauja aktyvių valstybės veiksmų prevencijos, apsaugos ir teisingumo vykdymo srityse.²

Vis dėlto smurto mastas, ypač prieš moteris ir vaikus artimoje aplinkoje ir už jos ribų, tebėra plačiai paplitęs ir atspindi giliai įsišaknijusias problemas bei iššūkius – menkai kintančias visuomenės normas, kuriomis smurtas pateisinamas arba sumenkinamas, nepakankamas teisinės apsaugos priemonės ar apsaugos nuo smurto sistemos spragas ir politinės valios trūkumą jas spręsti. Šios kliūtys reikšmingai prisideda prie smurto problemos latentishkumo ir smurto kultūros įsišaknijimo visuomenėje. Dėl šių priežasčių svarbu pabrėžti, kad kova su smurtu, įskaitant smurtą artimoje aplinkoje ir smurtą prieš moteris bei vaikus, yra ne tik moralinis imperatyvas, bet ir viena esminių žmogaus teisių, lyčių lygybės, visuomenės sveikatos, socialinės gerovės ir darnaus valstybės vystymosi sąlygų.

Smurto artimoje aplinkoje statistika

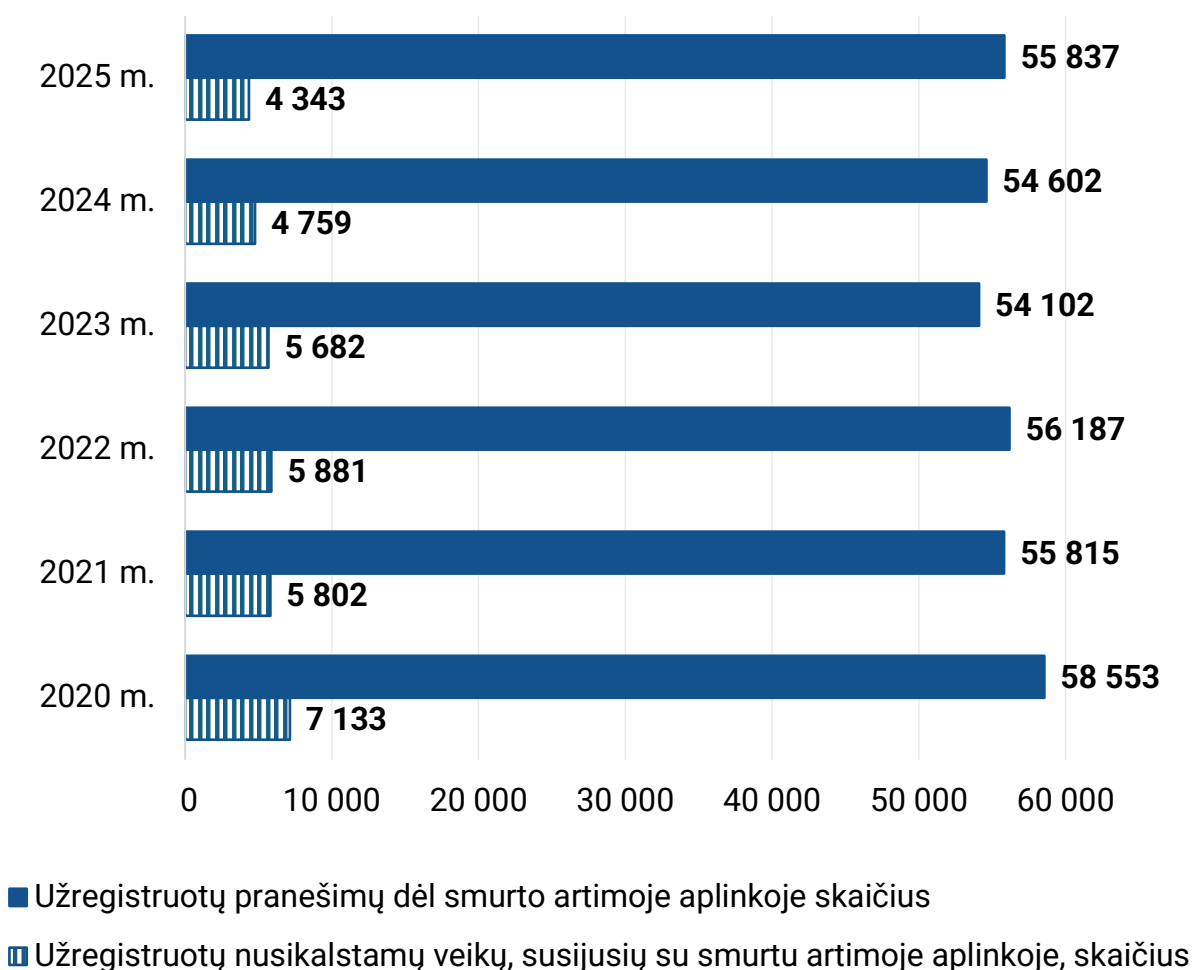
2025 m. smurto artimoje aplinkoje statistiniai rodikliai Lietuvoje atskleidžia nuosekliai aukštą pranešimų mastą ir tik nežymiai kintančias tendencijas.

2025 m. į Lietuvos policiją dėl smurto artimoje aplinkoje buvo kreiptasi 55 837 kartus – 1 235 atvejais daugiau nei 2024 m. (54 602 kartus). Lyginant su 2020, 2021 ir 2022 m. duomenimis, dėl smurto artimoje aplinkoje ir toliau kreipiamasi panašiu ir reikšmingai nekintančiu mastu.³ Užregistruotų nusikalstamų veikų, susijusių su smurtu artimoje aplinkoje, skaičius kasmet nežymiai mažėja – 2025 m. užregistruotos 4 343 nusikalstamos veikos, t. y. 416 mažiau nei 2024 m. (4 759) (1 pav.). Taigi, dvejus metus iš eilės stebima,

² [CEDAW Committee, General Recommendation No. 35 \(2017\) \(CEDAW/C/GC/35\) on gender-based violence against women.](#)

³ Oficialiosios statistikos portalas, [Policijos pranešimai dėl smurto artimoje aplinkoje 2020–2025 m.](#)

kad, nepaisant iš esmės nekintančio pranešimų skaičiaus, užregistruojama vis mažiau nusikalstamų veikų, susijusių su smurtu artimoje aplinkoje.⁴

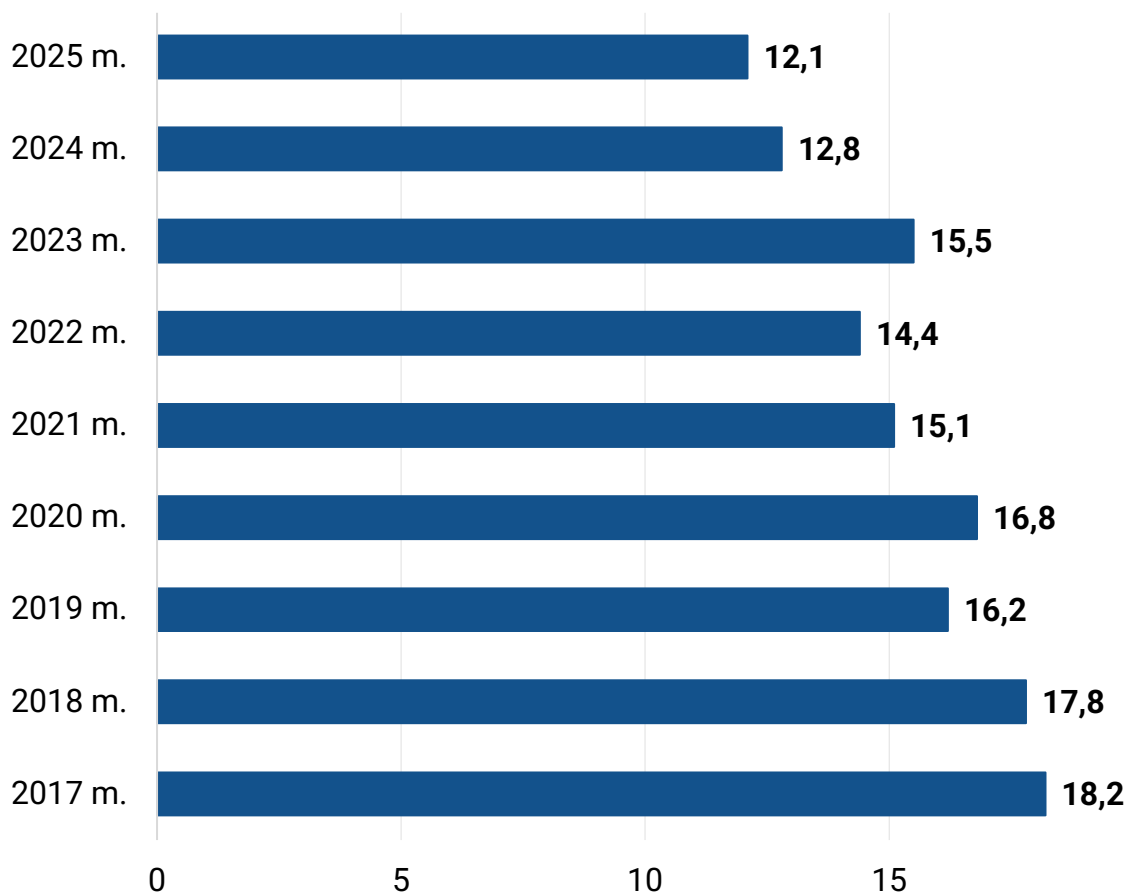
1 pav. Atotrūkis tarp gautų pranešimų apie smurtą artimoje aplinkoje ir užregistruotų nusikalstamų veikų skaičiaus 2020–2025 m. Šaltiniai: Oficialiosios statistikos portalas ir Informatikos ir ryšių departamentas.

Stebimą tendenciją galėjo lemti keli tarpusavyje susiję veiksniai. Padidėjęs pranešimų skaičius gali rodyti, be kita ko, augantį visuomenės sąmoningumą ir aktyvesnį smurto atpažinimą. Tai galima sieti ir su daugiau nei dvejus metus taikoma apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje orderio skyrimo praktika bei specializuotų kompleksinės pagalbos centrų teikiama pagalba, skatinančia nukentėjusius asmenis kreiptis pagalbos. Mažėjantis užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius gali būti siejamas su tuo, kad ikiteisminiai tyrimai dažniausiai pradedami esant fizinio smurto požymiams, kaip *ultima ratio* priemonė,

⁴ Informatikos ir ryšių departamentas, [Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotas nusikalstamas veikas, įtariamus \(kaltinamus\) asmenis nusikalstamų veikų padarymu, susijusių su smurtu artimoje aplinkoje \(Forma Smurtas-IT\)](#), 2025 m. sausis–gruodis.

tačiau pagalbos labai dažnai kreipiamasi ir esant fizinio smurto grėsmei, taip pat kitų smurto formų atvejais, pavyzdžiui, psichologinio. Šiais atvejais pirmiausia taikomas apsaugos orderis, siekiant užkardyti smurto grėsmę, atriboti smurto pavojų patiriantį asmenį nuo jį keliančio asmens bei sudaryti tinkamas sąlygas smurto pavojų ar smurtą patyrusiam asmeniui kreiptis pagalbos.

Pažymėtina, kad 2025 m. su smurtu artimoje aplinkoje susiję nusikaltimai sudarė 12,1 proc. visų užregistruotų nusikaltimų (0,7 proc. p. mažiau nei 2024 m.) (2 pav.).⁵

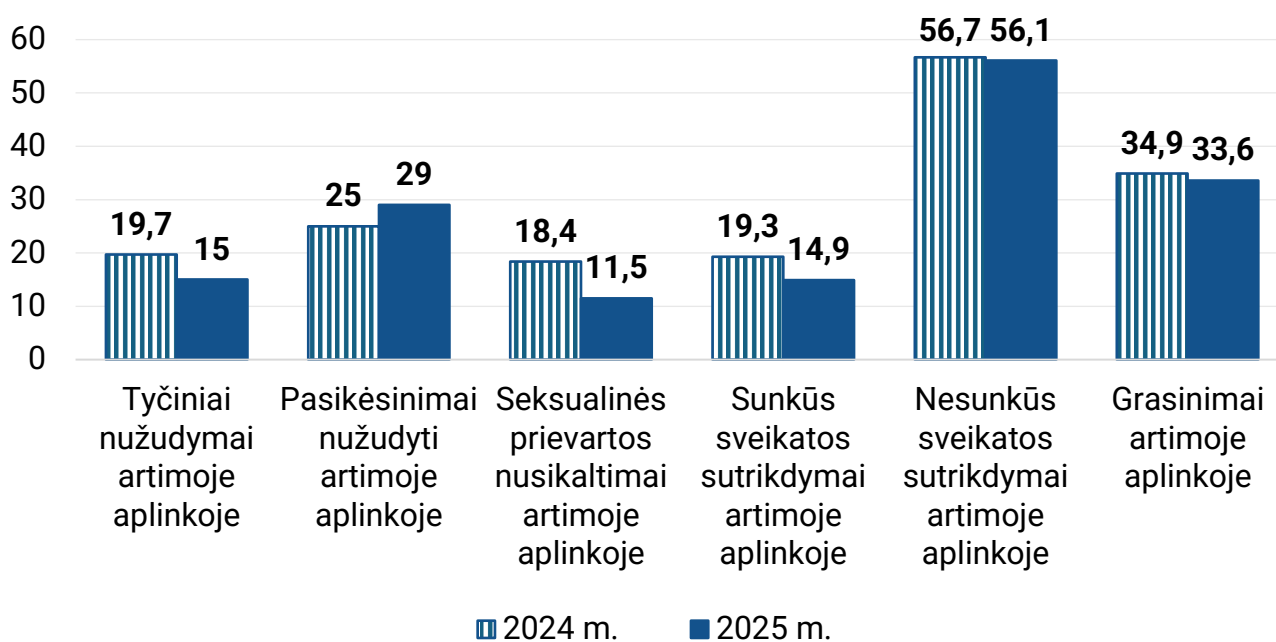

2 pav. Dėl smurto artimoje aplinkoje 2017–2025 m. užregistruotų nusikaltimų dalis, palyginti su visais užregistruotais nusikaltimais (proc.). Šaltinis: Oficialiosios statistikos portalas.

Išsamiau 2024–2025 m. užregistruotų nusikaltimų artimoje aplinkoje dalis, palyginti su visais atitinkamo pobūdžio užregistruotais nusikaltimais, pateikiama 3 pav.⁶

⁵ Oficialiosios statistikos portalas, [Dėl smurto artimoje aplinkoje užregistruoti nusikaltimai 2017–2025 m.](#)

⁶ Oficialiosios statistikos portalas, [Tyčiniai nužudymai artimoje aplinkoje; Pasikėsinimai nužudyti artimoje aplinkoje; Seksualinės prievartos nusikaltimai artimoje aplinkoje; Sunkūs sveikatos sutrikdymai artimoje aplinkoje; Nesunkūs sveikatos sutrikdymai artimoje aplinkoje; Grasinimai artimoje aplinkoje.](#)

3 pav. 2024–2025 m. užregistruotų nusikaltimų artimoje aplinkoje dalis, palyginti su visais atitinkamo pobūdžio užregistruotais nusikaltimais (proc.). Šaltinis: Oficialiosios statistikos portalas.

2025 m. reikšmingai sumažėjo nužudymų artimoje aplinkoje – užregistruota 11 atvejų, palyginti su 26 atvejais 2024 m. Iš 11 nužudytųjų 4 buvo moterys (2024 m. – 14), 5 – vyrai (2024 m. – 12), o 2 asmenų lytis Valstybės duomenų agentūros pateiktoje informacijoje (duomenų šaltinis – Informatikos ir ryšių departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos) buvo nurodyta kaip „nežinoma“.⁷ Lyginant su 2024 m. duomenimis, 2025 m. taip pat mažėjo seksualinės prievartos nusikaltimų artimoje aplinkoje (nuo 62 iki 43)⁸, sunkių sveikatos sutrikdymų (nuo 22 iki 13)⁹, nesunkių sveikatos sutrikdymų (nuo 4 468 iki 4 101)¹⁰ ir grasinimų (nuo 139 iki 124)¹¹.

2025 m. Lietuvos teismuose kaltais dėl nusikalstamų veikų, susijusių su smurtu artimoje aplinkoje, buvo pripažinti 953 asmenys, iš jų 91 proc. (869) buvo vyrai ir 9 proc. (84) – moterys. Daugiausiai (279) nuteistųjų buvo 30–40 metų amžiaus vyrai. Aptariamų

⁷ Oficialiosios statistikos portalas, [Nužudyti asmenys artimoje aplinkoje 2023–2025 m.](#)

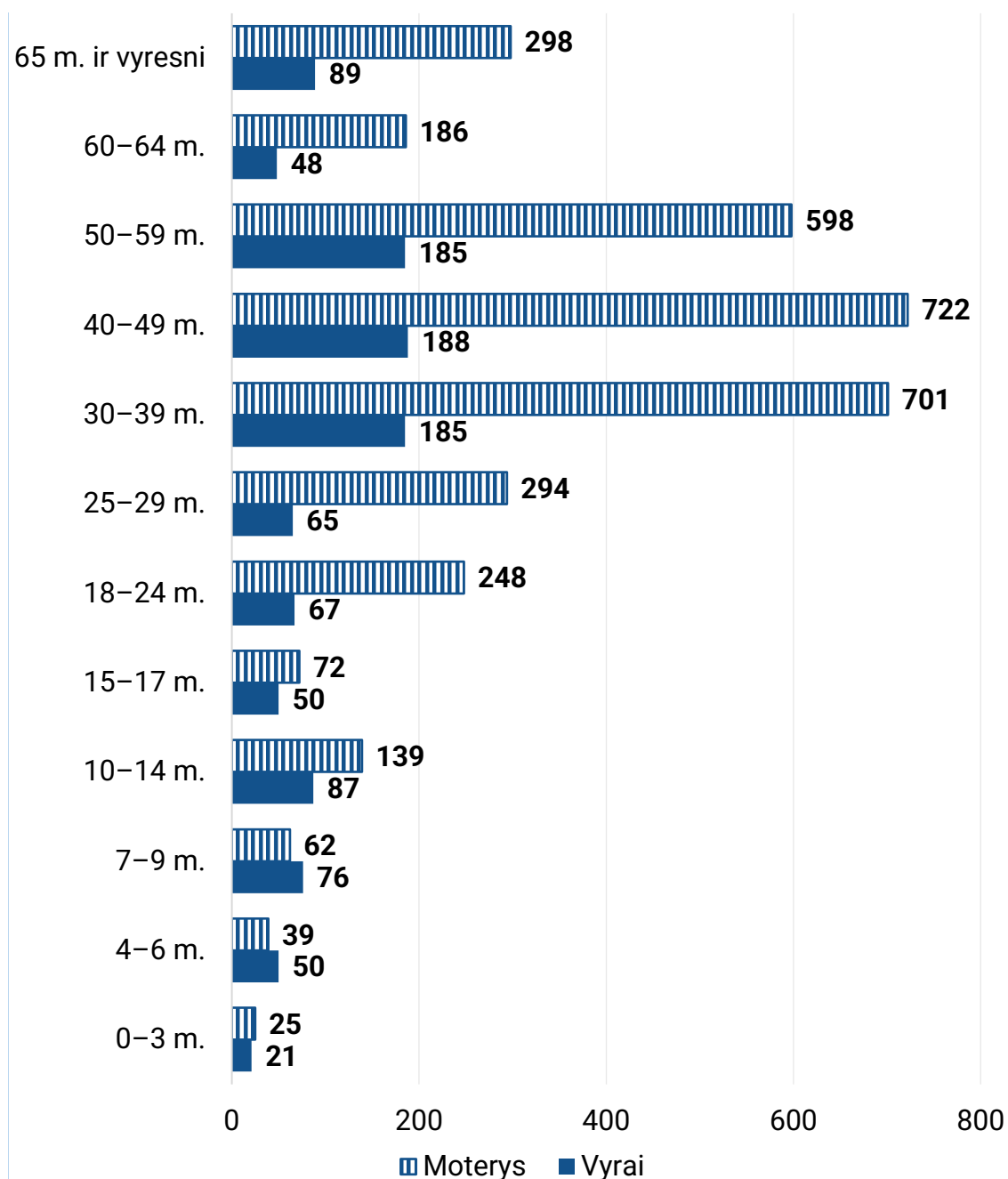
⁸ Oficialiosios statistikos portalas, [Užregistruoti seksualinės prievartos nusikaltimai artimoje aplinkoje 2021–2025 m.](#)

⁹ Oficialiosios statistikos portalas, [Užregistruoti nusikaltimai, susiję su sunkiu sveikatos sutrikdymu, artimoje aplinkoje 2021–2025 m.](#)

¹⁰ Oficialiosios statistikos portalas, [Užregistruoti nusikaltimai, susiję su nesunkiu sveikatos sutrikdymu, artimoje aplinkoje 2021–2025 m.](#)

¹¹ Oficialiosios statistikos portalas, [Užregistruoti nusikaltimai, susiję su grasinimu, artimoje aplinkoje 2021–2025 m.](#)

laikotarpiu buvo priimti 7 išteisinamieji teismų nuosprendžiai dėl nusikalstamų veikų, susijusių su smurtu artimoje aplinkoje, o 44 baudžiamosios bylos buvo nutrauktos.¹²

4 pav. 2025 m. užregistruotų asmenų, nukentėjusių nuo nusikaltimų artimoje aplinkoje, skaičius pagal amžiaus grupes ir lytį. Šaltinis: Oficialiosios statistikos portalas.

Duomenys rodo, kad Lietuvoje, kaip ir kitose valstybėse, ir toliau išlieka tendencija, kad smurtą artimoje aplinkoje neproporcingai dažnai patiria moterys. 75 proc. (3 384) iš 2025 m. užregistruotų 4 497 asmenų, nukentėjusių nuo nusikalstamų veikų, susijusių su

¹² Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2025 m. kovo 5 d. raštas Nr. 1D-658.

smurtu artimoje aplinkoje, buvo moterys, ypač 30–39 m. ir 40–49 m. amžiaus grupėse (4 pav.).¹³ Iš 2025 m. užregistruotų 3 524 asmenų, įtariamų (kaltinamų) padarius nusikalstamas veikas, susijusias su smurtu artimoje aplinkoje, 85 proc. (2 988) buvo vyrai.¹⁴ Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos (toliau – LGKT) užsakymu 2025 m. atlikta reprezentatyvi Lietuvos gyventojų apklausa taip pat atskleidžia, kad gyventojai dažniau pažįsta smurtą patyrusias moteris nei vyrus: 29 proc. apklaustų moterų ir 17 proc. vyrų savo draugų rate pažįsta bent vieną moterį, nukentėjusią nuo bet kokios rūšies smurto artimoje aplinkoje, o šeimos rate – atitinkamai 27 ir 16 proc.¹⁵

Apžvelgti 2025 m. statistiniai duomenys atskleidžia įsisišaknijusio smurto prieš moteris ir smurto dėl lyties, kai smurtauja dėl asmens lyties, jos raiškos ar su ja siejamų socialinių normų ir nuostatų, mastą. Šiame kontekste smurto paplitimas yra glaudžiai susijęs su socialiniais, kultūriniais ir visuomeniniais veiksniais – visuomenės požiūriu į smurtą, lyčių vaidmenis ir nuostatas, galinčias prisidėti prie smurto (ne)pateisinimo, taip pat nukentėjusiųjų pasiryžimu pranešti apie patirtą smurtą ir kreiptis pagalbos. Daugiau nei 45 proc. Lietuvos gyventojų, tarp jų 52 proc. vyrų, mano, kad kaltindamos vyrus dėl smurto moterys yra linkusios „sutirštinti spalvas“. Nuo 2019 m. (48 proc.) tokios nuostatos paplitimas sumažėjo tik statistinės paklaidos ribose.¹⁶

Kovos su smurtu prieš moteris ir smurtu artimoje aplinkoje priemonės

Po 2024 m. Konstitucinio Teismo išvados, kurioje pabrėžta, kad iš Europos Tarybos konvencijos dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo (toliau – Stambulo konvencija) kylantys įsipareigojimai negali būti laikomi nesuderinamais su Konstitucijos nuostatomis¹⁷, 2025 m. Stambulo konvencijos klausimas, nepaisant nevyriausybiinių organizacijų pastangų¹⁸, į Seimo darbotvarkę negrįžo. Vis dėlto svarbu paminėti, kad neišspręstas šios konvencijos ratifikavimo klausimas išlieka svarbus,

¹³ Oficialiosios statistikos portalas, [Užregistruota asmenų, nukentėjusių nuo nusikaltimų artimoje aplinkoje, 2025 m.](#)

¹⁴ Informatikos ir ryšių departamentas, [Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaiigose užregistruotas nusikalstamas veikas, įtariamus \(kaltinamus\) asmenis nusikalstamų veikų padarymu, susijusių su smurtu artimoje aplinkoje \(Forma Smurtas-ITJ\)](#), 2024–2025 m.

¹⁵ Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, [Lyčių stereotipai ir smurtas artimoje aplinkoje Lietuvoje. Reprezentatyvi visuomenės nuomonės apklausa](#), 2025 m.

¹⁶ Ten pat.

¹⁷ [Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2024 m. kovo 14 d. išvada Nr. KT24-11/2024.](#)

¹⁸ Lietuvos žmogaus teisių centras, [kreipimasis į Seimo narius](#), manoteises.lt, 2025 m. kovo 5 d.

nes būtent ji įtvirtina ne tik valstybių pareigą kriminalizuoti smurto veiksmus, bet ir užtikrinti kompleksinį atsaką į smurtą, ypač orientuojantis į prevencijos priemones, kurios Lietuvoje išlieka fragmentiškos ir nepakankamos.

Vertinant apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje mechanizmus, esmine priemone išlieka nuo 2023 m. liepos taikomas apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje orderis (toliau – orderis). Šį orderį iki penkiolikos dienų laikotarpiui gali skirti policijos pareigūnas, gavęs pranešimą apie galimą smurto atvejį ir, vadovaudamasis nustatytais kriterijais, įvertinęs smurto rizikos lygį.

Vidaus reikalų ministerijos pateiktais duomenimis, per 2025 m., reaguojant į pranešimus dėl smurto artimoje aplinkoje, iš viso buvo skirti 18 697 orderiai (2 332 mažiau nei 2024 m.). Orderis buvo skirtas 33,4 proc. visų užregistruotų pranešimų dėl smurto artimoje aplinkoje atvejų. Iš visų 2025 m. skirtų orderių absoliuti dauguma – 15 876 (85 proc., tiek pat, kiek ir 2024 m.) – buvo skirti vyrams. Kaip ir 2024 m., daugiausiai jų skirta 40–49 m. vyrams (1 lentelė). Daugiausia orderių buvo skirta didžiųjų Lietuvos miestų savivaldybėse: 2 220 Vilniaus miesto (146 mažiau nei 2024 m.), 1 644 – Kauno miesto (208 mažiau nei 2024 m.) ir 898 – Klaipėdos miesto (188 mažiau nei 2024 m.).¹⁹

1 lentelė. 2025 m. vyrams ir moterims skirtų apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje orderių skaičius. Šaltinis: Vidaus reikalų ministerija.

	18–29 m.	30–39 m.	40–49 m.	50–59 m.	60 m. ir vyresni	Iš viso
Vyrams paskirtų orderių skaičius	1 938	4 216	4 735	3 205	1 782	15 876
Moterims paskirtų orderių skaičius	312	565	852	721	371	2 821

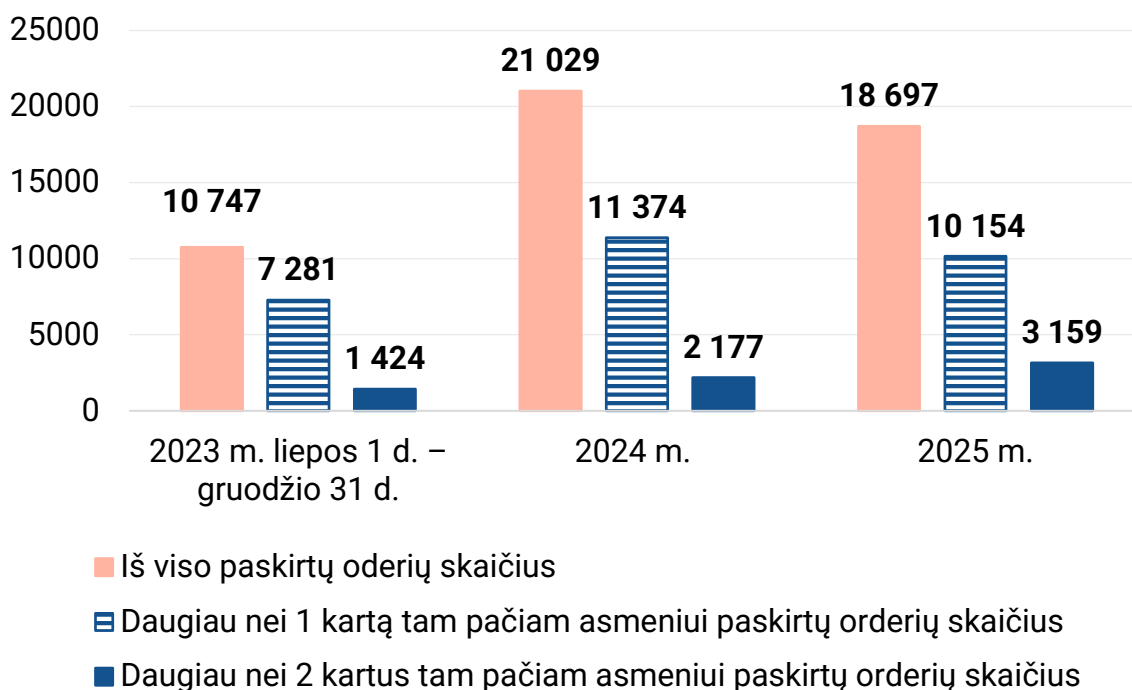
Seimo kontrolierių įstaiga 2023 ir 2024 m. žmogaus teisių padėties Lietuvoje stebėsenos ataskaitose²⁰, apžvelgdama smurto artimoje aplinkoje situaciją ir taikomas apsaugos bei kovos su juo priemones, nuosekliai atkreipia dėmesį į tai, kad smurtas artimoje aplinkoje nėra tik vienkartinio pobūdžio incidentas, o sistemingas ir pasikartojantis elgesys.

¹⁹ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2026 m. kovo 5 d. raštas Nr. 1D-658.

²⁰ [Seimo kontrolierių įstaigos 2023 m. žmogaus teisių padėties Lietuvoje stebėsenos ataskaita](#); [Seimo kontrolierių įstaigos 2024 m. žmogaus teisių padėties Lietuvoje stebėsenos ataskaita](#).

Šį aspektą galima pastebėti dvejus metus iš eilės fiksuojamuose aukštuose pakartotinai skiriamų orderių rodikliuose: 2025 m. daugiau nei pusė (54 proc.) visų orderių (18 697) buvo skirti pavojų keliantiems asmenims, kuriems orderiai buvo taikyti daugiau nei vieną kartą (2024 m. tokių orderių dalis taip pat sudarė 54 proc. paskirtų orderių). 2025 m. daugiau kaip du kartus pavojų keliantiems asmenims orderis buvo skirtas 3 159 atvejais ir sudarė 17 proc. visų skirtų orderių²¹ (5 pav.). Nors 2025 m. buvo fiksuotas mažesnis iš viso paskirtų orderių skaičius nei 2024 m., dviejų su puse metų perspektyvoje galima stebėti atvejų, kai orderiai išduodami tam pačiam asmeniui daugiau nei du kartus, augimą.

Per 2025 m. daugiausia kartų tam pačiam pavojų keliančiam asmeniui orderis buvo paskirtas net 14 kartų arba vienu atveju mažiau nei 2024 m. Dėl orderiu paskirtų įsipareigojimų nesilaikymo 2025 m. buvo pradėtos 7 559 administracinių nusižengimų teisenos, iš kurių absoliuti dauguma – 86 proc. (6 523) – pradėta vyrams.²²

5 pav. Visų paskirtų apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje orderių ir pakartotinai skirtų orderių skaičiaus palyginimas. Šaltinis: Vidaus reikalų ministerija.

Pabrėžtina, kad orderių skyrimo rodikliai, ypač pakartotinai skirtų orderių skaičius, pagrindžia šios operatyvios smurtą artimoje aplinkoje patiriančių asmenų apsaugos priemonės poreikį, tačiau kartu išryškina sisteminio smurto – pasikartojančio elgesio

²¹ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2026 m. kovo 5 d. raštas Nr. 1D-658.

²² Ten pat.

modelio, apimančio fizinę, psichologinę, seksualinę ar ekonominę prievartą – problemą. Aptarti rodikliai rodo, kad smurtas dažniausiai nėra vienkartinis reiškinys, todėl skubus apsaugos nuo smurto orderis nėra pakankama priemonė spręsti įsišaknijusią smurto kultūrą visuomenėje.

Šiame kontekste svarbu paminėti, kad Lietuvos teisinėje sistemoje iki šiol nėra įtvirtinta sisteminio smurto sąvoka ir nėra nuoseklios šią problemą spręsti įgalinančios priemonės ar apsaugos mechanizmo smurto pavojų patiriantiems ar smurtą patyrusiems asmenims, pavyzdžiui, civilinio apsaugos orderio. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, atsakydama į Seimo kontrolierių įstaigos 2024 m. žmogaus teisių padėties Lietuvoje stebėsenos ataskaitoje pateiktą rekomendaciją dėl siūlymo numatyti veiksmingesnes ir galimas taikyti ilgesnį laiką nei orderis civilines apsaugos priemones prieš pakartotinį smurtą, informavo, jog ėmėsi priemonių svarstyti dėl ilgalaikio orderio instituto, kuris užtikrintų ilgalaikę apsaugą asmenims situacijose, kai trumpalaikio orderio nepakanka ir (ar) jis yra neveiksmingas, įtvirtinimo LR apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatyme (toliau – ANSAAJ).²³ Vis dėlto svarbu pažymėti, kad 2026 m. pradžioje ministerijos užregistruotame ANSAAJ pakeitimo įstatyme civilinio apsaugos orderio priemonė ar kita apsaugos nuo pakartotinio smurto priemonė nebuvo numatyta.²⁴ Nesant teisinio sisteminio smurto pripažinimo ir iš to kylančio įpareigojimo kurti atitinkamą pagalbos mechanizmą nukentėjusiems asmenims, smurtas artimoje aplinkoje gali būti nepagrįstai redukuojamas į pavienius incidentus, neatskleidžiant jo kaip tęstinio, kontrolės ir galios santykiais grindžiamo proceso. Tai gali riboti institucijų galimybes tinkamai įvertinti smurto eskalacijos riziką, lemti nepakankamą apsaugos priemonių taikymą ir silpninti smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriančių ar smurtą patyrusių asmenų teisių apsaugą.²⁵

Vidaus reikalų ministerijos duomenimis, per 2025 m. iš viso buvo gauti 2 134 skundai dėl orderio skyrimo ar neskystimo. Pastebėtina, kad lyginant su ankstesniais metais 2025 m. išaugo sprendimų netenkinti skundo ir palikti galioti sprendimą skirti orderį skaičius (2 lentelė).²⁶

²³ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos raštas Nr. 1D-1965 Seimo kontrolierių įstaigai.

²⁴ [Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo Nr. XI-1425 pakeitimo įstatymas](#).

²⁵ Manoteises.lt, „[Mažesnių miestų moterims Stambulo konvencijos reikia labiau: kartais prakeikia net tėvai](#)“, paskelbta 2025 m. kovo 13 d.; „[Teisininkė: Stambulo konvencijos reikia, kad mūsų vaikai neužaugtų smurtautojais](#)“, paskelbta 2025 m. kovo 25 d.

²⁶ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2026 m. kovo 5 d. raštas Nr. 1D-658.

2 lentelė. Policijos įstaigos vadovo įgaliotų pareigūnų 2024–2025 m. priimti sprendimai dėl skundų dėl apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje orderio skyrimo arba neskyrimo.
Šaltinis: Vidaus reikalų ministerija.

Policijos įstaigos vadovo įgaliotų pareigūnų priimti sprendimai	2024 m.	Procentai nuo visų atitinkamais metais gautų skundų skaičiaus	2025 m.	Procentai nuo visų atitinkamais metais gautų skundų skaičiaus
Tenkinti skundą ir panaikinti paskirtą orderį	1 202	51,6 proc.	704	33 proc.
Tenkinti skundą ir skirti orderį	0	–	1	0,50 proc.
Netenkinti skundo ir palikti galioti sprendimą skirti orderį	1 125	48,3 proc.	1 407	66 proc.
Netenkinti skundo ir palikti galioti sprendimą neskirti orderio	1	0,3 proc.	1	0,50 proc.

Verta pažymėti, kad 2025 m. apylinkių teismai priėmė 656 sprendimus, kuriais paliko galioti policijos įstaigos vadovo įgalioto pareigūno sprendimus palikti galioti orderį. Vis dėlto daugiau sprendimų – 688 – buvo priimta dėl policijos pareigūnų sprendimų palikti galioti orderį panaikinimo. Apžvelgiamuoju laikotarpiu apygardų teismams buvo apskųsti 86 apylinkių teismų sprendimai: 60 skundų pateikė smurto riziką keliantys asmenys, 23 – smurto pavojų patiriantys asmenys, o 3 – policijos įstaigos. Šie duomenys gali rodyti, kad besiformuojančioje teismų praktikoje vis dar nemažai atvejų, kai policijos pareigūnų sprendimai skirti orderį nėra laikomi pakankamai pagrįstais, taip pat atskleidžia nevienodą smurto rizikos vertinimo praktiką policijoje ir teismuose. Apskųstų apylinkių teismų sprendimų rodikliai taip pat rodo, kad juos dažniau skundžia smurto riziką keliantys asmenys, o santykinai mažesnis smurto pavojų patiriančių asmenų aktyvumas gali būti susijęs su jų pažeidžiamumu, baime, saviviktimizacija (kai nukentėjusysis ar smurto pavojų patiriantis asmuo kaltina save ar (ne)tiesiogiai pateisina smurtautojo elgesį), nepasitikėjimu teisėsaugos institucijomis ar informacijos stoka.

Pastebėtina, kad Vidaus reikalų ministerijos duomenimis, atsižvelgiant ir įgyvendinant Seimo kontrolierių įstaigos 2024 m. žmogaus teisių padėties Lietuvoje stebėsenos ataskaitoje pateiktas rekomendacijas, 2025 m. buvo patvirtintos kvalifikacijos tobulinimo

programos „Policijos pareigūnų, reaguojančių į smurto artimoje aplinkoje pranešimus, rengimas“ ir „Veiklos padalinių policijos pareigūnų, atliekančių ikiteisminius tyrimus smurto artimoje aplinkoje atvejais, rengimas“. Jose numatytas pareigūnų gebėjimų lavinimas seksualinio smurto ikiteisminio tyrimo ypatumų ir problematikos, seksualinio smurto artimoje aplinkoje formų atpažinimo ir specifikos, tarpinstitucinio bendradarbiavimo bei paslaugų teikimo algoritmų nuo seksualinio smurto nukentėjusiems asmenims klausimais.²⁷

Vertinant kovos su smurtu prieš moteris ir smurtu artimoje aplinkoje priemones taip pat svarbu paminėti teisinio reguliavimo, apimančio kibernetinį smurtą, trūkumą. 2024 m. gegužės 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje (ES) 2024/1385 pripažįstama, kad persekiojimas kibernetinėje erdvėje yra šiuolaikinė smurto forma, kuri dažnai vykdoma prieš šeimos narius ar su nusikalstamą veiką padariusiu asmeniu namų ūkyje gyvenančius asmenis, tačiau tokį smurtą taip pat vykdo buvę partneriai ar pažįstami asmenys. Paprastai nusikalstamą veiką padaręs asmuo piktnaudžiauja technologijomis, kad sustiprintų prievartinį ir kontroliuojantį elgesį, manipuliavimą ir sekimą, taip didindamas aukos baimę, nerimą ir laipsnišką izoliaciją nuo draugų, šeimos ir darbo.²⁸ Vis dėlto galiojančioje Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo redakcijoje kibernetinio smurto forma ir atitinkamos pagalbos priemonės nėra įtvirtintos, todėl nuo šio smurto formos nukentėję asmenys neturi pakankamų galimybių gauti atitinkamos pagalbos ar siekti teisingumo.

Smurto prevencija darbo aplinkoje

Smurtas darbe yra reikšminga žmogaus teisių ir darbo teisės problema, apimanti fizinį, psichologinį, seksualinį ar ekonominį smurtą, taip pat priekabiavimą ir mobingą darbo aplinkoje. Toks elgesys pažeidžia asmens orumą, saugumą ir teisę į saugias bei sveikas darbo sąlygas, o jo pasekmės gali būti ilgalaikės – nuo emocinės ir psichologinės žalos iki sumažėjusio darbingumo ar pasitraukimo iš darbo rinkos. Nuo 2025 m. sausio 1 d.

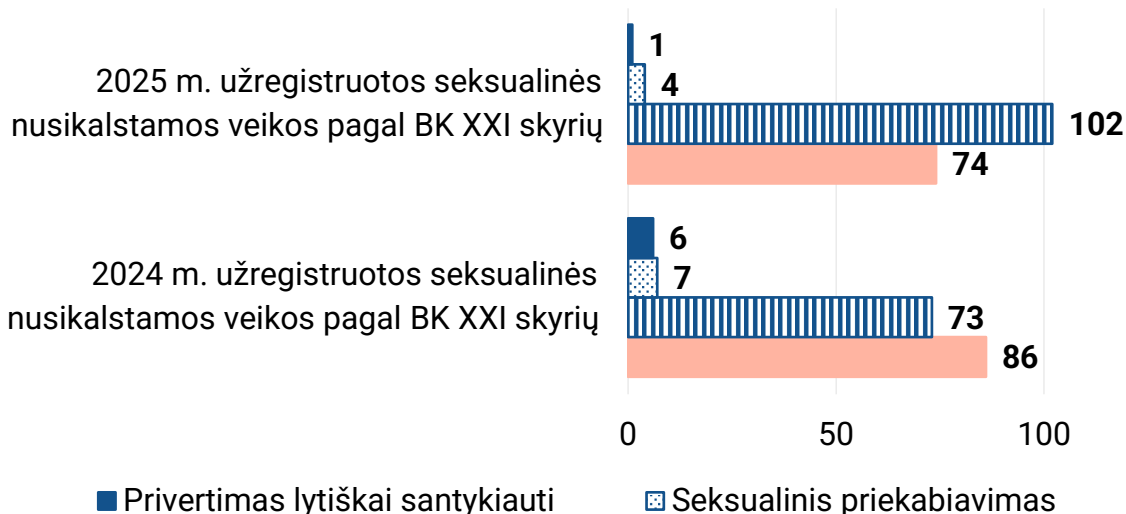
²⁷ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos raštas Nr. 1D-2056 Seimo kontrolierių įstaigai; Lietuvos policijos generalinio komisaro įsakymai: 2025 m. vasario 26 d. Nr. 5-V-257 „Dėl kvalifikacijos tobulinimo programos „Policijos pareigūnų, reaguojančių į smurto artimoje aplinkoje pranešimus, rengimas“ patvirtinimo“, 2025 m. kovo 27 d. Nr. 5-V-372 „Dėl kvalifikacijos tobulinimo programos „Veiklos padalinių policijos pareigūnų, atliekančių ikiteisminius tyrimus smurto artimoje aplinkoje atvejais, rengimas“ patvirtinimo“.

²⁸ [2024 m. gegužės 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva \(ES\) 2024/1385 dėl kovos su smurtu prieš moteris ir smurtu artimoje aplinkoje.](#)

įsigaliojo vyriausiojo valstybinio darbo inspektoriaus įsakymas „Dėl Smurto ir priekabiavimo darbe prevencijos priemonių aprašo patvirtinimo“.²⁹ Aprašas nustato būtinų prevencijos priemonių, skirtų smurto ir priekabiavimo darbe pasireiškimo rizikai ir jų padariniams darbuotojui (-ams) mažinti, sąrašą ir įgyvendinimo tvarką. Šiuo aprašu darbdavys yra įpareigojamas nustatyti tinkamo elgesio standartus bei pasitvirtinti pranešimų nagrinėjimo tvarką arba politiką, taip pat darbuotojams organizuoti mokymus šia tema, nedelsiant reaguoti gavus pranešimą apie galimą smurtą ar priekabiavimą, suteikti pagalbą nukentėjusiam asmeniui bei imtis prevencinių priemonių, kad situacija nepasikartotų ateityje.³⁰

Apsauga nuo seksualinio smurto ir prievartos

2025 m. Lietuvoje buvo užregistruotos 429 nusikalstamos veikos (54 veikomis daugiau nei 2024 m.), numatytos Baudžiamojo kodekso skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvei ir noliečiamumui“. Iš jų 74 buvo išžaginimo (BK 149 str.), 102 – seksualinio prievartavimo (BK 150 str.), 4 – seksualinio priekabiavimo (BK 152 str.), o 1 – privertimo lytiškai santykiuoti (BK 151 str.) atvejai (6 pav.).³¹

6 pav. Seksualinių nusikalstamų veikų, numatytų BK XXI skyriuje, skirtumas 2024–2025 m.
Šaltinis: Informatikos ir ryšių departamentas.

²⁹ [2024 m. gruodžio 17 d. įsakymas Nr. EV-221.](#)

³⁰ UAB „INK agency“, „[I. Kačinskienės-Urbonienės priekabiavimo istorija teisininkų akimis: ar Seime laikomasi smurto ir priekabiavimo draudimo?](#)“, manoteises.lt, paskelbta 2025 m. sausio 28 d.

³¹ Informatikos ir ryšių departamentas, [Duomenys apie policijos įstaigose užregistruotas ir ištirtas nusikalstamas veikas \(Forma 1G-Policija\)](#), 2024–2025 m.

Nacionalinės teismų administracijos pateiktais duomenimis, 2025 m. Lietuvos pirmosios instancijos teismuose dėl išžaginimo (BK 149 str. 1 d.) buvo gauta 15 bylų, kuriose 18 nukentėjusių asmenų buvo moterys ir 14 kaltinamųjų asmenų buvo vyrai; dėl seksualinės prievartos (BK 150 str. 1d.) buvo gauta 12 bylų, kuriose 15 nukentėjusių asmenų buvo moterys ir 11 kaltinamųjų asmenų buvo vyrai; dėl privertimo lytiškai santykiuoti (BK 151 str. 1 d.) buvo gautos 6 bylos, kuriose 6 nukentėję asmenys buvo moterys ir 6 kaltinamieji asmenys buvo vyrai.³²

2025 m. informacinėje erdvėje dėmesio sulaukė nukentėjusiųjų nuo prievartavimo narkotikų ir kitų seksualinių nusikaltimų istorijos.³³ Prievartavimo narkotikų³⁴ naudojimas seksualinio smurto kontekste turi itin reikšmingų pasekmių nukentėjusiesiems, nes šios medžiagos sąmoningai sumažina asmens gebėjimą priešintis, suvokti situaciją ar ją prisiminti, taip dar labiau padidindamos jų pažeidžiamumą. Dėl atminties spragų ar visiško neprisiminimo nukentėjusiesiems gali būti sunku identifikuoti įvykio aplinkybes, o tai apsunkina kreipimąsi pagalbos ir teisingumo siekį, kartu didinant savęs kaltinimo ar nepasitikėjimo savo patirtimi riziką. Be to, tokie atvejai kelia iššūkių įrodymų rinkimui, nes medžiagos greitai pašalinamos iš organizmo. Atsižvelgiant į tai, valstybės atsakas turi apimti informavimą apie šių medžiagų keliamas rizikas, sveikatos priežiūros ir teisėsaugos specialistų pasirengimą atpažinti tokius atvejus, taip pat užtikrinti jautrų ir į nukentėjusįjį orientuotą pagalbos ir teisingumo procesą.

Vis dėlto, pagal 2025 m. galiojusį teisinį reguliavimą, įtvirtintą 2021 m. sveikatos apsaugos ministro įsakymu³⁵, asmens sveikatos priežiūros paslaugos galimai seksualinį smurtą patyrusiems moteriškosios lyties asmenims (*muta mutandis* taikomos teikiant asmens sveikatos priežiūros paslaugas galimai seksualinį smurtą patyrusiems ir vyriškos lyties asmenims) teikiamos tik penkiose asmens sveikatos priežiūros įstaigose Lietuvoje. Pripažintina, kad tokių specializuotų paslaugų koncentravimas leidžia orientotis į

³² Nacionalinės teismų administracijos 2026 m. kovo 4 d. raštas Nr. 1D-652.

³³ Delfi.lt, [„Seksualinės prievartos mastas sukrečia: Vita Žiba su šimtų moterų istorijomis rodo – pokyčiai privalomi“](#), paskelbta 2025 m. rugpjūčio 8 d.

³⁴ Prievartavimo narkotikai – tai psichoaktyvios medžiagos, kurios naudojamos siekiant apsvaiginti, apsunkinti žmogaus gebėjimą priešintis, aiškiai mąstyti ar prisiminti įvykius, dažniausiai seksualinio smurto ar kitų nusikaltimų tikslais. Šios medžiagos gali būti slapta įmaišomos į gėrimus ar maistą, dažnai neturinčios ryškaus skonio ar kvapo. Jos gali sukelti mieguistumą, sąmonės sutrikimus, koordinacijos praradimą, atminties spragas ar visišką sąmonės netekimą. Daugi: Ribologija.lt, [Prievartavimo narkotikai](#).

³⁵ [Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2021 m. liepos 30 d. įsakymas Nr. V-1765 „Dėl Asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo galimai seksualinį smurtą patyrusiems moteriškosios lyties asmenims aprašo patvirtinimo“](#).

paslaugų kokybės ir specialistų kompetencijos užtikrinimą, tačiau ribotas asmens sveikatos priežiūros įstaigų skaičius gali kelti iššūkių paslaugų prieinamumui, ypač regionuose gyvenantiems asmenims, ir taip apsunkinti pagalbos gavimą laiku.

Siekiant didesnio jaunų asmenų informuotumo, 2025 m. nevyriausybinės organizacijos parengė informacinę kampaniją ir sukūrė interneto svetainę „nebajeris.lt“, kurioje jauniems asmenims suprantama kalba pristatoma informacija apie prievartavimo narkotikus, galias visuomenės socialinės struktūros ištakas – lyčių nelygybę, plintantį „Manosferos“ (angl. *Manosphere*) judėjimą – įgalinančias šių medžiagų plitimą ir panaudojimą bei apsisaugojimo galimybes.³⁶

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, atsakydama į Seimo kontrolierių įstaigos 2024 m. žmogaus teisių padėties Lietuvoje stebėsenos ataskaitoje pateiktą rekomendaciją dėl šviečiamųjų prevencinių programų, kurios padėtų keisti visuomenės požiūrį į smurtą artimoje aplinkoje ir skatintų sutikimo kultūrą dėl seksualinių santykių, plėtimo, informavo, kad ministerija kasmet konkurso būdu finansuoja (skiriama 170 000 eurų) nevyriausybinių organizacijų projektus, skirtus smurto artimoje aplinkoje prevencijai. 2025 m. daugiausia dėmesio skirta jaunimo sveikų romantinių santykių temai.³⁷ Vidaus reikalų ministerija 2025 m. taip pat ėmėsi priemonių, skirtų interneto patyčių kultūros ir pornografinio turinio platinimo prevencijai: remiantis pateiktais duomenimis, policijos pareigūnai įvykdė 588 priemones – organizavo susitikimus ir paskaitas su vaikais, tėvais ir mokytojais, kuriuose dalyvavo 16 810 asmenų. 101 kartą policijos įstaigų ir padalinių interneto svetainėse ir socialinių tinklų paskyrose buvo skelbta prevencinė medžiaga.³⁸

³⁶ Prieiga per: <https://nebajeris.manoteises.lt>.

³⁷ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos raštas Nr. 1D-1965 Seimo kontrolierių įstaigai.

³⁸ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos raštas Nr. 1D-2056 Seimo kontrolierių įstaigai.

Prievartavimo narkotikų problematika ir kitų seksualinių nusikaltimų atvejai paskatino Seimo valdybą sudaryti Darbo grupę seksualinio priekabiavimo ir smurto prevencijos bei užkardymo teisiniam reguliavimui tobulinti.³⁹ Darbo grupė, kurios posėdžiuose 2025 m. dalyvavo nevyriausybinų organizacijų, valstybės institucijų atstovai, taip pat teisės ekspertai, akademikai ir Seimo kontrolierių įstaigos atstovai, diskutavo ir rengė Baudžiamojo kodekso pasiūlymus, apimančius 149–151¹ straipsnius, siekiant įtvirtinti laisvanorišku sutikimu grįstų lytinių santykių sampratą.

Didėjantį visuomenės informuotumą apie seksualinį smurtą taip pat rodo Nacionalinio informacijos apie seksualinį smurtą centro „Prabilk“, teikiančio informaciją apie pagalbos galimybes nuo seksualinio smurto nukentėjusiems ar pavojuje esantiems asmenims, jų artimiesiems ir su jais dirbantiems specialistams, kreipimūsi duomenys. Nuo 2023 m. antrojo pusmečio, kai buvo įkurtas šis centras, fiksuojamas kasmet didėjantis kreipimūsi skaičius – 2025 m. užregistruoti 176 kreipimaisi, arba 120 kreipimūsi daugiau nei 2024 m.⁴⁰

Teisėjų kvalifikacijos kėlimas smurto, įskaitant seksualinio, temomis yra itin svarbus veiksnys siekiant veiksmingo atsako į šios srities nusikalstamas veikas bei efektyvaus teisingumo įgyvendinimo nukentėjusiems asmenims. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, atsakydama į Seimo kontrolierių įstaigos 2024 m. žmogaus teisių padėties Lietuvoje stebėsenos ataskaitoje pateiktą rekomendaciją dėl teisėjų kvalifikacijos kėlimo, informavo, kad ėmėsi priemonių planuoti mokymus apie smurtą artimoje aplinkoje valstybės ir savivaldybių institucijų ir jų įstaigų darbuotojams. Mokymų metu būtų skiriamas dėmesys smurto atpažinimui ir identifikavimui, tarpinstituciniam bendradarbiavimui, pagalbos mechanizmų gerinimui, gerosios praktikos pavyzdžiams, siekiant, kad mokymai prisidėtų prie teisėsaugos ir teismų pareigūnų, įskaitant teisėjus ir prokurorus, kompetencijos.⁴¹ Nacionalinės teismų administracijos duomenimis, 2025 m. organizuojuose mokymuose psichologinio spaudimo tematika, kurių metu buvo aptarta psichologinio smurto žala, jo poveikis žmogaus psichosocialinei sveikatai, tiesioginės ir užslėptos agresijos formos, taip pat elgesio ir reagavimo būdai patiriant smurtinį elgesį, dalyvavo 31 teisėjas. Dėl lektorių trūkumo neįvyko numatyti mokymai tema „Baudžiamojo

³⁹ [Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2025 m. gegužės 14 d. sprendimas Nr. SV-S-189 „Dėl Darbo grupės seksualinio priekabiavimo ir smurto prevencijos bei užkardymo teisiniam reguliavimui tobulinti sudarymo“.](#)

⁴⁰ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, [„Seksualinio smurto prevencija“](#), socmin.lrv.lt, paskelbta 2026 m. balandžio 2 d.

⁴¹ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos raštas Nr. 1D-1965 Seimo kontrolierių įstaigai.

įstatymo nuostatų taikymas dėl smurto prieš moteris lyties pagrindu“. Nors įvykę ir planuoti kvalifikacijos kėlimo mokymai smurto srityje yra reikšmingi, svarbu pastebėti, kad, atsižvelgiant į 2025 m. Lietuvos teismuose dirbusių teisėjų skaičių (710)⁴², abejotina, kad smurto artimoje aplinkoje ir smurto prieš moteris srityse žinias gilinančių teisėjų skaičius yra pakankamas.

Nors įvykę ir planuoti kvalifikacijos kėlimo mokymai smurto srityje yra reikšmingi, abejotina, kad smurto artimoje aplinkoje ir smurto prieš moteris srityse žinias gilinančių teisėjų skaičius yra pakankamas.

Seksualinis smurtas yra itin žalingas, nes jis pažeidžia asmens orumo neliečiamumą, sukeldamas ilgalaikes intensyvias traumas. Dėl šios priežasties visuomenės nuostatos yra svarbus veiksnys, lemiantis nukentėjusio asmens pasiryžimą arba vengimą siekti teisingumo kreipiantis į teisėsaugos ir kitas institucijas, ieškoti pagalbos. 2025 m. buvo galima stebėti visuomenės nuostatų pokytį identifikuojant seksualinį smurtą artimoje aplinkoje: LGKT atliktos Lietuvos gyventojų apklausos duomenimis, 72 proc. (arba 27 proc. daugiau nei 2018 m.) respondentų visiškai nesutinka arba iš dalies nesutinka su teiginiu, kad mylėtis su vyru yra žmonos pareiga. Apklausa atskleidė ir nerimą keliančius rezultatus – su šiuo teiginiu sutinka beveik perpus daugiau vyrų (29 proc.) nei moterų (14 proc.).⁴³ Apklauskos rezultatai atskleidžia vis dar gajus žalingus stereotipus, kurie prisideda prie seksualinio smurto normalizavimo ir prasto jo atpažįstamumo.

Smurtas prieš vaikus

2025 m. ikiteisminio tyrimo įstaigose buvo užregistruotas 651 nuo nusikalstamų veikų nukentėjęs vaikas. Iš jų 471 patyrė fizinį smurtą, 68 – seksualinę prievartą, 24 – psichologinę prievartą, 3 – nepriežiūrą. Palyginti su 2024 m. (620), nukentėjusių vaikų skaičius padidėjo 31⁴⁴. Iš visų 2025 m. užregistruotų 4 497 nuo nusikaltimų artimoje

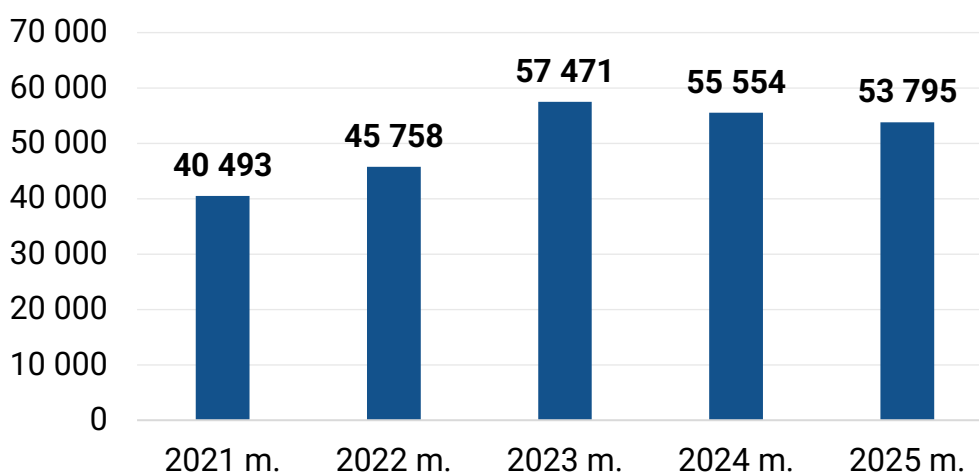
⁴² Lietuvos teismai, [Veiklos rezultatai 2025 m., ataskaita](#), paskelbta 2026 m. kovo 27 d.

⁴³ Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, [Lyčių stereotipai ir smurtas artimoje aplinkoje Lietuvoje. Reprezentatyvi visuomenės nuomonės apklausa](#), 2025 m.

⁴⁴ Informatikos ir ryšių departamentas, [Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotus nukentėjusius vaikus \(iki 18 metų\) \(Remiantis išankstiniais duomenimis \(Forma 50N-IT\)\)](#), 2024–2025 m.

aplinkoje nukentėjusių asmenų vaikai (0–17 m. amžiaus) sudarė 1,8 proc.⁴⁵

Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos duomenimis, per 2025 m. gauti 53 795 pranešimai apie galimus vaiko teisių pažeidimus – 1 759 mažiau nei 2024 m. Iš jų pasitvirtino 69,9 proc. pranešimų, t. y. 1,1 proc. daugiau nei 2024 m. Daugiausia pranešimų pasitvirtino tais atvejais, kai pranešėjas buvo vaikas – 77,6 proc. (7 pav.).⁴⁶ Daugiausia pranešimų dėl galimus smurto prieš vaikus atvejus gauta Vilniaus miesto Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo teritoriniame skyriuje – 821 (262 daugiau nei 2024 m.), taip pat Vilniaus apskrities teritoriniame skyriuje – 407 ir Klaipėdos apskrities teritoriniame skyriuje – 385.⁴⁷

7 pav. Pranešimų apie galimus vaiko teisių pažeidimus skaičius 2021–2025 m. Šaltinis: Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba.

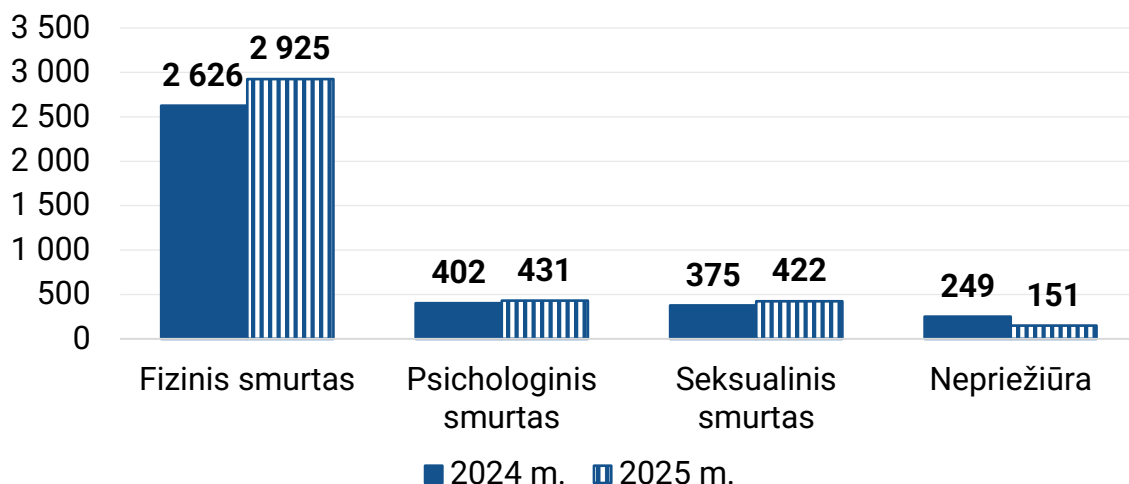
Stebima nekintanti tendencija – kasmet daugiausia pranešimų gaunama dėl galimai patirto fizinio smurto. Taip pat trečius metus iš eilės daugėja pranešimų apie galimą psichologinį ir seksualinį smurtą (8 pav.). Verta pažymėti, kad pranešimų apie galimą fizinį smurtą daugiau gaunama dėl berniukų: 2025 m. jų užregistruota 1 850, t. y. 775 daugiau nei dėl galimo fizinio smurto prieš mergaites. Tuo tarpu pranešimų apie galimą psichologinį ir seksualinį smurtą daugiau gaunama dėl mergaičių – 2025 m. užregistruoti 236 pranešimai apie galimą psichologinį smurtą ir 358 – apie galimą seksualinį smurtą, t. y. atitinkamai 41 ir 294 pranešimais daugiau nei dėl berniukų. Trečius metus iš eilės daugiausia galimo smurto prieš vaikus atvejų siejama su giminystės ryšiais nesusijusiais

⁴⁵ Oficialiosios statistikos portalas, [Užregistruota asmenų, nukentėjusių nuo nusikaltimų artimoje aplinkoje 2024–20205 m.](#)

⁴⁶ Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba, [2025 m. veiklos ataskaitos pristatymas.](#)

⁴⁷ Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos 2026 m. kovo 3 d. raštas Nr.1D-626.

asmenimis. 2025 m. jie sudarė 78,8 proc. visų galimo smurto atvejų (2024 m. – 57 proc., 2023 m. – 60 proc.).⁴⁸

8 pav. Pranešimų apie galimą smurtą prieš vaikus skaičius pagal smurto kategorijas 2024–2025 m. Šaltinis: Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba.

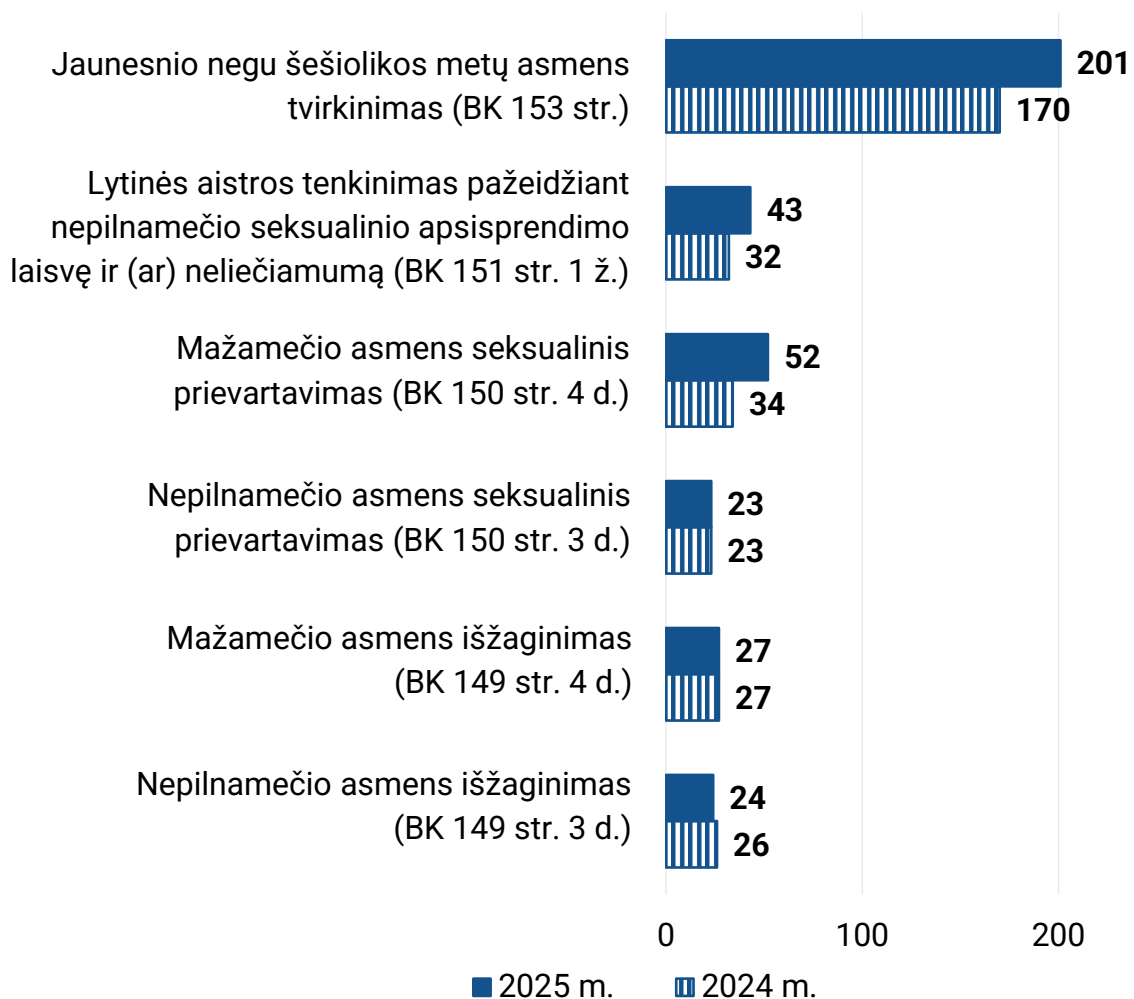
Didelis pranešimų apie galimą smurtą prieš vaikus skaičius gali būti susijęs su visuomenės, įskaitant pačių vaikų, gebėjimais ir įgūdžiais atpažinti šio smurto formas ir mažesne tolerancija smurtui. Šie aspektai taip pat atsispindi kasmet vykdomoje visuomenės nuomonės apklausoje: 2025 m., kaip ir 2024 m., 55 proc. respondentų fizinių bausmių taikymą vaikams laikė smurtu prieš vaikus, o tik 6 proc. – auklėjimo priemone. Nors gyventojų, manančių, jog fizinių bausmių taikymas ir vertinimas priklauso nuo situacijos arba nėra vienareikšmio atsakymo, 5 metų perspektyvoje mažėja, tačiau tokią poziciją vis dar palaiko reikšminga visuomenės dalis (2021 m. taip manančių buvo 50 proc., o 2025 m. – 39 proc.).⁴⁹

Seksualiniai nusikaltimai prieš vaikus išsiskiria savo sunkumu ir poveikiu, todėl vis dar tebereikalauja didžiausio institucijų dėmesio. Pastebėtina, kad per 2025 m. padaugėjo mažamečio asmens seksualinio prievartavimo, taip pat lytinės aistros tenkinimo pažeidžiant nepilnamečio seksualinio apsisprendimo laisvę ir (ar) neliečiamumą ir jaunesnio negu šešiolikos metų asmens tvirkinimo atvejų (9 pav.).⁵⁰

⁴⁸ Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos 2026 m. kovo 3 d. raštas Nr. 1D-626; Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos [2025 m. veiklos ataskaitos pristatymas](#), [2024 m. veiklos ataskaitos pristatymas](#), [2023 m. veiklos ataskaitos pristatymas](#).

⁴⁹ Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba, [2025 m. veiklos ataskaitos pristatymas](#).

⁵⁰ Informatikos ir ryšių departamentas, [Duomenys apie policijos įstaigose užregistruotas ir ištirtas nusikalstamas veikas \(Forma 1G-Policija\) 2024–2025 m.](#)

9 pav. Policijos įstaigose 2024–2025 m. užregistruotos nusikalstamos veikos pagal BK XXI skyrių. Šaltinis: Informatikos ir ryšių departamentas.

Siekiant didinti vaikų apsaugą nuo seksualinio smurto, 2025 m. birželio mėn. Europos Parlamentas priėmė poziciją dėl pasiūlymo, kuriuo siekiama aiškiai kriminalizuoti dirbtinio intelekto sistemų, sukurtų ar pritaikytų pirmiausia vaikų seksualiniam išnaudojimui, naudojimui, taip pat vaikų seksualinio išnaudojimo medžiagos transliavimą tiesiogiai ir platinimą internete. Pasiūlymu taip pat siekiama sustiprinti teisėsaugos pajėgumus, leidžiant vykdyti slaptas operacijas ir naudoti slaptas stebėjimo priemones. Siūlomų priemonių tikslas – suteikti valstybių institucijoms daugiau galimybių veiksmingiau reaguoti į vis sudėtingesnes seksualinio išnaudojimo ir smurto internete formas. Dėl šio pasiūlymo Europos Parlamentas pradės derybas su Europos Taryba dėl galutinio teisės akto suderinimo.⁵¹

⁵¹ European Parliament, „[Fight against child sexual abuse: updated rules to address new technologies](#)“, paskelbta 2025 m. birželio 7 d.

Apibendrinimas

Apibendrinant, 2025 m. duomenys rodo, kad smurtas artimoje aplinkoje Lietuvoje išlieka sisteminio pobūdžio problema, kurią ypač atskleidžia apsaugos nuo smurto orderių taikymo praktika. Nors šios priemonės taikymas atskleidžia jos reikalingumą, pažymėtina, kad reikšminga dalis orderių skiriama pakartotinai tiems patiems asmenims. Tai rodo, kad smurtas dažnai nėra pavienis incidentas, o ilgalaikis kontrolės ir galios santykiais grindžiamas procesas. Esama teisinė sistema, kurioje nėra aiškiai įtvirtinta sisteminio smurto samprata ir atitinkami kompleksiniai apsaugos mechanizmai, riboja galimybes laiku ir proporcingai reaguoti į smurto eskalacijos riziką ir užtikrinti veiksmingą nukentėjusių asmenų apsaugą.

Vertinant bendrą 2025 m. situaciją, smurtas artimoje aplinkoje išlieka plačiai paplitęs reiškiny, neproporcingai paveikiantis moteris ir glaudžiai susijęs su lyčių nelygybe bei visuomenėje įsitvirtinusiis stereotipais. Nors tam tikrų nusikalstamų veikų skaičius mažėja, o visuomenės informuotumas didėja, išlieka reikšmingos problemos – ribotas prevencijos priemonių nuoseklumas, neišspręsti teisinio reguliavimo klausimai (įskaitant Stambulo konvencijos ratifikavimą ir kibernetinio smurto pripažinimą) bei nepakankamas asmens sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas seksualinį smurtą patyrusiems asmenims. Smurtas prieš vaikus taip pat išlieka aktuali problema, pasižyminti dideliu pranešimų mastu ir augančiu tam tikrų smurto formų, ypač seksualinio smurto, paplitimu. Siekiant apsaugos nuo smurto sistemos pokyčių, būtinas nuoseklus ir koordinuotas valstybės institucijų įsipareigojimas žmogaus teisių apsaugai bei lyčių lygybei.

Rekomendacijos

Lietuvos Respublikos Vyriausybei:

1.

Spręsti klausimą dėl Stambulo konvencijos ratifikavimo, priiimant tarptautinį įsipareigojimą įtvirtinti veiksmingos ir nuoseklios smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos vykdymą.

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai bei Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijai:

2.

Tęsti ir užtikrinti direktyvos (ES) 2024/1385 dėl kovos su smurtu prieš moteris ir smurtu artimoje aplinkoje nuostatų perkėlimą į nacionalinę teisės sistemą, ypač atkreipiant dėmesį į kibernetinio smurto ir priekabiavimo kriminalizavimą, prevenciją ir pagalbą nuo jo nukentėjusiems asmenims sistemos plėtrą.

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai bei Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai:

3.

Spręsti klausimą dėl sisteminio smurto sampratos įtvirtinimo nacionalinėje teisinėje sistemoje ir atitinkamų kompleksinių apsaugos nuo sisteminio smurto mechanizmų diegimo.

4.

Spręsti klausimą dėl civilinio apsaugos orderio priemonės įtvirtinimo, remiantis kitų valstybių praktika.

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijai ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai:

5.

Plėsti specializuotų asmens sveikatos priežiūros ir pagalbos paslaugų tinklą seksualinį smurtą patyrusiems asmenims, ypač regionuose, užtikrinant laiku teikiamą, prieinamą ir į nukentėjusį asmenį orientuotą pagalbą.

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai, Lietuvos Respublikos švietimo mokslo ir sporto ministerijai ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijai:

6.

Didinti prevencinių priemonių efektyvumą smurto prieš vaikus srityje, ypatingą dėmesį skiriant seksualinio smurto atvejų prevencijai, ankstyvam atpažinimui ir specializuotos pagalbos prieinamumui vaikams.

Reprodukcinės sveikatos apsauga ir reprodukinių teisių užtikrinimas

Greta Bylaitė

Reprodukcinės sveikatos apsaugos ir teisių srityje 2025 m. buvo inicijuotos reikšmingos teisėkūros ir politikos formavimo iniciatyvos, kuriomis siekiama didinti reprodukcinės sveikatos paslaugų prieinamumą ir stiprinti žmogaus teisėmis grindžiamą požiūrį į šios srities teisinį reguliavimą. Teigiamai vertintina ankstyvosios intervencijos ir šeimų lankymo paslaugų teikimo plėtra, taip pat Reprodukcinės sveikatos įstatymo projektas, kuriuo siekiama sukurti sisteminių reprodukcinės sveikatos paslaugų reglamentavimą. Reikšminga iniciatyva laikytinas siekis, įgyvendinant Konstitucinio Teismo nutarimą, plėsti pagalbinio apvaisinimo paslaugų prieinamumą ir atsisakyti diskriminacinių ribojimų dėl šeiminės padėties. Vis dėlto susirūpinimą kelia tai, kad siūlomu teisiniu reguliavimu ir toliau siekiama išlaikyti pagalbinio apvaisinimo paslaugos modelį, grindžiamą medicininėmis indikacijomis, o ne šeimos planavimo ir žmogaus teisių principais.

Kadangi 2025 m. reprodukcinės sveikatos srities teisinis reguliavimas išliko fragmentiškas, o dalis teisėkūros iniciatyvų dar nebuvo įtvirtintos teisiniame reguliavime, reprodukcinės sveikatos teisių užtikrinimo srityje išliko reikšmingų iššūkių – ribotas kontraceptinių priemonių kompensavimas, vieningos, valstybės koordinuojamos ir visai visuomenei prieinamos interneto svetainės apie reprodukcinę sveikatą trūkumas, nenuoseklus ir fragmentiškas visuomenės lytinis ir reprodukcinės sveikatos švietimas. Susirūpinimą kelia ir tai, kad nėštumo nutraukimo paslaugų prieinamumas moterims, siekiančioms nutraukti nėštumą savo pageidavimu, tebėra nepakankamai užtikrinamas ir priklauso nuo sveikatos priežiūros įstaigų praktikos bei sveikatos priežiūros specialistų nuostatų. Taip pat išlieka problema tai, kad galiojančiame teisiniame reguliavime nėra pašalinta galimybė asmenims su negalia taikyti priverstinę sterilizaciją. Siekiant užtikrinti prieinamą, nediskriminacinę ir žmogaus teisėmis grindžiamą reprodukcinės sveikatos apsaugą, būtina tobulinti ne tik teisinį reguliavimą, bet ir jo įgyvendinimą praktikoje.

Reprodukcinės žmogaus teisės yra neatsiejama žmogaus teisių dalis, įtvirtinta pasaulinio ir regioninio lygmens žmogaus teisių ir laisvių apsaugos mechanizmuose. Jos apima, be

kita ko, teisę į privataus gyvenimo apsaugą, teisę gauti prieinamas, kokybiškas ir nediskriminuojančias reprodukcinės sveikatos paslaugas, įskaitant kontracepciją, taip pat teisę į švietimą ir informaciją, teisę spręsti dėl šeimos planavimo ir teisę naudotis mokslo pažangos laimėjimais.

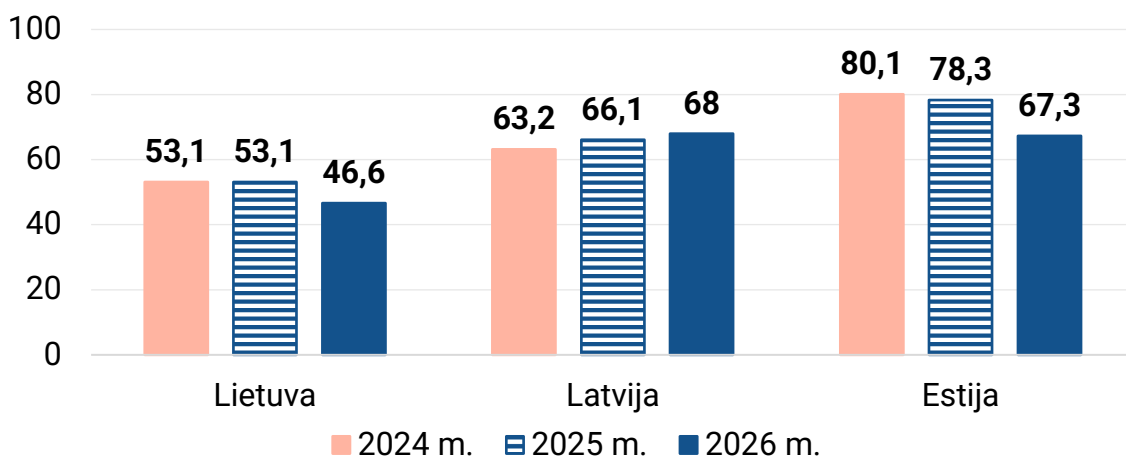
Reprodukcinės žmogaus teisės ir joms taikomi standartai buvo apibrėžti 1994 m. Kaire vykusioje Jungtinių Tautų Tarptautinėje gyventojų ir plėtros konferencijoje. Jos metu patvirtintoje Veiksmų programoje⁵², kurią pasirašė 180 valstybių, įskaitant Lietuvą, reprodukcinė sveikata apibrėžta kaip *visapusiška fizinės, psichinės ir socialinės gerovės būklė*, o ne ligų ar sutrikimų, susijusių su reprodukcine sistema, nebuvimas.⁵³ Programą pasirašiusios valstybės įsipareigojo formuoti reprodukcinės sveikatos politikos priemones taip, kad jos pirmiausia tarnautų pamatinių žmogaus, ypač moterų ir mergaičių, teisių užtikrinimui, o ne vien valstybės demografinių lūkesčių tenkinimui. Šiuo požiūriu reprodukcinės teisės yra glaudžiai susijusios su lyčių lygybe, fiziniu ir psichologiniu saugumu, socialine gerove.

Reprodukcinės sveikatos paslaugų ir priemonių prieinamumas Lietuvoje

Tarptautinė nevyriausybinė organizacija Europos parlamentarų forumas dėl seksualinių ir reprodukinių teisių (angl. EPF), vienijanti Europos šalių parlamentų narius, dirbančius seksualinės ir reprodukcinės sveikatos bei teisių srityje, ir bendradarbiaujanti su politikais, tarptautinėmis organizacijomis bei žmogaus teisių ir sveikatos apsaugos srityje veikiančiomis organizacijomis, kasmet skelbia kontracepcijos prieinamumo Europos šalyse apžvalgą. Joje valstybės vertinamos pagal kontracepcijos ir konsultacijų dėl jos prieinamumo, valstybinėse interneto svetainėse pateikiamos patikimos informacijos apie kontracepciją, jos kompensavimą ir kontracepcijos kompensavimo jaunimui rodiklius. Europos kontracepcijos atlaso, paskelbto 2026 m. pradžioje, duomenimis, Lietuva surinko 46,6 proc. vertinimo taškų (iš 100) ir tarp 47 vertintų Europos valstybių užėmė 33 vietą. Lyginant su 2025 m., šis įvertis sumažėjo 6,5 procentinio punkto (2025 m. buvo įvertinta 53,1 proc.), o vieta reitinge nukrito trimis pozicijomis. Tai vienas žemiausių rodiklių tarp Europos Sąjungos valstybių ir žemiausias tarp Baltijos šalių (10 pav.).

⁵² [Jungtinės Tautos. 1994 m. Tarptautinė gyventojų ir plėtros konferencija \(ICPD\). Kairo veiksmų programa. ST/ESA/SER.A/149, A. Reproductive Rights and Reproductive Health, 7.2–7.3.](#)

⁵³ Valda Stankūnienė ir Aurelija Mikalauskaitė, „Tarptautinių dokumentų nuostatos paramos šeimai politikos plėtros srityje“, p. 73, kn. Valda Stankūnienė ir kt., *Paramos šeimai politika: samprata ir patyrimas* (Vilnius: Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas, 2001).

10 pav. Baltijos regiono valstybių rezultatai pagal EPF „Kontracepcijos atlasas“ vertinimą 2024–2026 m. Šaltinis: European Parliamentary Forum for Sexual and Reproductive Rights, Contraception Policy Atlas.

Lietuvos vertinime atsispindi ilgalaikiai prioritetinio, nuoseklaus ir visapusiško dėmesio reprodukcinėms teisėms trūkumai: ribotas nemokamų kontraceptinių priemonių prieinamumas (Lietuvoje nuo 2022 m. 15–20 metų amžiaus merginoms 100 proc. kompensuojama tik ilgalaikė kontraceptinė priemonė – levonorgestrelio vartojimo į gimdos ertmę sistema, vadinamoji „mini hormoninė spirale“) ⁵⁴, valstybinės interneto svetainės, kurioje būtų pateikiama patikima informacija apie kontraceptines priemones, nebuvimas, nepakankamas lytinis švietimas mokyklose ir žemas visuomenės informuotumas apie kontracepciją ir šeimos planavimą. ⁵⁵

Lietuvoje nuo 2022 m. 15–20 metų amžiaus merginoms 100 proc. kompensuojama tik ilgalaikė kontraceptinė priemonė – vadinamoji „mini hormoninė spirale“.

Sveikatos apsaugos ministerijos pateiktais duomenimis, ilgalaikės kontraceptinės priemonės kompensavimo paslauga, kuria 2024 m. pasinaudojo 132, o 2025 m. – 155 pacientės, prisidėjo prie neplanuotų nėštumų tarp nepilnamečių sumažėjimo

⁵⁴ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2021 m. kovo 19 d. įsakymas Nr. V-595 „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. sausio 28 d. įsakymo Nr. 49 „Dėl Kompensuojamųjų vaistų sąrašų patvirtinimo“ pakeitimo“.

⁵⁵ European Parliamentary Forum for Sexual and Reproductive Rights, *Contraception Policy Atlas*, [2025 m.](#), [2026 m.](#)

Lietuvoje. Penkerių metų laikotarpiu gimdžiusių jaunesnių nei 18 metų mergaičių skaičius sumažėjo dvigubai: 2020 m. gimė 106 nepilnametės, o 2025 m. – 55.⁵⁶ Pažymėtina, kad šios priemonės kompensavimas įsigaliojo tik nuo 2022 m. Kartu svarbu atkreipti dėmesį, kad nors ilgalaikės kontraceptinės priemonės kompensavimas 15–20 m. moterims yra reikšminga paslauga, ji savaime nėra pakankama sprendžiant nepilnamečių nėštumo problemą. Efektyvi prevencija reikalauja nuoseklios, kompleksinės politikos, apimančios ir kitas priemones, tokias kaip amžiui pritaikytas lytinis ugdymas ir informacijos prieinamumo didinimas. Be to, svarbu paminėti, kad šios kontraceptinės priemonės kompensavimas apima tik vieną tikslinę visuomenės grupę.

Lietuvoje skurdo rizikos lygis yra vienas aukščiausių visoje Europos Sąjungoje⁵⁷, o 2025 m. regionų vidurinėse mokyklose atliktos vidinės apklausos atskleidė, kad moksleivės praleidžia pamokas dėl menstruacijų higienos priemonių trūkumo. Siekiant keisti šią situaciją, 2025 m. įgyvendintos pirmosios iniciatyvos įrengti nemokamas higienos stoteles mokyklose. Svarbu pažymėti, kad šios iniciatyvos kilo ne dėl nuoseklių nacionalinio lygmens politikos priemonių, o iš atskirų vidurinių mokyklų pastangų, stotelių įrengimo išlaidas dengiant iš švietimo įstaigoms ūkinėms išlaidoms skiriamų lėšų.⁵⁸ Atsižvelgiant į tai, šios ataskaitos rengimo metu, Sveikatos apsaugos ministerija parengė ir pateikė derinti sveikatos apsaugos ministro įsakymo pakeitimo projektą⁵⁹, kuriuo siūloma papildyti higienos normos 42 punktą ir nustatyti reikalavimą mokyklų moterų tualetuose užtikrinti menstruacijų higienos priemonių prieinamumą.

Ankstyvosios intervencijos ir lankymo paslaugos

Nuo 2025 m. gegužės 1d., po nuo 2022 m. vykdytų bandomųjų projektų, Lietuvoje pradėtos teikti ambulatorinės slaugos ir akušerijos ankstyvosios intervencijos paslaugos šeimoms. Tai asmens sveikatos priežiūros paslaugos, teikiamos pacientės namuose ar kitoje jai artimoje aplinkoje, kuriomis siekiama įgalinti besilaukiančią ir (ar) vaiką iki 2 metų

⁵⁶ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos 2026 m. kovo 20 d. raštas Nr. 1D-814.

⁵⁷ Eurostatas, [Living Conditions in Europe – poverty and social exclusion](#), 2025 m. balandis.

⁵⁸ Vesta Tizenhauzienė, [„Kaimuose negalėdamos įsigyti menstruacinių higienos priemonių, paauglės praleidžia pamokas“](#), LRT.lt, 2025 m. balandžio 8 d.; Kristina Karlonė, [„Mokyklose plečiamas mergaitėms skirtų higienos stotelių tinklas“](#), LRT.lt, 2025 m. gruodžio 6 d.

⁵⁹ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymo [„Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2021 m. rugpjūčio 10 d. įsakymo Nr. V-773 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 21:2017 „Mokykla, vykdanči bendrojo ugdymo programas. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ patvirtinimo“ pakeitimo“ projektas](#).

auginančią moterį priimti atsakingus sprendimus, užtikrinančius jos pačios, šeimos ir vaiko gerovę, laiku nustatyti nėštumo ir vaiko auginimo eigą bloginančias rizikas bei imtis veiksmų šioms rizikoms mažinti ar šalinti.⁶⁰

Anot Sveikatos apsaugos ministerijos, tai pirmoji Lietuvoje šeimų lankymo namuose iniciatyva, skirta padėti šeimoms ir stiprinti tėvystės įgūdžius, prioritetą teikiant nepalankioje padėtyje esančioms grupėms. Tarp jų – 18 metų ir jaunesnės moterys, pirmo vaiko besilaukiančios 40 metų ir vyresnės moterys, taip pat bet kurio amžiaus moterys, patiriančios padidintus socialinius poreikius ir (ar) turinčios įvertintą rizikos veiksnį. Svarbu pabrėžti, kad paslauga taip pat orientuota į nėščiųjų ir gimdyvių depresijos prevenciją.⁶¹

Pagal sveikatos apsaugos ministro įsakymą, šeimos gydytojas arba šeimos gydytojo komandos narys (slaugytojas, akušeris, socialinis darbuotojas), nustatęs nėščiajai ar pagimdžiusiai moteriai padidintus socialinius poreikius ir (ar) rizikos veiksnius, dėl kurių gali būti teikiamos šeimų lankymo paslaugos, supažindina ją su šių paslaugų teikimo principais ir pasiūlo galimybę jomis pasinaudoti. Pacientei taip pat numatyta galimybė šių paslaugų atsisakyti.⁶² Sveikatos apsaugos ministerijos duomenimis, 2025 m. šias paslaugas teikė 30 asmens sveikatos priežiūros įstaigų, įvyko 4 709 šeimų lankymo specialistų apsilankymai, paslaugos suteiktos 728 unikaliems asmenims.⁶³

Ankstyvosios intervencijos paslaugos šeimoms vertintinos kaip pozityvi ir kompleksinė sveikatos ir socialinės politikos priemonė, stiprinanti sveikatos priežiūros, informacijos ir socialinės paramos prieinamumą asmenims, esantiems pažeidžiamose situacijose.

Pagalbinio apvaisinimo paslaugų teisinio reguliavimo iniciatyvos

Ne mažiau svarbi ir gyventojams aktuali reprodukcinės sveikatos dalis apima teisę į šeimos planavimą pasitelkiant pagalbinio apvaisinimo paslaugas. 2025 m. balandžio 10 d.

⁶⁰ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2024 m. gegužės 13 d. įsakymas Nr. V-530 „[Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. gegužės 31 d. įsakymo Nr. 301 „Dėl profilaktinių sveikatos tikrinimų sveikatos priežiūros įstaigose“ pakeitimo](#)“.

⁶¹ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija, *Šeimų lankymas (Ankstyvosios intervencijos (ambulatorinės) paslaugos šeimoms nėštumo laikotarpiu ir iki vaikui sueina 2 metai)*.

⁶² Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2024 m. gegužės 13 d. įsakymas Nr. V-530 „[Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. gegužės 31 d. įsakymo Nr. 301 „Dėl profilaktinių sveikatos tikrinimų sveikatos priežiūros įstaigose“ pakeitimo](#)“, p. 12.

⁶³ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos 2026 m. kovo 20 d. raštas Nr. 1D-814.

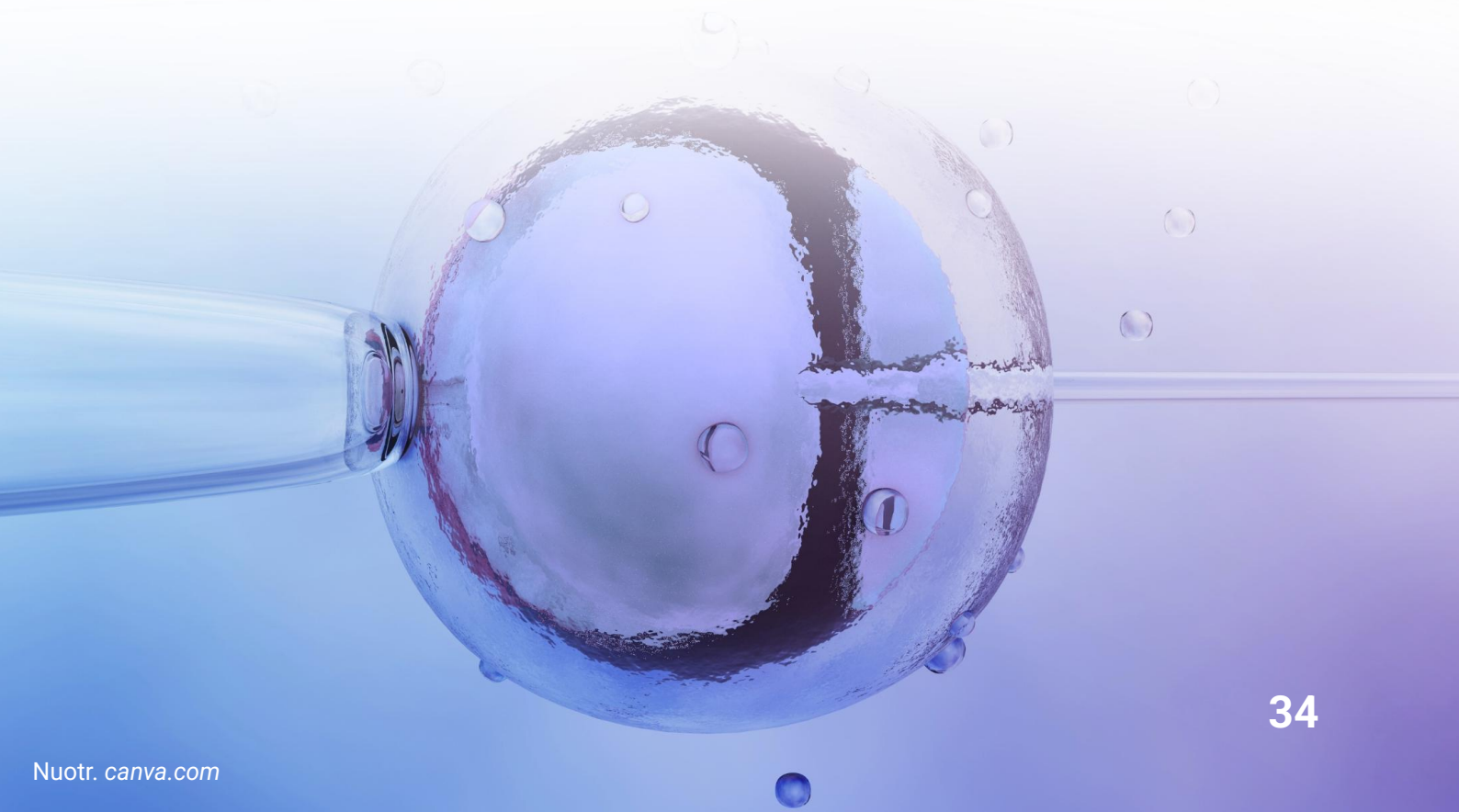
Konstitucinis Teismas nutarimu pripažino, kad Pagalbinio apvaisinimo įstatymo nuostata, pagal kurią teisę gauti pagalbinio apvaisinimo paslaugas turi tik santuoką sudarę ar partnerystę įregistravę asmenys, prieštarauja Konstitucijai.⁶⁴

Atsižvelgus į Konstitucinio Teismo nutarimą, 2025 m. balandžio 29 d. Seime po pateikimo pritarta Seimo narių grupės parengtam Pagalbinio apvaisinimo įstatymo pakeitimo įstatymo projektui, kuriuo siūlyta atsisakyti Konstitucinio Teismo diskriminacinėmis pripažintų nuostatų teikiant pagalbinio apvaisinimo paslaugas⁶⁵. 2026 m. kovo 13 d. užregistruotas Sveikatos apsaugos ministerijos kartu su Nacionaliniu transplantacijos biuru parengtas Pagalbinio apvaisinimo įstatymo pataisų projektas, kuriam 2026 m. balandžio 9 d. po pateikimo Seime buvo pritarta. Įstatymo projektu taip pat siekiama atsižvelgti į Konstitucinio Teismo nutarimą. Įstatymo pataisų projekte numatytos detalios pagalbinio apvaisinimo procedūros atlikimo sąlygos, įskaitant asmenims, esantiems santuokoje, partnerystėje, moteriai, nesančiai poroje, arba „vyrui ir moteriai, bendrai gyvenantiems ne mažiau kaip 1 metus ir turintiems tikslą sukurti šeiminius santykius“⁶⁶.

⁶⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, „[Pagalbinio apvaisinimo įstatymo nuostata, pagal kurią teisę gauti pagalbinio apvaisinimo paslaugas turi tik santuoką sudarę ar partnerystę įregistravę asmenys, prieštarauja Konstitucijai](#)“, 2025 m. balandžio 10 d.

⁶⁵ [Lietuvos Respublikos pagalbinio apvaisinimo įstatymo Nr. XII-2608 1, 3, 5, 7, 9 ir 10 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas](#), reg. Nr. XVP-350.

⁶⁶ [Lietuvos Respublikos pagalbinio apvaisinimo įstatymo Nr. XII-2608 pakeitimo įstatymo projektas](#), reg. Nr. 26-2632(3).

Pastebėtina, jog abu įstatymo pakeitimo projektai siekia atliepti minėtą Konstitucinio Teismo nutarimą, o pastaruoju įstatymo projektu siekiama, be kita ko, padidinti pagalbino apvaisinimo ir vaisingumo išsaugojimo paslaugų prieinamumą, taip pat užtikrinti saugias ir kokybiškas pagalbino apvaisinimo ir vaisingumo išsaugojimo paslaugas.⁶⁷ Vis dėlto svarbu pažymėti, kad pastarojo įstatymo projekte pagalbino apvaisinimo paslauga leidžiama atlikti tik gydytojų konsiliumo sprendimu, esant dviem kumuliatyvioms sąlygoms. Pirma, pagalbinis apvaisinimas galėtų būti atliekamas tik tuo atveju, jei nevaisingumo negalima išgydyti kitais gydymo būdais arba jų taikymas neturi realios sėkmės tikimybės, taip pat siekiant išvengti sunkią negalią sukeliančios ar gyvybei pavojingos ligos arba sveikatos sutrikimo perdavimo, kurių sąrašą nustato sveikatos apsaugos ministras. Antra, paslauga būtų leidžiama tik nesant medicininių kontraindikacijų, susijusių su moters anatomicinėmis ar fiziologinėmis savybėmis, reikalingomis nėštumui sukelti, vaisiui išnešioti ir pagimdyti, taip pat nesant grėsmės moters sveikatai ar gyvybei. Tai reiškia, kad paslaugos teikimas išliktų neprieinamas moterims, neturinčioms nevaisingumo ar kitų sveikatos kontraindikacijų, tačiau norinčioms pastoti pagalbino apvaisinimo būdu.

Minėtoje Kairo veiksmų programoje valstybių vyriausybės yra skatinamos „sudaryti palankesnes sąlygas poroms ir asmenims prisiimti atsakomybę už savo reprodukcinę sveikatą, pašalindamos nereikalingas teises, medicininės, klinikinės reguliavimo kliūtis, trukdančias gauti informaciją ir naudotis šeimos planavimo paslaugomis bei metodais“⁶⁸.

Nors Konstitucinio Teismo nutarimu ir jį įgyvendinti siekiančiomis teisės aktų pakeitimų iniciatyvomis buvo atsisakyta diskriminacinių nuostatų, ribojusių pagalbino apvaisinimo paslaugų prieinamumą dėl asmens šeiminių padėties, pagalbinis apvaisinimas ir toliau iš esmės siekiamas reglamentuoti tik kaip medicininė paslauga, t. y. prieinama tik minėtas sąlygas atitinkančioms moterims. Tai rodo, kad, nepaisant siekio užtikrinti lygiateisiškumą šeiminių padėties pagrindu, pagalbino apvaisinimo paslaugos prieinamumo modelis iš esmės tebėra grindžiamas siaurai apibrėžtomis medicininėmis indikacijomis, o ne šeimos planavimo ir reprodukcinę teisių užtikrinimo principu.

⁶⁷ [Lietuvos Respublikos pagalbino apvaisinimo įstatymo Nr. XII-2608 pakeitimo įstatymo projekto, Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymo Nr. I-1343 9 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto ir Lietuvos Respublikos žmogaus audinių, ląstelių, organų donorystės ir transplantacijos įstatymo Nr. I-1626 2, 5, 7 ir 9 straipsnių pakeitimo įstatymo 3 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas.](#)

⁶⁸ [Jungtinės Tautos. 1994 m. Tarptautinė gyventojų ir plėtos konferencija \(ICPD\). Kairo veiksmų programa. .ST/ESA/SER.A/149, A. Reproductive Rights and Reproductive Health, 7.2, 7.20.](#)

Teisė į šeimos planavimą, kuri taip pat apima saugų nėštumo nutraukimą, yra ypač svarbi reprodukcinės sveikatos dalis. Nors 2023 m. buvo įtvirtinta galimybė nėštumą nutraukti ne tik chirurginiu, bet ir medikamentiniu būdu, 2025 m. moterys, siekiančios pasinaudoti šia paslauga, BENDRA.lt paskelbtais duomenimis, tebesusiduria su apribojimais ir sunkumais. Informacija dėl paslaugos teikimo konkrečiose privačiose ir valstybinėse gydymo įstaigose tebėra ribota, gydytojai atsisako ją teikti dėl savo religinių ir moralinių įsitikinimų bei nuostatų, o pagalbos besikreipiančios pacientės nėra nukreipiamos į kitas šią paslaugą teikiančias gydymo įstaigas.⁶⁹ Pagal BENDRA.lt atliktą viešųjų ir privačių asmens sveikatos priežiūros įstaigų apklausą, dalis įstaigų neteikia mokamos nėštumo nutraukimo paslaugos, nors pagal turimą licenciją turi galimybes ją teikti. Šios įstaigos privalo atlikti nėštumo nutraukimo paslaugą dėl medicininių indikacijų, tačiau aborto paslaugos teikti neprivalo, kai jos yra prašoma pacientės pageidavimu, nes pagal galiojantį teisinį reguliavimą mokamų paslaugų sąrašą ir tvarką nustato pačios įstaigos.⁷⁰ Tai reiškia, jog pacienčių prieiga prie laikui jautrių sveikatos priežiūros paslaugų tiesiogiai priklauso nuo sveikatos priežiūros įstaigos politikos ir gydytojų nuostatų bei moralinių įsitikinimų abortų klausimu. Atsižvelgiant į tai, kyla abejonių dėl sveikatos ministro patvirtintos nėštumo nutraukimo tvarkos realaus įgyvendinimo ir tvarkoje įtvirtintų paslaugų prieinamumo, kai pacientės siekia nutraukti nėštumą savo pageidavimu.

Verta paminėti, kad nėštumo nutraukimo kompensavimo klausimas Lietuvos gyventojų yra vertinamas palyginti palankiai: 2025 m. atlikto tyrimo duomenimis, 30,2 proc. gyventojų mano, kad abortų paslauga turėtų būti valstybės finansuojama visais atvejais; 32,4 proc. mano, kad nėštumo nutraukimo paslauga turėtų būti apmokama tik išimtiniais atvejais, pavyzdžiui, pastojus po išprievartavimo ar esant medicininėms indikacijoms (taip, kaip numatyta apžvalgos rengimo metu galiojančiame sveikatos apsaugos ministro įsakyme⁷¹). Pažymėtina, jog kitos Europos Sąjungos valstybės – Prancūzija, Slovėnija, Graikija, Islandija, Norvegija, Švedija, Belgija, Danija, Suomija, Nyderlandai – šį klausimą jau yra

⁶⁹ Elena Reimerytė, Gabija Urbšytė, [„Nėštumo nutraukimo paslaugos Lietuvoje: štai kur jos prieinamos \(pildoma\)“](#), paskelbta 2025 m. vasario 28 d.

⁷⁰ Elena Reimerytė, Gabija Urbšytė, [„Aborto paslaugos prieinamumas Lietuvoje: pacientės priklausančios nuo medikų „ne“ ir gydymo įstaigų politikos“](#), paskelbta 2025 m. gegužės 13 d.; Sveikatos apsaugos ministerija, [Mokamos asmens sveikatos priežiūros paslaugos](#).

⁷¹ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 1994 m. sausio 28 d. įsakymas Nr. 50 [„Dėl Nėštumo nutraukimo paslaugų organizavimo ir teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“](#), suvestinė redakcija nuo 2023 m. sausio 1 d.

išsprendusios ir nacionalinės teisės aktuose įtvirtinusios nėštumo nutraukimo procedūros visišką kompensavimą iš sveikatos draudimo lėšų šiuo draudimu apdraustiems asmenis, o kitose valstybėse ši paslauga kompensuojama iš dalies.⁷²

Į ribotas galimybes pasinaudoti nėštumo nutraukimo paslaugomis bei tebeegzistuojančią galimybę atlikti priverstinę (arba be asmens sutikimo) moterų su negalia sterilizaciją 2026 m. pradžioje dėmesį atkreipė ir Jungtinių Tautų Moterų diskriminacijos panaikinimo komitetas, vertindamas Lietuvos pažangą įgyvendinant CEDAW.⁷³

Švietimas reprodukcinų teisių temomis ir informacijos prieinamumas

Jaunimo švietimas lytiškumo ir reprodukcinų teisių temomis yra reikšminga prevencinė priemonė, padedanti jauniems žmonėms priimti informuotus sprendimus dėl savo kūno, sveikatos ir tarpusavio santykių. Europos parlamentarų forumo 2025 m. paskelbtas 15 Europos valstybių tyrimas atskleidė, kad jaunimas (18–30 m.) susiduria su žinių spragomis ir klaidingomis sampratomis apie kontracepciją, ypač tose valstybėse, kuriose lytinis švietimas yra nepakankamai išsamus ir dominuoja ribojančios kultūrinės normos. Internetas ir sveikatos priežiūros specialistai jaunimo laikomi pagrindiniais informacijos apie kontraceptines priemones šaltiniais, kurie tiesiogiai veikia apsaugos metodų pasirinkimą. Atsižvelgiant į tyrimo rezultatus, buvo pabrėžtas tikslingų politinių priemonių poreikis, siekiant šalinti nustatytas spragas, pagerinti kontraceptinių priemonių prieinamumą ir stiprinti švietimą.⁷⁴

Lietuvoje lytiškumo ugdymas yra įtrauktas į Gyvenimo įgūdžių programą (toliau – GĮP), kurios dėstymas ir turinys visuomenės tebėra vertinamas poliarizuotai ir nevienareikšmiškai. Mokytojų rengimas vesti GĮP pamokas, kuriose būtų aptariama reprodukcinė sveikata, tebėra fragmentiškas, o pedagogai yra linkę šias temas praleisti.⁷⁵

Sveikatos apsaugos ministerijos pateiktais duomenimis, Lietuvoje 2025 m. buvo tęsiamos

⁷² Esmeralda Kuliešytė, „[Reprodukcinė sveikata ir visuomenės poreikiai Lietuvoje](#)“, manoteises.lt, paskelbta 2025 m. gegužės 13 d.; European Parliamentary Forum, [The European Abortion Policies Atlas](#), publikuota 2021 m. rugsėjo 28 d.

⁷³ Committee on the Elimination of Discrimination against Women, [Concluding observations on the seventh periodic report of Lithuania, CEDAW/C/LTU/CO/7](#).

⁷⁴ European Parliamentary Forum for Sexual and Reproductive Rights, [Youth Contraceptive Awareness Study 2024](#), paskelbta 2025 m. sausio 7 d.

⁷⁵ Edvardas Kubilius, „[Gyvenimo įgūdžių programa mokykloje: kodėl pedagogai bijo vaikams aiškinti apie lytiškumą?](#)“, LRT.lt, paskelbta 2025 m. kovo 22 d.

projekto „Jaunimui palankios sveikatos priežiūros paslaugos“ veiklos, kurių metu jaunimui palankių sveikatos priežiūros paslaugų koordinatoriai – visuomenės sveikatos specialistai, dirbantys visuomenės sveikatos biuruose arba savivaldybėse – jauniems asmenims teikė konsultacijas ir pagalbą sveikatos, įskaitant ir reprodukcinės, klausimais. Koordinatoriai veiklą vykdo vadovaudamiesi projekto metu parengtais aštuoniais algoritmais, tarp kurių yra „Lytiškai plintančių infekcijų ir neplanuoto nėštumo neigiamo poveikio sveikatai mažinimo algoritmas“, „Pagalbos seksualinio smurto atveju algoritmas“ ir kiti. 2025 m. įvyko 53 individualios konsultacijos ir 83 grupiniai užsiėmimai reprodukcinės sveikatos temomis. Taip pat vykdytas šių temų viešinimas: parengti 47 informaciniai pranešimai, paskelbti 4 straipsniai, parengti ir išplatinti 4 informaciniai leidiniai.⁷⁶

Jungtinių Tautų komitetas dėl moterų diskriminacijos panaikinimo 2026 m. pradžioje priimtose baigiamosiose pastabose dėl Lietuvos septintosios periodinės ataskaitos taip pat pažymėjo, kad Lietuvoje amžiui tinkamas lytinis ir reprodukcinės sveikatos švietimas nėra visapusiškai ir sistemingai integruotas į visą švietimo sistemą, taip pat nėra aiškiai apibrėžta, kaip ugdymo turinys atliepia paauglių poreikius, įskaitant ankstyvo nėštumo ir lytiškai plintančių infekcijų prevenciją.⁷⁷

Be to, kaip minėta, Lietuvoje nėra vieno institucijų koordinuojamo, patikimo ir mokslu grįsto informacijos šaltinio, kuriame visai visuomenei būtų pateikiama informacija apie kontracepciją ir kitus reprodukcinės sveikatos klausimus, nors tokio pobūdžio internetinės svetainės yra prieinamos kitose Europos valstybėse, pavyzdžiui, Prancūzijoje, Vokietijoje ar Liuksemburge. Sveikatos apsaugos ministerijos duomenimis, Lietuvoje administruojama interneto svetainė sveikatostinklas.lt, kurioje skelbiami specialistų atsakymai į jaunimo klausimus ir straipsniai, be kita ko, jaunimo reprodukcinės sveikatos temomis. Be to, Higienos instituto Psichikos sveikatos centras koordinuoja ministerijos finansuojamą nacionalinę interneto svetainę pagalbasau.lt, kurioje viešai teikiama informacija apie emocinę sveikatą ir galimą psichologinę pagalbą. Ši pagalba, be kita ko, apima nėštumo, jo nutraukimo, priešlaikinio gimdymo, persileidimo, pogimdyvinės depresijos temas ir informaciją apie galimą pagalbą šiais atvejais.⁷⁸ Svarbu pažymėti, kad svetainės skiltyje apie krizinį nėštumą nurodomi tik vienos pagalbą teikiančios organizacijos – Krizinio nėštumo centro – kontaktai. Šio centro veikla yra sulaukusi viešos kritikos dėl to, kad

⁷⁶ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos 2026 m. kovo 20 d. raštas Nr. 1D-814.

⁷⁷ Committee on the Elimination of Discrimination against Women, [Concluding observations on the seventh periodic report of Lithuania, CEDAW/C/LTU/CO/7](#).

⁷⁸ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos 2026 m. kovo 20 d. raštas Nr. 1D-814.

moterims, besikreipiančioms pagalbos dėl nėštumo nutraukimo, galimai teikiamos konsultacijos, orientuotos į sprendimo nutraukti nėštumą atsisakymą.⁷⁹

Nors Sveikatos apsaugos ministerijos administruojamos interneto svetainių iniciatyvos prisideda prie informacijos apie reprodukcinę sveikatą prieinamumo didinimo, jos išlieka fragmentiškos. Reprodukcinės sveikatos informacija jose pateikiama greta daugelio kitų sveikatos temų, todėl nėra užtikrinamas vieningas, sistemiškai koordinuotas ir mokslo įrodymais grįstas informacijos šaltinis, skirtas visai visuomenei. Be to, nėra pakankamai duomenų, leidžiančių įvertinti šių interneto svetainių žinomumą ir pasiekiamumą tikslinėms auditorijoms. Informacijos prieinamumas taip pat išlieka ribotas daliai asmenų su negalia – pagalbasau.lt svetainėje informacija nėra pateikiama lengvai suprantama kalba, o sveikatostinklas.lt svetainė nėra pritaikyta asmenims su regos, kognityvine ar psichosocialine negalia. Visapusiškas ir mokslo įrodymais grįstas reprodukcinės sveikatos švietimas prisideda prie ankstyvų nėštumų ir lytiškai plintančių infekcijų rizikų mažinimo, taip pat stiprina jaunimo ir visuomenės gebėjimą atpažinti savo teises ir asmenines ribas, gauti patikimą informaciją ir priimti informuotus, savarankiškus sprendimus dėl sveikatos.

Reprodukcinės sveikatos teisinis reguliavimas Lietuvoje ir reguliavimo tobulinimo iniciatyvos

Lietuvoje reprodukcinės sveikatos užtikrinimas daugiau nei 30 metų nėra reglamentuotas vienu visapusiškai reprodukcinės sveikatos sritį apimančiu įstatymu. Reprodukcinė sveikata ir ją apimančios teisės iki šiol yra reguliuojamos fragmentiškai – atskiruose poįstatyminiuose teisės aktuose, kurių turinys priklauso nuo konkrečios srities teisinio reguliavimo ir gali keistis keičiantis politiniams prioritetams. Tačiau siekiant pakeisti šią situaciją ir reprodukcinę sveikatą įtvirtinti kaip neatsiejamą žmogaus teisių dalį, 2025 m. Seimo narių grupės iniciatyva buvo parengtas Reprodukcinės sveikatos įstatymo projektas⁸⁰, kuriam po pateikimo stadijos 2025 m. gegužę pritarė Seimas.

Įstatymo projektu siekiama sukurti reprodukcinės sveikatos teisinį reguliavimą, kuriuo būtų apibrėžti reprodukcinės sveikatos priežiūros paslaugų teikimo principai, nustatyti reprodukcinės sveikatos paslaugų prieinamumo, kokybės ir konfidencialumo standartai, užtikrintos lygiavertės galimybės visiems asmenims naudotis šiomis paslaugomis,

⁷⁹ Elena Reimerytė, „Kodėl PSO įteisintas medikamentinis abortas Lietuvoje neprieinamas ir koks Krizinio nėštumo centrų tikslas?“, LRT.lt, 2021 m. vasario 12 d.

⁸⁰ [Lietuvos Respublikos reprodukcinės sveikatos įstatymo projektas Nr. XVP-286](#).

integruoti jaunų asmenų poreikiai ir sumažinta su reprodukcinės sveikata susijusi socialinė stigma.⁸¹

Vienas reikšmingiausių įstatymo projekte numatytų aspektų – siekis įtvirtinti reprodukcinės sveikatos priežiūros paslaugų kompensavimą iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo arba valstybės biudžeto, taip užtikrinant šių paslaugų prieinamumą visiems asmenims, įskaitant asmenis, esančius socialiai ir ekonomiškai nepalankioje padėtyje. Tai reiškia, kad įstatymo projekte, be kita ko, numatyta kompensuoti kontraceptines priemones ir nėštumo nutraukimo, įskaitant medikamentinio nėštumo nutraukimo, paslaugas.

Dar vienas svarbus Reprodukcinės sveikatos įstatymo projekte numatytas aspektas – savanoriškos chirurginės sterilizacijos įtvirtinimas. Šios paslaugos organizavimo tvarką poįstatyminiu teisės aktu buvo siekiama reglamentuoti dar 2024 m., tačiau sveikatos apsaugos ministro įsakymo projektas sustojo derinimo etape⁸². Savanoriškos sterilizacijos paslaugos užtikrinimas yra reikšminga reprodukinių teisių dalis. Teigiamai vertintina ir tai, kad šiame įstatymo projekte numatyti nediskriminavimo, paslaugų prieinamumo, palankumo ir informuoto apsisprendimo principai, o savanoriškos sterilizacijos paslauga galėtų būti teikiama vadovaujantis savanoriškumo ir informuoto apsisprendimo principais.

Vis dėlto svarbu pastebėti, kad Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas vis dar numato galimybę atlikti intervencijas į kūną, įskaitant sterilizaciją, be asmens su negalia sutikimo, kai jam ar jai nustatytas neveiksnumas šioje srityje⁸³.

Svarbu, kad Reprodukcinės sveikatos įstatymo projekte skiriamas dėmesys sveikatos priežiūros, psichologinės ir socialinės pagalbos lytinį smurtą patyrusiems asmenims teikimui, taip pat numatytas skubiosios kontracepcijos priemonių ir lytiškai plintančių infekcijų profilaktikos ir gydymo paslaugų kompensavimas. Teigiamai vertintina, kad įstatymo projekte numatytas jaunimui palankių reprodukcinės sveikatos paslaugų užtikrinimas, taip pat lytiškumo ugdymas ir visuomenės lytinis švietimas, atsižvelgiant į Pasaulio sveikatos organizacijos ir reprodukcinės sveikatos mokslo institucijų rekomendacijas.

⁸¹ [Aiškinamasis raštas dėl Reprodukcinės sveikatos įstatymo projekto, dok. Nr. XVP-286.](#)

⁸² Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymo projektas „[Dėl Savanoriškos sterilizacijos chirurginiu būdu paslaugos organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo](#)“, reg. data 2024 m. spalio 21 d.

⁸³ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.25 str. 2 d.

Aptariamas įstatymo projektas grindžiamas tarptautiniais žmogaus teisių ir Pasaulio sveikatos organizacijos standartais pagrįstu požiūriu į reprodukcinę teisių užtikrinimą, todėl sulaukė penkiasdešimties žmogaus teisių apsaugos srityje veikiančių nevyriausybinių organizacijų palaikymo.⁸⁴ Šis įstatymo projektas vertintinas kaip reikšminga teisėkūros iniciatyva, siekiant sukurti visapusišką ir žmogaus teisių principais grindžiamą reprodukcinės sveikatos teisinį reglamentavimą. Toks teisinis reguliavimas sudarytų prielaidas užtikrinti lygias galimybes asmenims naudotis prieinamomis, kokybiškomis ir laiku teikiamomis reprodukcinės sveikatos priežiūros paslaugomis ir gauti patikimą informaciją, kartu prisidedant prie socialinės ir ekonominės nelygybės mažinimo.

Apibendrinimas

2025–2026 m. Lietuvoje reprodukcinės sveikatos srityje buvo inicijuota reikšmingų teisėkūros ir politikos pokyčių, rodančių didesnę dėmesį reprodukcinę teisių užtikrinimui. Teigiamai vertintinos ankstyvosios intervencijos ir šeimų lankymo paslaugų plėtra, iniciatyvos gerinti menstruacijų higienos priemonių prieinamumą mokyklose ir inicijuotas siekis priimti visapusišką Reprodukcinės sveikatos įstatymą. Šios iniciatyvos sudaro prielaidas stiprinti reprodukcinės sveikatos paslaugų prieinamumą ir jų kokybę.

Vis dėlto atlikta apžvalga rodo, kad reprodukcinę teisių užtikrinimas Lietuvoje tebėra fragmentiškas ir nepakankamai nuoseklus. Kontracepcijos prieinamumas išlieka ribotas, nėra nuosekliai užtikrinamas mokslo įrodymais grįstas ir visiems prieinamas informavimas apie reprodukcinę sveikatą bei lytiškumo ugdymas, o galimybės pasinaudoti nėštumo nutraukimo paslaugomis pacientės pageidavimu praktikoje vis dar priklauso nuo gydymo įstaigų politikos ir gydytojų asmeninių nuostatų. Be to, pagalbinio apvaisinimo teisinio reguliavimo pokyčių iniciatyvos, kuriomis siekiama atliepti Konstitucinio Teismo nutarimą, nors ir pašalina diskriminaciją šeiminei padėties pagrindui, iš esmės išlaiko siaurą medicininį požiūrį į šią paslaugą ir neatsižvelgia į moterų, neturinčių nevaisingumo ar kitų sveikatos kontraindikacijų, poreikius.

Siekiant užtikrinti veiksmingą reprodukcinę teisių įgyvendinimą, būtina ne tik priimti visapusišką reprodukcinės sveikatos teisinį reglamentavimą, bet ir sudaryti sąlygas jo praktiniam įgyvendinimui – plėsti reprodukcinės sveikatos paslaugų ir kontracepcijos

⁸⁴ [Nevyriausybinių organizacijų raštas dėl Lietuvos Respublikos reprodukcinės sveikatos įstatymo projekto palaikymo.](#)

prieinamumą, šalinti nepagrįstas teises ir praktines kliūtis, stiprinti mokslo įrodymais grįstą švietimą ir garantuoti, kad kiekvienas asmuo galėtų savarankiškai, informuotai ir be diskriminacijos įgyvendinti savo reprodukcinės teises.

Rekomendacijos

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijai:

1. Priimti aiškias teises nuostatas, draudžiančias asmenų su negalia, kuriems teismo sprendimu nustatytas visiškas neveiknumas ar ribotas veiknumas atitinkamose srityse, priverstinę sterilizaciją.

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijai:

2. Užtikrinti, kad Pagalbinio apvaisinimo įstatymas būtų suderinamas su Konstitucinio Teismo 2025 m. balandžio 10 d. nutarimu ir tarptautiniais žmogaus teisių standartais, pašalinant nepagrįstas teises kliūtis naudotis šiomis paslaugomis.
3. Užtikrinti prieinamą, saugų ir nediskriminacineis praktikomis grįstą prieigą prie nėštumo nutraukimo, ypač medikamentinio, paslaugų visoms visuomenės grupėms, įskaitant socialiai ir ekonomiškai nepalankioje padėtyje esančius asmenis, kai paslaugos kreipiamasi pacientės pageidavimu (nesant medicininių indikacijų) užtikrinant efektyvų ir veiksmingą nukreipimo mechanizmą atsisakymo teikti paslaugas atvejais.
4. Spręsti kontraceptinių priemonių kompensavimo, ypač socialiai ir (ar) ekonomiškai nepalankioje padėtyje esančioms visuomenės grupėms, plėtros klausimą.
5. Įtvirtinti ir užtikrinti praktinį savanoriškos sterilizacijos paslaugos prieinamumą ir teikimą, užtikrinant informuotą ir laisvą sutikimą dėl paslaugos.
6. Diegti valstybinę interneto svetainę, kurioje būtų pateikiama patikima, mokslu grįsta informacija apie kontraceptines priemones ir kitas aktualias reprodukcinės sveikatos paslaugas.

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijai ir Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijai:

7.

Konsultuojantis ir bendradarbiaujant su pilietinės visuomenės organizacijomis kurti visuomenės reprodukcinės sveikatos stiprinimo strategiją, apimančią kompleksinę ir ilgalaikę perspektyvą dėl visuomenės reprodukcinės sveikatos ir teisių užtikrinimo, paslaugų prieinamumo didinimo ir nuoseklaus, mokslu grįsto lytinio švietimo vykdymo.

8.

Užtikrinti pradėtos menstruacinių higienos priemonių stotelių įrengimo švietimo įstaigose iniciatyvos tęstinumą, užtikrinant, kad šios higienos priemonės būtų prieinamos visoms ugdymo įstaigų mokinėms.

9.

Užtikrinti visapusiško, sistemingo ir amžiaus grupei pritaikyto lytinio ir reprodukcinės sveikatos ugdymo integravimą į visus švietimo lygius, įtraukiant medžiagą apie ankstyvų nėštumų ir lytiniu keliu plintančių infekcijų prevenciją, taip pat atlikti Gyvenimo įgūdžių programos turinio ir jos įgyvendinimo praktikos vertinimą.

LGBTIQ+ asmenų padėtis

Aušrinė Smilgytė, Monika Guliakaitė-Danisevičienė

Nepaisant tam tikrų teigiamų teisinių pokyčių, bendras LGBTIQ+⁸⁵ asmenų teisių užtikrinimo lygis išlieka žemas ir fragmentiškas. Tarptautiniai vertinimai rodo, kad Lietuva reikšmingai atsilieka nuo Europos Sąjungos vidurkio, o pažangą stabdo ne tik teisės aktų spragos, bet ir jų neefektyvus įgyvendinimas. Nors 2025 m. Konstitucinio Teismo nutarimas dėl partnerystės sudarė galimybes tos pačios lyties poroms siekti teisinio pripažinimo, politinio sutarimo dėl partnerystės reglamentavimo vis dar nėra. Translyčių asmenų padėtis išlieka ypač sudėtinga – praktikoje teisė į lytinės tapatybės pripažinimą įgyvendinama pernelyg sudėtingai, o sveikatos priežiūros sistema nėra pakankamai pasirengusi teikti kokybiškas ir prieinamas paslaugas. Diskriminacija darbo rinkoje ir kasdieniame gyvenime tebėra paplitusi, tačiau dėl nepasitikėjimo institucijomis nukentėjusieji retai kreipiasi pagalbos, o neapykantos nusikaltimai ne visada tinkamai atpažįstami ir kvalifikuojami. Galiausiai, Lietuvoje vis dar trūksta nuoseklios ir sisteminės valstybės politikos, todėl būtina stiprinti teisinę bazę, paslaugų prieinamumą ir strateginį planavimą.

Tai, kaip Lietuvoje yra užtikrinamos LGBTIQ+ asmenų teisės, iš dalies atskleidžia tarptautiniai indeksai, kurie taip pat suteikia galimybę vertinti Lietuvos pažangą kitų valstybių kontekste.

Organizacijos „ILGA-Europe“ skelbiamuose „Vaivorykštės žemėlapyje“ ir „Vaivorykštės indekse“⁸⁶ Lietuvos teisinė bazė 2025 m.⁸⁷ buvo įvertinta kaip atitikusi 24,09 proc. LGBTI asmenų teisinės apsaugos kriterijų (Europos Sąjungos vidurkis – 51,13 proc.), palyginti su 27,61 proc. 2024-aisiais. Reikalavimai visiškam LGBTI asmenų lygiateisiškumo užtikrinimui kasmet plečiami, jau esamas kategorijas papildant naujais kriterijais, pavyzdžiui, pradedant vertinti ne tik egzistuojančius įstatymus, bet ir jų įgyvendinimą. 2025 m. Lietuva nebeatitiko kovos su neapykanta dėl seksualinės orientacijos ir lytinės

⁸⁵ Šiame tekste nuosekliai vartojamas trumpinys LGBTIQ+, apimantis lesbietes, gėjus, biseksualius, translyčius, nebinarinius, interlyčius ir queer asmenis, nebent cituojamame šaltinyje vartojamas kitas trumpinys.

⁸⁶ ILGA-Europe, [Rainbow map 2025](#).

⁸⁷ 2025 m. paskelbtame „Vaivorykštės žemėlapyje“ ir indekse vertinta LGBTI asmenų teisinė apsauga 2024 m. sausio–gruodžio mėn. 2025 m. pradžioje įvykę teisiniai pokyčiai atsispindės 2026 m. indekse.

tapatybės srityse keliamų standartų, nes neužtikrino efektyvaus 2023 m. generalinės prokurorės patvirtintų Neapykantos nusikaltimų ir neapykantos kalbos ikiteisminio tyrimo metodinių rekomendacijų⁸⁸ taikymo bei prarado ankstesniais metais pelnytus balus. Kaip reikšmingą postūmį indekso sudarytojai įvertino 2024 m. gruodį priimtą Konstitucinio Teismo sprendimą dėl diskriminacinės Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo nuostatos panaikinimo. Dėl šio sprendimo pilietinės visuomenės kategorijoje, apimančioje teisę į saviraišką ir susirinkimų laisvę, Lietuva surinko maksimalų balų skaičių, tačiau likusiose šešiose kategorijose rezultatai išliko gerokai žemesni arba jų apskritai nebuvo. Įvertinus suprastėjusį Lietuvos rezultatą ir teisinius pokyčius kitose šalyse, Lietuva 2025 m. bendrame sąrašė nukrito viena pozicija ir tarp 49 vertinamų valstybių atsidūrė 36-oje vietoje. 2026 m. vertinime Lietuvos pozicija smuktelėjo dar 1 vieta dėl teigiamų pokyčių kitose valstybėse.

Teisinė tos pačios lyties porų apsauga

2025-ieji tapo palyginti reikšmingais metais tos pačios lyties porų teisei padėčiai Lietuvoje. Balandžio 17 d. Konstitucinis Teismas priėmė nutarimą⁸⁹, kuriuo Konstitucijai prieštaraujančiomis pripažino su partnerystės institutu susijusias teisės normas ir atvėrė galimybę registruoti partnerystes teismuose.

Pagal Konstituciją turi būti saugomi ir ginami ne tik santuokos pagrindų sukurti, bet ir kiti bendro gyvenimo santykiai. Reguluodamas šiuos santykius, įstatymų leidėjas negali ignoruoti socialinės tikrovės.

Konstitucinis Teismas, vertindamas Civiliniame kodekse (toliau – CK) įtvirtintą partnerystės teisinį reguliavimą ir remdamasis savo ankstesne praktika, priminė, kad santuoka yra tik vienas iš šeimos konstitucinio instituto pagrindų šeimos santykiams kurti, o konstitucinė šeimos samprata negali būti kildinama tik iš santuokos instituto. Pagal

⁸⁸ Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2023 m. liepos 26 d. įsakymas Nr. I-164 „Dėl neapykantos nusikaltimų ir neapykantos kalbos ikiteisminio tyrimo metodinių rekomendacijų patvirtinimo“.

⁸⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. balandžio 17 d. nutarimas Nr. KT21-N5/2025 „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 28 straipsnio, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.229 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

Konstituciją turi būti saugomi ir ginami ne tik santuokos pagrindų sukurti, bet ir kiti bendro gyvenimo santykiai. Reguluodamas šiuos santykius, įstatymų leidėjas negali ignoruoti socialinės tikrovės.

Nutarime pabrėžta, kad įstatymų leidėjas negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų sudaromos prielaidos diskriminuoti šeimos santykių dalyvius dėl jų seksualinės orientacijos, t. y. negali įtvirtinti tokio teisinio reguliavimo, kuris būtų skirtas tik skirtingų lyčių asmenų poroms ir įstatyme numatyta apsauga negalėtų naudotis tos pačios lyties asmenų poros. Teismas pabrėžė, jog visuomenėje egzistuojantys stereotipai negali būti konstituciškai pateisinamas pagrindas paneigti ar apriboti tam tikro asmens ar jų grupių pagrindines teises ar laisves demokratinėje teisinėje valstybėje.

Be to, teismo vertinimu, tokia situacija, kai partnerystės santykių teisinis reguliavimas buvo įtvirtintas CK, tačiau realiai negalėjo būti taikomas, neatitiko Konstitucijos. Įstatymų leidėjo neveikimas, kai santykiai ilgą ir neapibrėžtą laiką lieka nesureguliuoti, prisideda prie teisinio netikrumo ir paneigia teisėtus asmenų lūkesčius. Dėl šių priežasčių toks įstatymo įsigaliojimą reglamentuojantis teisinis reguliavimas pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai.

Galiausiai Konstitucinis Teismas nurodė, kad įsigaliojus CK įtvirtintam reguliavimui, kol įstatymų leidėjas nėra nustatęs partnerystės įregistravimo tvarkos, asmenų teisė į partnerystę gali būti įgyvendinama kreipiantis į teismą įstatymų nustatyta tvarka.

Vadovaujantis Konstitucinio Teismo nutarimu, 2025 m. rugpjūčio 8 d. Vilniaus miesto apylinkės teismas priėmė pirmąjį sprendimą dėl tos pačios lyties asmenų partnerystės įregistravimo. Iš viso pernai teismuose buvo gauti 27 tokie pareiškimai, iš jų 18 – patenkinti. Advokatų profesinė bendrija „Constat“ pirmoji paskelbė apie *pro bono* iniciatyvą „Visos šeimos svarbios“, kurios tikslas – padėti poroms pasinaudoti teise į jų santykių teisinį pripažinimą.⁹⁰ Nemokamą teisinę pagalbą taip pat organizuoja Tolerantiško jaunimo asociacija⁹¹ bei Laisvės partija ir jai talkinantys advokatai (-ės).⁹²

Teisingumo ministerija planavo iki 2025 m. gruodžio 1 d. įdiegti techninį sprendimą, leidžiantį laikinai registruoti teismo priimtus nutarimus dėl partnerystės pripažinimo bei

⁹⁰ MB Komunikacijos agentūra „Virtuozai“, 2025 m. spalio 24 d., [„Partnerystė triumfuoja teismuose, bet LGBTQ+ teisės išlieka ribotos“](#), manoteises.lt.

⁹¹ [Tolerantiško jaunimo asociacijos informacija](#).

⁹² [Laisvės partijos informacija](#).

išduoti atitinkamus išrašus.⁹³ 2025 m. gruodžio 18 d. paskelbta, kad Teisingumo ministerija partnerystės registrą ketina sukurti 2026 m.⁹⁴ Techninių sprendimų poreikiu ministerija grindė ir prašymą atidėti teismo sprendimo vykdymą vieneriems metams, tačiau teismas šio prašymo netenkino.⁹⁵

2025 m. lapkričio 4 d. grupė Seimo narių užregistravo įstatymų projektų paketą, kuriais būtų reglamentuojama lyčiai neutralios partnerystės įregistravimo tvarka ir apibrėžtas partnerystės turinys. Siūloma ne priimti atskirą teisės aktą, kaip buvo numatyta dvi Seimo balsavimo stadijas praėjusiame Civilinės sąjungos įstatymo projekte, o keisti CK, Civilinio proceso kodeksą (toliau – CPK) ir kitus susijusius įstatymus.⁹⁶

Naujai siūlomu reguliavimu numatoma, kad partnerystė yra dviejų asmenų (partnerių) susitarimas dėl bendro gyvenimo kuriant šeimos santykius, kuris grindžiamas partnerių tarpusavio atsakomybe, supratimu, emociniu prieraišumu, pagalba, ryšiais ir savanorišku apsisprendimu prisiimti tam tikras teises ir pareigas.⁹⁷ Partnerystei taikomas monogamijos principas, partneriai įpareigojami viena(s) kitą gerbti, remti moraliai ir materialiai. Kartu partneriams galiotų nuostatos, iki šiol galiojusios tik sutuoktiniams, pavyzdžiui, paveldėjimo, atstovavimo ir kitos su tuo susijusios teisės. Priešingai nei Civilinės sąjungos įstatymo projektas, siūlomi CK pakeitimai partnerystę apibrėžia kaip šeimos santykius ir suteikia galimybę pasirinkti partnerės (-io) pavardę.

2025 m. teisės aktų paketas Seime nepasiekė pateikimo stadijos. Nors aiškinamajame rašte nurodyta, kad projektų rengėja yra Teisingumo ministerija, 2025 m. antroje pusėje naujai paskirta teisingumo ministrė išreiškė nepritarimą šiam įstatymų pakeitimų paketui ir nurodė, kad jis neatitinka jos ir „daugelio žmonių nuomonės“.⁹⁸ Po Konstitucinio Teismo nutarimo prezidentas Gitanas Nausėda teigė, kad partnerystės įteisinimo klausimus reikėtų išspręsti kuo greičiau, o priimtas įstatymas turėtų atitikti konsensusą Seime ir

⁹³ MB Komunikacijos agentūra „Virtuozai“, 2025 m. spalio 24 d., [„Partnerystė triumfuoja teismuose, bet LGBTQ+ teisės išlieka ribotos“](#), manoteises.lt.

⁹⁴ Martyna Pikelytė, ELTA, 2025 m. gruodžio 18 d., [„Tamašunienė: ministerija kitais metais ketina sukurti partnerystės registrą“](#), delfi.lt.

⁹⁵ Vilmantas Venckūnas, BNS, 2025 m. rugsėjo 13 d., [„Teisingumo ministerija visose partnerystės įteisinimo bylose prašo įsigaliojimą atidėti metams“](#), delfi.lt.

⁹⁶ [Aiškinamasis raštas dėl įstatymų projektų reg. Nr. XVP-909–XVP-913.](#)

⁹⁷ [Civilinio kodekso pakeitimo įstatymo projektas Nr. XVP-909](#), registravimo data 2025 m. lapkričio 4 d.

⁹⁸ Gytis Pankūnas, Liudmila Petrakova, ELTA, 2025 m. lapkričio 4 d., [„Tamašunienė nepitaria partnerystės pataisoms: neatitinka mano ir daugelio žmonių nuomonės“](#), lrt.lt.

visuomenėje.⁹⁹ Vertinant sprendimų priėmėjų pasisakymus, atkreiptinas dėmesys, kad, kaip atramą renkantis „daugumos“ balsą ir „tradicinės“ šeimos sampratą, o ne tarptautinius žmogaus teisių apsaugos standartus ir Konstitucinio Teismo nutarimus, prisidedama prie baimės kurstymo ir stigmatizuojančio viešojo diskurso stiprinimo. LGBTIQ+ asmenys yra vaizduojami kaip grėsmė šeimoms, taigi ir visuomenei, kadangi šeima Konstitucijoje yra įvardijama kaip visuomenės ir valstybės pagrindas.

Savo ruožtu žmogaus teisių organizacijos sveikino įregistruotas pataisas dėl partnerystės įteisinimo, bet įvardijo jas kaip kompromisines.¹⁰⁰ Žmogaus teisių ekspertės Monikos Antanaitytės teigimu, pasiūlymais vis tiek nesprensdžiami įsivaikinimo, translyčių susituokusių asmenų statuso ir santuoką užsienyje sudariusių porų klausimai. Ekspertė pabrėžė, kad partnerystė – kompromisas, kurio kai kurios šalys atsisakė, įteisindamos santuokos lygybę.¹⁰¹

Translyčių asmenų teisių užtikrinimas

Remiantis tarptautinės organizacijos „Transgender Europe“ (TGEU) rengiamu translyčių asmenų teisių žemėlapiu, Lietuva 2025 m. atitiko tik 5 iš 32 translyčių asmenų lygiateisiškumui keliamų kriterijų (2024 m. – 6 iš 32). Kaip ir „Vaivorykštės žemėlapiu“ atveju, pernai Lietuva neteko balo dėl to, kad generalinės prokurorės patvirtintos neapykantos nusikaltimų tyrimo rekomendacijos¹⁰² praktikoje netaikomos visa apimtimi. Kiti kriterijai, kuriuos Lietuva atitinka, nuo 2024 m. liko nepakitę:

- Lietuvoje nėra draudžiamas lytinės tapatybės pripažinimas;
- lyties žymenį asmens dokumentuose galima pasikeisti teisiniu keliu;
- egzistuoja administracinė vardo ir pavardės keitimo procedūra;
- oficialiam asmens lytinės tapatybės pripažinimui nėra būtina chirurginė intervencija;
- norint pasikeisti asmens dokumentus, taip pat nėra privaloma sterilizacija.

⁹⁹ LRT TELEVIZIJOS laida „Svarbi valanda“, 2025 m. balandžio 17 d., [„Nausėda: gerai būtų pagaliau priimti kokį nors sprendimą dėl partnerystės įteisinimo“](#), lrt.lt.

¹⁰⁰ Liudmila Petrakova, ELTA, 2025 m. lapkričio 4 d., [„Žmogaus teisių aktyvistai sveikina partnerystės įstatymo pataisas, bet pripažįsta – tai kompromisinis variantas“](#), delfi.lt.

¹⁰¹ Jonas Valaitis, JARMO, 2025 m. lapkričio 5 d., [„Lietuvos gėjų lygos teisininkė: toliaregiškas sprendimas – santuokų lygybė, partnerystė – kompromisinis variantas“](#), jarmo.net.

¹⁰² Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2023 m. liepos 26 d. įsakymas Nr. I-164 [„Dėl neapykantos nusikaltimų ir neapykantos kalbos ikiteisminio tyrimo metodinių rekomendacijų patvirtinimo“](#).

Savo teisėmis siekiantys pasinaudoti translyčiai asmenys turi pereiti ilgus ir neretai orumą žeidžiančius procesus, kurie, be kita ko, nėra lengvai prieinami. 11-oje Tarptautinės ligų klasifikacijos (TLK-11) redakcijoje translytiškumas yra depatologizuotas, bet Lietuvoje vis dar naudojama 10-oji redakcija, kurioje „transseksualumas“¹⁰³ traktuojamas kaip sutrikimas. Todėl visoms medicininėms¹⁰⁴, teisinėms ir administracinėms procedūroms yra reikalinga F64.0 „transseksualumo“ diagnozė. Nevyriausybinių organizacijų „Trans Autonomija“ pažymi, kad privačiose klinikose dirbantys specialistai yra linkę nukreipti pacientus į viešąsias sveikatos priežiūros įstaigas, bet ir jose diagnozę nustato vos keli psichiatrai didžiuosiuose miestuose¹⁰⁵.

Lietuvoje apskritai mažai sveikatos priežiūros specialistų yra pasirengę arba parengti teikti paslaugas neheteroseksualiems ir translyčiams asmenims ne tik psichikos sveikatos priežiūros, bet ir kitose srityse, nes valstybiniu lygmeniu tam nebuvo skiriama pakankamai dėmesio – Sveikatos apsaugos ministerijos duomenimis, 2025 m. nevyko nė vieni mokymai šia tema¹⁰⁶. Labai ribotas kompetentingų specialistų skaičius savaime sudaro prielaidas instituciniam smurtui – translyčiai asmenys yra neproporcingai priklausomi nuo legaliai paslaugas teikti galinčių gydytojų, patiria laiko ir finansines išlaidas, nesulaukia tinkamos pagalbos visose sveikatos priežiūros srityse, nes išankstinės specialistų nuostatos turi įtakos galimybei teisingai diagnozuoti sveikatos sutrikimus ir skirti gydymą.

LGBTIQ+ asmenų poreikius atliepiančių paslaugų spraga yra identifikuota Lygių galimybių įgyvendinimo 2024–2026 m. veiksmų plane¹⁰⁷ ir bent kol kas sudaromas įspūdis, kad ją stengiamasi užpildyti. Sveikatos apsaugos ministerija Seimo kontrolierių įstaigai nurodė, kad praėjusiais metais buvo rengiama elektroninių mokymų programa apie LGBTIQ+ asmenų psichikos ir fizinės sveikatos priežiūros ypatumus, poreikius ir iššūkius¹⁰⁸. Kai kuriais atvejais patys specialistai imasi proaktyviai spręsti paslaugų paklausos ir pasiūlos atotrūkio problemą, pavyzdžiui, Lietuvos psichologų sąjungoje veikia LGBTQIA+ psichologų grupė, kuri organizuoja mokymus ir konferencijas, siekdama didinti psichologų

¹⁰³ Žmogaus teisių kontekste „transseksualumo“ terminas yra nevertotinas translyčių asmenų apibūdinimui dėl jo patologizuojančio turinio, todėl šioje ataskaitoje nurodant Lietuvoje skiriamą medicininę diagnozę, žodis rašomas kabutėse.

¹⁰⁴ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2022 m. rugpjūčio 4 d. įsakymas Nr. V-1307 [„Dėl Lyties tapatumo sutrikimo \(transseksualumo\) diagnostikos ir gydymo tvarkos aprašo patvirtinimo“](#).

¹⁰⁵ [Nevyriausybinių organizacijų „Trans Autonomija“](#).

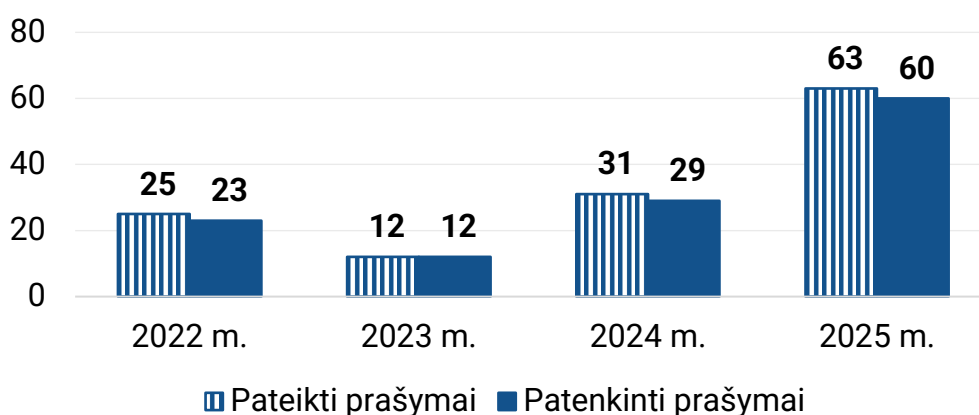
¹⁰⁶ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos Seimo kontrolierių įstaigai pateikta informacija.

¹⁰⁷ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2023 m. liepos 28 d. įsakymas Nr. A1-507 [„Dėl lygių galimybių įgyvendinimo 2024–2026 metų veiksmų plano patvirtinimo“](#).

¹⁰⁸ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos Seimo kontrolierių įstaigai pateikta informacija.

ir kitų specialistų sąmoningumą LGBTQIA+ klausimais, teikia rekomendacijas specialistus rengiančioms institucijoms, organizuoja intervizijas¹⁰⁹, bet tai neišsprendžia gydytojų, galinčių skirti diagnozes ir gydymą, trūkumo.

Gavę „transseksualumo“ diagnozę, pilnamečiai translyčiai asmenys gali naudotis kitomis su medicinine ir teisine tranzicija susijusiomis paslaugomis: gauti pakaitinę hormonų terapiją, pasikeisti asmens dokumentus. 2025 m. teismo keliu lyties žymenį ir asmens kodą pasikeitė 22 asmenys¹¹⁰, o civilinės metrikacijos įstaigose buvo gauti 63 prašymai dėl vardo ir pavardės keitimo, 60 iš jų patenkinti. Vienas prašymas buvo atmestas, nes pareiškėjas nebuvo sulaukęs 18 metų, antru atveju norėta pasikeisti tik pavardės, bet ne vardo giminę, trečiu – pasirinkta nauja, giminystės ryšiais nepagrįsta pavardė¹¹¹.

11 pav. Civilinės metrikacijos įstaigose gauti ir patenkinti prašymai pakeisti vardą ir pavardę asmeniui diagnozuoto „transseksualumo“ pagrindu. Šaltinis: Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija.

Palyginimui, 2019–2022 m. teismuose kasmet būdavo patenkinama nuo 9 iki 15 prašymų dėl asmenvardžių ir lyties žymens keitimo civilinės būklės įrašuose, 2023 m. – 25¹¹². Matyti, kad nuo 2022 m. vasario 1 d., kai įsigaliojo Asmens vardo ir pavardės keitimo taisyklių pakeitimai, sudarantys translyčiams asmenims galimybę kiek paprastesne – administracine – tvarka pasikeisti vardą ir pavardę, vis daugiau žmonių ėmė ja naudotis.

Paminėtina ir tai, kad vienas iš apylinkės teismų, nagrinėjančių bylas dėl asmenvardžių ir lyties žymens keitimo, dėl dabartinės tvarkos 2025 m. kreipėsi į Konstitucinį Teismą.

¹⁰⁹ [Lietuvos psichologų sąjungos LGBTQIA+ psichologijos grupės nuostatai](#), 2021 m. gegužės 18 d.

¹¹⁰ Nacionalinės teismų administracijos Seimo kontrolierių įstaigai pateikti duomenys.

¹¹¹ Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Seimo kontrolierių įstaigai pateikti duomenys.

¹¹² Ieva Laugalytė, Mažvydas Karalius, [„Translyčių asmenų padėtis Lietuvoje“](#), Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, 2024 m.

Prašyta ištirti, ar Konstitucijai neprieštarauja teisinis reguliavimas, kuriuo nesudaromos prielaidos asmenims ne teismo tvarka pasikeisti asmenvardį ir asmens kodą, kurio pirmas skaitmuo nurodo lyties ženklą. Teismas savo kreipimąsi argumentavo orumo ir teisinės valstybės principo pažeidimais. Konstitucinis Teismas atsisakė priimti nagrinėti šį prašymą¹¹³ motyvuodamas tuo, kad pagal Konstituciją Konstitucinis Teismas negali tirti teisėkūros sprendimų nepriėmimo – vengimo, delsimo priimti tokius sprendimus, taip pat kokių nors kitų motyvų nulemtu neveikimo, net jeigu teisės sistemoje dėl to atsiranda spragų ar kitų neapibrėžčių. Konstitucinio Teismo nuomone, prašymą pateikęs apylinkės teismas prašė ištirti būtent tai, kad nėra priimti teisinės tranzicijos tvarką reglamentuojantys įstatymai. Toks atsisakymas nagrinėti prašymą dėl asmenvardžio ir asmens kodo keitimo ne teismo tvarka iš esmės reiškia, kad, kol įstatymų leidėjas nesiims reguliuoti šių santykių, t. y. nepriims minėtų teisės aktų, pažeistų teisių gynimas šiuo aspektu Konstituciniame Teisme išliks negalimas.

Nepaisant egzistuojančių lytinės tapatybės pripažinimo galimybių, daliai translyčių asmenų teisinė tranzicija gali reikšti kompromisus ir mažesnę apsaugą kitose gyvenimo srityse. Vien „transseksualumo“ įrašas asmens sveikatos istorijoje, nepriklausomai nuo asmenvardžių statuso dokumentuose, užkerta kelią įsivaikinti¹¹⁴ ir eiti statutinio pareigūno pareigas¹¹⁵. Be kita ko, vardą ir pavardę norintys pasikeisti translyčiai žmonės turi būti nesusituokę arba išsiskyrę¹¹⁶. Atitinkamai, santuokoje esantis translytis asmuo vardą dokumentuose gali pasikeisti tik išsiskyręs su savo sutuoktiniu – tai neigiamai veikia poros automatinio turto paveldėjimo galimybes, teisę į išmokas mirus sutuoktiniui, mokesčių lengvatas, informacijos gavimą ir atstovavimą gydymo įstaigose. Vardą ir pavardę pasikeitus vaiką (-ų) turinčiam translyčiam asmeniui, vaiko gimimo liudijime asmenvardis nėra atitinkamai atnaujinamas¹¹⁷. Taigi, norint tinkamai pasirūpinti savo

¹¹³ [Konstitucinio Teismo 2025 m. rugsėjo 16 d. sprendimas Nr. KT45-S36/2025](#).

¹¹⁴ Remiantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso Šeimos knygos 3.210 straipsniu, įvaikinti negali „asmenys, turintys psichikos ir elgesio sutrikimų“, F64.0 diagnozė yra įtraukta į Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2022 m. birželio 21 d. įsakymą Nr. V-1123/A1-429 „Dėl ligų, kuriomis sergantis asmuo negali būti įvaikintoju ir (ar) negali būti skiriamas vaiko globėju (rūpintoju), sąrašo patvirtinimo“.

¹¹⁵ Asmenys, turintys F64.0 diagnozę, yra laikomi netinkami pradėti eiti vidaus tarnybos pareigūno pareigas, o diagnozę nustačius pareigūnui, tinkamumas vertinamas individualiai. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. spalio 21 d. įsakymas Nr. 1032310ISAK80/V-618 „Dėl sveikatos būklės reikalavimų sąvado patvirtinimo“.

¹¹⁶ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Antroji knyga. Asmenys, 2.27 str.

¹¹⁷ Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2016 m. gruodžio 28 d. įsakymas „Dėl Asmens vardo ir pavardės keitimo taisyklių patvirtinimo“.

vaiku, kyla papildoma tėvystės ar motinystės įrodinėjimo našta. Galiausiai, vardo ir lyties žymens neatitiktis asmens dokumentuose sukuria papildomų iššūkių, ypač darbo rinkoje ir siekiant gauti viešąsias paslaugas. Dėl visų šių priežasčių pabrėžtinai neatidėliotinas poreikis keisti įstatyminių reglamentavimų taip, kad jis užtikrintų lengviau prieinamą, saviapibrėžties principu paremtą lytinės tapatybės pripažinimą ir neapribotų asmens teisių šeimos ir darbo srityse.

Tyrimai apie translyčių asmenų situaciją darbo rinkoje

2025 m. buvo atlikti du didelės apimties tyrimai, skirtingais pjūviais analizuojantys translyčių asmenų patirtis darbo rinkoje.

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos (toliau – LGKT) nepriklausomoje apžvalgoje „Translyčių asmenų patirtys darbo santykiuose: iššūkiai ir perspektyvos“¹¹⁸ buvo pateiktos interviu būdu surinktos 17-os translyčių ir nebinarinės lytinės tapatybės žmonių įžvalgos. Tyrimas atskleidė, kad translyčių asmenų išvaizdai ir vardui neatitinkant asmens dokumentuose nurodomos informacijos, būna sunku susirasti darbą, o neturint pastovių pajamų dokumentų keitimas nėra prieinamas, nes apsilankymai pas gydytojus ir advokato paslaugos gali kainuoti apie 1 tūkst. eurų, o procesai užtrunka ilgai. Remiantis apžvalgos duomenimis, translyčiai asmenys dažnai susiduria su diskriminacija visuose karjeros etapuose, nuo dalyvavimo konkursuose iki sąlygų jau turėtame darbe pabloginimo, argumentuojant tuo, kad asmuo nepritaps prie organizacijos kultūros, kad jo arba jos išvaizda yra nepageidaujama ir panašiai. Dėl savo dažnumo diskriminacijos atvejai yra priimami kaip neišvengiamybė, o darbo ieškoma riboto kontakto su kitais žmonėmis reikalaujančiose srityse, pavyzdžiui, informacinių technologijų sektoriuje.

Vytauto Didžiojo universiteto publikuotoje nacionalinėje apžvalgoje „Transcending Barriers: Translyčių asmenų įtraukties darbovietėje skatinimas“¹¹⁹ taip pat atkreiptas dėmesys, kad asmens dokumentų statusas turi didelę įtaką patirtims Lietuvos darbo rinkoje. Be to, 58 proc. apklausoje dalyvavusių translyčių ir nebinarinės lytinės tapatybės žmonių nurodė, kad darbovietėje nėra apie savo lytinę tapatybę pasakoję nė vienam kolegai. Sprendimas slėpti savo tapatybę siejamas su organizacijų kultūra, todėl tyrime apklausti ir žmogiškųjų

¹¹⁸ Ieva Laugalytė, „[Translyčių asmenų patirtys darbo santykiuose: iššūkiai ir perspektyvos](#)“, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, 2025 m.

¹¹⁹ Kristina Rūkaitė, „[Transcending Barriers: Translyčių asmenų įtraukties darbovietėje skatinimas. Nacionalinė apžvalga](#)“, Vytauto Didžiojo universitetas, 2025 m.

išteklių specialistai (-ės). Tik penktadalis jų nurodė, kad jų organizacija yra įdarbinusi atvirai translytį arba nebinarinės lytinės tapatybės asmenį, o keletas išreiškė nuomonę, kad translyčiai asmenys „peržengia ribas“ ir reikalauja gana išskirtinių teisių ir privilegijų.

Diskriminacija seksualinės orientacijos ir lytinės tapatybės pagrindais

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje iš 2025 m. 420 gautų skundų tik 3 buvo pateikti dėl diskriminacijos seksualinės orientacijos pagrindu¹²⁰. Dar 2022 m. veiklos ataskaitoje LGKT pabrėžė, kad nedidelį skundų dėl seksualinės orientacijos skaičių didele dalimi lemia tai, kad, norėdamas jį pateikti, asmuo turėtų atsiskleisti, tačiau ne visi jaučiasi saugūs tai padaryti¹²¹. Be šių skundų, LGKT buvo gauta dar 110 kreipimųsi dėl seksualinės orientacijos. Taip pat lygių galimybių kontrolierė Birutė Sabatauskaitė savo iniciatyva buvo pradėjusi tyrimą dėl galimos diskriminacijos seksualinės orientacijos pagrindu darbo santykių srityje, bet jis buvo nutrauktas. Lytinė tapatybė Lygių galimybių įstatyme vis dar nėra įtvirtinta kaip atskiras nuo diskriminacijos saugomas tapatybės bruožas, tačiau LGKT šią spragą kompensuoja konsultuodama asmenis ir skundus dėl galimos diskriminacijos lytinės tapatybės pagrindu nagrinėdama kaip diskriminacijos dėl lyties atvejus. 2025 m. LGKT atliko vieną tokį tyrimą ir nustatė diskriminaciją.¹²²

Nors diskriminacija ir priekabiavimas dėl lytinės tapatybės praktikoje gali būti vertinami kaip diskriminacija dėl lyties, tokia apsauga išlieka netiesioginė ir mažiau aiški. Dėl to translyčių asmenų patiriamos problemos įstatymų lygmeniu lieka nematomos – teisės aktuose nėra aiškiai įtvirtinta, kad diskriminacija dėl lytinės tapatybės yra draudžiama¹²³. Tai gali mažinti translyčių asmenų pasitikėjimą teisine apsauga ir institucijomis bei neskatinti jų kreiptis dėl patiriamų teisių pažeidimų. Be to, aiškus diskriminacijos pagrindų įtvirtinimas teisinėje sistemoje turi ne tik praktinę, bet ir normatyvinę reikšmę: jis padeda

¹²⁰ Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos Seimo kontrolierių įstaigai pateikta informacija.

¹²¹ [Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolieriaus 2022 metų veiklos ataskaita](#), 2023.

¹²² Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos Seimo kontrolierių įstaigai pateikta informacija.

¹²³ Nors Konstitucinio Teismo praktikoje lytinė tapatybė yra pripažįstama vienu iš draudžiamų diskriminacijos pagrindų, o ES teisėje translyčių asmenų apsauga tam tikrose srityse yra plėtojama per diskriminacijos dėl lyties pagrindo aiškinimą, aiškus šio pagrindo įtvirtinimas įstatyme išlieka svarbus teisinio tikrumo ir veiksmingos teisių apsaugos požiūriu. Tiesioginis lytinės tapatybės įvardijimas Lygių galimybių įstatyme padėtų užtikrinti, kad pareiga nediskriminuoti būtų aiškiai suprantama ne tik teisininkams ar institucijoms, bet ir darbdaviams, paslaugų teikėjams, švietimo įstaigoms ir kitoms organizacijoms, taikančioms šį įstatymą praktikoje. Be to, asmens galimybė atpažinti diskriminaciją ir veiksmingai ginti savo teises neturėtų priklausyti nuo gebėjimo remtis Konstitucinio Teismo jurisprudencija, ES teisės aiškinimu ar institucine praktika.

formuoti institucijų, darbdavių, paslaugų teikėjų ir visuomenės supratimą apie tai, kokios diskriminacijos formos laikomos draudžiamomis. Todėl Lygių galimybių įstatymo ir kitų teisės aktų papildymas lytinės tapatybės kaip draudžiamo diskriminacijos pagrindo nuostata sustiprintų translyčių asmenų teisių apsaugą, suteiktų daugiau teisinio aiškumo paslaugų teikėjams, švietimo įstaigoms, darbdaviams ir teisėsaugos institucijoms, taip pat prisidėtų prie neigiamų nuostatų, stereotipų ir stigmatizacijos mažinimo.

2025 m. gruodžio pabaigoje Socialinės apsaugos ir darbo ministerija pateikė Vyriausybei naują Lygių galimybių įstatymo projektą, kuriame, be kita ko, į diskriminacijos pagrindų sąrašą įtraukiama lytinė tapatybė ir lyties raiška¹²⁴. Deja, 2026 m. kovo 15 d. Seimas grąžino projektą tobulinti¹²⁵.

Neapykantos nusikaltimai

2025 m. buvo užregistruoti 52 neapykantos kurstymo atvejai dėl seksualinės orientacijos pagal Baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 170 straipsnį.¹²⁶ Nors BK tarp saugomų bruožų lytinė tapatybė nėra aiškiai išskirta, pagal 2023 m. patvirtintas generalinio prokuroro rekomendacijas lytinė tapatybė ir lytinė raiška priskiriamos lyties požymiui¹²⁷. 2025 m. pagal BK 170 straipsnį dėl lyties buvo registruotos 3 nusikalstamos veikos.

Neapykantos nusikaltimų kontekste teisėsaugos pareigūnai LGBT+ asmenis identifikuoja kaip labiausiai pažeidžiamą grupę¹²⁸. Tačiau Lietuvos gėjų lygos atliktas tyrimas atskleidė, kad praktikoje neheteroseksualūs ir translyčiai asmenys susiduria su daugkartiniais nesėkmingais bandymais pranešti apie incidentus, antrine viktimizacija ir patirčių sumenkinimu.¹²⁹ Tokią LGBTIQ+ asmenų realybę atspindi ir žiniasklaidoje plačiai aptartas atvejis, kai 2025 m. rugsėjo mėn. Vilniaus *queer* festivalyje „Kreivės“ buvo išdaužti kultūros komplekso „SODAS 2123“ langai, bet atvykę policijos pareigūnai veikė abejingai ir įvykio iš

¹²⁴ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2025 m. gruodžio 22 d., prieiga per: <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos/lygiu-galimybiu-istatymo-pakeitimai-geresnes-apsaugos-nuo-diskriminacijos-link-ivo/>.

¹²⁵ BNS, 2026 m. kovo 15 d., „[SADM pateikti Lygių galimybių įstatymo pakeitimai palaikymo Seime nesulaukė](#)“, Irt.lt.

¹²⁶ [Informatikos ir ryšių departamento duomenys](#).

¹²⁷ Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2023 m. liepos 26 d. įsakymas Nr. I-164 „[Dėl neapykantos nusikaltimų ir neapykantos kalbos ikiteisminio tyrimo metodinių rekomendacijų patvirtinimo](#)“.

¹²⁸ Eglė Vileikienė, „[Policijos pareigūnų ir prokurorų nuostatų dėl neapykantos nusikaltimų ir neapykantos kalbos tyrimo rezultatai](#)“, Vidaus reikalų ministerija, 2025 m.

¹²⁹ Monika Antanaitytė, „[Paramos neapykantos nusikaltimų prieš LGBTIQ+ asmenis aukoms stiprinimas Lietuvoje. ENACT projekto tyrimo rezultatai](#)“, Nacionalinė LGBTI teisių organizacija LGL, 2025 m.

karto nekvalifikavo kaip neapykantos nusikaltimo, teigdami, kad tikslins aplinkybes¹³⁰. Vėliau buvo sulaikyti du galimai už incidentą atsakingi nepilnamečiai, kurie dėl savo veiksmų atsiprašė, „SODAS 2123“ taip pat gavo vieną elektroninį atsiprašymo laišką. Byla buvo nutraukta, taip ir neužregistravus veikos kaip neapykantos nusikaltimo seksualinės orientacijos ar lytinės tapatybės pagrindu¹³¹.

Teismuose nagrinėjamų bylų statistika yra mažiau prieinama ir nėra skirstoma pagal saugomus bruožus. 2025 m. pirmosios instancijos teismuose buvo išnagrinėtos 29 bylos, susijusios su neapykantos kurstymu (BK 170 str.). Pastebėtina, kad statistikoje neatsispindi nusikaltimo pagrindas (saugomi bruožai), todėl nėra duomenų, kiek iš nagrinėtų bylų buvo susijusios su LGBTIQ+ tapatybe. Nacionalinės teismų administracijos teigimu, siekiant nustatyti išsamesnius duomenis (pavyzdžiui, pagal diskriminacijos pagrindą ar sritį), reikėtų rankiniu būdu analizuoti bylas, susipažįstant su jų medžiaga.

2025 m. balandžio 15 d. Vilniaus miesto apylinkės teismas priėmė apkaltinamąjį nuosprendį pagal BK 169 straipsnį (diskriminavimas dėl tautybės, rasės, lyties, kilmės, religijos ar kitos grupinės priklausomybės).¹³² Teismas nustatė, kad nuteistasis aktyviais veiksmais diskriminavo LGBTQ+ bendruomenei priklausančius asmenis dėl jų seksualinės orientacijos, siekdamas sutrukdyti ar suvaržyti šios žmonių grupės teisių ir laisvių įgyvendinimą. Nusistatymą ir diskriminacinį požiūrį parodė kaltinamojo aktyvūs veiksmai – sekimas, necenzūrinių žodžių vartojimas nukentėjusiųjų atžvilgiu, filmavimas, grasinimas fiziškai susidoroti, pakartotinis specifinių klausimų uždavimas. Asmeniui skirta 2 600 Eur bauda. Pastebėtina, kad nusikaltimas vyko 2022 m., tačiau ikiteisminio tyrimo institucijos atsisakė pradėti tyrimą. Jis pradėtas tik po to, kai Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT) priėmė nagrinėti nukentėjusiųjų skundą. Vėliau, priėmus apkaltinamąjį nuosprendį, byla buvo išbraukta iš EŽTT bylų sąrašo kaip išspręsta nacionaliniu lygmeniu¹³³.

2025 m. teismuose buvo nagrinėjamos ir kitos bylos, apie kurias skelbta viešojoje erdvėje. Europos Parlamento narys Petras Gražulis buvo nuteistas už LGBTIQ+ bendruomenės niekinimą, Vilniaus apygardos teismas jam paskyrė 10 000 Eur baudą. Politikas buvo kaltinamas dėl to, kad 2022 m. gegužės 26 d., Seime svarstant Civilinės sąjungos įstatymo

¹³⁰ Domantė Platūkytė, 2025 m. rugsėjo 9 d., [„LGBT+ renginyje – išdaužti langai ir kaukėti žmonės: organizatoriai įtaria neapykantą“](#), lrt.lt.

¹³¹ „SODAS 2123“ Seimo kontrolierių įstaigai pateikta informacija.

¹³² Vilniaus miesto apylinkės teismo 2025 m. balandžio 15 d. nuosprendis byloje Nr. 1-197-992/2025.

¹³³ [Europos Žmogaus Teisių Teismo 2025 m. gruodžio 2 d. nutarimas byloje Svirplys ir Latvys prieš Lietuvą \(peticijos Nr. 9195/23\)](#).

projektą, viešai išsakė teiginius, kurie vertintini kaip niekinimas dėl seksualinės orientacijos.¹³⁴ Politikas šį apkaltinamąjį nuosprendį apskundė ir 2026 m. balandžio 27 d. Lietuvos apeliacinis teismas jį išteisino¹³⁵. Generalinė prokuratūra ir trijų nukentėjusiųjų advokatas Aivaras Žilvinskas kreipėsi į Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą prašydami panaikinti išteisinamąjį nuosprendį, abu skundai bus nagrinėjami kasacine tvarka.¹³⁶

Kitoje byloje Šiaulių apygardos teismas nuteisė asmenį dėl diskriminacinių žinučių „Messenger“ programėlėje. Asmeniui skirta vienerių metų ir devynių mėnesių laisvės apribojimo bausmė ir priteista kompensuoti nukentėjusiojo patirtas advokato išlaidas bei neturtinę žalą.¹³⁷

Galiausiai buvo nuteistas Gediminas Beržinskas, „Telegram“ programėlėje sukūręs kanalus „Limonado RASA fanų puslapis“ ir „RASistai™“, kuriuose viešai niekino ir tyčiojosi iš žmonių grupės dėl jų rasės, seksualinės orientacijos, tautybės, įsitikinimų ir pažiūrų. 2024 m. viename šių kanalų paskelbtoje iliustracijoje pavaizduotos kartuvės su Lietuvos žmogaus teisių centro direktore ir lygių galimybių kontroliere su užrašu „Tik tokiai partnerystei pritarsim!“. Pirmosios instancijos teismas nuteisė jį dėl neapykantos kurstymo ir organizacijos, turinčios tikslą diskriminuoti žmonių grupę arba kurstyti prieš ją, kūrimo ir veiklos, bet Apeliacinis teismas dėl pastarosios nusikalstamos veikos G. Beržinską išteisino, palikdamas galioti apkaltinamąjį nuosprendį dėl neapykantos kurstymo.¹³⁸

¹³⁴ Vilniaus apygardos teismas, 2025 m. spalio 7 d., [„Petras Gražulis nuteistas už viešą LGBTQ+ bendruomenės niekinimą“](#), vat.teismas.lt.

¹³⁵ Vilniaus apygardos teismo 2025 m. spalio 7 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-34-497/2025.

¹³⁶ JARMO, 2026 m. liepos 29 d., [„Aukščiausiasis Teismas nusprendė nagrinėti Gražulio bylą dėl kurstymo prieš LGBTQ+Petras Gražulis nuteistas už viešą LGBTQ+ bendruomenės niekinimą“](#), jarmo.lt.

¹³⁷ [Šiaulių apygardos teismo 2025 m. spalio 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje 1A-153-875/2025.](#)

¹³⁸ Aleksandras Znamerovskis, 2025 m. gruodžio 10 d., [„Su neonaciais siejamas Beržinskas už neapykantos kurstymą nubaustas švelnesne bausme“](#), delfi.lt.

Taip pat galima paminėti Šakių rajono savivaldybės tarybos narį Ričardą Lekavičių, kuris viešai transliuotame tarybos posėdyje translyčius vaikus išvadino iškrypėliais. Šakių rajono savivaldybės tarybos etikos komisija pripažino, kad politikas pažeidė Lietuvos Respublikos valstybės politikų elgesio kodeksą.¹³⁹

Nepaisant skirtingų organizacijų ir institucijų rekomendacijų¹⁴⁰, administracinė atsakomybė už neapykantos kalbą kol kas netaikoma. Dėl šios priežasties kai kurie neapykantos kalbos atvejai, kurie nepasiekia baudžiamosios atsakomybės taikymui būtino pavojaus lygio, lieka be institucijų reakcijos ir vertinimo. 2025 m. platesnių diskusijų ar registruotų teisės aktų administracinės atsakomybės klausimu nebuvo. Vis dėlto administracinę atsakomybę reglamentuojančių teisės aktų analizės atlikimą ir pasiūlymų teikimą numato 2026 m. pradžioje priimtas Kovos su antisemitizmu, ksenofobija ar bet kokios kitos formos nesantaikos kurstymu ir žydų gyvenimo puoselėjimo veiksmų planas.¹⁴¹

Administracinė atsakomybė už neapykantos kalbą kol kas netaikoma. Dėl šios priežasties kai kurie neapykantos kalbos atvejai, kurie nepasiekia baudžiamosios atsakomybės taikymui būtino pavojaus lygio, lieka be institucijų reakcijos ir vertinimo.

Apibendrinant, nors Lietuvoje fiksuojami neapykantos nusikaltimai, ypač susiję su seksualine orientacija, egzistuoja reikšmingos spragos tiek duomenų rinkimo, tiek praktinio teisės taikymo srityse. Turimi kokybinių tyrimų duomenys ir pirmiau apžvelgtos bylos iliustruoja, kad LGBTIQ+ asmenys yra viena labiausiai neapykantos nusikaltimų ir neapykantos kalbos pažeidžiamų grupių Lietuvoje ir susiduria su nepakankamu institucijų reagavimu bei netinkamu nusikalstamų veikų kvalifikavimu. Nors pavieniai teismų sprendimai indikuoja, kad esama pakankamų teisinių įrankių kovoti su neapykantos

¹³⁹ Šakių rajono savivaldybės tarybos sprendimas „Dėl Šakių rajono savivaldybės tarybos nario Ričardo Lekavičiaus elgesio“.

¹⁴⁰ Europos žmogaus teisių fondas, 2020 m., [Neapykantos nusikaltimai ir neapykantos kalba: situacijos Lietuvoje apžvalga](#); Dvilė Murauskienė, 2019 m., [Rekomendacijos dėl baudžiamosios atsakomybės už neapykantos nusikaltimus ir neapykantą kurstančias kalbas taikymo](#).

¹⁴¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2026 m. sausio 21 d. nutarimas Nr. 33 „Dėl Kovos su antisemitizmu, ksenofobija ar bet kokios kitos formos nesantaikos kurstymu ir žydų gyvenimo puoselėjimo veiksmų plano patvirtinimo“.

nusikaltimais ir neapykantos kalba, bendra sistema išlieka fragmentiška.

LGBTIQ+ asmenų apsaugos klausimas strateginiame planavime

2025 m. Europos Komisija priėmė LGBTIQ+ lygybės strategiją 2026–2030 metams¹⁴². Joje išskirti trys strateginiai tikslai:

1. Apsaugoti (*Protect*):

- Kovoti su neapykantos nusikaltimais ir kalba (ypač internete)
- Drausti konversijos praktikas
- Gerinti nukentėjusiųjų apsaugą ir pagalbą
- Užtikrinti saugias viešas erdves (pvz., *Pride* renginius)
- Apsaugoti LGBTIQ+ migrantus ir prieglobsčio prašytojus

2. Įgalinti (*Empower*):

- Užtikrinti įtraukų ir saugų švietimą, mažinti patyčias mokyklose
- Skatinti lygias galimybes darbo rinkoje ir įtraukią darbo aplinką
- Gerinti prieigą prie sveikatos priežiūros, įskaitant psichikos sveikatą
- Mažinti skurdą ir socialinę atskirtį, spręsti benamystės problemą
- Užtikrinti, kad skaitmeninė politika ir dirbtinis intelektas būtų nediskriminuojantys
- Atsižvelgti į intersekcionalumą ir skirtingas pažeidžiamumo formas

3. Įtraukti (*Engage*):

- Skatinti valstybes priimti nacionalines LGBTIQ+ strategijas
- Stiprinti pilietinės visuomenės vaidmenį
- Rinkti duomenis apie diskriminaciją
- Skatinti informuotumą ir viešas kampanijas
- Ginti LGBTIQ+ teises pasaulyje (diplomatija, žmogaus teisės)

¹⁴² Europos Komisija, [2026–2030 m. LGBTIQ+ asmenų lygybės strategija](#).

Lietuvoje LGBTIQ+ asmenų teisių gynimui skirtų strateginių dokumentų nėra priimta, nors tai kiekvienai Europos Sąjungos valstybei narei buvo rekomenduojama Europos Komisijos LGBTIQ+ lygybės strategijoje 2020–2025 m.¹⁴³ Be atskiro dokumento, LGBTIQ+ klausimai retai įtraukiami ir į bendrąsias lygių galimybių strategijas ar veiksmų planus platesne apimtimi. Pavyzdžiui, 2023 m. priimtas Lygių galimybių įgyvendinimo 2024–2026 m. veiksmų planas aptaria LGBTIQ+ asmenų padėtį Lietuvoje ir išryškina egzistuojančius iššūkius, tačiau tikslinių priemonių veiksmų plane nėra daug. Priemonėje 2.1 numatyta rengti jaunimui ir su jaunimu dirbantiems asmenims mokymus lytiškumo ugdymo klausimais, kuriuose minimas pagarbos ir tolerancijos skatinimas LGBTIQ+ asmenims, priemonė 7.1 skirta organizuoti renginius, skatinančius visuomenės toleranciją LGBTIQ+ asmenims, o priemonė 7.2 skirta rengti mokymus sveikatos priežiūros specialistams, siekiant padidinti informuotumą apie gėjų ir biseksualių vyrų, lesbiečių ir biseksualių moterų, interlyčių ir translyčių asmenų su sveikata susijusius poreikius ir išvengti diskriminacijos bei stigmatizacijos teikiant sveikatos priežiūros paslaugas. Nors 7-ajame uždavinyje minimos teisėkūros iniciatyvos, skatinančios LGBTI+ asmenų teisių užtikrinimą, veiksmų plane priemonių šiam uždaviniui įgyvendinti nenumatyta. Be to, strateginiuose dokumentuose ir veiksmų planuose retai atsižvelgiama į interseksionalumą, t. y. patiriamą diskriminaciją dėl daugiau nei vieno saugomo bruožo.

2025 m. buvo parengtas, o 2026 m. pradžioje priimtas Kovos su antisemitizmu, ksenofobija ar bet kokios kitos formos nesantaikos kurstymu ir žydų gyvenimo puoselėjimo veiksmų planas¹⁴⁴. Jame apžvelgiama LGBTIQ+ asmenų patiriama diskriminacija ir neapykantos kurstymas. Minima, kad dažniausiai neapykantos kalba yra nukreipta prieš LGBTIQ+ ir tautinių mažumų bendruomenių atstovus. Veiksmų plane numatyta vykdyti susitikimus su neapykantą galinčiomis patirti bendruomenėmis, be kita ko, ir LGBTIQ+ asmenimis, ugdyti policijos kursantų ir pareigūnų įgūdžius ir gilinti žinias apie neheteroseksualių bei translyčių asmenų ir kitų pažeidžiamų grupių apsaugos poreikius, taip pat pristatyti LGBTIQ+ problematiką žiniasklaidoje, integruojant šią tematiką į pramogines, informacines ir edukacines laidas.

Vis dėlto LGBTIQ+ asmenų teisių požiūriu minėtas planas išlieka ribotas: nors jame įvardijamos LGBTIQ+ žmonių patiriamos neapykantos kalbos, diskriminacijos ir socialinės

¹⁴³ Europos Komisija, [LGBTIQ Equality Strategy 2020–2025](#).

¹⁴⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2026 m. sausio 21 d. nutarimas Nr. 33 „Dėl Kovos su antisemitizmu, ksenofobija ar bet kokios kitos formos nesantaikos kurstymu ir žydų gyvenimo puoselėjimo veiksmų plano patvirtinimo“.

distancijos problemos, pagrindinis su šia grupe susijęs kokybinis rodiklis apsiriboja siekiu iki 2030 m. sumažinti gyventojų, nenorinčių gyventi kaimynystėje su homoseksualiais asmenimis, dalį nuo 45 iki 40 proc. Plane nėra sistemiškai aptariamos pagrindinės LGBTIQ+ asmenų teisių apsaugos sritys, tokios kaip šeimos santykių teisinis pripažinimas, translyčių asmenų teisinis lyties pripažinimas, sveikatos paslaugų prieinamumas, švietimas, socialinės paslaugos ar duomenų rinkimas. Todėl, nors planas gali prisidėti prie neapykantos kalbos ir neapykantos nusikaltimų prevencijos, jis neatitinka Europos Komisijos 2026–2030 m. LGBTIQ+ lygybės strategijoje įtvirtinto raginimo valstybėms narėms priimti nacionalines LGBTIQ+ lygybės strategijas arba veiksmų planus.

Švietimas

Nuo 2023 m. Lietuvos mokyklose yra įgyvendinama Gyvenimo įgūdžių programa (toliau – GĮP), kuria siekiama ugdyti mokinių kompetencijas, reikalingas saugiam ir atsakingam savarankiškam gyvenimui. Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos bei Nacionalinės švietimo agentūros iniciatyva buvo parengtos ir nuolat pildomos rekomendacijos programos įgyvendinimui pradinėse ir 5–10 klasėse¹⁴⁵. Kadangi viena GĮP sudedamųjų dalių yra lytiškumo ugdymas, rekomendacijose pagrindinio ugdymo pedagogams¹⁴⁶, be kita ko, pateikiamos gairės supažindinti mokinius su skirtingomis lytinėmis tapatybėmis ir seksualinėmis orientacijomis. Remiantis mokytojams siūlomomis temomis, pamokose inicijuojamos diskusijos turėtų skatinti mokinius atpažinti, kada dėl šių ir kitų tapatybės bruožų asmenys atsiduria mažiau palankioje padėtyje, yra netinkamai, stereotipiškai vaizduojami žiniasklaidoje, mene ir literatūroje, padėti suprasti tokio vaizdavimo žalą ir ugdyti pagarbą įvairovei.

Kaip nurodo Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, „konkretus temų gylis ir pateikimo būdai gali skirtis priklausomai nuo mokinių amžiaus, mokyklos bendruomenės sprendimų ir mokytojo pasirinktos metodikos“¹⁴⁷. Mokyklų bendruomenių požiūrį į šias temas atspindi nevyriausybinių organizacijų ir individualiai veikiančių lytiškumo edukatorių patirtis. Edukacijas ir mokymus lytiškumo temomis vedanti nevyriausybinių organizacija „Įvairovės

¹⁴⁵ 1–4 klasėse gyvenimo įgūdžių programa yra integruojama į skirtingus dalykus, 5–10 klasėse jai skiriama po vieną atskirą pamoką per savaitę.

¹⁴⁶ Dr. Daiva Šukytė ir Mindaugas Požėla. [Gyvenimo įgūdžių ugdymo bendrosios programos įgyvendinimo rekomendacijos. 5–10 \(II gimnazijos\) klasė](#). Paskutinį kartą atnaujinta 2025 m. rugpjūčio 1 d.

¹⁴⁷ Tiesioginė citata iš švietimo, mokslo ir sporto viceministro Jono Petkevičiaus atsakymo Seimo kontrolierių įstaigai.

edukacijos namai“ švietimo specialistams siūlo mokymus „Nuo stereotipų iki palaikymo: kaip dirbti su LGBTQIA+ temomis?“. Tokie mokymai galėtų įgalinti pedagogus kalbėti su mokiniais apie seksualinę orientaciją ir lytinę tapatybę neformuojant žalingų nuostatų, tačiau pernai jų nebuvo užsakyta nė karto¹⁴⁸. Mokyklos taip pat vengia šių temų nagrinėjimo mokiniams skirtose edukacijose – organizacijos direktorės Linos Januškevičiūtės teigimu, dažniausiai prašoma apeiti LGBTQ+ klausimus, todėl jie aptariami tik pastebėjus patyčių dėl seksualinės orientacijos ženklų, likus laiko arba vaikams patiems iškėlus su tapatybe susijusių klausimų.

Turint galvoje, kad programos įgyvendinimas paliekamas mokytojų diskrecijai, o rekomenduojamų šaltinių sąrašė nurodomas tik vienas išimtinai LGBTQ+ temai skirtas metodinis leidinys „Kaip užkirsti kelią įvairių formų smurtui prieš LGBTI+ vaikus?“¹⁴⁹, mažai tikėtina, kad, vykdant gyvenimo įgūdžių programą, yra užtikrinamas nuoseklus, žmogaus teisėmis ir moksliniais tyrimais grįstas mokinių švietimas LGBTQ+ temomis.

Apibendrinimas

Atsižvelgiant į nustatytas sistemines problemas ir esamus teisinio reguliavimo trūkumus, pabrėžtina, kad LGBTQ+ asmenų teisių užtikrinimas Lietuvoje reikalauja politinės valios ir nuoseklių sprendimų. Nors pastaraisiais metais matyti tam tikra pažanga, ji išlieka fragmentiška ir nepakankama siekiant realaus lygiateisiškumo bei veiksmingos apsaugos nuo diskriminacijos ir neapykantos nusikaltimų. Ypač svarbu užtikrinti ne tik teisės aktų priėmimą, bet ir tinkamą jų įgyvendinimą, stiprinant institucijų bei atskirų specialistų kompetencijas ir didinant paslaugų translyčiams asmenims prieinamumą. Toliau pateikiamos rekomendacijos yra orientuotos į Lietuvos teisinės bazės stiprinimą, siekiant sukurti saugesnę ir įtraukesnę visuomenę visiems asmenims.

¹⁴⁸ VŠĮ „Įvairovės edukacijos namai“ direktorės Linos Januškevičiūtės Seimo kontrolierių įstaigai pateikta informacija.

¹⁴⁹ Bea Sándor, Bea Sándor, [„Kaip užkirsti kelią įvairių formų smurtui prieš LGBTI+ vaikus? Vadovas profesionalams, dirbantiems švietimo, sveikatos apsaugos, paramos šeimoms, žiniasklaidos ir viešojo sektoriaus srityse“](#), vertimas į lietuvių kalbą, 2021.

Rekomendacijos

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai ir Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijai:

1. Imtis veiksmingų priemonių Konstitucinio Teismo 2025 m. balandžio 17 d. nutarimui įgyvendinti ir priimti partnerystės santykius reglamentuojančius teisės aktus ar jų pakeitimus, kurie užtikrintų ir tos pačios lyties porų teisinę apsaugą ir orumą.
2. Į Baudžiamojo kodekso 60, 129, 135, 138, 169, 170 straipsnius įtraukti lytinės tapatybės ir lyties raiškos charakteristikas tarp saugomų asmens tapatybės bruožų.
3. Įvertinti poreikį nustatyti administracinę atsakomybę už neapykantos kalbą ir parengti atitinkamus teisės aktus.
4. Užtikrinti duomenų apie neapykantos nusikaltimų pagrindus (saugomus bruožus) rinkimo tęstinumą nuo nusikalstamos veikos registravimo iki teisminių bylų baigties, įtraukiant šiuos duomenis į išnagrinėtų bylų statistiką.

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai:

5. Parengti nacionalinę LGBTIQ+ asmenų lygybės ir įtraukties strategiją, nustatančią aiškius tikslus, priemones, atsakingas institucijas ir siektinus rodiklius, skirtus diskriminacijai mažinti ir žmogaus teisių apsaugai užtikrinti, pagal kuriuos būtų galima patikrinti padarytą pažangą.

Lietuvos Respublikos Vyriausybei, Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijai:

6. Investuoti į sistemingą pedagogų švietimą LGBTIQ+ temomis ir jų kompetencijų stiprinimą, kad jie gebėtų kalbėti su mokiniais apie seksualinių orientacijų ir lytinių tapatybių įvairovę.
7. Didinti skirtingų sričių sveikatos priežiūros specialistų kompetencijas, siekiant užtikrinti tinkamą paslaugų teikimą neheteroseksualiems ir translyčiams asmenims.

Asmenų su negalia teisių užtikrinimas

Indrė Širvinskaitė

2025 m. asmenų su negalia teisių srityje Lietuvoje matyti ir pažanga, ir išliekantys struktūriniai iššūkiai. Tobulintas nediskriminavimo teisinis reguliavimas, Lygių galimybių įstatyme įtvirtinant tinkamo sąlygų pritaikymo principą, plečiamos bendruomeninės paslaugos, nors dar nepakankama apimtimi, tobulinta šunų pagalbiniųkų pasitelkimą ir kompensavimą reglamentuojanti teisinė bazė. Praktikoje išlieka gilios struktūrinės problemos, lemiančios asmenų su negalia atskirtį: žemas asmenų su negalia užimtumo lygis ir sparčiai auganti skurdo rizika, lėtai vykstanti deinstitutionalizacija, ribotas suaugusiųjų švietimo ir bendrojo ugdymo, ypač pasiekimų patikrinimų, prieinamumas. Taip pat išlieka reikšmingas teisių ribojimo mastas taikant teisinio neveiksnio institutą, priverstinę hospitalizaciją ir suvaržymus psichikos sveikatos priežiūros srityje.

Asmenų su negalia teisės Lietuvoje užtikrinamos remiantis Jungtinių Tautų Asmenų su negalia teisių konvencija (toliau – Konvencija), kuria siekiama, kad asmenys su negalia galėtų visapusiškai ir lygiateisiškai naudotis visomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis, taip pat skatinti pagarbą šių asmenų prigimtiniam orumui¹⁵⁰. Vertinant 2025 m. situaciją matyti, kad įgyvendinant Konvencijos nuostatas Lietuvoje vyko reikšmingi pokyčiai, tačiau išliko ilgalaikės problemos – ypač užimtumo, nediskriminavimo, priverstinių priemonių taikymo, taip pat teisinio veiksnio bei visų lygių švietimo prieinamumo srityse. Toliau tekste apžvelgiami aktualiausi 2025 m. įvykiai ir pokyčiai, susiję su šiomis sritimis.

Pagrindiniai teisėkūros pokyčiai

2025 m. birželio mėn. priimti Lygių galimybių įstatymo pakeitimai įtvirtino tinkamo sąlygų pritaikymo sąvoką, o atsisakymas jį užtikrinti pripažintas diskriminacija negalios

¹⁵⁰ Lietuva Jungtinių Tautų asmenų su negalia teisių konvenciją ratifikavo 2010 m. gegužės 27 d. įstatymu Nr. XI-854 „Dėl Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos ir jos Fakultatyvaus protokolo ratifikavimo“. Europos Sąjunga taip pat yra šios Konvencijos Šalis.

pagrindu¹⁵¹, taip suderinant šias normas su Konvencija ir įgyvendinant Jungtinių Tautų asmenų su negalia teisių komiteto rekomendaciją Lietuvai. Įstatyme įtvirtinta pareiga tinkamai pritaikyti sąlygas, kai pareigos užtikrinti prieinamumą nepakanka, taip pat pareiga tinkamai pritaikyti sąlygas (konkrečiu atveju) aiškiau susieta su konkrečiomis sritimis – darbu, švietimu, valstybės ir savivaldybių institucijų veikla, vartotojų teisių apsauga ir organizacijų veikla. Tai svarbu, nes prieinamumas (užtikrinamas iš anksto) ir tinkamas sąlygų pritaikymas (įgyvendinamas konkrečiu atveju, kai reikia papildomų pritaikymų) yra būtinos priemonės siekiant užtikrinti nediskriminavimą ir prieinamumą asmenims su negalia¹⁵². Svarbu toliau plėtoti tinkamo sąlygų pritaikymo taikymą praktikoje šviečiant visuomenę ir tobulinant reguliavimą skirtingose srityse: nuo įstatymų ir poįstatyminių teisės aktų, iki vidinių įstaigų tvarkų aprašų, kurie numatyti, kaip asmeniui su negalia pritaikymai užtikrinami kiekvienu atveju teikiant paslaugas (pvz., poliklinikos pacientų aptarnavimo tvarkose).

Nuo 2025 m. birželio 28 d. įsigaliojo Gaminių ir paslaugų prieinamumo reikalavimų įstatymas, kuriuo perkeliama Europos Sąjungos direktyva dėl gaminių ir paslaugų prieinamumo¹⁵³ ir ekonominės veiklos vykdytojai įpareigojami užtikrinti, kad tam tikri rinkai tiekiami gaminiai ir teikiamos paslaugos atitiktų naujus prieinamumo reikalavimus.

2025 m. tikslinta negalios vertinimo sistema po 2024 m. įsigaliojusios pertvarkos¹⁵⁴. 2025 m. rugpjūčio mėn. tvarkos aprašo pakeitimais¹⁵⁵ praplėstos galimybės nustatyti neterminuotą ar palikti anksčiau nustatytą dalyvumo lygį, taip pat įtvirtinta pareiga asmenims pateikti sprendimo, pažymėjimo ir vertinimo dokumentų kopijas¹⁵⁶¹⁵⁷.

¹⁵¹ [Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo Nr. IX-1826 2, 5, 6, 7, 8 ir 9 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. XV-355](#).

¹⁵² Jungtinių Tautų Asmenų su negalia teisių komiteto bendrosios pastabos Nr. 2 (2014), CRPD/C/GC/2, 25 punktas.

¹⁵³ [Lietuvos Respublikos gaminių ir paslaugų prieinamumo reikalavimų įstatymas Nr. XIV-1633](#).

¹⁵⁴ Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaiga, [2024 m. žmogaus teisių padėties Lietuvoje stebėsenos ataskaita](#), Vilnius, 2025; Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas „[Dėl Dvidešimtosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos](#)“, 2025 m. rugsėjo 25 d. Nr. XV-439, TAR, 2025-09-25, Nr. 2025-15998.

¹⁵⁵ Įsigaliojo 2025 m. rugpjūčio 19 d.

¹⁵⁶ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro [2005 m. kovo 21 d. įsakymo Nr. A1-78/V-179 „Dėl Dalyvumo lygio nustatymo kriterijų ir tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimas, 2025 m. rugpjūčio 18 d. įsakymas Nr. A1-446/V-769, TAR, 2025-08-18, Nr. 14102](#).

¹⁵⁷ Remiantis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierės [2025-02-17 pažyma Nr. PA-20 \(dėl skundo Nr. 4D-2024/1-967\)](#). Šiuo įsakymo pakeitimu taip pat užtikrinta Viešojo administravimo įstatymo atitiktis (įskaitant *non reformatio in peius* principą) ir nustatyta, kad sprendimų informacija asmenims su negalia būtų teikiama jų prašomu ar kitu prieinamu būdu.

Asmenims su negalia atstovaujančių organizacijų vertinimu, įgyvendinus negalios reformą geriau atsižvelgiama į socialinius negalios aspektus, tačiau praktikoje pastebimi vertinimo netolygumai tarp skirtingų teritorinių padalinių, kartais netinkamai įvertinami medicininiai aspektai¹⁵⁸ (dėl šių aspektų ministrės sudarytos darbo grupės negalios nustatymo teisiniam reglamentavimui tobulinti darbas tęsiamas¹⁵⁹).

Svarbus pokytis įvyko siekiant, kad būtų įgyvendinta teisė turėti šunį pagalbininką. Lapkritį Seimas pritarė įstatymų pakeitimams¹⁶⁰, kuriais įtvirtinta asmenų su negalia teisė į šuns pagalbininko parengimo išlaidų kompensaciją ir užtikrinta teisė naudotis šuns pagalbininko pagalba viešosiose erdvėse nepriklausomai nuo jų paskirties ir naudojantis keleivių vežimo paslaugomis¹⁶¹. Įstatymų pakeitimai panaikino reikalavimą pateikti tarptautinę šunų pagalbininkų akreditaciją. Ši norma buvo realiai neįgyvendinama ir pažeidė principą *lex non cogit ad impossibilia* (teisė negali reikalauti neįmanomų dalykų), nes Lietuvoje nebuvo tarptautinei organizacijai priklausančių institucijų, rengiančių šunis pagalbininkus¹⁶².

Gruodį priimtos įstatymų pataisos, kuriomis išplėstas darbuotojų su negalia kvotų taikymas¹⁶³. Viešajame sektoriuje 5 proc. kvotos taikymas įtvirtintas neterminuotai, o privačiam sektoriui ši kvota įtvirtinta kaip rekomendacija. Taip pat numatytas viešas šių duomenų skelbimas¹⁶⁴. 2024 m. „Sodros“ duomenimis, viešajame sektoriuje dirbo 13 629 žmonės su negalia (iki 5 proc. kvotos išpildymo trūko 4 104 žmonių), o 2025 m.

¹⁵⁸ Žmonių su negalia teisių stebėsenos komisija prie Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos, [Jungtinių Tautų asmenų su negalia teisių konvencijos nuostatų įgyvendinimo stebėsenos ataskaita](#), 2025.

¹⁵⁹ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2025 m. balandžio 14 d. įsakymas Nr. A1-206 „Dėl darbo grupės negalios nustatymo teisiniam reglamentavimui tobulinti sudarymo“, TAR, 2025-04-14, Nr. 6506.

¹⁶⁰ Lietuvos Respublikos asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatymo Nr. I-2044 1, 2, 15, 24, 26, 30 ir 32 straipsnių pakeitimo įstatymas, 2025 m. lapkričio 27 d., Nr. XV-587 (įsigalioja 2026-05-01); Lietuvos Respublikos tikslinių kompensacijų įstatymo Nr. XII-2507 1 ir 15 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo nauju V skyriumi įstatymas, 2025 m. lapkričio 27 d., Nr. XV-588, TAR, 2025-12-04, Nr. 2025-20657 (įsigalioja 2026-05-01).

¹⁶¹ Ten pat, įsigalioja 2026 m. gegužės 1 d.

¹⁶² Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2025 m. liepos 15 d. aiškinamasis raštas dėl įstatymų projektų reg. Nr. XVP-655, XVP-656.

¹⁶³ Šios nuostatos įsigaliojo 2026 m. liepos 1 d. Žr. Lietuvos Respublikos Seimas, Socialinių reikalų ir darbo komitetas, pranešimas žiniasklaidai „Socialinių reikalų ir darbo komitetas pasisako už nuolatines dirbančiųjų su negalia kvotas ir duomenų apie jas viešinimą“, 2025 m. gruodžio 3 d.; Lietuvos Respublikos asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatymo Nr. I-2044 10 ir 17 straipsnių pakeitimo įstatymas, 2025 m. gruodžio 18 d., Nr. XV-695, TAR, 2025-12-30, Nr. 2025-22988.

¹⁶⁴ Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo Nr. I-1336 15 straipsnio pakeitimo įstatymas, 2025 m. gruodžio 18 d. Nr. XV-693, TAR, 2025-12-30, Nr. 2025-22986.

dirbo 14 452 žmonės su negalia (trūko 3 773 darbuotojų)¹⁶⁵. Taigi nors nustatyta kvota viešajame sektoriuje dar nėra išpildyta, tikimasi, kad įstatymų pataisos toliau skatins asmenų su negalia įdarbinimą viešajame, o nuo 2026 m. – ir privačiajame sektoriuose, taip pat leis sistemingiau stebėti šių kvotų įgyvendinimą.

Užimtumas

Lietuvoje 2025 m. asmenų su negalia skurdo rizikos lygis pakilo net 5,3 procentinio punkto ir siekė 43,5 proc. – tai aukščiausias rodiklis per pastaruosius 20 metų¹⁶⁶. Nuo 2024 m. šis rodiklis yra didžiausias tarp Europos Sąjungos¹⁶⁷ šalių. Viena pagrindinių priežasčių – žemas asmenų su negalia užimtumo lygis. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, 2025 m. pabaigoje Lietuvoje gyveno 268 660 asmenų su negalia, iš jų 151 934 buvo darbingo amžiaus (2024 m. – 138 712), o dirbo apie 31,5 proc. (48 090 asmenų; 2024 m. – 42 533)¹⁶⁸. Taigi, nepaisant pagerėjimo (2024 m. – 30,66 proc.), užimtumo augimas išlieka lėtas.

¹⁶⁵ Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba („Sodra“), 2026 m. kovo 26 d., [„Viešasis sektorius dar nepasiekia darbuotojų su negalia kvotos“](#); 2025 m. vasario 14 d., [„Daugiau nei pusė viešojo sektoriaus organizacijų sėkmingai įdarbina žmones su negalia“](#), sodra.lt.

¹⁶⁶ Nacionalinis skurdo mažinimo organizacijų tinklas, 2026 m. balandžio 23 d., [„Žmonių su negalia skurdas – pirmiausia ribotų galimybių ir žmogaus teisių klausimas“](#), smtinklas.lt.

¹⁶⁷ Indrė Širvinskaitė, „Žmonių su negalia skurdas: didėjantis atotrūkis, kompleksinės priežastys ir sprendimai“, [Skurdo ir socialinės atskirties apžvalga](#), 2025, ISSN 2783-8080, Vilnius, 2025.

¹⁶⁸ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2026 m. vasario 25 d. raštas Nr. SE-478 „Dėl informacijos pateikimo nacionalinei žmogaus teisių institucijai“.

2025 m. Užimtumo tarnyboje buvo registruota apie 14 tūkst. bedarbių su negalia. Iš 2025 m. užregistruotų 13 962 asmenų su negalia įsidarbino 6,2 tūkst.¹⁶⁹ Pastebima, kad individualizuotos pagalbos priemonės taikomos labai ribotai: įdarbinimo su pagalba paslaugas 2025 m. gavo tik 41 asmuo su negalia (iš jų 31 asmeniui suteikta pagalba atliekant įsidarbinimo procedūras ir 10 – lydimoji pagalba įsidarbinus). Socialinėse dirbtuvėse dalyvavo 760 asmenų, iš jų per 2025 m. atviroje darbo rinkoje įsidarbino 53¹⁷⁰.

Darbo užmokesčio subsidijos išlieka labiausiai finansuojama asmenų su negalia užimtumo skatinimo priemone, tačiau 2025 m. liepos mėn. naujų subsidijų skyrimas darbdaviams ėmė strigti dėl lėšų trūkumo¹⁷¹. Be to, įvertinus tai, kad 2025 m. pabaigoje baigsis daugelio asmenų, kuriems nustatytas 30–40 proc. dalyvumo lygis, darbo vietos subsidijavimo sutartys¹⁷², buvo pateiktas Užimtumo įstatymo pakeitimo projektas, kuriuo siūloma šiems asmenims pratęsti subsidijos mokėjimą 2 metams¹⁷³. Dėl lėšų trūkumo projekto svarstymas buvo atidėtas 2026 m., tačiau pavasario sesijoje svarstytas nebuvo¹⁷⁴.

Darbo vietų subsidijos skiriamos formaliai, remiantis tik dalyvumo lygio procentu, kuris ne visada atspindi realią asmens situaciją, taip pat menkai įveiklinamos NVO kompetencijos teikiant pagalbą įsidarbinant.

Lietuvos negalios organizacijų forumo vertinimu, asmenų su negalia užimtumo sistema vis dar nepakankamai individualizuota. Darbo vietų subsidijos skiriamos formaliai, remiantis tik dalyvumo lygio procentu, kuris ne visada atspindi realią asmens situaciją, taip pat menkai įveiklinamos NVO kompetencijos teikiant pagalbą įsidarbinant¹⁷⁵. Be to,

¹⁶⁹ Ten pat.

¹⁷⁰ Ten pat.

¹⁷¹ Lietuvos negalios organizacijų forumas, 2025 m. rugsėjo 3 d., „[Žmonių su negalia įdarbinimas stringa – subsidijos sustabdytos dar vasarą](#)“, Inf.lt.

¹⁷² Pagal įstatymą ši grupė gali būti subsidijuojama 3 metus.

¹⁷³ [Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymo Nr. XII-2470 1, 16, 22, 24, 29, 35, 36, 37, 38, 40, 41, 42 ir 44 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas Nr. XVP-872](#).

¹⁷⁴ [Lietuvos Respublikos Seimo Socialinių reikalų ir darbo komiteto posėdžio protokolo išrašas dėl Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymo Nr. XII-2470 1, 16, 22, 24, 29, 35, 36, 37, 38, 40, 41, 42 ir 44 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto Nr. XVP-872](#), 2025 m. gruodžio 10 d.

¹⁷⁵ Žmonių su negalia teisių stebėsenos komisija prie Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos, [Jungtinių Tautų asmenų su negalia teisių konvencijos nuostatų įgyvendinimo stebėsenos ataskaita](#), 2025, p. 127.

pastebimas socialinių paslaugų, teikiamų intensyvių pagalbos poreikių turintiems asmenims (socialinių dirbtuvių, dienos centrų), sąsajų su užimtumo sistema trūkumas¹⁷⁶.

Lygybė ir nediskriminavimas

Į Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybą dėl diskriminacijos negalios pagrindu 2025 m. kreiptasi 456 kartus (2024 m. – 385), pateikti 125 skundai (2024 m. – 60), o diskriminacija buvo nustatyta 34 kartus (2024 m. – 15). Daugiausiai skundų gauta ir daugiausiai tyrimų dėl asmenų su negalia diskriminacijos atlikta vartotojų teisių apsaugos srityje¹⁷⁷.

Augančios tendencijos rodo ne tik didesnę žmonių informuotumą apie savo teises, bet ir išliekančias sistemines problemas prieinamumo ir visuomenės nuostatų srityse.

2025 m. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos užsakyta reprezentatyvi apklausa parodė, kad dauguma apklaustųjų palaiko viešosios aplinkos pritaikymą, net jei tai brangiai kainuoja (76–77 proc.), o daugiau nei 70 proc. mano, kad darbdaviai turėtų sudaryti sąlygas žmonėms su negalia dirbti¹⁷⁸.

2025 m. viešojoje erdvėje plačiai nuskambėjo įvykis, kai komikų tinklalaidėje viešai tyčiotasi iš žemaūgių asmenų. Lietuvos negalios organizacijų forumas, atstovaudamas nukentėjusiems asmenims, kurie buvo minimi tinklalaidėje, kreipėsi į teisėsaugą dėl galimos neapykantos kalbos, o policija pradėjo ikiteisminį tyrimą¹⁷⁹. 2025 m. rugsėjo 9 d. Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba priėmė sprendimą¹⁸⁰, kuriuo nustatė, kad paskelbti pasisakymai kurstė neapykantą, todėl negali būti laikomi humoru ar saugomi saviraiškos laisvės¹⁸¹. Tai reikšmingas įvykis, paskatinęs diskusijas visuomenėje apie neapykantos kalbos žmonių su negalia atžvilgiu apraiškas, kurios iki šiol šalyje itin menkai atpažįstamos¹⁸².

¹⁷⁶ Lietuvos negalios organizacijų forumas, 2025 m. rugsėjo 3 d., [„Žmonių su negalia įdarbinimas stringa – subsidijos sustabdytos dar vasarą“](#), Inf.lt.

¹⁷⁷ Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, 2026 m. kovo 13 d. raštas Nr. S-2026/132-(6.12 Mr) „Dėl informacijos pateikimo“.

¹⁷⁸ Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, [„Požiūris į lyčių vaidmenis, žmonių su negalia įtrauktį, maldos ir susikaupimo erdves darbo vietoje. Reprezentatyvi visuomenės nuomonės apklausa“](#), lygybe.lt.

¹⁷⁹ Saulius Jakučionis, BNS, [„Policija pradėjo ikiteisminį tyrimą dėl pasisakymų apie žemaūgius Klajumo tinklalaidėje“](#), lrt.lt.

¹⁸⁰ Žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimas buvo apskųstas Regionų administraciniam teismui.

¹⁸¹ Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba, 2025 m. rugsėjo 9 d., [„Žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimas: neapykantos kalba nėra humoras“](#), zeit.lt.

¹⁸² [Ataskaita apie neapykantos nusikaltimų ir neapykantos kalbos situaciją Lietuvoje 2024 metais, 2025; Ataskaita apie neapykantos nusikaltimų ir neapykantos kalbos situaciją Lietuvoje, 2026.](#)

2025 m. Lietuvoje toliau vykdytas perėjimas nuo institucinės globos prie bendruomeninių paslaugų (deinstitutionalizacija). Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai pavaldžioje įstaigoje 2025 m. buvo 4 563 vietos suaugusiems asmenims su negalia, 2024 m. – 5 159 vietos¹⁸³. Ilgalaikės socialinės globos laukė 1 678 asmenys su negalia, iš jų 277 suaugę asmenys su negalia. Laikino atokvėpio paslauga 2025 m. pasinaudojo tik 723 asmenys¹⁸⁴ (nors 2025 m. asmenų, kuriems nustatytas individualios pagalbos teikimo išlaidų kompensacijos (IPTIK)¹⁸⁵ poreikis, buvo 133 676¹⁸⁶). Menkas paslaugos panaudojamas rodo nepakankamą finansavimą, taip pat įtakos galimai turi nepatrauklus paslaugos turinys, neatitinkantis Konvencijos 19 str. nuostatų (kartais paslauga teikiama stacionariose įstaigoje).

Iš viso 2025 m. veikė 104 grupinio gyvenimo namai (48 – pavaldūs ministerijai), kuriuose gyveno 915 asmenų¹⁸⁷. Metų laikotarpiu buvo išduotos licencijos penkiems naujiems tokiems namams. Apsaugotas būstas skirtas 256 asmenims su negalia¹⁸⁸. Pagalbos priimant sprendimus paslauga suteikta 629 asmenims¹⁸⁹. Atvejo vadybos paslaugos suteiktos 1 284 asmenims, turintiems intelekto ir (ar) psichosocialinę negalią¹⁹⁰. Vis dėlto bendruomenėje teikiamų paslaugų, tinkamų intensyvių pagalbos poreikių turintiems asmenims, plėtra išlieka nepakankama. Taip pat kritikos sulaukia grupinio gyvenimo namų ir savarankiško gyvenimo namų išlaikoma institucinė kultūra¹⁹¹.

¹⁸³ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2026 m. vasario 25 d. raštas Nr. SE-478 „Dėl informacijos pateikimo nacionalinei žmogaus teisių institucijai“.

¹⁸⁴ Ten pat.

¹⁸⁵ Individualios pagalbos teikimo išlaidų kompensacija – tai mėnesinė pinigine išmoka, skiriama asmenims (vaikams ar suaugusiems), kuriems dėl riboto savarankiškumo reikalinga kito asmens pagalba ir (ar) slauga. Prieinama per: [Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, „Individualios pagalbos teikimo išlaidų kompensacijos“, atnaujinta 2026-02-02.](#)

¹⁸⁶ Prieinama per: [Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, „Statistika apie negalią“, atnaujinta 2026-04-16.](#)

¹⁸⁷ Ten pat.

¹⁸⁸ Ten pat.

¹⁸⁹ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2026 m. vasario 25 d. raštas Nr. SE-478 „Dėl informacijos pateikimo nacionalinei žmogaus teisių institucijai“.

¹⁹⁰ Projektas Nr. 07-018-P-0001 „Perėjimas nuo institucinės globos prie bendruomeninių paslaugų Sostinės regione, Vidurio ir vakarų Lietuvos regione“.

¹⁹¹ Žmonių su negalia teisių stebėsenos komisija prie Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos, [Jungtinių Tautų asmenų su negalia teisių konvencijos nuostatų įgyvendinimo stebėsenos ataskaita](#), 2025.

2025 m. pradėjo veikti pirmieji bendro gyvenimo namai¹⁹², skirti užtikrinti visapusę pagalbą ir savarankišką gyvenimą intensyvios pagalbos poreikį turintiems asmenims su negalia. Tai svarbus proveržis kuriant savarankiško gyvenimo formas šiems asmenims. Tačiau pastebima, kad tokioms paslaugoms skiriamo maksimalaus finansavimo neužtenka siekiant užtikrinti reikalingą nuolatinę priežiūrą¹⁹³.

2025 m. asmeninės pagalbos apimtys kiek sumažėjo – ją gavo 1 799 asmenys (2024 m. – 1 917, 2023 m. – 1 981), tačiau 2025 m. gruodžio 1 d. pageidaujančių gauti asmeninę pagalbą sąraše (eilėje) buvo tik 14 asmenų (2024 m. buvo 29)¹⁹⁴. 2025 m. parengta¹⁹⁵ nauja Asmeninės pagalbos poreikio nustatymo ir asmeninės pagalbos teikimo tvarkos aprašo redakcija¹⁹⁶, kuria aiškiau apibrėžiamos sprendimų priėmimo, informavimo, skundų nagrinėjimo, sutarčių sudarymo ir pakartotinio poreikio vertinimo procedūros ir terminai, užtikrinant atitiktį Viešojo administravimo įstatymui.

Teisinis veiksnumas

Teisinio veiksnumo srityje pažanga išlieka ribota. Registrų centro duomenimis, 2025 m. pabaigoje Lietuvoje buvo 10 600 asmenų, pripažintų neveiksniais tam tikroje srityje, ir 1 816 asmenų, kurių civilinis veiksnumas tam tikroje srityje apribotas. Tuo tarpu pagalbos priimant sprendimus sutartis buvo sudarę tik 39 asmenys, o išankstinį nurodymą pateikę 98 asmenys¹⁹⁷. Tai rodo teisių ribojimo priemonių taikymo ir veiksnumą stiprinančių mechanizmų plėtojimo disbalansą.

¹⁹² Bendro gyvenimo namai – 2024 m. gegužės 30 d. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu „Dėl Socialinių paslaugų katalogo patvirtinimo“ pakeitimo“ (Nr. A1-375, įsigaliojo 2024-07-01) įvesta nauja socialinių paslaugų įstaigų grupė, kuriose teikiamos ilgalaikės socialinės globos paslaugos ne mažiau kaip keturiems ir ne daugiau kaip penkiems suaugusiems asmenims su sunkia negalia, kuriems nustatytas pirmo arba antro lygio individualios pagalbos teikimo išlaidų kompensacijos poreikis.

¹⁹³ Žmonių su negalia teisių stebėsenos komisija prie Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos, [Jungtinių Tautų asmenų su negalia teisių konvencijos nuostatų įgyvendinimo stebėsenos ataskaita](#), 2025, p. 76.

¹⁹⁴ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2026 m. vasario 25 d. raštas Nr. SE-478 „Dėl informacijos pateikimo nacionalinei žmogaus teisių institucijai“. Paslaugos gavėjų skaičiaus mažėjimas sietinas su 2024 m. vykusiomis diskusijomis, kai dėl lėšų asmeninei pagalbai trūkumo savivaldybės skatintos daugiau prisidėti prie pagalbos finansavimo ir tikslingiau skirti šias paslaugas, taip pat derinant su kitomis socialinėmis paslaugomis. Prieinama per: [Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaiga, 2024 m. žmogaus teisių padėties Lietuvoje stebėsenos ataskaita, Vilnius, 2025.](#)

¹⁹⁵ Priimta 2026 m. sausio 27 d.

¹⁹⁶ Remiantis [Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierės pažyma dėl tyrimo Seimo kontrolierės iniciatyva Nr. 4D-2024/2-1427, 2025 m. rugsėjo 2 d. Nr. PA-160, Vilnius.](#)

¹⁹⁷ Prieinama per: [Neveiksnių ir ribotai veikusių asmenų registro statistiniai duomenys - VĮ Registrų centras.](#)

2025 m. išryškėjo teigiamos tendencijos neveiksmumo nustatymo prevencijos srityje. Europos Sąjungos finansuojamo projekto pagrindu¹⁹⁸ visoje Lietuvoje plėtojama pagalbos priimant sprendimus paslauga. Projekte dirba veiksmumo apribojimo prevencijos specialistai, bendradarbiaujantys su pagalbos priimant sprendimus specialistais, atvejo vadybininkais, savivaldybėmis ir socialiniais darbuotojais, kad būtų laiku identifikuojami atvejai, kai kyla grėsmė nepagrįstai apriboti asmens teisinį veiksnumą arba kai siekiama jį atkurti.

Asmens laisvė ir saugumas

Stebėsenos duomenys rodo, kad priverstinių priemonių taikymas išlieka reikšminga praktika. 2025 m. buvo fiksuoti 1 136 priverstinio hospitalizavimo psichikos sveikatos priežiūros įstaigose atvejai (iš jų 1 nepilnamečio asmens)¹⁹⁹, t. y. daugiau nei 2024 m. (1 075 atvejai), o priverstinio hospitalizavimo dalis nuo visų hospitalizacijų padidėjo iki 4,64 proc. (2024 m. – 4,52 proc.)²⁰⁰. Taip pat padidėjo bendras hospitalizuotų asmenų skaičius²⁰¹.

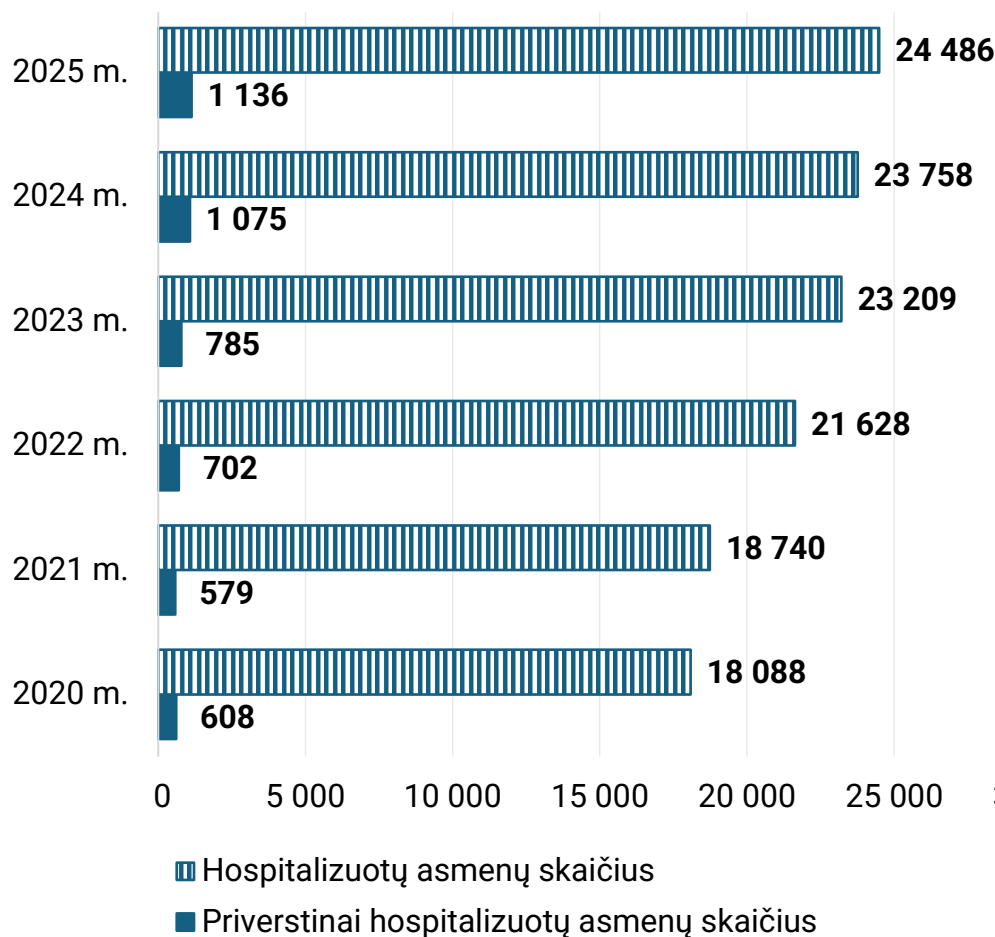
¹⁹⁸ Projektą „[Perėjimas nuo institucinės globos prie bendruomeninių paslaugų Sostinės regione. Vidurio ir vakarų Lietuvos regione](#)“ nuo 2024 m. balandžio mėn. įgyvendina Asmens su negalia teisių apsaugos agentūra prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, projekto trukmė – 5 metai.

¹⁹⁹ Pagal Psichikos sveikatos priežiūros įstatymo 12 straipsnį.

²⁰⁰ Nuo 2024 m. pakeista priverstinio hospitalizavimo atvejų skaičiavimo metodologija (nes patikrinimų metu nustatyta, kad ne visos asmens sveikatos priežiūros įstaigos (toliau – ASPĮ) į stebėsenos duomenis įtraukia atvejus iki 3 d. d.) – patikslinus formuluotę 2025 m. įskaičiuoti atvejai iki 3 d. d. visose ASPĮ.

²⁰¹ Čia ir toliau duomenys iš Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos 2026 m. vasario 25 d. rašto Nr. SE-477 „Dėl informacijos pateikimo nacionalinei žmogaus teisių institucijai“ Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigai.

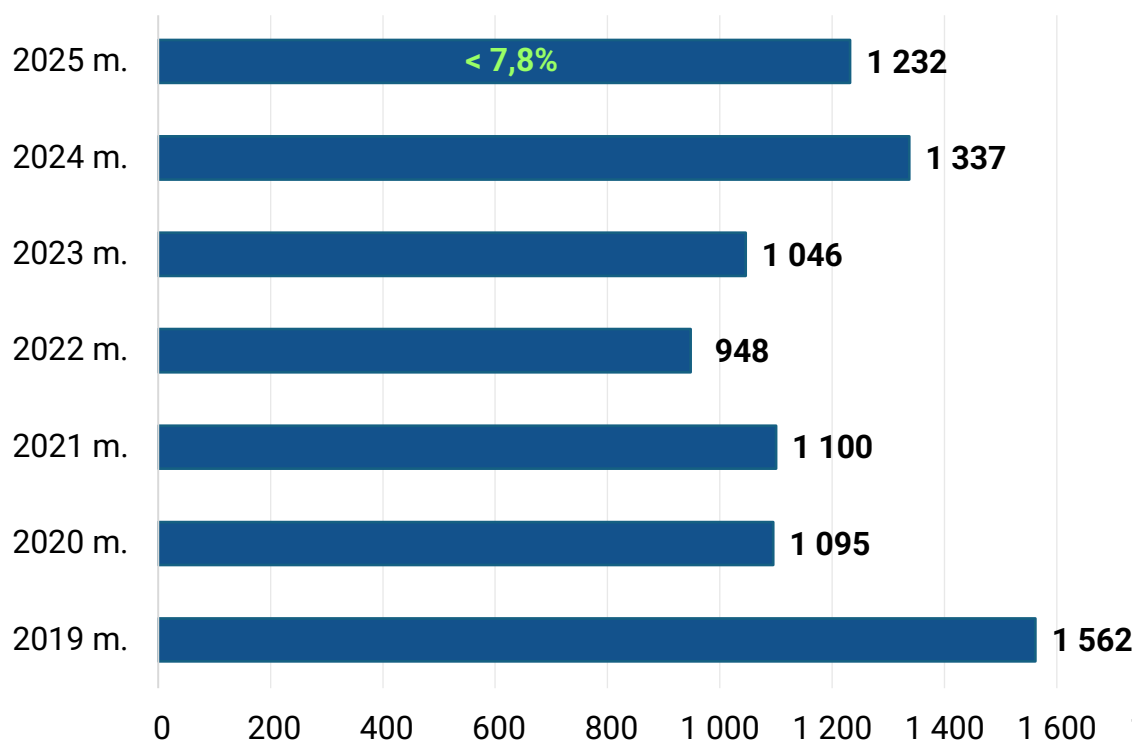

12 pav. Priverstinio hospitalizavimo dalis nuo visų hospitalizuotų asmenų 2020–2025 m.
Šaltinis: Sveikatos apsaugos ministerija.

Pagal trukmę didžiausią dalį sudarė trumpalaikiai priverstinės hospitalizacijos atvejai – apie 39 proc. hospitalizacijų truko iki 2 dienų, tačiau reikšminga dalis asmenų buvo priverstinai hospitalizuojami ilgesniam laikotarpiui, įskaitant ir atvejus, trunkančius daugiau nei 30 ar net 100 dienų. Dauguma šio hospitalizavimo atvejų buvo susiję su teisiškai veiksniais asmenimis (782 atvejai), tačiau 354 atvejais priverstinė hospitalizacija buvo taikyta teisiškai neveiksniesiems asmenims.

2025 m. fiksuoti 1 232 fizinio suvaržymo atvejai, t. y. šiek tiek mažiau nei 2024 m. (1 337 atvejai), tačiau vis dar daugiau nei ankstesniais metais. 24 proc. šių atvejų buvo taikomi priverstinio hospitalizavimo metu. 60 atvejų fizinio suvaržymo priemonės taikytos nepilnamečiams asmenims (15–17 metų), iš jų 18 atvejų – mergaitėms ir 42 atvejai – berniukams. Dominuoja suvaržymas specialiomis fizinio suvaržymo priemonėmis.

13 pav. Fizinio suvaržymo atvejų dinamika 2020–2025 m. Šaltinis: Sveikatos apsaugos ministerija.

2025 m. buvo taikomos priemonės, orientuotos į priverstinio hospitalizavimo prevenciją ir žmogaus teisių stiprinimą. 4 362 asmenys gavo atvejo vadybininko paslaugas²⁰², dalis specialistų buvo mokomi deeskalacijos ir žmogaus teisėmis grįsto darbo principų²⁰³. Tačiau šių priemonių mastas dar nėra proporcingas priverstinių praktikų mastui.

2025 m. 4 362 asmenys gavo atvejo vadybininko paslaugas, dalis specialistų buvo mokomi deeskalacijos ir žmogaus teisėmis grįsto darbo principų. Tačiau šių priemonių mastas dar nėra proporcingas priverstinių praktikų mastui.

2025 m. Sveikatos apsaugos ministerijoje suburta darbo grupė Psichikos sveikatos priežiūros įstatymo pakeitimo projektui ir lydimiesiems dokumentams parengti, įgyvendinant Vyriausybės programą ir siekiant sustiprinti žmogaus teisėmis ir laisvėmis

²⁰² Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos 2026 m. vasario 25 d. raštas Nr. SE-477 „Dėl informacijos pateikimo nacionalinei žmogaus teisių institucijai“ Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigai.

²⁰³ Ten pat.

pagrįstą požiūrį į psichikos sveikatos politiką. Darbo grupė baigė darbą 2025 m. rudenį ir pateikė siūlymus²⁰⁴. Jie, be kita ko, apėmė siūlymus: trumpinti perteklinį laisvės apribojimo terminą (priverstinis hospitalizavimas, kai nesikreipiama į teismą, būtų trumpinamas nuo 3 darbo dienų iki 48 val.); įvesti orientacijos į atsigavimą ir *ultima ratio* principus; praplėsti specialistų ratą (įtraukiant savitarpio paramos darbuotojus); aiškiau apibrėžti ir tik išimtiniais atvejais riboti pacientų teises (bendrauti su kitais asmenimis, naudotis interneto prieiga, pabūti vieniems ir kt.); taip pat geriau užtikrinti teisę į informavimą. Remiantis Sveikatos apsaugos ministerijos pateikta informacija, psichiatrų asociacijos prieštarauja visiems šiems pakeitimams²⁰⁵.

Seimo kontrolierių įstaigos Žmogaus teisių biuras 2025 m. atliko pakartotinį patikrinimą Skemų socialinės globos namuose²⁰⁶. Nustatyta, kad didžioji dalis rekomendacijų įgyvendinta, tačiau išliko esminių trūkumų, ypač dėl patalpų neprieinamumo asmenims su judėjimo negalia, nepakankamo psichologinių paslaugų teikimo, fizinio suvaržymo priemonių taikymo tvarkos ir kitų aiškių procedūrų trūkumo²⁰⁷.

Po Seimo kontrolierių įstaigos Žmogaus teisių biuro patikrinimo Rokiškio psichiatrijos ligoninėje nustatyti sisteminiai žmogaus teisių užtikrinimo trūkumai: nepritaikyta infrastruktūra asmenims su judėjimo ir regos negalia, ribota informacijos prieiga ir jos suprantamumas, nepakankamai užtikrinama teisė palaikyti ryšius su artimaisiais, ribotas psichosocialinių paslaugų prieinamumas, dideli personalo darbo krūviai bei fizinio suvaržymo taikymo ir stebėsenos spragos²⁰⁸.

Teisė į švietimą

Vaiko teisių kontrolierė 2025 m. atliko tyrimus dėl vaikų, turinčių specialiuosius ugdymo poreikius ar negalią, teisės į švietimą įgyvendinimo²⁰⁹. Kontrolierės 2025 m. ataskaitoje apibendrintai pastebima, kad nors teisės aktuose numatytas ugdymo pritaikymas ir

²⁰⁴ Šios ataskaitos rengimo metu įstatymo projektas dar nėra pateiktas, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija 2026 m. pavasarį inicijavo viešąją konsultaciją dėl Psichikos sveikatos priežiūros įstatymo tobulinimo kryptių. Prieinama per: E. pilietis, „Dėl Psichikos sveikatos priežiūros įstatymo tobulinimo kryptių, stiprinant orientaciją į asmens atsigavimą ir žmogaus teises“.

²⁰⁵ Ten pat.

²⁰⁶ Pirmasis patikrinimas vykdytas 2020 m.

²⁰⁷ [Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių 2025 metų veiklos ataskaita](#), p. 108.

²⁰⁸ Ten pat, 110–111.

²⁰⁹ [Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2025 metų veiklos ataskaita](#), p. 95.

individualizavimas, praktikoje individualūs planai dažnai neatitinka tėvų lūkesčių, o teikiama švietimo pagalba – rekomenduotos apimtys; tuo tarpu kai kurie tėvai neigia vaiko poreikius ir nesutinka su pagalbos ar individualaus plano taikymu²¹⁰.

2025 m. bendrojo ugdymo kontekste buvo aktualizuotas pasiekimų patikrinimų klausimas. Įgyvendinant 2022 m. priimtus Švietimo įstatymo pakeitimus, nuo 2025 m. nacionaliniai mokinių pasiekimų patikrinimai (toliau – NMPP) tapo visuotiniai (4, 8 ir 10 klasėse). Vis dėlto įvedus visuotinius patikrinimus kilo iššūkių dėl pritaikymų negalią ar nustatytų specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams įgyvendinimo.

2025 m. Vaiko teisių apsaugos kontrolierė išnagrinėjo nevyriausybinių organizacijų kreipimąsi dėl NMPP užduočių turinio pritaikymo mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, ir rekomendavo Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai bei Nacionalinei švietimo agentūrai (toliau – NŠA) skubiai tobulinti NMPP pritaikymo organizavimą²¹¹.

Lygių galimybių kontrolierė 2025 m. spalio 13 d. sprendime konstatavo, kad 2025 m. pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo (toliau – PUPP) lietuvių kalbos ir literatūros dalies vykdymo metu NŠA neužtikrino pritaikymų autistiškam mokiniui. Kontrolierė nustatė, kad patikrinimo pritaikymai nebuvo užtikrinti, nes užduočių pateikimo platforma nebuvo funkcionaliai pajėgi konkrečiam mokiniui parodyti trumpintų tekstų, adaptuotų klausimų, pateikti įvesties ar plano teksto kūrimo užduočiai bei sumažintos teksto apimtys reikalavimo. NŠA tyrimo metu pripažino, kad 2025 m. tokio funkcionalumo pritrūko, o kaip papildomas priežastis nurodė nepakankamą tarpinstitucinį bendradarbiavimą, laiko pasirengti trūkumą ir sistemos spragas²¹².

2025 m. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija tobulino teisės aktus, siekiant geriau įgyvendinti patikrinimų pritaikymų vykdymą. Vis dėlto kyla pritaikymų užtikrinimo praktikoje iššūkių. Be to, teisės aktuose numatyti formos, vertinimo instrukcijos ir vertinimo pritaikymai, tačiau turinio pritaikymas visuotiniuose patikrinimuose nėra

²¹⁰ Ten pat.

²¹¹ Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2025 m. balandžio 15 d. pažyma Nr. (6.7.-2024-47)PR-61 „[Dėl tyrimo Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus iniciatyva pagal nevyriausybinių organizacijų kreipimąsi dėl nacionalinių mokinių pasiekimų patikrinimų turinio pritaikymo](#)“.

²¹² Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolieriaus 2025 m. spalio 13 d. sprendimas Nr. (25)SN-185)SP-71 „[Dėl negalios pagrindu galimai diskriminuojančių Nacionalinės švietimo agentūros veiksmų \(neveikimo\) pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo vykdymo metu](#)“.

numatytas²¹³. Mokiniams, kurie turi intelekto, raidos sutrikimų ar kitą negalią, toks pritaikymas gali būti reikalingas siekiant įgyvendinti savo teisę į tinkamą sąlygų pritaikymą²¹⁴. Todėl turėtų būti praplėstas tinkamo sąlygų pritaikymo reguliavimas (lanksčiau pritaikant patikrinimus, ypač formomis, reikalingomis autistiškiems ir intelekto negalią turintiems mokiniams) ir užtikrintas veiksmingas individualius poreikius atitinkantis įgyvendinimas praktikoje.

Struktūrines suaugusiųjų švietimo prieinamumo spragas atspindi ir žemas asmenų su negalia dalyvavimas mokymesi visą gyvenimą ir aukštojo mokslo sistemoje²¹⁵. Suaugusiųjų švietimo formaliųjų ir neformaliųjų programų pasiūla išlieka nepakankamai prieinama asmenims su įvairia negalia (vadovaujamosi principu, kad programos priskiriamos atskiroms negalios grupėms, o ne pritaikomos individualiai), kritikuotinas teisės į tinkamą sąlygų pritaikymą neužtikrinimas²¹⁶. Suaugusiųjų švietimą (įskaitant aukštąjį mokslą, suaugusiųjų profesinį švietimą ir mokymąsi visą gyvenimą) reglamentuojančiuose įstatymuose ir poįstatyminiuose teisės aktuose turėtų būti aiškiai įtvirtinta, kaip ir kokia tvarka užtikrinama mokinių ir studentų su negalia teisė į tinkamą sąlygų pritaikymą.

Apibendrinimas

2025 m. asmenų su negalia teisių srityje Lietuvoje reikšmingiausi pokyčiai buvo susiję su tinkamo sąlygų pritaikymo ir prieinamumo teisiniu reguliavimu. Vis dėlto daugelyje sričių pažanga išlieka lėta, o kai kuriose srityse susidurta su finansavimo ar įgyvendinimo iššūkiais: asmenų su negalia užimtumas lieka žemas, institucinė globa tebėra plačiai paplitusi, o teisinio veiksnio įgyvendinimo ir psichikos sveikatos priežiūros srityse vis dar plačiai taikomos teisių ir laisvių ribojimo praktikos. Todėl svarbiausi ateities prioritetai turėtų būti bendruomenėje teikiamų alternatyvių paslaugų pasiūlos ir kokybės didinimas, pagalbos priimančiąsias mechanizmus įgyvendinimas ir įtraukiojo švietimo

²¹³ Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2024 m. lapkričio 29 d. įsakymas Nr. V-1345 „Dėl Nacionalinių mokinių pasiekimų, pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimų ir valstybinių brandos egzaminų pritaikymo mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, tvarkos aprašo patvirtinimo“.

²¹⁴ Pagal Konvencijos 24 straipsnio 2 dalį.

²¹⁵ Indrė Širvinskaitė, „Žmonių su negalia skurdas: didėjantis atotrūkis, kompleksinės priežastys ir sprendimai“, [Skurdo ir socialinės atskirties apžvalga](#), 2025, ISSN 2783-8080, Vilnius, 2025

²¹⁶ Žmonių su negalia teisių stebėsenos komisija prie Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos, [Jungtinių Tautų asmenų su negalia teisių konvencijos nuostatų įgyvendinimo stebėsenos ataskaita](#), 2025.

įgyvendinimas visuose lygmenyse, atkreipiant dėmesį į bendrojo ugdymo patikrinimų pritaikymą ir suaugusiųjų švietimo prieinamumo garantijų stiprinimą.

Rekomendacijos

Lietuvos Respublikos Vyriausybei, Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijai:

1. Bendradarbiaujant su asmenims su negalia atstovaujančiomis organizacijomis, tobulinti Nacionalinių mokinių pasiekimų, pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimų ir valstybinių brandos egzaminų pritaikymo mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, tvarkos aprašą, išsamiau atsižvelgiant į autistiškiems, intelekto negalią ir kitų sutrikimų turintiems mokiniams reikalingus pritaikymo būdus ir formas bei užtikrinti veiksmingą įgyvendinimą.
2. Atnaujinti suaugusiųjų švietimą (įskaitant aukštąjį mokslą, suaugusiųjų profesinį švietimą ir mokymąsi visą gyvenimą) reglamentuojančius įstatymus ir poįstatyminius teisės aktus, siekiant įtvirtinti teisę į tinkamą sąlygų pritaikymą bei jo užtikrinimo tvarką.

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai, savivaldybėms:

3. Plėsti bendruomenėje teikiamų paslaugų apimtį ir pasiūlą asmenims su intensyviais pagalbos poreikiais, užtikrinant reikiamus finansavimo mechanizmus ir paslaugų apimtį.

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai:

4. Peržiūrėti ir įvertinti Užimtumo įstatyme numatytų pagalbos įsidarbinant asmenims su negalia priemonių įgyvendinimo efektyvumą ir atitiktį Konvencijai ir plėtoti individualizuotos pagalbos įsidarbinant priemonių pasiūlą bei apimtį visoje Lietuvoje.

Lietuvos Respublikos Vyriausybei, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai:

5. Stiprinti pagalbos priimant sprendimus modelį ir inicijuoti teisės aktų pakeitimus, kuriais būtų sudaromos prielaidos atsisakyti neveiksnumo instituto arba reikšmingai apribotas jo taikymas.

6.

Plėtoti sėkmingai pradėtą taikyti veiksnio apribojimo prevencijos modelį bei kelti tam reikalingas savivaldybių atstovų kompetencijas.

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijai:

7.

Mažinti priverstinių priemonių taikymą aktyviau plėtojant bendruomenines psichikos sveikatos paslaugas ir įgyvendinant hospitalizavimo prevenciją bei keliant specialistų kompetencijas, įskaitant deeskalacijos srityje.

8.

Atnaujinti Priverstinio hospitalizavimo prevencijos veiksmų planą laikotarpiui nuo 2026 m.

9.

Pakeisti Psichikos sveikatos priežiūros įstatymą ir lydimuosius dokumentus atsižvelgiant į XX-osios Vyriausybės programos siekį sustiprinti žmogaus teisėmis ir laisvėmis pagrįstą požiūrį teikiant psichikos sveikatos priežiūros paslaugas, skatinti deinstitutionalizaciją ir prieigą prie geros kokybės į asmenį orientuotų bendruomenės psichikos sveikatos paslaugų, atsižvelgiant į darbo grupės pasiūlymus.

Užsieniečių teisių užtikrinimas

Justina Karaliūtė, Goda Jurevičiūtė

2025 m. teisės į prieglobstį užtikrinimo srityje teigiamų pokyčių neįvyko. Lietuva toliau vykdė prieglobsčio prašytojų ir kitų užsieniečių „apgręžimo“ politiką, kuri lėmė ne vieno žmogaus mirtį Lietuvos ir Baltarusijos pasienyje. Seimo kontrolierės atlikti tyrimai atskleidė, kad pasienio kontrolės punktuose buvo sudaromos nepagrįstos kliūtys pasinaudoti teise kreiptis dėl prieglobsčio. Be to, toliau intensyviai taikytos prieglobsčio prašytojų ir neteisėtai šalyje esančių užsieniečių judėjimo apribojimo priemonės, neretai prilygstančios *de facto* sulaikymui. Teismo sprendimu sulaikytų užsieniečių laikymo sąlygos priminė baudžiamojo pobūdžio sulaikymą. Užsieniečių teisinės padėties įstatymo pakeitimai sumažino prieglobsčio prašytojų galimybę pasinaudoti valstybės garantuojama teisine pagalba, sukuriant nelygiavertę prieglobsčio prašytojų padėtį prieš Migracijos departamentą. Vis dėlto stebėti ir progresyvūs teisinio reglamentavimo pakeitimai, susiję su užsieniečių pažeidžiamumo ir amžiaus nustatymo procedūrų tvarka. Užsieniečių integracijos srityje buvo tam tikrų teigiamų pokyčių, nors integracijos procesus sunkino neigiamos visuomenės nuostatos. Tyrimai atskleidė, kad visuomenės nuostatos užsieniečių atžvilgiu išlieka neigiamos – ypač padidėjo nusistatymas prieš asmenis iš Rusijos ir Baltarusijos. 2025 m. užsieniečių Lietuvoje skaičius išliko stabilus, sulėtėjo naujai dirbti atvykstančių trečiųjų šalių piliečių srautas. Daug pokyčių lėmė Priėmimo ir integracijos agentūros įsteigimas, taip pat pastebėtas geresnis informacijos prieinamumas įvairioms užsieniečių grupėms.

Migrantų integracijos politikos indekso (MIPEX 2025) duomenimis, 2025 m. Lietuva Europos Sąjungos mastu užėmė priešpaskutinę vietą, vertinant šalies palankumą užsieniečių integracijai, ir pateko į „nežymiai nepalankios“ integracijos politikos kategoriją, surinkusi 37 balus iš 100²¹⁷. Itin žemas Lietuvos integracijos politikos įvertinimas suponuoja, kad nėra imamas pakankamai veiksmų įgyvendinant sėkmingą užsieniečių integraciją.

²¹⁷ Prieinama per: [Unblocking Integration – Enabling Participation. MIPEX 2025 – A Roadmap for Inclusive Policy in the EU. Policy Brief.](#)

Remiantis 2025 m. atlikta reprezentatyvia gyventojų apklausa, daugiau nei pusė gyventojų (57 proc.) sutinka, kad Lietuvoje daugiau dėmesio turėtų būti skiriama į šalį atvykusių užsieniečių integracijai²¹⁸. Nepaisant to, šis tyrimas atskleidė ir nepalankias visuomenės nuostatas – reikšminga respondentų dalis nurodė nenorinti gyventi kaimynystėje su asmenimis iš tam tikrų šalių. Kaimynais su asmenimis iš Centrinės Azijos nenorėtų būti 43 proc. apklaustųjų, su asmenimis iš Rusijos – 42 proc., o su asmenimis iš Baltarusijos – 23 proc. Pažymėtina, kad nenoras gyventi šalia asmenų iš Rusijos ir Baltarusijos per pastaruosius dvejus metus išaugo atitinkamai 7 ir 5 proc. Tuo tarpu nenoras gyventi kaimynystėje su asmenimis iš Ukrainos per tą patį laikotarpį sumažėjo nuo 12 iki 10 proc.²¹⁹

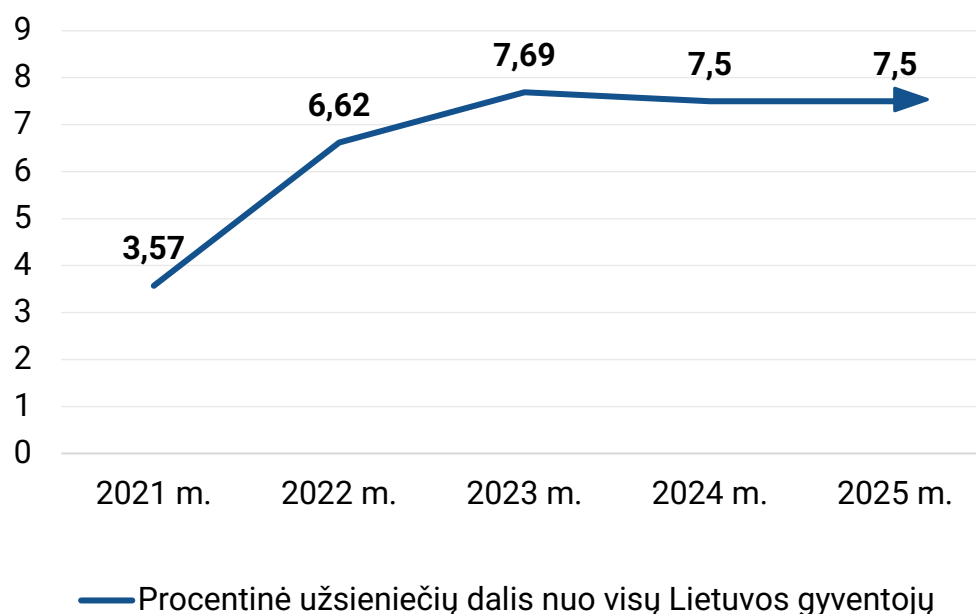
Statistiniai duomenys

Lyginant su 2024 m., bendras šalyje gyvenančių užsieniečių skaičius iš esmės nepakito ir sumažėjo vos 223 asmenimis (nuo 217 290 asmenų 2025 m. sausio 1 d. iki 217 067 asmenų 2025 m. gruodžio 31 d.). 2025 m. užsieniečiai sudarė 7,5 proc. visų Lietuvos gyventojų – ši dalis, palyginti su 2024 m., nepakito. Pažymėtina, kad reikšmingiausias užsieniečių procentinės dalies visoje Lietuvos gyventojų struktūroje augimas paskutinį kartą fiksuotas 2022 m., ne toks žymus augimas stebėtas ir 2023 m., o nuo tada ši dalis išliko stabili. Tikėtina, kad 2022 m. užsieniečių gyventojų dalies padidėjimą lėmė į šalį atvykusių asmenų iš Ukrainos skaičius.

²¹⁸ Lietuvos socialinių mokslų centras ir „Diversity Development Group“, [Visuomenės nuostatų mažumų bei migrantų atžvilgiu Lietuvoje tyrimas 2025](#).

²¹⁹ Ten pat.

14 pav. Kiek procentų visų Lietuvos gyventojų sudarė užsieniečiai – pokyčiai nuo 2021 m. iki 2025 m. Šaltinis: Migracijos departamentas²²⁰.

Migracijos departamentas 2025 m. išdavė arba pakeitė 149 788 leidimus laikinai gyventi Lietuvoje (2024 m. – 156 328), 7 211 prašymai išduoti arba pakeisti šiuos leidimus nebuvo patenkinti, o 28 961 leidimas buvo panaikintas. Dažniausiai prašymai buvo netenkinti padarius išvadą, kad užsieniečio pateikti duomenys neatitinka tikrovės arba yra rimtas pagrindas manyti, kad sudaryta fiktyvi santuoka, arba įmonė, kurios dalyvis ar vadovas yra užsienietis, yra fiktyvi (3 663 atvejai), taip pat padarius išvadą, kad užsieniečio gyvenimas Lietuvos Respublikoje kelia grėsmę valstybės saugumui (1 461 atvejis). Tuo tarpu didžioji dalis leidimų buvo panaikinti užsieniečiams nutraukus darbo sutartis su darbdaviais Lietuvoje.

2025 m. reikšmingai sumažėjo leidimus laikinai gyventi Lietuvoje turinčių Baltarusijos piliečių skaičius – per metus jis sumažėjo daugiau nei 12 proc. Taip pat reikšmingai sumažėjo naujai į Lietuvą atvykusių Baltarusijos piliečių skaičius. Lyginant su 2024 m., į Lietuvą atvyko apie 50 proc. mažiau Baltarusijos piliečių (2024 m. – 5 229, 2025 m. – 2 592). Tuo tarpu leidimus laikinai gyventi Lietuvoje turinčių Ukrainos piliečių skaičius per metus šiek tiek padidėjo – 3,62 proc., nors naujai į šalį atvykusiųjų skaičius, lyginant su 2024 m., sumažėjo apie 7,5 proc. Taigi mažėjo ne Ukrainos piliečių skaičius Lietuvoje apskritai, o naujai atvykstančiųjų srautas.

²²⁰ Migracijos departamentas, „[Migracijos metraštis 2025](#)“, 2026 m.

Kaip ir ankstesniais metais, 2025 m. integracijos galimybės iš esmės priklausė nuo užsieniečio teisinio statuso Lietuvoje. Palankesnės sąlygos buvo sudaromos prieglobsčio gavėjams ir jų šeimoms, nelydimiems nepilnamečiams užsieniečiams, prieglobsčio prašytojams ir laikinosios apsaugos gavėjams – asmenims, kurių priėmimo sąlygomis ir teikiamomis paslaugomis bent laikinai rūpinasi nuo 2025 m. sausio 1 d. įsteigta Priėmimo ir integracijos agentūra prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – PIIA). Tuo tarpu didžiausiai Lietuvoje užsieniečių grupei – leidimą laikinai gyventi darbo pagrindu turintiems asmenims – integracijos paslaugos beveik neorganizuojamos, o galimybė gauti konsultacijas aktualiais klausimais iš esmės užtikrinama tik nevyriausybinėse organizacijose. Nors PIIA interneto svetainėje nurodoma, kad Vilniaus padalinyje teikiamos įvairios paslaugos ir konsultacijos užsieniečiams nepriklausomai nuo jų teisinio statuso, tarp išvardytų grupių leidimus laikinai gyventi turintys užsieniečiai nėra įvardyti²²¹.

Nepaisant to, per pirmuosius PIIA veiklos metus padaryta reikšminga pažanga plėtojant integracijos priemones: sukurta mobilioji informacinė programėlė „InfoDesk App“ ir vertimo paslaugų sistema „VERTIS“, dedamos pastangos suvienodinti integracijos kokybės standartus savivaldybėse (daugiau informacijos apie tai pateikiama žemiau).

2025 m. buvo atliekami tyrimai²²² ir analizės²²³, skirti išsiaiškinti integracijos sistemos spragas ir įvertinti, kaip būtų galima užtikrinti kokybiškesnę visų užsieniečių integraciją. Taip pat parengtos sėkmingos integracijos sistemos kūrimo gairės²²⁴, organizuota apskritojo stalo diskusija su darbdaviais, kurios tikslas – aptarti darbdavių ir valstybės institucijų bendradarbiavimą užsieniečių integracijos srityje²²⁵. Atliktų tyrimų išvados rodo, kad Lietuvoje vis dar trūksta centralizuotos ir nuosekliai koordinuojamos užsieniečių integracijos sistemos, darbdavių potencialas šioje srityje lieka neišnaudotas, neigiamos

²²¹ [Vilniaus priėmimo centro teikiamų paslaugų užsieniečiams sąrašas](#): „Konsultacijos teikiamos visiems užsieniečiams, nepriklausomai nuo teisinio statuso: prieglobsčio prašytojams, prieglobsčio gavėjams, neteisėtiems migrantams, laikiną apsaugą gavusiems ir perkeliame asmenims.“

²²² „Diversity Development Group“, [Tyrimo rezultatų pristatymas: Užsienio kilmės Lietuvos gyventojų integracijos procesai savivaldos lygmeniu](#), 2025 m.

²²³ [„Migracijos ir integracijos politika Vizijos „Lietuva 2050“ kontekste – Esamos situacijos analizė“](#), 2025 m. balandžio 18 d.

²²⁴ [Gairės ateities iššūkiams atspariai migrantų integracijos sistemai kurti](#), 2025 m.

²²⁵ „Užsienio kilmės darbuotojų integracija iššūkių saugumui kontekste“, [Apskritojo stalo diskusijos santrauka](#), 2025 m. liepos 8 d.

visuomenės nuostatos užsieniečių atžvilgiu nesprendžiamos instituciniu lygmeniu, trūksta finansavimo tęstinumo ir kita.

Lietuvoje vis dar trūksta centralizuotos ir nuosekliai koordinuojamos užsieniečių integracijos sistemos, darbdavių potencialas šioje srityje lieka neišnaudotas, neigiamos visuomenės nuostatos užsieniečių atžvilgiu nesprendžiamos instituciniu lygmeniu, trūksta finansavimo.

Jungtinių Tautų pabėgėlių agentūra (toliau – UNHCR) nurodo, kad sėkmingai pabėgėlių integracijai svarbu užtikrinti galimybę susijungti su šeimos nariais²²⁶. 2025 m. Lietuvos Raudonasis Kryžius (toliau – LRK) atliko tyrimą, kuriame buvo analizuojami prieglobstį Lietuvoje gavusių užsieniečių teisės į šeimos susijungimą įgyvendinimo iššūkiai. Tyrimo ataskaitoje nurodoma, su kokiais sunkumais susiduria prieglobstį Lietuvoje gavę asmenys, ir daroma išvada, kad jie kyla dėl pabėgėlių specifiniams poreikiams pritaikytos šeimos susijungimo sistemos nebuvimo. Įvertinus situaciją, be kita ko, rekomenduota reglamentuoti lanksčią, operatyvią ir veiksmingą šeimos susijungimo procedūrą ir įtvirtinti naują Lietuvos nacionalinės vizos išdavimo pagrindą – šeimos susijungimą²²⁷.

2024 m. pabaigoje pradėtas vykdyti projektas „Užsienio kilmės Lietuvos gyventojų integracijos procesų koordinavimo plėtra Lietuvos Respublikos savivaldybėse“, kuriame dalyvauja 16 savivaldybių²²⁸. 2025 m. dalyvaujančių savivaldybių atstovams, dirbantiems su integruojamais asmenimis, buvo vedami mokymai, skirti stiprinti jų kompetencijas užsieniečių integracijos srityje.

2025 m. PIIA pristatė dvi standartizuotas programas: sociokultūrinį įvadą bei psichikos sveikatos stiprinimo ir psichosocialinės paramos pabėgėliams programą. Sociokultūrinio įvado programomis siekiama, kad kiekvienoje savivaldybėje teikiama informacija remtųsi vienodais metodais ir principais²²⁹. PIIA teigimu, programos sukurtos ukrainiečių

²²⁶ UNHCR Nordic and Baltic countries, prieinama per: [Family reunification](#).

²²⁷ Lietuvos Raudonasis Kryžius, [Lietuvoje prieglobstį gavusių asmenų teisės į šeimos susijungimą įgyvendinimo iššūkiai](#), 2025 m. birželis.

²²⁸ Projektas „Užsienio kilmės Lietuvos gyventojų integracijos procesų koordinavimo plėtra Lietuvos Respublikos savivaldybėse“.

²²⁹ Priėmimo ir integracijos agentūros Seimo kontrolierių įstaigai pateikti duomenys, 2026 m. vasario 27 d.

integracijai, tačiau gali būti pritaikomos visiems užsieniečiams.²³⁰

2025 m. pabaigoje startavo pirmoji užsieniečiams skirta informacinė programėlė „InfoDesk App“. Ji prieinama visiems interesantams, joje pateikiama informacija apie sveikatos priežiūros paslaugas, darbo rinką, leidimų gyventi išdavimą, naujienos Lietuvoje gyvenantiems užsieniečiams aktualiomis temomis ir kt. Programėlė yra draugiška vartotojui – informacija pateikiama 20 skirtingų kalbų, joje integruota funkcija, leidžianti informaciją ne tik skaityti, bet ir klausyti, taip sudarant geresnes galimybes ją pasiekti asmenims, turintiems sunkumų skaityti²³¹.

2025 m. PIIA kūrė vertimo paslaugų administravimo sistemą „VERTIS“, kuri pradėta naudoti 2026 m. pradžioje. Sistema leidžia visoje Lietuvoje centralizuotai užsakyti, vykdyti ir valdyti vertimo paslaugas, pavyzdžiui, prieš apsilankymą gydymo įstaigoje, savivaldybėje ar Užimtumo tarnyboje.²³² Vertimo paslaugos teikiamos daugiau kaip 20 kalbų, taip pat sudaroma galimybė naudotis vertimo į gestų kalbą paslaugomis. Pažymėtina, kad vertimo paslaugomis naudotis gali prieglobsčio prašytojai, prieglobstį gavę asmenys, nelydimi nepilnamečiai, neteisėtai sieną kirtę ir Lietuvos teritorijoje esantys užsieniečiai, perkeltamieji asmenys, laikinąją apsaugą gavę asmenys ir grąžinami ar išsiunčiami į kilmės šalį asmenys.²³³

Pastebėtina, kad, kaip ir ankstesniais metais, įvairūs vykdyti integraciniai projektai buvo finansuojami ne iš biudžeto asignavimų, bet išskirtinai fondų lėšomis, t. y. neatrasta ilgalaikių finansavimo šaltinių.

Integracijos paslaugos savivaldybėse

2025 m. socialinės integracijos programoje savivaldybių teritorijose dalyvavo 598 prieglobsčio gavėjai (311 vyrų ir 287 moterys) iš 18 kilmės šalių, iš kurių 185 buvo nepilnamečiai. Ketvirtus metus iš eilės gausiausią integracijos programos dalyvių grupę sudarė Baltarusijos piliečiai, tačiau, palyginti su ankstesniais metais, jų skaičius sumažėjo beveik 30 proc. Didžiausias pokytis užfiksuotas Afganistano piliečių, dalyvaujančių šioje

²³⁰ Priėmimo ir integracijos agentūra, 2025 m. balandžio 17 d., [„Pristatytos naujos užsieniečių integracijos programos“](#), [piiia.lrv.lt](#).

²³¹ Priėmimo ir integracijos agentūra, 2025 m. lapkričio 4 d., [„Pirmoji mobilioji programėlė užsieniečiams: tinkamas informavimas skatina savarankiškumą ir palengvina integraciją“](#), [piiia.lrv.lt](#).

²³² Priėmimo ir integracijos agentūra, [Vertimo paslaugų administravimo informacinė sistema](#).

²³³ Vertimo paslaugų teikimo tvarkos aprašo 5 priedas, [Vertimo paslaugų trečiųjų šalių piliečiams aprašas savivaldybėms ir institucijoms](#).

programoje, skaičiuje – jis sumažėjo apie 81 proc. (žr. 3 lentelę). Tikėtina, kad šį sumažėjimą lėmė tai, kad didžioji dalis Afganistano piliečių paramą integracijai Lietuvoje pradėjo gauti 2021 m.²³⁴, todėl 2024 m. jiems baigėsi maksimalus 36 mėn.²³⁵ paramos integracijai laikotarpis.

PIIA yra atsakinga už valstybės paramos integracijai teikimą ir administravimą, o šią paramą įgyvendina bendradarbiaudama su NVO. 2025 m. prieglobsčio gavėjų integraciją savivaldybėse padėjo įgyvendinti keturios organizacijos: LRK, Vilniaus arkivyskupijos „Caritas“, Maltos ordino pagalbos tarnyba ir Nacionalinis socialinės integracijos institutas.²³⁶ Integracijos programos dalyviams teikiamos socialinės, teisinės, sveikatos, ugdymo ir kitos paslaugos. Integracijos metu siekiama, kad integruojamieji pasiektų individualiuose integracijos planuose numatytus tikslus ir pasirengtų savarankiškam gyvenimui Lietuvoje.²³⁷

3 lentelė. Prieglobsčio gavėjų, gausiausiai dalyvavusių socialinės integracijos programoje savivaldybių teritorijose 2024–2025 m. skaičius pagal jų pilietybę. Šaltinis: PIIA²³⁸.

2024 m.		2025 m.	
Pilietybė	Skaičius	Pilietybė	Skaičius
Baltarusijos	593	Baltarusijos	416
Afganistano	146	Rusijos	58
Rusijos	66	Sirijos	34
Tadžikistano	30	Tadžikistano	29
Sirijos	28	Afganistano	23

Integracija perkeliamesiems asmenims

Lietuvos piliečių, lietuvių kilmės asmenų ir jų šeimos narių, gyvenančių humanitarinės krizės ištiktose šalyse, atsidūrusių ekstremaliose situacijose ir karinio konflikto apimtose teritorijose, perkėlimas į Lietuvą ir parama jų integracijai 2025 m. suteikta 78 asmenims

²³⁴ 2021 m. iš Afganistano į Lietuvą buvo perkelti 179 prieglobsčio prašytojai. Prieinama per: [Migracijos departamentas, Migracijos metraštis 2021](#).

²³⁵ [Lietuvos valstybės paramos užsieniečių integracijai teikimo sąlygų ir tvarkos aprašas](#).

²³⁶ Priėmimo ir integracijos agentūra, [2025 metų veiklos ataskaita](#).

²³⁷ Ten pat.

²³⁸ Priėmimo ir integracijos agentūros Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigai pateikti duomenys, 2026 m. vasario 25 d.

(40 moterų ir 38 vyrams), iš jų 19 buvo nepilnamečiai. Perkeliamųjų asmenų integracijos programas įgyvendina PIIA personalas.

4 lentelė. Perkeltųjų asmenų, dalyvavusių integracijos programose 2025 m., sąrašas, išskaidant pagal pilietybę. Šaltinis: PIIA²³⁹.

Pilietybė	Skaičius
Ukrainos	47
Lietuvos	14
Lietuvos / Ukrainos	11
Ispanijos	3
Venesuelos	2
Lietuvos / Venesuelos	1

Užsieniečių integracija į darbo rinką

2025 m. atliktas tyrimas rodo, kad Lietuvoje 4 iš 10 asmenų nenorėtų dirbti kartu su asmenimis iš Rusijos (39 proc. apklaustųjų). Su asmenimis iš Centrinės Azijos nenorėtų dirbti kas trečias apklaustasis (32 proc.), o su asmenimis iš Baltarusijos – kas penktas (20 proc.). Per dvejus metus labiausiai pakito požiūris į iš Rusijos atvykusius asmenis – nenoras dirbti kartu su jais padidėjo 13 proc., o su asmenimis iš Baltarusijos – 8 proc. Tuo pačiu laikotarpiu nenoras dirbti kartu su asmenimis iš Ukrainos nepakito ir sudarė 8 proc.²⁴⁰

Vis dėlto gyventojų nuostatos dėl į Lietuvą dirbti atvykstančių užsieniečių pagerėjo. 2023 m. 45 proc. apklaustųjų sutiko, kad Lietuva turėtų priimti gyventi atvykstančius dirbti užsieniečius iš ne Europos Sąjungos šalių, o 2025 m. tokių buvo 52 proc.²⁴¹

²³⁹ Ten pat.

²⁴⁰ Lietuvos socialinių mokslų centras ir „Diversity Development Group“, [Visuomenės nuostatų mažumų bei migrantų atžvilgiu Lietuvoje tyrimas 2025](#).

²⁴¹ Ten pat.

5 lentelė. 2025 m. Lietuvoje įdarbintų ir 2025 m. gruodžio 31 d. duomenimis dirbusių užsieniečių statistika pagal pilietybę ir kvalifikaciją. Šaltinis: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija²⁴².

ES piliečiai		Trečiųjų šalių piliečiai
Įdarbinta per 2025 m.		
Bendras įdarbintųjų skaičius	12 tūkst.	59,4 tūkst.
Iš jų daugiausia pagal pilietybę	rumunų – 4,8 tūkst. (39,7 proc.) latvių – 2,7 tūkst. (22,8 proc.) lenkų – 1,8 tūkst. (14,9 proc.)	ukrainiečių – 19,1 tūkst. (32,1 proc.) baltarusių – 11,8 tūkst. (19,9 proc.) uzbekų – 6,1 tūkst. (10,2 proc.)
Pagal kvalifikaciją	aukšta – 1,6 tūkst. (13,4 proc.) vidutinė – 6,6 tūkst. (54,7 proc.) žema – 3,8 tūkst. (31,9 proc.)	aukšta – 4,4 tūkst. (7,4 proc.) vidutinė – 48,2 tūkst. (81,1 proc.) žema – 6,8 tūkst. (11,5 proc.)
Dirbančiųjų iš viso (2025 m. gruodžio 31 d.)		
Iš viso dirbančių	16,4 tūkst.	158,1 tūkst.
Šalių skaičius	26	138
Iš jų daugiausia pagal pilietybę	rumunų – 4,9 tūkst. (29,9 proc.) latvių – 4,3 tūkst. (26,2 proc.) lenkų – 2,3 tūkst. (13,8 proc.) bulgarų – 1,4 tūkst. (8,3 proc.) italų ir estų – po 0,5 tūkst. (2,8 proc.)	ukrainiečių – 51,8 tūkst. (32,7 proc.) baltarusių – 47,2 tūkst. (29,9 proc.) uzbekų – 11,2 tūkst. (7,1 proc.) tadžikų – 7,1 tūkst. (4,5 proc.) indų – 6,6 tūkst. (4,2 proc.)
Pagal kvalifikaciją	aukšta – 3,6 tūkst. (22 proc.) vidutinė – 9,1 tūkst. (55,6 proc.) žema – 3,7 tūkst. (22,4 proc.)	aukšta – 15 tūkst. (9,5 proc.) vidutinė – 132 tūkst. (83,5 proc.) žema – 11,1 tūkst. (7 proc.)

2025 m. Lietuvoje augo dirbančių užsieniečių skaičius – reikšmingai padidėjo dirbančių Europos Sąjungos piliečių (19,4 proc. daugiau nei 2024 m.), o trečiųjų šalių piliečių

²⁴² Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigai pateikti duomenys, 2026 m. kovo 13 d.

skaičius per metus išaugo 12,4 proc. Vis dėlto nors bendras Lietuvoje dirbančių užsieniečių skaičius didėjo, naujai įdarbinamų trečiųjų šalių piliečių skaičius, palyginti su ankstesniais metais, mažėjo, o Europos Sąjungos piliečių – augo (palyginti su 2024 m., 2025 m. įdarbinta 25,3 proc. daugiau Europos Sąjungos piliečių ir 4,7 proc. mažiau trečiųjų šalių piliečių).

2025 m. antroje pusėje Užimtumo tarnyba pastebėjo, kad, nepaisant bendro Lietuvoje įdarbintų užsieniečių skaičiaus sumažėjimo, sezoninio darbo srityje stebėta priešinga tendencija. 2025 m. pirmąjį pusmetį trečiųjų šalių piliečiams išduota 900 leidimų dirbti sezoninį darbą – 2,2 karto daugiau nei tuo pačiu laikotarpiu 2024 m. Taip pat išaugo atvykstančių sezoniniam darbui moterų dalis: 2024 m. jos sudarė 8 proc. visų atvykusiųjų dirbti sezoninį darbą, o 2025 m. – 13 proc.²⁴³

6 lentelė. 2025 m. gruodžio 31 d. duomenimis Lietuvoje dirbusių trečiųjų šalių piliečių skaičius pagal pilietybę (pirmasis penketas), papildomai išskiriant, kokį procentą nuo visų Lietuvoje dirbančių trečiųjų šalių piliečių sudaro kiekvienos pilietybės atstovai. Šaltinis: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija²⁴⁴.

Nr.	Pilietybė	Skaičius
1.	Ukrainos	51,8 tūkst. (32,7 proc.)
2.	Baltarusijos	47,2 tūkst. (29,9 proc.)
3.	Uzbekistano	11,2 tūkst. (7,1 proc.)
4.	Tadžikistano	7,1 tūkst. (4,5 proc.)
5.	Indijos	6,6 tūkst. (4,2 proc.)

Kaip ir ankstesniais metais, didžioji dalis užsieniečių dirbo vidutinės kvalifikacijos reikalaujančius darbus transporto ir saugojimo, statybos ir gamybos sektoriuose. Pasiskirstymas pagal darbo sektorius tarp Europos Sąjungos ir trečiųjų šalių piliečių gan reikšmingai skyrėsi. Beveik trečdalis (32 proc.) Europos Sąjungos piliečių dirbo statybos sektoriuje, o penktadalis (21,8 proc.) užsiėmė administracine ir aptarnavimo veikla. Tuo tarpu pusė (50,1 proc.) trečiųjų šalių piliečių dirbo transporto ir saugojimo srityje, mažiau

²⁴³ Užimtumo tarnyba, [Sezoninį darbą Lietuvoje renkasi daugiau užsieniečių](#).

²⁴⁴ Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigai pateikti duomenys, 2026 m. kovo 13 d.

nei penktadalis (17,9 proc.) – statybų sektoriuje, o administracine ir aptarnavimo veikla užsiėmė tik 3,8 proc. trečiųjų šalių piliečių²⁴⁵.

Kalbos mokymasis

2026 m. sausio 1 d. įsigaliojo Valstybinės kalbos įstatymo pataisos, įpareigojančios mokėti ir vartoti lietuvių kalbą visus, kurie tiesiogiai dirba su klientais.²⁴⁶ Tai reiškia, kad klientus aptarnaujantys užsieniečiai privalo lietuvių kalbą mokėti ne žemesniu kaip A1 lygiu.²⁴⁷ Reikalavimas aptarnauti gyventojus baziniu valstybinės kalbos mokėjimo lygiu užsieniečiams bus taikomas dvejus metus. Praėjus šiam terminui ir norint toliau dirbti Lietuvoje paslaugų ir prekybos sektoriuje, valstybinę kalbą reikės mokėti A2 lygiu. Išimtis mokėti valstybinę kalbą bus taikoma tik užsieniečiams, turintiems laikinosios apsaugos statusą. Į šią kategoriją patenka nuo karo pabėgę ukrainiečiai.²⁴⁸

Griežtėjant reikalavimams dėl kalbos mokėjimo, svarbu užtikrinti užsieniečiams galimybes mokytis kalbos. Kultūros ministerijai įgyvendinant „Kurk Lietuvai“ projektą „Veiksmingos kalbinės ir sociokultūrinės užsieniečių integracijos sistemos kūrimas“, atliktoje užsieniečių kalbinio ir sociokultūrinio ugdymo situacijos apžvalgoje teigiama, kad „kol kas nėra gerai veikiančios sistemos, kuri garantuotų efektyvius ir prieinamus mokymus“²⁴⁹. Pasak apžvalgos autorių, peržiūrėjus Valstybinės kalbos inspekcijos, Užimtumo tarnybos ir Tarptautinės migracijos organizacijos Migracijos informacijos centro „MiCentre“ interneto svetainėse užsieniečiams teikiamą informaciją, susidaro įspūdis, kad lietuvių kalbos kursus siūlo bent 30 mokymo institucijų. Vis dėlto patikrinus nustatyta, kad pusė jų neteikia informacijos apie lietuvių kalbos kursus, o kelios įmonės nebeegzistuoja. Taigi pateikiama informacija yra pasenusi ir nepakankamai dažnai atnaujinama. Be to, dauguma

²⁴⁵ Ten pat.

²⁴⁶ [Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo Nr. I-779 17 ir 24 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 7-1 straipsniu įstatymas Nr. XIV-3007, 2024 m. spalio 3 d.](#)

²⁴⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2025 m. lapkričio 26 d. nutarimas Nr. 827 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gruodžio 24 d. nutarimo Nr. 1688 „Dėl Valstybinės kalbos mokėjimo kategorijų nustatymo ir jų taikymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“.

²⁴⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gruodžio 24 d. nutarimas Nr. 1688 „Dėl Valstybinės kalbos mokėjimo kategorijų nustatymo ir jų taikymo tvarkos aprašo patvirtinimo“; Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, „Nuo sausio 1 d. prekes ir paslaugas pardavinėjantys užsieniečiai Lietuvoje turės užtikrinti aptarnavinimą valstybine kalba“, 2025 m. lapkričio 26 d.

²⁴⁹ Viktorija Semėnaitė, Marija Miknevičiūtė, „Užsieniečių kalbinio ir sociokultūrinio ugdymo situacijos apžvalga“. Projektas: „Veiksmingos kalbinės ir sociokultūrinės užsieniečių integracijos sistemos kūrimas“, 2026 m.

kursų vyksta Vilniuje arba nuotoliniu būdu. Apžvalgos autorės taip pat atkreipė dėmesį, kad kursų kaina svyravo maždaug nuo 300 iki 600 eurų už vieną kalbos lygį, todėl jie nebūtinai yra prieinami visiems užsieniečiams.²⁵⁰

Nuosekliai lietuvių kalbos mokymus tarptautinę apsaugą gavusiems užsieniečiams ir jų šeimos nariams, taip pat lietuvių kilmės asmenims, kurie yra perkelti į Lietuvos Respubliką iš humanitarinę krizę patiriančių šalių, organizuoja PIIA, bendradarbiaudama su nevyriausybiniomis organizacijomis. Vis dėlto PIIA organizuojamų lietuvių kalbos kursų dalyviai sudaro tik nedidelę dalį užsieniečių – 2025 m. juose dalyvavo 227 asmenys.²⁵¹

Užimtumo tarnybos įgyvendinamose aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse lietuvių kalbos mokymas yra numatytas kaip neformaliojo suaugusiųjų švietimo priemonės sudėtinė dalis. Šios priemonės taikomos asmenims, siekiantiems integruotis į darbo rinką, įskaitant bedarbius užsieniečius. 2025 m. fiksuotas reikšmingas užsieniečių, pradėjusių mokytis lietuvių kalbos Užimtumo tarnyboje, skaičiaus sumažėjimas – lietuvių kalbos mokytis pradėjo 94 užsieniečiai (2024 m. – 3 417²⁵²), iš jų 81 proc. (76 asmenys) – Ukrainos piliečiai. Lietuvių kalbą pasirinkusių mokytis užsieniečių grupėje 47 proc. sudarė dirbantys asmenys, 53 proc. – bedarbiai.²⁵³

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija taip pat informavo, kad nuo 2025 m. gruodžio mėnesio užsienio kilmės Lietuvos gyventojų integracijos koordinatoriai 16-oje savivaldybių pradėjo organizuoti lietuvių kalbos mokymus.²⁵⁴ Tikėtina, kad šis pokytis prisidės prie galimybių užsieniečiams mokytis lietuvių kalbos plėtimo, tačiau tik 2026 m. bus galima įvertinti, ar teisinio reguliavimo pokyčiais sukurtas papildomas lietuvių kalbos mokymas atliepė egzistuojantį poreikį.

Iššūkių integracijos srityje išlieka daug, tačiau 2025 m. pastebėta ir teigiamų tendencijų – integracijos tema buvo plačiau nagrinėjama, siekiant nustatyti sistemos spragas ir rasti

²⁵⁰ Ten pat.

²⁵¹ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2026 m. kovo 13 d. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigai pateikti duomenys.

²⁵² Užimtumo tarnybos prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2025 m. kovo 20 d. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigai pateikti duomenys.

²⁵³ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2026 m. kovo 13 d. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigai pateikti duomenys.

²⁵⁴ Ten pat.

veiksmingiausius jų sprendimo būdus. Reikšmingus pokyčius šioje srityje lėmė PIIA įsteigimas.

Užsieniečių „apgręžimo“ politika

2025 m. buvo tęsiama 2021 m. liepos 2 d. visoje šalyje paskelbta valstybės lygio ekstremalioji situacija „dėl masinio užsieniečių antplūdžio iš Baltarusijos Respublikos“.²⁵⁵ Jos tęsimas ir toliau įgalino Valstybės sienos apsaugos tarnybą prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – VSAT) vykdyti teisę prašyti prieglobsčio paminančią „apgręžimo“ politiką.

2025 m. gruodžio 30 d. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas priėmė nutartį, kurioje pirmą kartą nuo „apgręžimų“ vykdymo pradžios vertino šios praktikos teisėtumą ir konstatavo, kad „VSAT pareigūnai, priverstinai išstumdami pareiškėją iš Lietuvos Respublikos teritorijos ir nesuteikdami jam realios galimybės pateikti prieglobsčio prašymą, veikė neteisėtai.“²⁵⁶ Reaguodama į šį sprendimą, VSAT nurodė, kad „savo veikloje visuomet vadovaujasi Lietuvoje galiojančių teisės aktų nuostatomis ir reikalavimais, tarnyba įvertins teismo nutartyje išdėstytus argumentus“²⁵⁷.

Per 2025 m. migrantų „apgręžimas“ buvo taikytas 1 652 kartus – beveik trečdaliu kartų daugiau nei 2024 m., kai nereguliariu būdu sieną mėginę kirsti asmenys iš Lietuvos Respublikos teritorijos buvo išstumti ar nuo sienos su Baltarusija atstumti 1 002 kartus. Pirmą kartą nuo 2022 m. „apgręžimų“ skaičius šiek tiek didėjo. Vis dėlto, kaip pažymima VSAT veiklos ataskaitoje, „situaciją galima vadinti tvirtai kontroliuojama“²⁵⁸.

Kaip ir 2024 m., VSAT galėjo pateikti duomenis tik dėl dalies, t. y. 627 iš 1 652 „apgręžtų“ asmenų, nurodydama, kad 1 025 išstumtų asmenų pilietybė nėra žinoma (žr. 7 lentelę). Taip yra todėl, kad dauguma į statistiką patenkančių „apgręžimų“ įvyksta asmenims net neįžengus į Lietuvos Respublikos teritoriją arba ją palikus vos pamačius VSAT

²⁵⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. liepos 2 d. nutarimas Nr. 517 [„Dėl valstybės lygio ekstremaliosios situacijos paskelbimo, valstybės lygio ekstremaliosios situacijos valstybės operacijų vadovo paskyrimo ir Lietuvos Respublikos valstybės sienos apsaugos sustiprinimo“](#).

²⁵⁶ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2025 m. gruodžio 30 d. nutartis Nr. eA-820-552/2025.

²⁵⁷ Benas Gerdžiūnas, LRT.lt, [„VSAT „vertins argumentus“ po teismo sprendimo dėl migrantų atstūmimų“](#), 2026 m. sausio 9 d.

²⁵⁸ Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, [„2025 metų veiklos ataskaita“](#), 2026-03-10 Nr. 9-1666.

pareigūnus.²⁵⁹ Iš „apgręžtų“ asmenų, kurių pilietybė yra žinoma, daugiausiai buvo Afganistano (168), Somalio (75), Pakistano (73) ir Sudano (43) piliečių. Pastebėtina, kad nemaža dalis išstumtų asmenų yra iš šalių, kurių piliečiams tarptautinės apsaugos suteikimo dalis, palyginti su pateiktais prašymais Europos Sąjungoje, yra labai didelė: Eritrėjos – 76 proc., Sudano – 70 proc., Afganistano – 68 proc.²⁶⁰ VSAT informavo, kad duomenų apie „apgręžtų“ asmenų amžių ar lytį nesistemina, todėl tikėtina, kad neidentifikuoja ir sieną kirtusių nepilnamečių, kurie, kaip ir kiti, išstumiami, nesuteikiant jiems galimybės pasiprašyti prieglobsčio.

7 lentelė. 2025 m. „apgręžti“ užsieniečiai, duomenys išskaidyti pagal pilietybes.
Šaltinis: VSAT²⁶¹.

Pilietybė	Skaičius	Pilietybė	Skaičius
Nežinoma	1 025	Kamerūno	7
Afganistano	168	Sirijos	6
Somalio	75	Kubos	6
Pakistano	73	Alžyro	6
Sudano	43	Kongo Demokratinės Respublikos	6
Šri Lankos	40	Vietnamo	6
Jemeno	39	Nepalo	3
Irako	36	Tadžikistano	2
Eritrėjos	22	Palestinos	2
Indijos	15	Ganos Respublikos	2
Etiopijos	14	Senegalo	1
Irano	13	Rusijos	1
Maroko	11	Malio	1
Bangladešo	9	Baltarusijos	1

²⁵⁹ Tokį paaiškinimą VSAT pateikė komentuodami 2025 m. pateiktą statistiką. Plačiau žr. G. Jurevičiūtė, „Prieglobsčio prašytojų ir nereguliarių migrantų teisių užtikrinimas“, Seimo kontrolierių įstaiga „2024 m. žmogaus teisių padėties Lietuvoje stebėsenos ataskaita“, p. 123–124.

²⁶⁰ European Union Agency for Asylum, „Latest Asylum Trends 2025. Annual Analysis“, March 2026.

²⁶¹ Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos „Dėl informacijos pateikimo nacionalinei žmogaus teisių institucijai“, 2026 m. kovo 16 d. Nr. 21-14-541.

Gambijos	9	Mauritanijos	1
Gvinėjos	9		
			Iš viso: 1 652

Pagal VSAT pateiktą informaciją 2025 m., kaip ir 2024 m., nebuvo nustatyta asmenų, patyrusių traumų, kurios turėtų ilgalaikį poveikį jų sveikatai.²⁶² Tokia VSAT pozicija yra kvestionuotina, atsižvelgiant į tai, kad bent vienam asmeniui, kuris 2025 m. atvyko į Lietuvą kirsdamas sieną su Baltarusija tam nenustatytoje vietoje, teko amputuoti abiejų kojų ir vienos rankos pirštų galiukus.²⁶³ Papildomai VSAT nurodė, kad 3 užsieniečiams, kurie sieną kirto tam nenustatytoje vietoje, prireikė medicininės pagalbos ir jie buvo gydomi ligoninėse.²⁶⁴

„Apgręžimų“ politikos kontekste nepavyko išvengti ir migrantų mirčių. 2025 m. pavasarį Varėnos rajone, Katros upėje, tekančioje pasienyje su Baltarusija, buvo rasti 3 žmonių palaikai.²⁶⁵ 2025 m. rugsėjo mėn. tame pačiame rajone buvo rastas vyro kūnas²⁶⁶. Nors VSAT, atsakydama į užklausą, nepateikė informacijos apie šių asmenų kilmę, žinoma, kad jie buvo kilę iš Egipto ir Irano.²⁶⁷

Prieiga prie prieglobsčio procedūros

Migracijos departamento duomenimis, 2025 m. buvo užregistruotas (priimtas) **381 prieglobsčio prašymas** (2024 m. – 362, 2023 m. – 575)²⁶⁸, pateiktas 41 valstybės piliečių. Kaip ir 2024 m., daugiausia jų buvo priimta iš Baltarusijos piliečių – 83 (2024 m. – 140). Antroje vietoje buvo Somalio piliečiai, pateikę 46 prašymus (2024 m. – tik 2). Toliau pagal pateiktų prieglobsčio prašymų skaičių buvo Rusijos (33), Ukrainos (30), Tadžikistano

²⁶² Ten pat.

²⁶³ [Nevyriausybinių organizacijų „Sienos grupė“ 2025 m. gruodžio 17 d. įrašas socialiniame tinkle „Facebook“](#). Šią informaciją patvirtino ir kiti socialiniai partneriai.

²⁶⁴ Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, „Dėl informacijos pateikimo nacionalinei žmogaus teisių institucijai“, 2026 m. kovo 16 d. Nr. 21-14-541.

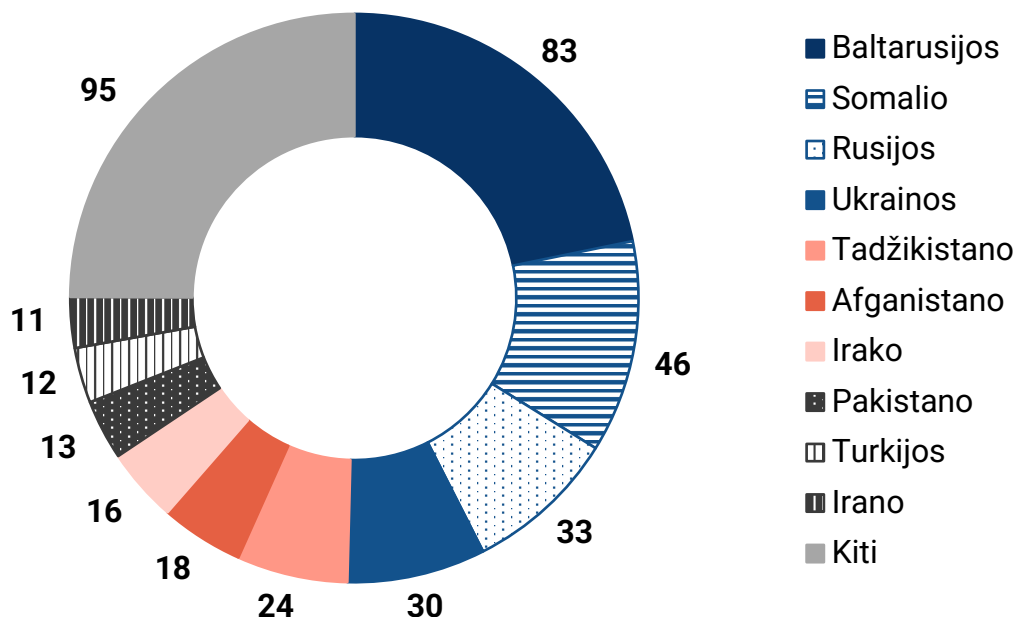
²⁶⁵ Dominykas Biržietis, BNS, 2025 m. balandžio 30 d., [„Baltarusijos pasienyje rasti apirę trijų žmonių kūnai, dėl dviejų aiškinasi baltarusiai“](#), lrt.lt.

²⁶⁶ Tomas Markelevičius, [„Varėnos rajone rastas negyvas vyras veikiausiai priklausė sieną kirtusių migrantų grupei“](#), 2025 m. balandžio 30 d.

²⁶⁷ Iš nevyriausybinių organizacijų „Sienos grupė“ gauta informacija.

²⁶⁸ Migracijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos „Dėl informacijos pateikimo nacionalinei žmogaus teisių institucijai“, 2025 m. kovo 13 d. Nr. 10K-1462.

(24), Afganistano (18), Irako (16), Pakistano (13), Turkijos (12), Irano (11) ir kitų valstybių piliečiai.

15 pav. 2025 m. prieglobsčio prašymų skaičius pagal pareiškėjų pilietybę. Šaltinis: Migracijos departamentas.

2025 m. VSAT priėmė 158 užsieniečių (125 vyrų ir 33 moterų), sulaikytų VSAT Užsieniečių registracijos centre (toliau – URC) ir apgyvendintų PIIA, prieglobsčio prašymus. Jie buvo priimti iš Irako (16), Pakistano (10), Somalio (10), Afganistano (9), Azerbaidžano (8), Eritrėjos (7), Baltarusijos (6), Rusijos (6), Irano (6) ir kitų valstybių piliečių.²⁶⁹ Iš jų 57 prašymai buvo priimti iš asmenų, kurie į Lietuvą pateko nereguliariu būdu, kirtę sieną su Latvija.²⁷⁰

Nors 2025 m. „apgręžimo“ politika buvo toliau tęsiama, VSAT duomenimis, galimybė pateikti prieglobsčio prašymus buvo suteikta 29 užsieniečiams (2024 m. – 43), kurie kirto

²⁶⁹ Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos „Dėl informacijos pateikimo nacionalinei žmogaus teisių institucijai“, 2025 m. kovo 16 d. Nr. 21-14-541.

²⁷⁰ VSAT duomenimis, 2025 m. Lietuvoje buvo sulaikyti 1 323 asmenys, atvykę iš ES valstybių narių, kurie neturėjo teisinio pagrindo būti Lietuvoje; didžioji jų dalis (1 288) į Lietuvą pateko iš Latvijos. Tai daugiau nei dvigubai daugiau nei 2024 m., kai buvo sulaikyti 525 iš Latvijos atvykę asmenys. Kiti asmenys nereguliariu būdu atvyko iš Lenkijos (18), Belgijos (2), Italijos (2), Vokietijos (1), o dar 11 – iš nustatytų valstybių. Didžiausią grupę pagal pilietybę sudarė Somalio (459), Afganistano (173), Etiopijos (88) ir Eritrėjos (82) piliečiai. Į Latviją buvo grąžinti 944 asmenys. VSAT taip pat nurodė, kad iš negrąžintų asmenų 367 pasišalino iš laikino apgyvendinimo vietos, 1 pageidavo grįžti į kilmės šalį, o 52 asmenų grąžinimui nepakako įrodymų.

Lietuvos Respublikos sieną su Baltarusijos Respublika tam nenustatytoje vietoje. VSAT Varėnos pasienio rinktinės veikimo teritorijoje prieglobsčio prašymai buvo priimti iš 3 Baltarusijos piliečių vyrų, 4 Irano piliečių (2 moterų ir 2 vyrų), 1 Irako piliečio vyro, 7 Pakistano piliečių vyrų ir 3 Rusijos piliečių (2 moterų ir 1 vyro). VSAT Vilniaus pasienio rinktinės veikimo teritorijoje prieglobsčio prašymai buvo priimti iš 7 Afganistano piliečių (2 moterų ir 5 vyrų), 2 Baltarusijos piliečių (1 moters ir 1 vyro), 1 Šri Lankos piliečio vyro ir 1 Pakistano piliečio vyro. Tarp asmenų, kuriems buvo leista pateikti šiuos prašymus kirtus sieną tam nenustatytoje vietoje, nepilnamečių nebuvo.²⁷¹

Valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymo 4 str. 13 d. numato, kad vykdant „apgrėžimų“ politiką, kurią įgalina paskelbta ekstremalioji situacija dėl masinio užsieniečių antplūdžio, VSAT turi taikyti išimtis asmenims, kurie „traukiasi nuo Vyriausybės sprendime nurodytų ginkluotų konfliktų, taip pat nuo persekiojimo, kaip jis apibrėžiamas Konvencijoje dėl pabėgėlių statuso, arba siekia patekti į Lietuvos Respublikos teritoriją humanitariniais tikslais“²⁷². Pastebėtina, kad Vyriausybė šioje nuostatoje minimo sprendimo, kuriame būtų nurodytas ginkluotų konfliktų sąrašas, nėra priėmusi.

Kadangi VSAT nurodė nerenkanti duomenų apie individualius išimčių taikymo atvejus, nors jai pavesta taikyti „apgrėžimų“ išimtis, Seimo kontrolierių įstaiga²⁷³ 2025 m. pateikė rekomendaciją²⁷⁴ rinkti ir sisteminti informaciją, dėl kokių priežasčių iš asmenų, atvykusių nereguliariu būdu, priimami prieglobsčio prašymai. VSAT šios rekomendacijos neįgyvendino ir 2026 m. kovo 16 d. rašte pakartotinai nurodė, kad „tokie duomenys nerenkami ir nesisteminami“.

Kaip matyti iš LRK draugijos ataskaitos, daliai VSAT minimų asmenų (pavyzdžiui, iš Afganistano) buvo leista pateikti prieglobsčio prašymus, nes, jiems kirtus Lietuvos Respublikos sieną tam nenustatytoje vietoje, jie vėliau buvo sulaikyti Lenkijoje ir oficialiai

²⁷¹ Čia ir toliau šiame skyrelyje, jei nenurodyta kitaip, VSAT 2025 m. duomenis pateikiami iš: Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos „Dėl informacijos pateikimo nacionalinei žmogaus teisių institucijai“, 2026 m. kovo 16 d. Nr. 21-14-541.

²⁷² Lietuvos Respublikos valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymas, 2000 m. gegužės 9 d. Nr. VIII-1666, 4 str. 13 d. Šio straipsnio nuostata įgyvendinama Vyriausybės 2023 m. gegužės 3 d. nutarimu Nr. 315 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės sienos apsaugos esant paskelbtai valstybės lygio ekstremaliajai situacijai“.

²⁷³ Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos „Dėl informacijos pateikimo nacionalinei žmogaus teisių institucijai“, 2025 m. kovo 20 d. Nr. 21-14-533.

²⁷⁴ Goda Jurevičiūtė, „Prieglobsčio prašytojų ir nereguliarių migrantų teisių užtikrinimas“, Seimo kontrolierių įstaiga „2024 m. žmogaus teisių padėties Lietuvoje stebėsenos ataskaita“, p. 142.

perduoti Lietuvai.²⁷⁵ Kai kuriems kitiems asmenims, kurie kirto sieną nereguliariu būdu, teisė prašyti prieglobsčio buvo užtikrinta dėl to, kad jiems prireikė gydymo ligoninėje.²⁷⁶

UTPĮ numato, kad esant paskelbtai valstybės lygio ekstremaliajai situacijai visoje šalyje dėl „masinio užsieniečių antplūdžio“²⁷⁷, galimybė pasiprašyti prieglobsčio pasienio kontrolės punktuose (toliau – PKP) išlieka. Vis dėlto, nuo „migracijos krizės“ 2021 m. pradžios ši teisė buvo vis labiau siaurinama, keičiant 2021 m. liepos 2 d. Vyriausybės nutarimą Nr. 517 „Dėl valstybės lygio ekstremaliosios situacijos paskelbimo, valstybės lygio ekstremaliosios situacijos valstybės operacijų vadovo paskyrimo ir Lietuvos Respublikos valstybės sienos apsaugos sustiprinimo“ ir uždarant vis naujus PKP su Baltarusijos Respublika (šiuo metu veikia tik Medininkų PKP ir Šalčininkų PKP), be to, įvedant vis naujus apribojimus atvykti į šiuos PKP.²⁷⁸ 2025 m. balandžio mėnesį priimtais pakeitimais vyktas Medininkų ir Šalčininkų PKP buvo galimas tik automobiliais.²⁷⁹ Taip pat pakeitimuose įvesta galimybė laikinai apriboti judėjimą ir likusiuose dviejuose PKP, t. y. visiškai uždaryti sieną, „kai yra pakankamai pagrindo manyti, kad toks asmenų judėjimas yra dirbtinai organizuojamas, skatinamas ar leidžiamas dalyvaujant kaimyninėms valstybėms ir (ar) jų institucijoms, su jų žinia veikiantiems asmenims ir dėl jo kyla grėsmės Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo interesams“²⁸⁰.

Tikėtina, kad būtent dėl šių judėjimo per PKP ribojimų dar labiau sumažėjo PKP registruotų prieglobsčio prašymų skaičius – 2025 m. jų registruoti vos 8 (2024 m. – 15²⁸¹).

²⁷⁵ Lietuvos Raudonasis Kryžius, [„Stebėsenos ataskaita 2025“](#), 2026 m. balandis, p. 11.

²⁷⁶ Žr. skyrelį „Užsieniečių „apgręžimo“ politika“, p. 91, ir Lietuvos Raudonasis Kryžius, [„Stebėsenos ataskaita 2025“](#), 2026 m. balandis, p. 24.

²⁷⁷ Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 140¹² str. 1 d. 1 p.

²⁷⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 517 [„Dėl valstybės lygio ekstremaliosios situacijos paskelbimo, valstybės lygio ekstremaliosios situacijos valstybės operacijų vadovo paskyrimo ir Lietuvos Respublikos valstybės sienos apsaugos sustiprinimo“](#).

²⁷⁹ Iki tol galiojusioje nutarimo redakcijoje buvo nustatyta, kad Medininkų ir Šalčininkų PKP „nutraukiamas pėsčiųjų ir dviratininkų vyktas“. Nuo 2025 m. balandžio 16 d. pakeitimais numatyta, kad šiuose PKP „nutraukiamas pėsčiųjų ir dviratininkų vyktas“. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. liepos 2 d. nutarimo Nr. 517 [„Dėl valstybės lygio ekstremaliosios situacijos paskelbimo, valstybės lygio ekstremaliosios situacijos valstybės operacijų vadovo paskyrimo ir Lietuvos Respublikos valstybės sienos apsaugos sustiprinimo“](#) pakeitimo“, 2025 m. balandžio 16 d. Nr. 208. Taip buvo uždraustas sienos kirtimas vykstant motorolerais, motociklais ir pan. Plačiau žr. Lietuvos Raudonasis Kryžius, [„Prieiga prie prieglobsčio procedūros Lietuvos Respublikos diplomatinėse atstovybėse užsienyje ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos pasienio kontrolės punktuose“](#), 2025 m. sausis, p. 4.

²⁸⁰ Ten pat.

²⁸¹ Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, „Dėl informacijos pateikimo nacionalinei žmogaus teisių institucijai“, 2025 m. kovo 20 d. Nr. 21-14-533.

8 lentelė. Pasienio kontrolės punktuose registruoti prieglobsčio prašymai.

Pilietybė	Medininkų PKP (su Baltarusija)	Kenos geležinkelio PKP (su Baltarusija)	Kybartų PKP (su Rusija)	Vilniaus oro uosto PKP
Baltarusijos	-	2	2	-
Ukrainos	1	-	-	3
Iš viso:				8

Prie sumažėjusio registruotų prieglobsčio prašymų skaičiaus galėjo prisidėti ir situacijos, kai asmenims PKP neleidžiama pateikti šių prašymų. 2025 m. Seimo kontrolierė atliko du tyrimus savo iniciatyva ir ištyrė 8 incidentus, vykusius 2025 m. vasario–birželio mėn., kai iš 5 skirtingų valstybių piliečių Kybartų PKP, Šalčininkų PKP, Medininkų PKP ir Kenos PKP nebuvo priimti prieglobsčio prašymai²⁸², bei padarė išvadą, kad „Lietuvos Respublikos pasienio kontrolės punktuose yra sudaromos nepagrįstos kliūtys pasinaudoti teise kreiptis dėl prieglobsčio Lietuvos Respublikoje suteikimo“²⁸³. Atkreiptinas dėmesys, kad, nepaisant 2016 m. kovo 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2016/399 „Dėl taisyklių, reglamentuojančių asmenų judėjimą per sienas, Sąjungos kodekso“ (Šengeno sienų kodekso) 14 straipsnio 2 dalyje nustatytų reikalavimų, daliai pareiškėjų taip pat nebuvo įteikti sprendimai dėl atsisakymo įleisti į Lietuvos Respubliką.²⁸⁴

Migracijos departamento duomenimis²⁸⁵, 2025 m., kaip ir ankstesniais metais, Lietuvos Respublikos ambasadoje Baltarusijos Respublikoje prašymų suteikti prieglobstį negauta. Vis dėlto 2025 m. Seimo kontrolierės nagrinėtas skundas parodė, kad bent vienas asmuo 2025 m. net kelis kartus kreipėsi į šią ambasadą su prašymu suteikti prieglobstį Lietuvos

²⁸² Tirti incidentai dėl prieglobsčio prašymų nepriėmimo: 2025 m. vasario 19 d. Kybartų PKP iš Rusijos pilietės; 2025 m. kovo 30 ir 31 d. Šalčininkų PKP iš Kenijos ir Sudano piliečių; 2025 m. balandžio 1 d. Šalčininkų PKP iš Somalio piliečių; 2025 m. balandžio 7 d. Medininkų PKP iš Somalio piliečių; 2025 m. balandžio 17 ir 18 d. Kenos geležinkelio ir Kybartų geležinkelio PKP iš Rusijos piliečio; 2025 m. birželio 20 d. Šalčininkų PKP iš Burundžio piliečių.

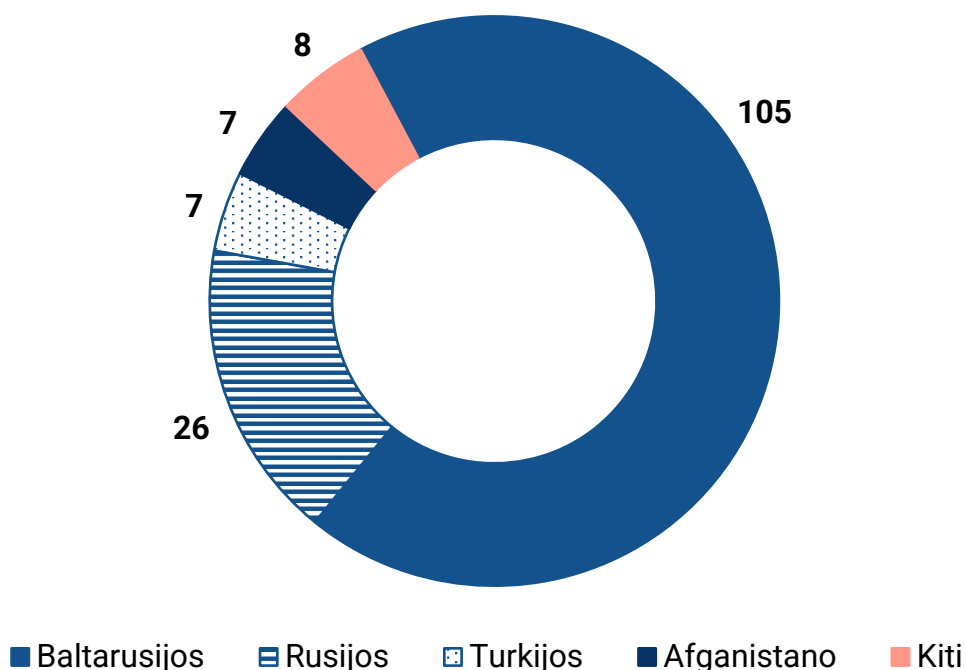
²⁸³ Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriaus pažymos: 2025 m. liepos 25 d. Nr. PA-146 „Dėl Seimo kontrolierės iniciatyva atlikto tyrimo Nr. 5D-2025-/2.1.-465 dėl prieglobsčio procedūros prieinamumo Lietuvos Respublikos pasienio kontrolės punktuose“, 2025 m. liepos 21 d. Nr. PA-136 „Dėl Seimo kontrolierės iniciatyva atlikto tyrimo Nr. 5D-2025-/2.1.-389 dėl prieglobsčio procedūros prieinamumo Lietuvos Respublikos pasienio kontrolės punktuose“.

²⁸⁴ Ten pat.

²⁸⁵ Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2026 m. kovo 13 d. raštas Nr. 10K-1462 „Dėl informacijos pateikimo nacionalinei žmogaus teisių institucijai“.

Respublikoje, tačiau prašymai nebuvo priimti.²⁸⁶

2025 m. buvo priimti 502 sprendimai (2024 m. – 570) dėl prašymų suteikti prieglobstį Lietuvos Respublikoje. Iš jų 153 sprendimais prieglobstis suteiktas (149 asmenims suteiktas pabėgėlio statusas, 4 – papildoma apsauga), 189 – prieglobstis nesuteiktas, 119 atvejų prieglobsčio prašymų nagrinėjimas nutrauktas, 15 prašymų nenagrinėta, o 26 asmenys perduoti kitai valstybei pagal Dublino III reglamentą. Iš 153 sprendimų suteikti prieglobstį daugiausiai jų priimta Baltarusijos piliečių atžvilgiu – 105 (104 asmenims suteiktas pabėgėlio statusas, 1 – papildoma apsauga), 26 sprendimai priimti dėl Rusijos piliečių (25 asmenims suteiktas pabėgėlio statusas, 1 – papildoma apsauga). Taip pat pabėgėlio statusas suteiktas 7 Turkijos, 7 Afganistano, 3 Tadžikistano, 2 Sirijos ir 1 Kazachstano piliečiui, o papildoma apsauga – 1 Malio ir 1 Sudano piliečiui.²⁸⁷

16 pav. Migracijos departamento sprendimai dėl prieglobsčio suteikimo pagal asmenų pilietybę. Šaltinis: Migracijos departamentas.²⁸⁸

2025 m. pirmosios instancijos teismas 50 apskųstų Migracijos departamento sprendimų nesuteikti prieglobsčio paliko galioti, 7 panaikino, taip pat priėmė 22 sprendimus nutraukti administracinę bylą ir palikti skundą nenagrinėtą.

²⁸⁶ Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriaus 2025 m. gruodžio 1 d. pažyma Nr. PA-214 „Dėl X skundo Nr. 5d-2025/2.1-828 prieš Lietuvos Respublikos ambasadą Baltarusijos Respublikoje“.

²⁸⁷ Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2026 m. kovo 13 d. raštas Nr. 10K-1462 „Dėl informacijos pateikimo nacionalinei žmogaus teisių institucijai“.

²⁸⁸ Ten pat.

Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui buvo apskųsta 112 Migracijos departamento sprendimų nesuteikti prieglobsčio. Teismas 2025 m. priėmė 122 sprendimus bylose dėl apskųstų Migracijos departamento sprendimų nesuteikti prieglobsčio, iš jų – 100 atvejų paliko galioti Migracijos departamento sprendimus nesuteikti prieglobsčio ir priėmė 21 sprendimą panaikinti tokius sprendimus. Teismas taip pat priėmė 1 sprendimą nutraukti administracinę bylą ir palikti skundą nenagrinėtą.²⁸⁹

Judėjimo laisvės apribojimai ir sąlygos

Prieglobsčio prašytojų ir kitų užsieniečių judėjimo laisvė migracijos kontekste Lietuvoje gali būti apribota keturiais skirtingais pagrindais:

- 1) teismui priimant sprendimą sulaikyti asmenį;
- 2) teismui priimant sprendimą skirti asmeniui alternatyvią sulaikymui priemonę apgyvendinti užsieniečių laikino apgyvendinimo vietoje nustatant pareigą neišvykti iš laikino apgyvendinimo vietai priklausančios teritorijos be laikino apgyvendinimo vietos vadovo ar jo įgalioto asmens leidimo (toliau – „alternatyvi sulaikymui priemonė“);
- 3) VSAT sprendimu pagal UTPĮ 140⁸ str. 4 d. (toliau – VSAT sprendimas dėl „apgyvendinimo“);
- 4) Migracijos departamento sprendimu pagal UTPĮ 140⁸ str. 3 d.²⁹⁰

2025 m. dažniausiai taikyta judėjimo laisvės apribojimo priemonė – VSAT sprendimas dėl „apgyvendinimo“, pritaikytas 770 asmenų²⁹¹, sulaikymas teismo sprendimu taikytas 189 asmenims²⁹², „alternatyvi sulaikymui priemonė“ – 104 asmenims, o UTPĮ 140⁸ str. 3 d. pagrindu buvo sulaikyti 6 asmenys²⁹³.

²⁸⁹ Ten pat.

²⁹⁰ [Lietuvos Respublikos įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties](#) [2025-01-01–2025-12-31 redakcija].

²⁹¹ Priėmimo ir integracijos agentūros Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigai pateikti duomenys, 2026 m. vasario 27 d.

²⁹² Valstybės sienos apsaugos tarnybos Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigai pateikti duomenys, 2026 m. kovo 13 d.

²⁹³ Priėmimo ir integracijos agentūros Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigai pateikti duomenys, 2026 m. vasario 27 d.

Sumažėjus užsieniečių apgyvendinimo ir sulaikymo centrų gyventojų skaičiui, nuo 2023 m. užsieniečiai, kuriems taikomi judėjimo laisvės ribojimai, buvo sulaikomi tik VSAT Pabradės URC, o pabėgėlių priėmimo centrų padaliniuose Rukloje, Naujininkuose (Vilniuje) ir Girionyse (Kauno r.) užsieniečių judėjimo laisvė nebuvo ribojama. Taigi už visus asmenis, kuriems buvo taikomi judėjimo laisvės ribojimai, buvo atsakinga VSAT. 2025 m. įsteigus PIIA, situacija pasikeitė – ji ne tik perėmė socialinių paslaugų teikimo ir priėmimo sąlygų užsieniečiams užtikrinimo funkciją (t. y. priėmimo sąlygas užtikrina ne tik PIIA padaliniuose apgyvendintiems / *de facto* sulaikytiems, bet ir VSAT sulaikytiems asmenims), tačiau taip pat buvo įsteigtas naujas Pabradės priėmimo centras (toliau – PPC). PPC įsikūrė anksčiau URC priklausiusiuose pastatuose, todėl formaliai tiek URC, tiek PPC veikia toje pačioje teritorijoje, kurioje iki 2025 m. veikė URC. URC žinioje liko Sulaikytų užsieniečių bendrabutis, Sulaikytų moterų bendrabutis ir Migrantų multifunkcinio centro B korpusas. Tuo tarpu PPC žinion perėjo Užsieniečių priėmimo pastatas (naudojamas karantinui), Pažeidžiamų asmenų bendrabutis, Prieglobsčio prašančių asmenų bendrabutis ir Migrantų multifunkcinio centro A korpusas. Nuo 2025 m. būtent PPC žinioje apgyvendinami asmenys, kuriems judėjimo laisvės apribojimai taikomi VSAT sprendimu, Migracijos departamento sprendimu arba teismo paskirta „alternatyvi sulaikymui priemonė“, o URC lieka tik teismo sprendimu sulaikyti asmenys ir iki 48 val. sulaikyti asmenys²⁹⁴.

Sulaikymas URC

Iš viso 2025 m. URC buvo sulaikyti 1 254 individualūs asmenys (įskaitant sulaikymą teismo sprendimu ir sulaikymą iki 48 val.): 1 074 vyrai, 136 moterys ir 44 vaikai²⁹⁵. Pagal pilietybę didžiausias grupes sudarė Somalio (156) ir Afganistano (155) piliečiai. Atkreiptinas dėmesys, kad didžioji dalis asmenų buvo sulaikyti iki 48 val. Teismo sprendimu per 2025 m. URC buvo sulaikytas 161 neteisėtai šalyje esantis užsienietis (158 vyrai ir 3 moterys) ir 28 prieglobsčio prašytojai (22 vyrai ir 6 moterys), t. y. teismo sprendimu sulaikyti asmenys sudarė apie 15 proc. visų sulaikytųjų. Tarp teismo sprendimu sulaikytų neteisėtai šalyje esančių užsieniečių didžiausią grupę pagal pilietybę sudarė Ukrainos (30), o tarp prieglobsčio prašytojų – Somalio piliečiai (6)²⁹⁶.

²⁹⁴ Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaiga, [„Ataskaita dėl žmogaus teisių padėties Priėmimo ir integracijos agentūros Pabradės priėmimo centre ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos Užsieniečių registracijos centre“](#), 2026 m. birželio 4 d. Nr. NKP-2025/1-3, p. 17–30.

²⁹⁵ Pažymėtina, kad minimi vaikai buvo sulaikyti iki 48 val.

²⁹⁶ Valstybės sienos apsaugos tarnybos Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigai pateikti duomenys, 2026 m. kovo 13 d.

URC sulaikytiems užsieniečiams taikomi griežti ribojimai, susiję ne tik su judėjimo laisve (t. y. negalėjimu išeiti už centro ribų), bet ir kitais draudimais, primenančiais baudžiamojo pobūdžio priemones. Tarp jų – itin ribota galimybė pasinaudoti telefonu (1 val. kas 2 dienas), vyrams ribota galimybė išeiti į lauką (į aplink pastatą aptvertą teritoriją arba sporto stadioną; praktikoje į lauką neretai išleidžiama tik 1 kartą per dieną²⁹⁷) ir ribota galimybė naudotis virtuve bei kt. Moterų situacija šiek tiek palankesnė – joms leidžiama neribotai išeiti į aplink pastatą aptvertą teritoriją, virtuvė nuolat prieinama.

Pažymėtina, kad tik sulaikyti prieglobsčio prašytojai turi galimybę susitikti su NVO ir tarptautinių organizacijų atstovais (pvz., UNHCR) ir gauti teises paslaugas – prieglobsčio prašytojų statuso neturintiems sulaikytiems užsieniečiams tokia galimybė nėra sudaroma²⁹⁸.

De facto sulaikymas PPC

Didžioji dalis asmenų su apribota judėjimo laisve PPC apgyvendinami Migrantų multifunkcinio centro A korpusė, nepriklausomai nuo to, koku pagrindu ribojama jų laisvė (taikoma „alternatyvi sulaikymui priemonė“, VSAT sprendimas „apgyvendinti“ ir UTPĮ 140⁸ str. 3 d. pagrindu). Išskirtiniais atvejais pažeidžiami asmenys su apribota judėjimo laisve gali būti apgyvendinami ir pažeidžiamų asmenų pastate²⁹⁹. Remiantis teisiniu reglamentavimu, šiems asmenims turėtų būti užtikrinama galimybė, gavus PPC vadovo leidimą, laikinai išvykti už PPC teritorijos ribų. Tačiau Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigos (toliau – LRSKĮ) vizitų PPC metu pastebėta, kad didžioji dalis Migrantų multifunkcinio centro A korpusė apgyvendintų asmenų niekada nebuvo išėję už PPC teritorijos ribų, nes jiems arba nebuvo suteikiami leidimai išeiti, arba jie nebuvo tinkamai informuojami, kokiomis sąlygomis tokie leidimai galėtų būti suteikti. LRSKĮ vizitų PPC metu taip pat pastebėta, kad gyventojams buvo taikoma kolektyvinė bausmė už patalpų nepriežiūrą ir nustatytą laikotarpį iš centro nebuvo išleidžiamas nė vienas asmuo³⁰⁰. Panašią problematiką iškėlė ir reguliariai stebėseną PPC atliekantys LRSK stebėtojai³⁰¹. Apibendrinus LRSKĮ vizitų metu surinktą informaciją padaryta išvada, kad intensyvių

²⁹⁷ Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaiga, [„Ataskaita dėl žmogaus teisių padėties Priėmimo ir integracijos agentūros Pabradės priėmimo centre ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos Užsieniečių registracijos centre“](#), 2026 m. birželio 4 d. Nr. NKP-2025/1-3, 21, p. 82.

²⁹⁸ Ten pat, p. 83–85.

²⁹⁹ Ten pat, p. 21–30.

³⁰⁰ Ten pat, p. 27.

³⁰¹ Lietuvos Raudonasis Kryžius, [„Stebėsenos ataskaita 2025“](#), 2026 m. balandis, p. 43–48.

judėjimo laisvės apribojimų visuma PPC Migrantų multifunkcinio centro A korpuso gyventojams prilygo *de facto* sulaikymui.

Įprastai Migrantų multifunkcinio centro A korpuse asmenys galėjo nevaržomai išeiti į lauką, į nedidelę aplink pastatą aptvertą teritoriją, tačiau jiems neleidžiama laisvai judėti visoje PPC teritorijoje. Nepaisant to, vieno iš LRSKJ vizitų PPC metu buvo ribojama vieno aukšto gyventojų galimybė išeiti į lauką – aukštas buvo užrakintas. Pažymėtina, kad Migrantų multifunkcinio centro A korpuse, kaip ir visame PPC, niekam neribojama galimybė naudotis mobiliuoju telefonu, visur prieinamas *Wi-Fi* ryšys. LRSKJ vizitų į PPC metu pastebėta, kad gyventojams ypač trūksta drabužių ir batų, o higienos priemonės užtikrinamos su tam tikrais trūkumais. Nors Migrantų multifunkcinio centro A korpuse yra virtuvės, kuriomis galima naudotis be apribojimų, jose trūko maisto gaminimui reikalingų įrankių ir rakandų, ne visur buvo prieinami veikiantys virduliai³⁰². Priešingai nei URC, PPC visiems asmenims, nepriklausomai nuo jų teisinio statuso, suteikiama galimybė susitikti su teisinę pagalbą teikiančiais NVO atstovais.

2025 m. Seimo kontrolierių įstaiga atliko 2 stebėsenos vizitus į URC ir PPC – detalesnę informaciją apie sulaikytųjų sąlygas URC ir PPC prieinama viešai paskelbtoje ataskaitoje „Dėl žmogaus teisių padėties PIIA PPC ir VSAT URC“³⁰³. Daugiau informacijos taip pat galima rasti Lietuvos Raudonojo Kryžiaus Metinėje stebėsenos ataskaitoje³⁰⁴.

Kiti pokyčiai

2025 m. buvo priimta prieglobsčio prašytojų ir kitų užsieniečių situacijai Lietuvoje svarbių teisinio reguliavimo pakeitimų. Dalis jų susiję išskirtinai su PIIA įsteigimu, jos funkcijų perėmimu iš VSAT ar kitų institucijų bei naujų veiklų vykdymu. Nepaisant to, buvo įtvirtinta ir su PIIA įsteigimu nesusijusių pokyčių, kaip antai: 1) nuo 2025 m. sausio 1 d. įsigaliojo užsieniečių pažeidžiamumo nustatymo tvarkos aprašas³⁰⁵ (toliau – Pažeidžiamumo nustatymo aprašas); 2) nuo 2025 m. sausio 1 d. įsigaliojo UTPĮ pakeitimai³⁰⁶, kuriuose, be kita ko, numatyti ir pokyčiai dėl valstybės garantuojamos teisinės pagalbos (toliau –

³⁰² Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaiga, [„Ataskaita dėl žmogaus teisių padėties Priėmimo ir integracijos agentūros Pabradės priėmimo centre ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos Užsieniečių registracijos centre“](#), 2026 m. birželio 4 d. Nr. NKP-2025/1-3, p. 79.

³⁰³ Ten pat.

³⁰⁴ Lietuvos Raudonasis Kryžius, [„Stebėsenos ataskaita 2025“](#), 2026 m. balandis.

³⁰⁵ [Užsieniečių pažeidžiamumo nustatymo tvarkos aprašas](#).

³⁰⁶ [Lietuvos Respublikos įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties](#) [2025-01-01–2025-12-31 redakcija].

VGTP) prieinamumo prieglobsčio prašytojams; 3) nuo 2025 m. sausio 4 d. įsigaliojo užsieniečių apgyvendinimo laikino apgyvendinimo vietose sąlygų bei tvarkos ir laikino išvykimo iš laikino apgyvendinimo vietų tvarkos aprašas³⁰⁷ (toliau – Apgyvendinimo aprašas); 4) nuo 2025 m. gegužės 27 d. įsigaliojo nelydimų nepilnamečių užsieniečių apgyvendinimo, nelydimų nepilnamečių užsieniečių, kurie nėra prieglobsčio prašytojai, šeimos narių ar kitų atstovų paieškos, teisinės padėties nustatymo ir kitų su jais susijusių procedūrinių veiksmų atlikimo, užsieniečių amžiaus nustatymo tvarkos aprašo³⁰⁸ (toliau – Nelydimų nepilnamečių aprašas) pakeitimai.

Pažeidžiamumo nustatymo aprašas

Įsigaliojus Pažeidžiamumo nustatymo aprašui, buvo standartizuota pažeidžiamumo nustatymo tvarka, kuri anksčiau skyrėsi priklausomai nuo užsieniečių apgyvendinimo ar sulaikymo centro. Be kita ko, įsteigus PIIA, pažeidžiamumo vertinimą, nepriklausomai nuo to, kuriame centre (ar savo pasirinktoje vietoje) užsienietis gyvena, atlieka PIIA personalas. Išaugus užsieniečių skaičiui, PIIA šiam darbui gali pasitelkti kitų institucijų, įstaigų, tarptautinių organizacijų ir kt. atstovus.

Įvesta pareiga pažeidžiamumo vertinimą atlikti visiems užsieniečiams, kurie yra apgyvendinti laikino apgyvendinimo vietose arba laikomi VSAT sulaikymo vietoje.

Sudaryta galimybė prieglobsčio prašytojams, gyvenantiems jų pasirinktoje vietoje, dėl pažeidžiamumo nustatymo pateikti prašymą PIIA atstovams įvertinti jų pažeidžiamumą ir atvykti į PIIA nurodytą vietą pažeidžiamumui nustatyti. Iki 2025 m. savo pasirinktoje vietoje gyvenantys prieglobsčio prašytojai neturėjo tokios galimybės.

Įtvirtintas 3 lygių pažeidžiamumo vertinimas: 1) medicininė apžiūra; 2) psichologinės būklės vertinimas; 3) pokalbis su socialiniu darbuotoju ir Europos Sąjungos prieglobsčio agentūros (toliau – EUAA) interaktyvaus įrankio, skirto specialiesiems poreikiams ir pažeidžiamumui vertinti, pildymas.

Pažeidžiamumo nustatymo apraše įtvirtinta, kaip ir kokiomis priemonėmis turi būti atliekami pažeidžiamo asmens poreikiai.

³⁰⁷ [Užsieniečių apgyvendinimo laikino apgyvendinimo vietose sąlygų bei tvarkos ir laikino išvykimo iš laikino apgyvendinimo vietų tvarkos aprašas](#) [2025-09-12 redakcija].

³⁰⁸ [Nelydimų nepilnamečių užsieniečių apgyvendinimo, nelydimų nepilnamečių užsieniečių, kurie nėra prieglobsčio prašytojai, šeimos narių ar kitų atstovų paieškos, teisinės padėties nustatymo ir kitų su jais susijusių procedūrinių veiksmų atlikimo, užsieniečių amžiaus nustatymo tvarkos aprašas](#) [2025-05-27 redakcija].

UTPĮ – pokyčiai dėl VGTP

Nuo 2025 m. panaikinta galimybė naudotis VGTP antrosios instancijos teismuose, apskundžiant pirmos instancijos sprendimus, susijusius su prašymu suteikti prieglobstį. Remiantis pakitusiu teisiniu reglamentavimu, VGTP nebepriklauso ir tais atvejais, kai prieglobsčio prašytojas į teismą kreipiasi ne pats, o kai pirmosios instancijos teismo sprendimą apskundžia Migracijos departamentas – tokiu atveju prieglobsčio prašytojui nebeužtikrinama teisė apsiginti³⁰⁹.

Nepaisant pakitusio teisinio reglamentavimo, remiantis Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išaiškinimu 2025 m. liepos 9 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. eA-1880-525/2025³¹⁰, daliai prieglobsčio prašytojų pavyko pasinaudoti VGTP ir apeliacinės instancijos teisme – teismas konstatavo, kad, nors teisiniame reglamentavime VGTP numatyta tik pirmosios instancijos teisme, tai nepaneigia prieglobsčio prašytojų teisės gauti nemokamą VGTP ir apeliacinės instancijos teisme (remiantis Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimo užsieniečiams tvarkos aprašo 3.5 papunkčiu, teismas gali įpareigoti atsakingas institucijas užtikrinti VGTP)³¹¹.

Apgyvendinimo aprašas

Apgyvendinimo tvarkoje buvo įtvirtintas ribotas asmenų, galinčių neatlygintinai gyventi laikino apgyvendinimo vietose, ratas. Iš esmės neribotą teisę gyventi PIIA padaliniuose išlaikė tik prieglobsčio prašytojai ir nelydimi nepilnamečiai užsieniečiai³¹². Užsieniečiams, laukiantiems sprendimo dėl grąžinimo, išsiuntimo ar perdavimo kitai valstybei įvykdymo, neatlygintinas apgyvendinimas užtikrinamas iki šių sprendimų įvykdymo. Kitoms užsieniečių grupėms, įskaitant prieglobstį gavusius asmenis³¹³ ir tam tikras UTPĮ³¹⁴

³⁰⁹ UTPĮ pakeitimuose numatyta, kad užsieniečiai VGTP gali naudotis socialinės apsaugos ir darbo ministro nustatyta tvarka tiek, kiek tai susiję su jų sulaikymu arba alternatyvios sulaikymui priemonės skyrimu ar pratęsimu ir skundžiant pirmosios instancijos teismui sprendimus, susijusius su prašymu suteikti prieglobstį.

³¹⁰ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartis administracinėje byloje [Nr. eA-1880-525/2025](#).

³¹¹ Lietuvos Raudonasis Kryžius, [Strateginis bylinėjimasis: kryptys / tendencijos 2025–2026](#).

³¹² [Užsieniečių apgyvendinimo laikino apgyvendinimo vietose sąlygų bei tvarkos ir laikino išvykimo iš laikino apgyvendinimo vietų tvarkos aprašas](#) [2025-09-12 redakcija].

³¹³ [Lietuvos valstybės paramos užsieniečių integracijai teikimo sąlygų ir tvarkos aprašas](#).

³¹⁴ „Užsieniečiams, gavusiems prieglobstį, užsieniečiams, kuriems išduotas leidimas laikinai gyventi šio Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 8 ar 10 punkte nustatytu pagrindu, ir pažeidžiamiems užsieniečiams, kurių išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos vykdymas sustabdytas dėl [šio Įstatymo 128 straipsnio 2 dalies 2, 3 ir 4 punktuose](#) nurodytų aplinkybių, savo lėšomis, Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos

numatytas užsieniečių kategorijas, laikinas apgyvendinimas gali būti suteikiamas tik teisės aktuose nustatytais atvejais ir sąlygomis³¹⁵. Šių teisinio reglamentavimo pokyčių pasekmės Seimo kontrolierių įstaigoje išryškėjo jau 2026 m. pradžioje, kai į ją kreipėsi laikinąją apsaugą Lietuvoje gavę Ukrainos piliečiai ir pranešė, kad nuo 2026 m. vasario mėn. jiems teks išsikelti iš PIIA padalinių.

Įtvirtinus, kuriems asmenims PIIA padaliniuose leidžiama apsigyventi neatlygintinai, buvo įvesta kita naujovė – galimybė gyventi užsieniečių apgyvendinimo centre už mokestį. Tokia galimybė užtikrinta būtent UTPĮ 3 str. 7 d. nurodytiems užsieniečiams, taip sudarant sąlygas ribotą laiką pratęsti jų laikiną apgyvendinimą PIIA padalinyje. Už gyvenamąją vietą mokama suma priklauso nuo to, kuriame padalinyje asmuo gyvena. Visi suaugę asmenys moka visą nustatytą sumą (2025 m. visuose centruose mokestis siekė apytiksliai 50 eurų per mėnesį³¹⁶), o už kiekvieną nepilnametį asmenį mokama 0,5 bazinės sumos³¹⁷.

Nelydimų nepilnamečių aprašas

Įsteigus PIIA ir įsigaliojus Nelydimų nepilnamečių aprašo pakeitimams, amžiaus nustatymo tyrimą organizuoja PIIA, tačiau jį inicijuoti gali tiek Migracijos departamentas, tiek VSAT, tiek pati PIIA³¹⁸.

nustatytais atvejais, tvarka ir sąlygomis gali būti leista laikinai apsigyventi laikino apgyvendinimo vietose, jeigu jose yra laisvų vietų.“

³¹⁵ [Nutarimas dėl įgaliojimų suteikimo ir atvejų, kai užsieniečiams leidžiama apsigyventi laikino apgyvendinimo vietose neatlygintinai, nustatymo.](#)

³¹⁶ Lietuvos Raudonasis Kryžius „Stebėsenos ataskaita 2025“, 2026 m. balandis, p. 42.

³¹⁷ [Užsieniečių apgyvendinimo laikino apgyvendinimo vietose sąlygų bei tvarkos ir laikino išvykimo iš laikino apgyvendinimo vietų tvarkos aprašas](#) [2025-09-12 redakcija].

³¹⁸ [Nelydimų nepilnamečių užsieniečių apgyvendinimo, nelydimų nepilnamečių užsieniečių, kurie nėra prieglobsčio prašytojai, šeimos narių ar kitų atstovų paieškos, teisinės padėties nustatymo ir kitų su jais susijusių procedūrinių veiksmų atlikimo, užsieniečių amžiaus nustatymo tvarkos aprašas](#) [2025-05-27 redakcija].

Pakeista anksčiau taikyta amžiaus nustatymo procedūros eiga – iki šiol naudota rentgenogramos procedūra pakeista pažangia kelių etapų procedūra, kurią sudaro:

- 1) užsieniečio amžiaus nustatymo pokalbis su socialiniais darbuotojais;
- 2) užsieniečio amžiaus nustatymo pokalbis su psichologu;
- 3) užsieniečio medicininė patikra (pirmiausia atliekama apžiūra, neatliekant medicininių tyrimų, o kaip papildomas etapas – medicininiai tyrimai³¹⁹).

Pažymėtina, kad amžiaus nustatymo procedūra gali būti baigta jau po pirmojo etapo, jei, socialinio darbuotojo vertinimu, nekyla abejonių dėl asmens nepilnameystės. Atitinkamai, rentgenograma atliekama tik tuo atveju, jei po visų ankstesnių etapų vertinimą atliekantiems specialistams vis dar kyla abejonių dėl asmens amžiaus.

Naujoje Nelydimų nepilnamečių aprašo redakcijoje tiesiogiai įtvirtinta teisė skųsti sprendimą dėl užsieniečio amžiaus Regionų administraciniam teismui. Atitinkamai, su šia teise užsienietis supažindinamas jam įteikiant pranešimą apie sprendimą dėl užsieniečio amžiaus, jei nustatoma, kad užsienietis yra pilnametis³²⁰.

Pažymėtina, kad 2025 m. Lietuvoje atsidūrusių nelydimų nepilnamečių skaičius labai išaugo – per metus PIIA padaliniuose (tiksliau, už nelydimų nepilnamečių apgyvendinimą atsakingame Ruklos priėmimo centre) buvo apgyvendinti 378 nelydimi nepilnamečiai. Palyginimui, 2024 m. Ruklos pabėgėlių priėmimo centre gyveno 42 nelydimi nepilnamečiai³²¹. Didžioji dalis 2025 m. į Lietuvą atvykusių nelydimų nepilnamečių į šalį pateko nereguliariai iš Latvijos, tačiau VSAT nenurodė tikslaus skaičiaus, kiek Lietuvoje atsidūrusių nelydimų nepilnamečių atvyko būtent iš Latvijos ar kitų Europos Sąjungos šalių. Vis dėlto, VSAT pateiktoje informacijoje nurodoma, kad tarp iš Lietuvos į kitas Europos Sąjungos valstybes perduotų asmenų buvo 107 nelydimi nepilnamečiai užsieniečiai (visi perduoti į Latviją), o 41 nelydimas nepilnametis pasiprašė prieglobsčio³²².

³¹⁹ „68.1. Priekinės abiejų plaštakų ir riešų bei priekinės krūtinės, įskaitant dešinį arba kairį petį ir raktikaulio krūtininį galą, dalies rentgenogramą (pageidautina, kad rentgeno nuotraukoje būtų matomi abiejų raktikaulių krūtinkauliniai galai) arba 68.2. dantų panoraminę rentgenogramą (ortopantomogramą).“ Žr. ten pat.

³²⁰ Ten pat, 12 priedas.

³²¹ Priėmimo ir integracijos agentūra, [2025 metų veiklos ataskaita](#).

³²² Valstybės sienos apsaugos tarnybos Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigai pateikti duomenys, 2026 m. kovo 13 d.

(statistika neatitinka Migracijos departamento pateiktos informacijos, kurioje nurodyta kad 2025 m. prieglobsčio pasiprašė tik 30 nelydimų nepilnamečių³²³).

Apibendrinimas

2025 m. užsieniečių skaičius Lietuvoje išliko stabilus, sulėtėjo naujai dirbti atvykstančių trečiųjų šalių piliečių srautas, tačiau integracijos procesas ir toliau sunkina neigiamos visuomenės nuostatos. Tyrimai atskleidė, kad visuomenės požiūris į užsieniečius išlieka neigiamas, taip pat padidėjo nusistatymas prieš Rusijos ir Baltarusijos piliečius. Nors integracijos srityje išlieka nemažai iššūkių, sveikintina, kad 2025 m. integracijos tema buvo plačiai nagrinėjama, siekiant nustatyti sistemos spragas ir rasti efektyviausius būdus problemoms spręsti. Daug pokyčių atnešė PIIA įsteigimas, taip pat pastebėti teigiami pokyčiai didinant informacijos prieinamumą įvairioms užsieniečių grupėms. 2025 m. stebėti progresyvūs teisinio reglamentavimo pakeitimai, susiję su užsieniečių pažeidžiamumo ir amžiaus nustatymo procedūrų tvarka. Pažeidžiamumo nustatymo aprašas sudarė pagrindą pažeidžiamumo nustatymo procedūrų ir standartų suvienodinimui visuose užsieniečių centruose. Itin sveikintina, kad, pasikeitus reglamentavimui, pažeidžiamumo vertinimas gali būti atliekamas ir savo pasirinktoje vietoje gyvenantiems prieglobsčio prašytojams – pažeidžiamumo nustatymas padeda objektyviau įvertinti asmenų prieglobsčio bylas. Tuo tarpu UTPĮ pakeitimai kelia nerimą dėl sumažėjusių prieglobsčio prašytojų galimybių pasinaudoti valstybės garantuojama teisine pagalba ir dėl to atsirandančios nelygiavertės jų padėties prieš Migracijos departamentą.

2025 m. Lietuva toliau vykdė dar 2021 m. pradėtą tarptautinę teisę pažeidžiančią prieglobsčio prašytojų ir kitų užsieniečių „apgręžimo“ politiką, kuri lėmė ne vieną mirtį Lietuvos ir Baltarusijos pasienyje. 2025 m. pabaigoje Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pirmą kartą vertino „apgręžimų“ teisėtumą ir konstatavo, kad VSAT pareigūnai, priverstinai išstumdami pareiškėją iš Lietuvos Respublikos teritorijos ir nesuteikdami jam realios galimybės pateikti prieglobsčio prašymą, veikė neteisėtai. 2025 m. Seimo kontrolierės atliktas pasienio kontrolės punktuose vykusių incidentų tyrimas atskleidė, kad pasienio kontrolės punktuose teisė prašyti prieglobsčio iš esmės buvo paneigta. Taip pat 2025 m. toliau intensyviai taikytos prieglobsčio prašytojų ir neteisėtai šalyje esančių užsieniečių judėjimo laisvės apribojimo priemonės, dažniausiai taikant *de facto* sulaikymą

³²³ Migracijos departamento Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigai pateikti duomenys, 2026 m. kovo 13 d.

be teismo sprendimo. Teismo sprendimu sulaikyti užsieniečiai susidūrė su griežtomis sulaikymo sąlygomis, primenančiomis baudžiamojo pobūdžio sulaikymą.

Rekomendacijos

Lietuvos Respublikos Vyriausybei:

1. Peržiūrėti „apgręžimo“ politiką, siekiant jos suderinamumo su Lietuvos Respublikos tarptautiniais ir iš narystės Europos Sąjungoje kylančiais įsipareigojimais žmogaus teisių ir prieglobsčio teisės srityje.
2. Įvertinti poreikį tęsti 2021 m. liepos 2 d. paskelbtą valstybės lygio ekstremaliąją situaciją visoje šalyje dėl masinio užsieniečių antplūdžio.
3. Įgyvendinti Lietuvos Respublikos valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymo 4 straipsnio 13 dalies nuostatą, numatančią, kad Vyriausybės sprendimu turi būti patvirtintas ginkluotų konfliktų sąrašas, nuo kurių besitraukiantiems asmenims nebūtų taikomas neįleidimo į Lietuvos Respubliką pagrindas; šios nuostatos įgyvendinimą pavesti VSAT.
4. Dėti pastangas instituciniu lygmeniu, kad būtų keičiamos neigiamos visuomenės nuostatos prieš užsieniečius.
5. Inicijuoti UTPĮ pakeitimus, kuriais remiantis prieglobsčio prašytojai galėtų naudotis VGTP visose sprendimų dėl prieglobsčio apskundimo stadijose arba bent tais atvejais, kai apeliacinį skundą teikia Migracijos departamentas.

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai:

6. Užtikrinti, kad įvairios integracijos programos būtų orientuotos ne tik į prieglobsčio ir laikinosios apsaugos gavėjus, prieglobsčio prašytojus ir kitus PIIA paslaugas gaunančius užsieniečius, bet ir į darbo pagrindu Lietuvoje gyvenančius užsieniečius.
7. Nuolat plėsti lietuvių kalbos mokymosi galimybes, kad būtų atliepiamas teisės aktų pakeitimais sukurtas lietuvių kalbos mokymosi poreikis.

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijai:

8.

Užtikrinti, kad prieglobstį Lietuvoje gavusių asmenų teisė susijungti su šeimos nariais būtų įgyvendinama operatyviai ir veiksmingai.

9.

Pateikti Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2025 m. gruodžio 30 d. nutarties Nr. eA-820-552/2025 vertinimą ir nurodyti, kokių veiksmų buvo imtasi, kad nepasikartotų situacijos, kai VSAT priverstinai išstumia asmenis iš Lietuvos Respublikos teritorijos, nesuteikdama jiems realios galimybės pateikti prieglobsčio prašymą.

Priėmimo ir integracijos agentūrai:

10.

Užtikrinti, kad užsieniečiams, kurių judėjimo laisvė ribojama VSAT arba Migracijos departamento sprendimu arba kuriems teismas skyrė „alternatyvią sulaikymui priemonę“, taikomi judėjimo laisvės apribojimai neprilygtų *de facto* sulaikymui.

Valstybės sienos apsaugos tarnybai:

11.

Jei, nepaisant nesuderinamumo su įsipareigojimais žmogaus teisių ir laisvių apsaugos bei prieglobsčio teisės srityje, 2026 m. būtų tęsiama „apgrėžimų“ politika, rinkti ir sisteminti informaciją, dėl kokių priežasčių iš asmenų, atvykusių nereguliariu būdu, buvo priimti prieglobsčio prašymai, ir šią informaciją teikti Seimo kontrolierių įstaigai.

12.

Užtikrinti, kad pasienio kontrolės punktuose būtų priimami prieglobsčio prašymai.

13.

Sušvelninti teismo sprendimu sulaikytų užsieniečių sulaikymo sąlygas, užtikrinant dažnesnę galimybę pasinaudoti telefonu ir išeiti į lauką. Taip pat visiems sulaikytiesiems, nepriklausomai nuo teisinio statuso, užtikrinti galimybę susitikti su teisines paslaugas teikiančiomis nevyriausybėmis organizacijomis.

Nuteistųjų teisių užtikrinimas

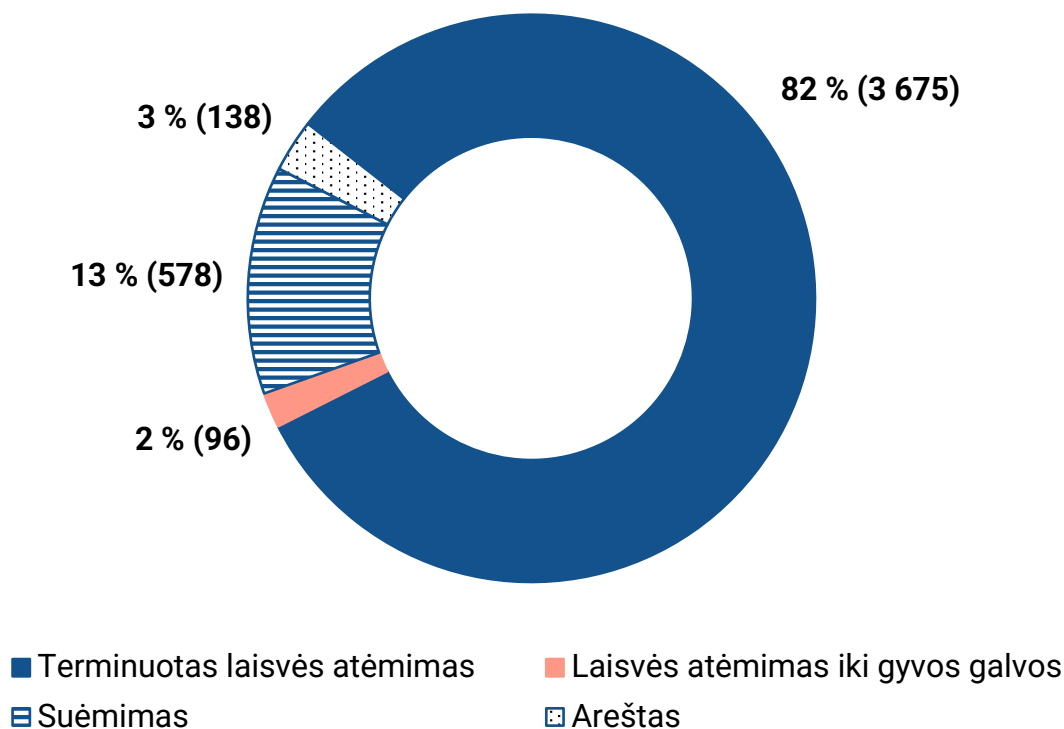
Aurelija Baltikauskaitė

Kaip ir ankstesniais metais, 2025 m. Lietuvoje bausmių vykdymo sistemoje ir toliau identifiкуotos tęstinės problemos, susijusios su darbuotojų stygiu, tinkamų kalinimo sąlygų užtikrinimu, smurto ir kriminalinės subkultūros paplitimu. Nustojus mažėti įkalintų asmenų skaičiui, o daugiau kaip pusei kalėjimuose laikomų asmenų laisvės atėmimo bausmę atliekant pakartotinai, recidyvo prevencija ir veiksminga resocializacija tebėra esminiai sistemos iššūkiai. Nuteistųjų teisių apsaugą reikšmingai riboja didėjantis darbuotojų, ypač tiesiogiai su nuteistaisiais dirbančių pareigūnų ir psichologų, trūkumas, pasenusi bendrabučio tipo infrastruktūra, higienos ir bendrųjų erdvių aprūpinimo problemos. Šių veiksnių visuma apsunkina dinaminio saugumo užtikrinimą ir savalaikį reagavimą į smurtą ir psichologines krizes, sudaro palankias sąlygas kriminalinės subkultūros plitimui. Didelis darbuotojų nustatomų sužalojimų ir pačių nuteistųjų pranešimų apie smurtą atotrūkis taip pat leidžia teigti, kad oficialūs duomenys gali neatskleisti tikrojo smurto masto, o esami pranešimo kanalai neužtikrina pakankamo konfidencialumo ir pranešėjų apsaugos. Nors į darbinę ir mokymosi veiklą įtraukiamų nuteistųjų skaičius didėja, galimybės įgyti darbo rinkoje paklausių gebėjimų ir kvalifikaciją tebėra ribotos, o lygtinio paleidimo potencialas, kaip kontroliuojamo perėjimo į gyvenimą laisvėje ir visuomenės saugumo stiprinimo priemonė, nėra visapusiškai išnaudojamas. Todėl nuteistųjų teisių apsaugai pagerinti būtina nuosekli ir tvariai finansuojama kalėjimų modernizavimo politika, pakankami žmogiškieji ištekliai, veiksmingi ir konfidencialūs pranešimo apie smurtą mechanizmai ir individualiu nuteistojo rizikos, pažangos ir pagalbos poreikių vertinimu grindžiama resocializacijos ir lygtinio paleidimo sistema.

Statistiniai rodikliai laisvės atėmimo vietose

2025 m. pabaigoje laisvės atėmimo vietų įstaigose buvo laikomi 4 487 asmenys:
3 675 atliko terminuoto laisvės atėmimo bausmę, 96 – laisvės atėmimo iki gyvos galvos

bausmę, 578 buvo suimtieji, o 138 atliko arešto bausmę.³²⁴ Taigi, kaip ir ankstesniais metais, didžiąją dalį kalėjimuose laikomų asmenų sudarė terminuoto laisvės atėmimo bausmę atliekantys nuteistieji.

17 pav. Suimtieji ir nuteistieji bausmės atlikimo vietų įstaigose 2025 m. gruodžio 31 d. Kalėjimų tarnybos duomenimis.

Pažymėtina, kad bendras kalėjimuose laikomų asmenų skaičius per metus iš esmės nepakito: 2024 m. pabaigoje buvo įkalinta 4 480 asmenų. Tai leidžia daryti prielaidą, kad kelerius metus prieš tai stebėta įkalintų asmenų skaičiaus mažėjimo tendencija 2025 m. sustojo.

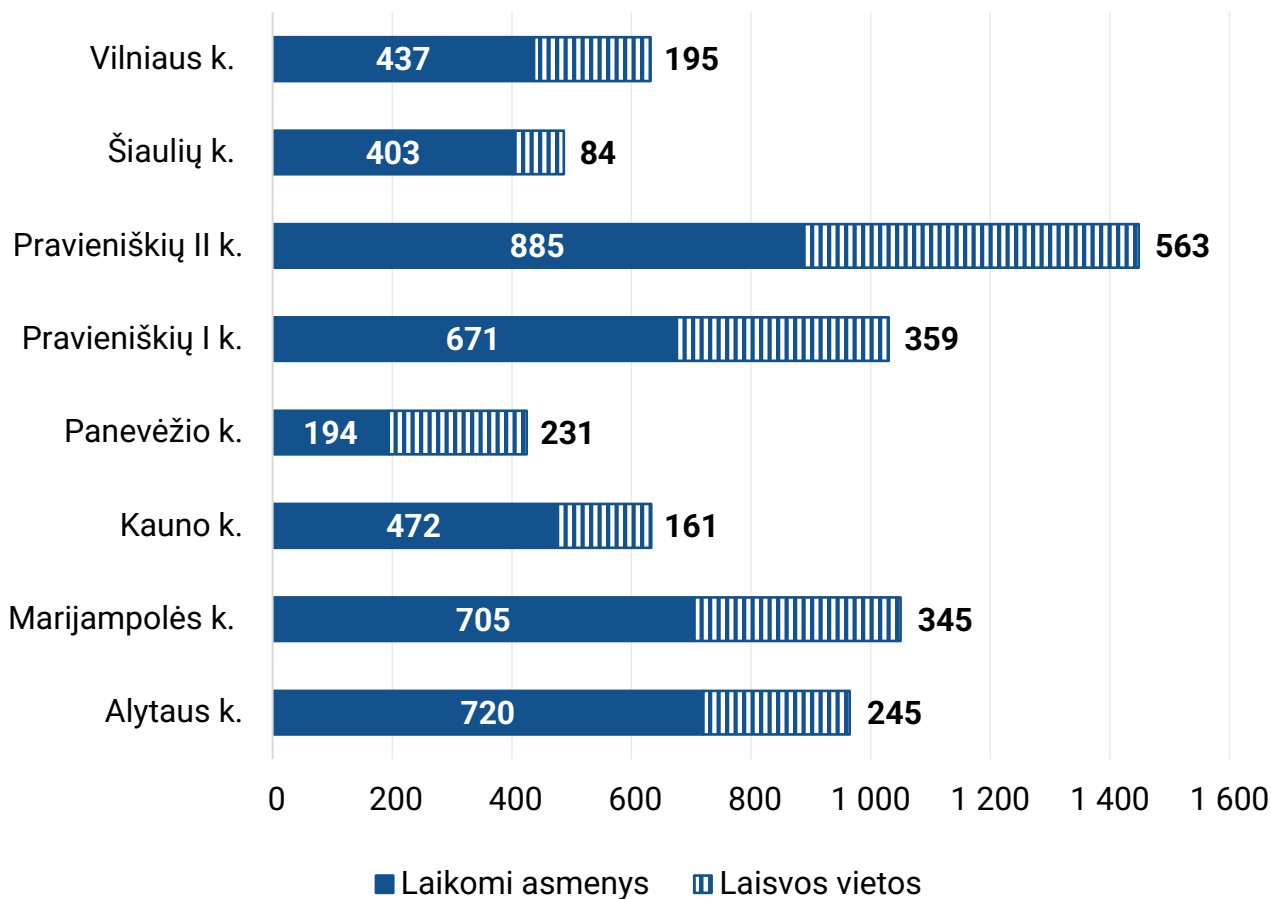
Didžiausias patvirtintas kalėjimuose leidžiamų laikyti asmenų skaičius – 6 502³²⁵ (iš jų pusiaukelės namuose – 220³²⁶). Taigi, bendras kalėjimų užimtumas 2025 m. pabaigoje sudarė apie 69 proc. Vis dėlto šis užimtumo rodiklis neatskleidžia visos kalinimo sąlygų situacijos. Kalėjimų teritorijoje 5 409 vietos buvo bendrabučio tipo patalpose, o 2 697 –

³²⁴ Lietuvos kalėjimų tarnybos 2026 m. kovo 10 d. raštu Nr. 1S-1591 „Dėl informacijos pateikimo nacionalinei žmogaus teisių institucijai“ Seimo kontrolierių įstaigai pateikti duomenys.

³²⁵ Didžiausias laisvės atėmimo vietose leidžiamų laikyti asmenų skaičius patvirtintas Lietuvos kalėjimų tarnybos direktoriaus 2023 m. sausio 3 d. įsakymu Nr. V-15 „Dėl didžiausio laisvės atėmimo vietose leidžiamų laikyti asmenų skaičiaus ir minimalaus ploto, tenkančio vienam asmeniui, nustatymo“.

³²⁶ Op. cit. 324.

kamerų tipo patalpose³²⁷. Taigi didesnę kalėjimų infrastruktūros dalį vis dar sudaro bendrabučio tipo laikymo vietos. Tokia infrastruktūra apsunkina individualizuotą darbą su nuteistaisiais, privatumo užtikrinimą, smurto prevenciją ir kriminalinės subkultūros įtakos mažinimą.

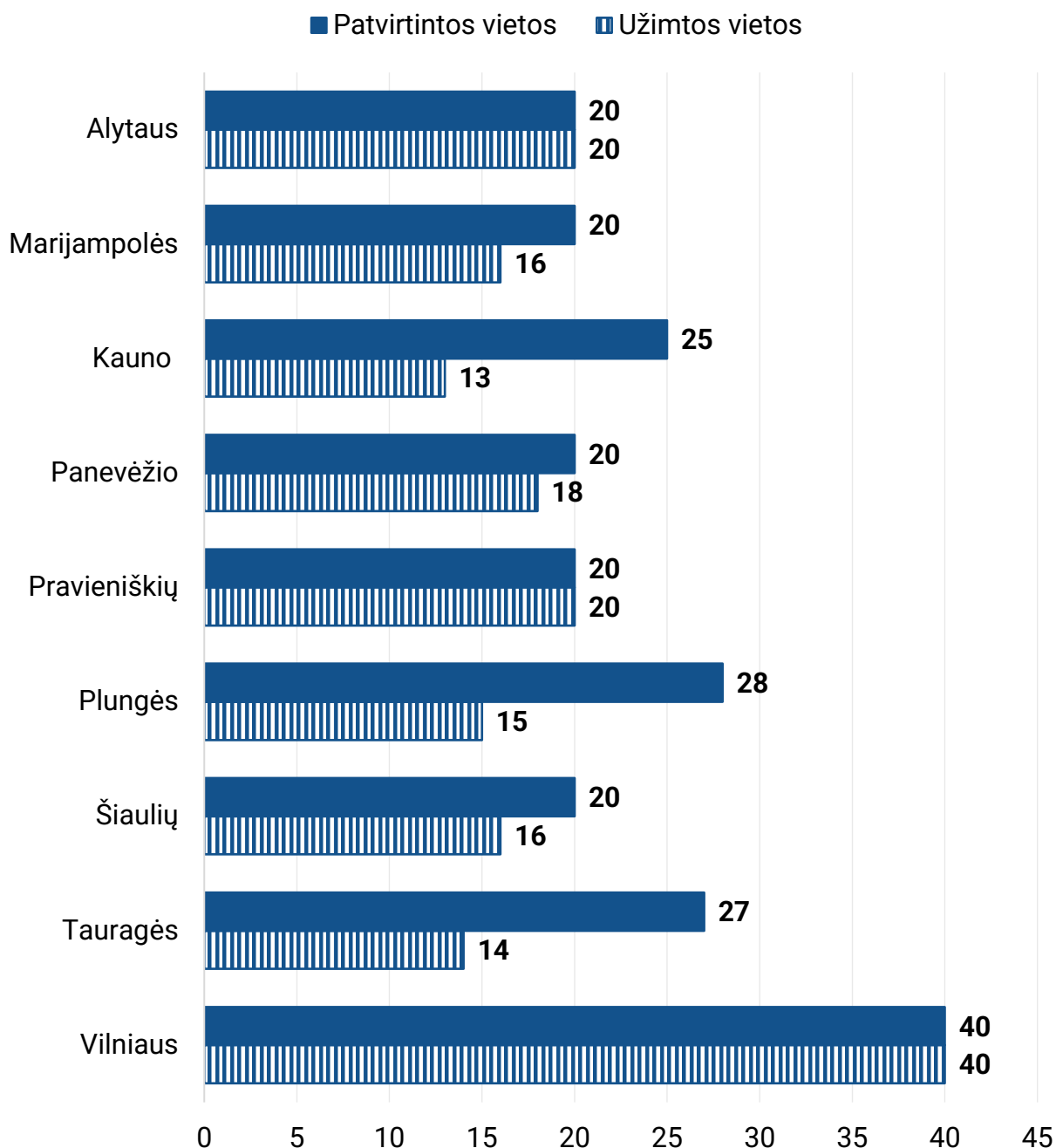

18 pav. Kalėjimuose laikomų asmenų skaičius 2025 m. gruodžio 31 d. Kalėjimų tarnybos duomenimis.

Šalyje iš viso veikia 9 pusiaukelės namai, kuriuose paleidimui į laisvę gali būti rengiami 220 nuteistųjų. 2025 m. pabaigos duomenimis, pusiaukelės namuose bausmę atliko 172 nuteistieji. Taigi juose buvo užimta beveik 78 proc. vietų³²⁸ (19 pav.).

³²⁷ Lietuvos kalėjimų tarnybos pateikti duomenys.

³²⁸ Op. cit. 324.

19 pav. Pusiaukelės namų užimtumas 2025 m. gruodžio 31 d. Šaltinis: Kalėjimų tarnyba.³²⁹

2025 m. pabaigoje kalėjimuose buvo laikomos 206 moterys ir 9 nepilnamečiai. Taip pat laisvės atėmimo vietose buvo laikomi 168 užsienio valstybių piliečiai arba asmenys be pilietybės³³⁰. Tai rodo poreikį užtikrinti tinkamą informacijos, vertimo, teisinės pagalbos ir kultūriškai jautrių paslaugų prieinamumą, ypač tiems asmenims, kurie nemoka lietuvių kalbos arba nėra susipažinę su Lietuvos teisine sistema.

³²⁹ Ten pat.

³³⁰ Ten pat.

2025 m. į kalėjimus atvyko 1 586 naujai laisvės atėmimo bausme nuteisti asmenys³³¹. Kalėjimų tarnyba nurodė, kad informacija apie tai, kiek iš 2025 m. naujai atvykusių nuteistųjų laisvės atėmimo bausme atliko ne pirmą kartą, nebuvo renkama. Iš šių 1 586 nuteistųjų 454 jau buvo anksčiau paleisti iš laisvės atėmimo vietų įstaigos, bet per dvejus metus nuo paleidimo padarė naujų nusikaltimų ir grįžo į laisvės atėmimo vietų įstaigą (2024 m. – 396, 2023 m. – 421, 2022 m. – 204).³³²

Ypač reikšminga tai, kad 2025 m. pabaigoje 2 466 kalėjimuose laikomi asmenys anksčiau jau buvo atlikę laisvės atėmimo bausmę. Tai sudaro daugiau nei pusę visų kalėjimuose laikytų asmenų, o kai kuriuose kalėjimuose sudarė absoliučią laisvės atėmimo bausmę atliekančių asmenų daugumą, pvz.: Alytaus kalėjime tokių asmenų buvo 669, arba 93 proc. visų 2025 m. pabaigoje ten bausmę atlikusių asmenų; Marijampolės kalėjime – 534 asmenys, arba 76 proc.³³³ Šis rodiklis patvirtina, kad recidyvo prevencija ir veiksminga resocializacija išlieka vienu svarbiausių bausmių vykdymo sistemos iššūkių.

9 lentelė. Asmenys Lietuvos kalėjimuose, anksčiau atlikę laisvės atėmimo bausmę (2025 m. pabaigos duomenys).

Kalėjimo pavadinimas	2025 m. pabaigoje laikomų asmenų skaičius	2025 m. pabaigoje laikomų asmenų, kurie anksčiau jau buvo atlikę laisvės atėmimo bausmę, skaičius	Asmenų, kurie anksčiau jau buvo atlikę laisvės atėmimo bausmę, dalis nuo visų laikomų asmenų
Alytaus k.	720	669	93 proc.
Kauno k.	472	57	12 proc.
Marijampolės k.	705	534	76 proc.
Panevėžio k.	194	79	41 proc.
Pravieniškių I k.	671	360	52 proc.
Pravieniškių II k.	885	409	46 proc.
Šiaulių k.	403	118	29 proc.
Vilniaus k.	437	240	55 proc.
Iš viso:	4 487	2 466	55 proc.

³³¹ Ten pat.

³³² Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos 2025 metų veiklos ataskaita, 2026 m. kovo 2 d., p. 29.

³³³ Op. cit. 324.

2025 m. Lietuvos kalėjimuose laikomų asmenų skaičius, tenkantis 100 tūkst. gyventojų, siekė 155 ir, palyginti su 2024 m., nepakito (2023 m. – 158).³³⁴ Pagal įkalintų asmenų skaičių 100 000 gyventojų Lietuva 2025 m. užėmė 17 vietą Europoje (2024 m. – 15 vietą, 2023 m. – 13 vietą) iš 62 subjektų (valstybių ir jų teritorijų).³³⁵ Nors pagal šį rodiklį šalies pozicija pagerėjo, Lietuva vis dar yra tarp valstybių, kuriose laisvės atėmimo bausmė taikoma gana plačiai. Veiksmingai mažinti laisvės atėmimo bausmę atliekančių asmenų skaičių trukdo ir nepakankamai plėtojamos įkalinimo alternatyvos, o esama kalėjimų infrastruktūra ir resocializacijos priemonės nėra pakankamos nuteistų asmenų reintegracijai visuomenėje užtikrinti.

Žmogiškieji ištekliai kalėjimuose

Darbuotojų trūkumas 2025 m. išliko vienu esminių bausmių vykdymo sistemos iššūkių. 2025 m. pabaigoje Lietuvos kalėjimų tarnyboje dirbo 2 507 darbuotojai, o iš 3 247 patvirtintų pareigybių 739 (apie 22,8 proc.) buvo neužimtose³³⁶. Palyginti su 2024 m., kai neužimtų pareigybių dalis siekė 20,6 proc.³³⁷, matyti, kad darbuotojų trūkumas dar labiau išaugo.

Pagal Europos kalėjimų taisyklės nuteistųjų saugumas, užtikrinamas fizinėmis kliūtėmis ir kitomis techninėmis priemonėmis, turi būti papildytas dinaminio saugumu, kurį užtikrina budrūs ir tinkamai parengti pareigūnai, pažįstantys jų prižiūrimus nuteistuosius. Nuteistiesiems taip pat turi būti sudaryta galimybė bet kuriuo metu, įskaitant naktį, susisiekti su kalėjimo personalu.³³⁸ Dinaminis saugumas grindžiamas ne tik fizine kontrole, bet ir nuolatiniu pareigūnų bendravimu su nuteistaisiais, jų elgesio, tarpusavio santykių ir kylančių rizikų pažinimu. Todėl pakankamas tiesiogiai su nuteistaisiais dirbančių pareigūnų skaičius yra būtina sąlyga, siekiant laiku pastebėti konfliktus, galimą smurtą, psichologines krizes, neteisėtų medžiagų platinimą ir kitus pavojus.

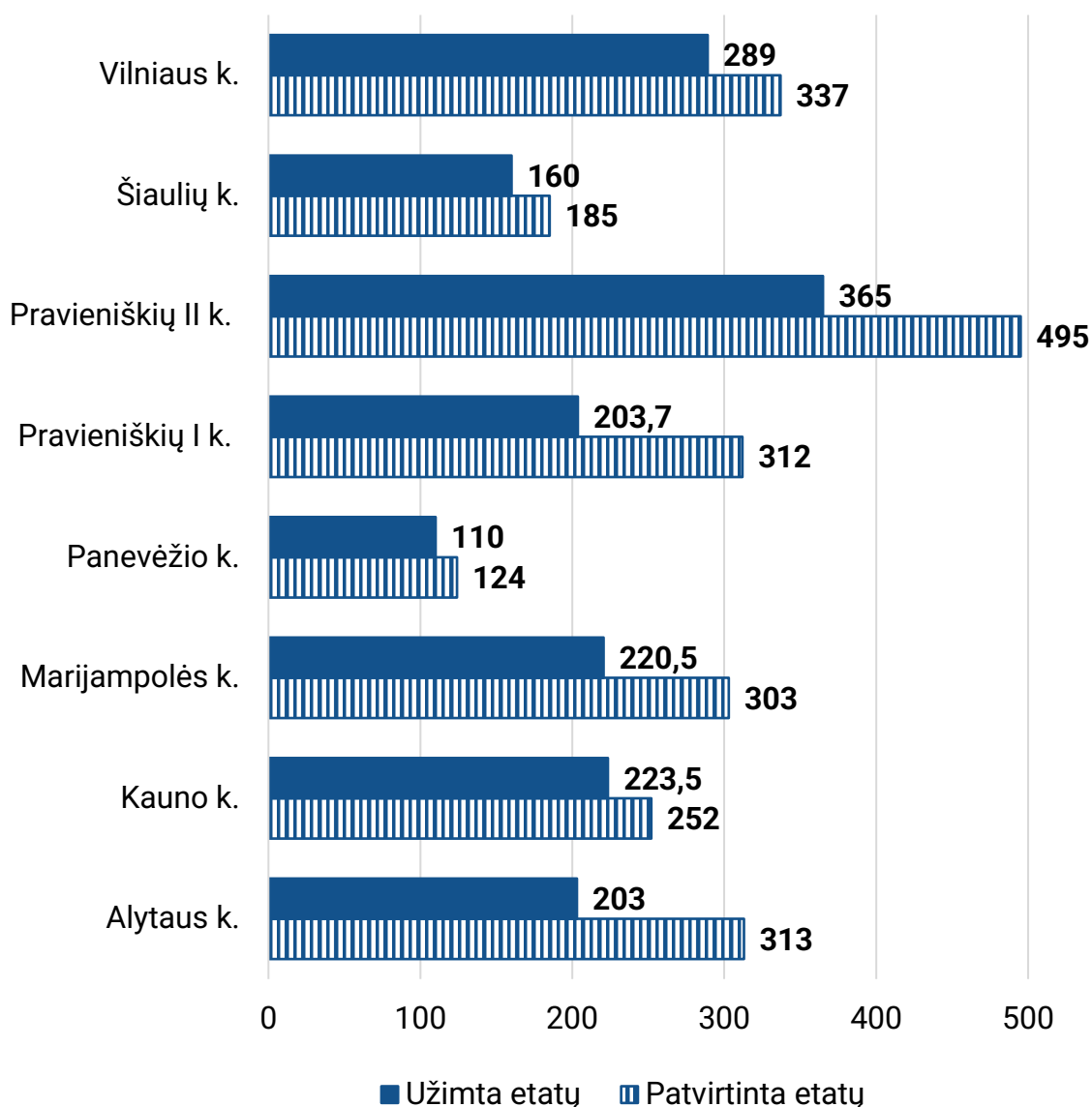
³³⁴ Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos 2025 metų veiklos ataskaita, 2026 m. kovo 2 d., p. 28.

³³⁵ Tarptautinės duomenų bazės „World Prison Brief“ duomenys, [Highest to Lowest - Prison Population Rate | World Prison Brief](#), žiūrėta 2026 m. vasario 27 d.

³³⁶ Op. cit. 324.

³³⁷ Lietuvos kalėjimų tarnyba, [Bausmių vykdymo sistemos aktualioji statistika, 2024 metų](#). Plačiau žr. Lietuvos kalėjimų tarnybos [Personalo skaičiaus, sudėties ir kaitos statistinė ataskaita](#) (2024 m. duomenys).

³³⁸ Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija šalims narėms Nr. R (2006) 2 „Dėl Europos kalėjimų taisyklių“, 51.2. ir 52.4. papunkčiai.

20 pav. Patvirtintų ir užimtų pareigybių skaičius pagal padalinius 2025 m. pabaigoje.

Šaltinis: Lietuvos Kalėjimų tarnyba.³³⁹

Seimo kontrolierė Erika Leonaitė po 2025 m. atliktų kankinimų prevencijos patikrinimų Alytaus, Marijampolės ir Vilniaus kalėjimuose pažymėjo³⁴⁰, kad visuose tikrintuose kalėjimuose nustatytas darbuotojų, ypač Saugumo valdymo skyriaus (toliau – SVS) pareigūnų, trūkumas. SVS pareigūnai yra pagrindinė darbuotojų grandis, tiesiogiai užtikrinanti kalėjimų saugumą ir viešąją tvarką, todėl jų trūkumas kelia esminę riziką tiek kalėjimų darbuotojų, tiek nuteistųjų saugumui. Visų tikrintų kalėjimų administracijų atstovai susitikimų metu nurodė, kad darbuotojų, ypač SVS pareigūnų, trūkumas yra vienas pagrindinių jų veiklos iššūkių.

³³⁹ Lietuvos kalėjimų tarnybos 2025 metų veiklos ataskaita, p. 46.

³⁴⁰ 2025 m. gruodžio 30 d. Ataskaita dėl smurto Lietuvos kalėjimuose: priežastys, atsakas ir prevencija, p. 23.

Patikrinimų metu didžiausias SVS pareigūnų trūkumas nustatytas Alytaus kalėjime – iš 227 patvirtintų pareigybių neužimtos buvo 92, arba apie 40 proc. Ypač trūko SVS jaunesniųjų specialistų: iš 156 pareigybių neužimta buvo 80, arba apie 51 proc. Marijampolės kalėjime neužimtos 59 pareigybės iš 217 patvirtintų SVS pareigybių, arba apie 27 proc., o iš 140 jaunesniųjų specialistų pareigybių – 39, arba apie 28 proc.³⁴¹ Vilniaus kalėjime neužimtos 32 iš 277 pareigūnų pareigybių, arba apie 11 proc., o iš 177 jaunesniųjų specialistų pareigybių – 18, arba apie 10 proc. Palyginus šiuos duomenis su Europos komiteto prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą (toliau – CPT) ataskaitoje, paskelbtoje po 2024 m. vasario 12–22 d. vizito Lietuvoje, pateiktais duomenimis, nustatyta, kad per maždaug 18 mėnesių Alytaus ir Marijampolės kalėjimuose neužimtų pareigybių skaičius padidėjo, o Vilniaus kalėjime jį pavyko sumažinti.³⁴²

Vertinant realų pareigūnų skaičių kalėjimuose, svarbu atsižvelgti į tai, kad jų buvimas darbo vietoje turi būti užtikrinamas visą parą, darbą organizuojant pamainomis. Be to, dalies pareigūnų darbo vietoje nebūna dėl ligos, kasmetinių atostogų, mokymų ar kitų priežasčių. Tokiu atveju vienam pamainoje dirbančiam pareigūnui gali tekti prižiūrėti kelias dešimtis nuteistųjų, o pareigūnams vykdant konvojavimo, patalpų tikrinimo, reagavimo į įvykius ir kitas funkcijas, tiesioginei nuteistųjų priežiūrai liekančių darbuotojų skaičius dar labiau sumažėja.

Patikrinimų metu³⁴³ nustatyta, kad didžioji dalis sutiktų SVS pareigūnų dirbo po vieną arba dviese vienas nuo kito nutolusiuose postuose. Visų tikrintų kalėjimų pareigūnai nurodė jaučiantys nuolatinę įtampą, dėl kolegų trūkumo dažnai dirbantys viršvalandžius ir patenkantys į situacijas, kuriose nesijaučia saugūs.

Pareigūnų trūkumas, ypač kartu su pasenusia ir daugiaviečių bendrabučių principu grindžiama infrastruktūra, apsunkina galimybes nuolat ir veiksmingai kontroliuoti nuteistųjų elgesį, užkirsti kelią tarpusavio smurtui, operatyviai reaguoti į smurto atvejus, riboti kriminalinės subkultūros įtaką bei užtikrinti narkotinių ir kitų draudžiamų medžiagų patekimo į įstaigas ir platinimo prevenciją. Kai trūksta darbuotojų, mažėja galimybės laiku reaguoti į nuteistųjų sveikatos, psichologinės būklės ar saugumo problemas, organizuoti

³⁴¹ [2025 m. gruodžio 30 d. Ataskaita dėl smurto Lietuvos kalėjimuose: priežastys, atsakas ir prevencija](#), 23–24 p.

³⁴² Report to the Lithuanian Government on the visit to Lithuania carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 12 to 22 February 2024 [CPT/Inf (2024) 25], para. 78.

³⁴³ [2025 m. gruodžio 30 d. Ataskaita dėl smurto Lietuvos kalėjimuose: priežastys, atsakas ir prevencija](#), 24 p.

užimtumą, vykdyti individualius resocializacijos planus ir užtikrinti kasdienę priežiūrą.

Kai trūksta darbuotojų, mažėja galimybės laiku reaguoti į nuteistųjų sveikatos, psichologinės būklės ar saugumo problemas, organizuoti užimtumą, vykdyti individualius resocializacijos planus ir užtikrinti kasdienę priežiūrą.

Tokia situacija taip pat didina darbuotojų darbo krūvį, stresą ir profesinio perdegimo riziką, o tai savo ruožtu gali neigiamai paveikti bendrą įstaigų mikroklimatą. Ši padėtis ypač pavojinga pažeidžiamiesiems, nuo kitų nuteistųjų priklausomiems ar kriminalinės subkultūros spaudimą patiriantiems asmenims.

Iššūkiai užtikrinant orias kalinimo sąlygas

Bausmių vykdymo kodekse įtvirtinta, kad bausmių vykdymas grindžiamas humanizmo principu: vykdant bausmes taikomos priemonės neturi nepagrįstai riboti nuteistųjų teisių ir laisvių, o bausmės vykdymu negali būti siekiama žmogų kankinti, žiauriai su juo elgtis ar žeminti jo orumą. Nuteistiesiems taip pat turi būti užtikrinamos Lietuvos higienos normas atitinkančios gyvenamųjų patalpų ir buities sąlygos.³⁴⁴

2025 m. buvo tęsiami kalėjimų infrastruktūros atnaujinimo darbai. Lietuvos kalėjimų tarnybos duomenimis, gyvenimo sąlygos buvo pagerintos iš viso 1 264 nuteistiesiems.³⁴⁵ Marijampolės kalėjime renovuoti keturi pastatai, kuriuose gyvena nuteistieji, gyvenimo sąlygos pagerintos 974 nuteistiesiems; prie baudos izoliatoriaus įrengti penki nauji pasivaikščiojimo kiemeliai. Alytaus kalėjime baigta antrojo bendrabučio renovacija, pagerintos 198 vietos, taip pat suremontuotos 9 būrio patalpos ir įrengtos aštuonios rakinamos kameros su sanitariniais mazgais 62 nuteistiesiems. Vilniaus kalėjime įrengtos naujos patalpos TOG programai, kur gyvena 12 nuteistųjų, ir renovuotos 6 drausmės grupės kameros, sąlygos pagerintos 18 nuteistųjų.³⁴⁶

Lietuvos kalėjimų tarnyba yra inicijavusi ir daugiau infrastruktūros projektų. Parengtas

³⁴⁴ [Bausmių vykdymo kodekso 4 str. 1 d. 5 p.](#)

³⁴⁵ Op. cit. 324.

³⁴⁶ Ten pat.

Vilniaus kalėjimo nuteistųjų bendrabučio rekonstrukcijos į kamerinio tipo patalpas techninis projektas.³⁴⁷ Norvegijos finansinio mechanizmo paramos lėšomis planuojama įrengti kamerų tipo patalpas (apie 210 vietų) keliuose kalėjimuose (Vilniaus kalėjime – 160, Kauno kalėjime – 50).³⁴⁸

Šie darbai vertintini kaip reikšmingas žingsnis gerinant nuteistųjų gyvenimo sąlygas. Vis dėlto infrastruktūra modernizuojama etapais ir nepakankamai greitai, atsižvelgiant į ilgalaikį ir sisteminių problemų pobūdį. Papildomą susirūpinimą dėl modernizavimo tempo kelia ir 2025 m. viešojoje erdvėje ir Seime aptarta naujo 400 vietų kalėjimo Šiaulių regione statybos projekto eiga.³⁴⁹ 2025 m. spalį Seimo Antikorupcijos komisijoje buvo svarstyta informacija apie stringantį kalėjimo Malavėniukų kaime projektą.³⁵⁰ Beveik 57 mln. Eur vertės projektas pradėtas prieš dešimtmetį, statybos leidimas išduotas 2015 m., tačiau iki šiol jis nėra įgyvendintas, o ginčai dėl viešosios ir privačios partnerystės konkurso persikėlė į teismus.

CPT taip pat ne kartą yra pažymėjęs, kad bendrabučio tipo apgyvendinimas didina grasinimų ir fizinio smurto riziką, skatina kalėjimų subkultūrų įsigalėjimą ir darbuotojams itin apsunkina tokių erdvių kontrolę.³⁵¹ Šios rizikos išryškėjo ir 2025 m. Seimo kontrolierių atliktų patikrinimų metu. Vienoje bendrabučio tipo patalpoje gali būti apgyvendinta iki 24 asmenų, nemaža jų dalis miega dviaukštėse lovose.³⁵² Kai tiek asmenų nuolat gyvena vienoje bendroje erdvėje, objektyviai sudėtinga užtikrinti net minimalų privatumą, asmens saugumą ir galimybę pabūti atskirai. Tokios sąlygos didina tarpusavio įtampą, konfliktų ir smurto riziką, sudaro palankias prielaidas kriminalinės subkultūros įtakai bei narkotinių ir kitų psichoaktyviųjų medžiagų plitimui. Marijampolės kalėjimo bendrabučio tipo patalpose gyvenamųjų būrių koridoriuose nebuvo vykdomas vaizdo stebėjimas.³⁵³ Dėl pareigūnų trūkumo ir atostogų laikotarpiu buvo fiksuotos situacijos, kai tam tikruose būriuose nuolat nebuvo kalėjimo pareigūnų ar kitų darbuotojų. Šiuose būriuose buvo pastebėta nuteistųjų

³⁴⁷ Teisingumo ministerijos informacija, [Gautas statybos leidimas Vilniaus kalėjimo modernizavimui - Lietuvos kalėjimų tarnyba](#).

³⁴⁸ Teisingumo ministerijos 2026 m. kovo 23 d. raštas Nr. (1.13 E) 7R-819 „Dėl informacijos pateikimo nacionalinei žmogaus teisių institucijai“.

³⁴⁹ Lukas Juozapaitis, BNS, [„Seimo komisija ragina Vyriausybę apsispręsti dėl stringančio kalėjimų modernizavimo“](#), lrt.lt.

³⁵⁰ [Antikorupcijos komisija – 2025 m.](#)

³⁵¹ [European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment \(CPT\), 11th General Report on the CPT's Activities, CPT/Inf \(2001\) 16](#), para. 29.

³⁵² [2025 m. gruodžio 30 d. Ataskaita dėl smurto Lietuvos kalėjimuose: priežastys, atsakas ir prevencija](#), 18 p.

³⁵³ Ten pat.

su matomais sumušimais veido srityje, tačiau jie atsisakė nurodyti susižalojimo aplinkybes.³⁵⁴ Tokios situacijos rodo, kad pasenusi infrastruktūra kartu su personalo trūkumu gali sukurti uždaras ir sunkiai kontroliuojamas erdves, kuriose smurto atvejus sunku laiku pastebėti, užkardyti ir tinkamai ištirti.

Orumą atitinkančios kalinimo sąlygos apima ne tik pakankamą gyvenamąjį plotą, bet ir tinkamą patalpų higieną. Alytaus ir Marijampolės kalėjimuose nuteistieji skundėsi blakių paplitimu bendrabučio tipo patalpose su medinėmis grindimis. Vienas Alytaus kalėjime kalbintas nuteistasis pateikė maišelį su, jo teigimu, naktį sugautomis blakėmis. Nuteistieji taip pat minėjo tarakonus ir kitus parazitus. Parazitų naikinimo organizavimo ir taikomų priemonių veiksmingumas kėlė įtampą tiek tarp to paties būrio nuteistųjų, tiek tarp skirtingų būrių.³⁵⁵

Patikrinimų metu nustatyta ir bendrųjų erdvių įrengimo bei aprūpinimo trūkumų. Marijampolės kalėjime dalies poilsio patalpų įrengimas iš esmės apsiribojo televizoriais, stalais su suolais ar net metalinėmis lovomis. Jose trūko elementarių baldų, o patalpų būklei pagerinti reikėjo remonto. Ne visose virtuvėlėse buvo veikiančios viryklės ar stalai, dalis įrangos buvo sulūžusi ir nusidėvėjusi. Vidaus teisės aktuose laisvalaikio kambariams ir virtuvėlėms nustatyti privalomi aprūpinimo reikalavimai yra itin minimalūs, o daugumos baldų ir buities daiktų įrengimas numatytas tik „pagal poreikį“. Todėl kalėjimas, formaliai laikydamasis minimalių aprūpinimo normų, nebūtinai užtikrina žmogaus orumą, kasdienius poreikius ir resocializacijos tikslus atitinkančią aplinką.³⁵⁶

Tai, kad dalies suimtųjų ir nuteistųjų gyvenimo sąlygos vis dar neatitinka žmogaus teisių ir laisvių apsaugos standartų, rodo ir Seimo kontrolierių įstaigoje gaunamų skundų skaičius: 2025 m. gauti 495 nuteistųjų skundai, sudarę kiek daugiau nei ketvirtadalį (27 proc.) visų gautų skundų³⁵⁷. Skunduose nurodomos problemos iš esmės atspindi ir Seimo kontrolierių per patikrinimus laisvės atėmimo vietose nustatomas aplinkybes. Asmenys dažniausiai skundėsi dėl netinkamo skundų ir prašymų nagrinėjimo, higienos reikalavimų neatitinkančių gyvenimo sąlygų, galimybės įsigyti ar naudoti asmeninius daiktus ir maisto produktus ribojimo.³⁵⁸ Tiek skundų tyrimų, tiek patikrinimų rezultatai rodo, kad dalį kalėjimų

³⁵⁴ Ten pat.

³⁵⁵ [2025 m. gruodžio 30 d. Ataskaita dėl smurto Lietuvos kalėjimuose: priežastys, atsakas ir prevencija](#), 18–19 p.

³⁵⁶ Ten pat, 19-21 p.

³⁵⁷ [Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių 2025 metų veiklos ataskaita](#), 2026 m. kovo 16 d., Nr. LS-39, 50 p.

³⁵⁸ Ten pat., 51 p.

sistemoje kylančių problemų lemia ne tik pasenusi infrastruktūra, darbuotojų trūkumas, smurtas tarp nuteistųjų ir kriminalinės subkultūros įtaka, bet ir formalus požiūris, neorientuotas į realų problemos sprendimą, nepakankamas individualių asmenų aplinkybių vertinimas, taip pat ne visada tinkamas bendravimas su nuteistaisiais ir suimtaisiais. Net ir tais atvejais, kai teisės aktuose įtvirtintos pakankamos asmenų teisių apsaugos garantijos, formalus jų taikymas, neįvertinus konkrečios situacijos, neužtikrina veiksmingos žmogaus teisių apsaugos.

2025 m. nacionaliniuose teismuose išnagrinėtos 192 bylos dėl netinkamų kalinimo sąlygų. Pareiškėjams iš viso priteista 70 311 Eur.³⁵⁹ Be to, 2025 m. buvo įvykdyti 85 teismų sprendimai dėl netinkamų kalinimo sąlygų, pareiškėjams išmokėta 44 700 Eur.³⁶⁰ Šie duomenys patvirtina, kad, valstybei delsiant priimti ir įgyvendinti sisteminius sprendimus, skirtus esminiam kalinimo sąlygų gerinimui, vis dar kyla sunkumų užtikrinant laisvės atėmimo vietose laikomų asmenų teises, laisves ir žmogaus orumą. Neužtikrinus žmogaus teisių standartus atitinkančių kalinimo sąlygų, ne tik išlieka pažeidimų rizika, bet ir valstybei tenka papildoma finansinė našta dėl teismų priteistų kompensacijų mokėjimo. Todėl kalinimo sąlygų gerinimas turėtų būti vertinamas ne kaip pavienių patalpų remonto ar infrastruktūros atnaujinimo klausimas, bet kaip nuoseklios ir ilgalaikės valstybės žmogaus teisių politikos dalis, reikalaujanti sisteminių, tinkamai finansuojamų ir tvariai įgyvendinamų sprendimų.

Apibendrinant konstatuotina, kad esama kalėjimų infrastruktūra daugeliu atvejų neužtikrina minimalaus privatumo, o bendrabučio tipo apgyvendinimas, higienos problemos ir skurdžiai įrengtos bendrosios erdvės sudaro prielaidas smurtui, kriminalinei subkultūrai ir neteisėtų medžiagų plitimui. Nors Lietuvos kalėjimų tarnybos inicijuoti infrastruktūros projektai vertintini teigiamai, atsižvelgiant į nustatytas rizikas ir CPT rekomendaciją reikšmingai paspartinti modernizavimo procesą, jų įgyvendinimas turėtų būti laikomas neatidėliotinu prioritetu.

Smurtas tarp nuteistųjų

Smurtas tarp nuteistųjų ir kriminalinės subkultūros įtaka 2025 m. išliko viena opiausių bausmių vykdymo sistemos problemų. 2025 m. Lietuvos kalėjimų tarnybos Kriminalinės

³⁵⁹ Op. cit. 324.

³⁶⁰ Teisingumo ministerijos 2026 m. kovo 23 d. raštas Nr. (1.13 E) 7R-819 „Dėl informacijos pateikimo nacionalinei žmogaus teisių institucijai“.

žvalgybos valdybos Ikiteisminio tyrimo skyriuje pradėti 232 ikiteisminiai tyrimai dėl galimai patirto smurto laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietose. Iš jų 97 ikiteisminiai tyrimai nutraukti, 36 – sustabdyti, 62 – perduoti į teismą kaltinamuoju aktu, 7 – perduoti teismo baudžiamuoju įsakymu, o 1 perduotas į teismą dėl priverčiamųjų medicinos priemonių taikymo.³⁶¹ Ikiteisminiai tyrimai buvo pradėti dėl nusikalstamų veikų, susijusių su sunkiu ar nesunkiu sveikatos sutrikdymu, fizinio skausmo sukėlimu ar nežymiu sveikatos sutrikdymu, taip pat turto prievartavimu. Informacija apie tai, kiek asmenų 2025 m. buvo pripažinti kaltais dėl smurtinių nusikaltimų, padarytų laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietose, nebuvo renkama ir sisteminama. Todėl nėra galimybės visapusiškai įvertinti ne tik užregistruotų smurto atvejų skaičiaus, bet ir jų tyrimo rezultatų bei realaus atsakomybės taikymo masto.

Kalėjimų tarnybos pateikti duomenys apie pačių nuteistųjų kreipimusis dėl patirto smurto ir darbuotojų nustatytus sužalojimus leidžia daryti svarbią išvadą. 2025 m. patys nuteistieji dėl patirto smurto kreipėsi gerokai rečiau, nei darbuotojai nustatė sužalojimo atvejų. Pavyzdžiui, Alytaus, Šiaulių ir Pravieniškių I-ajame kalėjimuose patys nuteistieji dėl patirto smurto nesikreipė, tačiau darbuotojai šiose įstaigose užfiksavo atitinkamai 76, 37 ir 22 sužalojimo atvejus.

10 lentelė. Nuteistųjų kreipimaisi dėl patirto smurto ir darbuotojų nustatyti sužalojimo atvejai 2025 m.

Kalėjimo pavadinimas	Nuteistųjų, per 2025 m. besikreipusių dėl patirto smurto, skaičius	Per 2025 m. darbuotojų nustatytų sužalojimo atvejų skaičius
Alytaus k.	0	76
Kauno k.	3	3
Marijampolės k.	13	39
Panevėžio k.	7	6
Pravieniškių I k.	0	22
Pravieniškių II k.	2	54
Šiaulių k.	0	37
Vilniaus k.	2	9
Iš viso:	27	246

³⁶¹ Op. cit. 324.

Panašią tendenciją atskleidė ir 2025 m. liepos mėn. Seimo kontrolierių įstaigos darbuotojų atliktų patikrinimų metu surinkti duomenys. Nuo 2024 m. rugsėjo iki 2025 m. liepos mėn. trijuose tikrintuose kalėjimuose buvo užfiksuoti bent 89 smurtinės kilmės sužalojimai, tačiau per tą patį laikotarpį ikiteisminio tyrimo pareigūnams buvo pateikta tik 10 nuteistųjų pranešimų apie galimai smurtinius incidentus.³⁶² Patikrinimų metu nustatytas aplinkybės taip pat atspindi Seimo kontrolierių įstaigoje nagrinėjami individualūs nuteistųjų skundai. Vienu iš nagrinėtų atvejų pareiškėjas nurodė, kad Pravieniškių II-ojo kalėjimo pareigūnai neužtikrino jo saugumo, nors jis ne kartą prašė būti izoliuotas dėl galimos grėsmės. Pareiškėjo teigimu, jo prašymai nebuvo registruojami ir į juos nebuvo atsakoma, o tą pačią dieną, kai jis pateikė dar vieną prašymą, buvo sumuštas ir išvežtas į ligoninę.³⁶³

Tikrintuose kalėjimuose nuteistieji formaliai galėjo apie smurtą pranešti žodžiu, raštu ar Lietuvos kalėjimų tarnybos pasitikėjimo telefonu. Dauguma kalbintų nuteistųjų šiais kanalais nesinaudojo dėl nepasitikėjimo pareigūnais, abejonių dėl galimybės sulaukti pagalbos ir kriminalinėje subkultūroje vyraujančio neigiamo požiūrio į informacijos teikimą pareigūnams.

Esminis veikiančių kanalų trūkumas – konfidencialumo neužtikrinimas ir aiškaus pranešėjų apsaugos mechanizmo nebuvimas. Nors Pasitikėjimo linijos nuostatuose numatyta anoniminio pranešimo galimybė, praktiškai ją pasinaudoti sudėtinga. Elektroniniam pranešimui pateikti reikalingas interneto ryšys, tačiau nuteistieji negali naudotis įrenginiais, leidžiančiais siųsti elektroninius laiškus.

Skambinti pasitikėjimo telefonu galima bendrose patalpose įrengtais taksofonais. Jie dažnai įrengti atvirose erdvėse ar netoli pareigūnų postų, todėl pokalbį gali girdėti kiti nuteistieji arba pareigūnai. Be to, skambinant būtina įvesti asmeninį identifikacinį numerį, todėl anonimiškumas nėra užtikrinamas. Pasitikėjimo linijos numeris buvo paskelbtas ne prie visų taksofonų, o dalis nuteistųjų apie šią galimybę apskritai nežinojo.

Rašytiniai skundai taip pat nėra saugus kanalas pranešti apie smurtą, nes jie negali būti anoniminiai ir turi būti tiesiogiai perduodami pareigūnams. Anoniminiams arba specialiai konfidencialiems pranešimams skirtų dėžučių tikrintuose kalėjimuose nebuvo.

Taip pat 2025 m. liepos mėn. Seimo kontrolierių įstaigos darbuotojų atliktų patikrinimų

³⁶² [2025 m. gruodžio 30 d. Ataskaita dėl smurto Lietuvos kalėjimuose: priežastys, atsakas ir prevencija](#), 56 p.

³⁶³ [Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių 2025 metų veiklos ataskaita](#), 2026 m. kovo 16 d., Nr. LS-39, 58–59 p.

metu nustatyta, kad pagal Lietuvos kalėjimų tarnybos patvirtintą tvarką³⁶⁴ darbuotojai, pastebėję konflikto užuomazgas ar smurto riziką, privalo nedelsdami informuoti atsakingą specialistą ir imtis priemonių konfliktui užkardyti. Tačiau darbuotojų trūkumas ir nepakankamas bendrųjų patalpų stebėjimas apsunkina galimybes laiku pastebėti incidentus. Kalėjimuose veikia vaizdo stebėjimo sistemos, bet jos neapima visų patalpų, be to, transliacijos gali likti nestebimos, budėjimo poste dirbančiam pareigūnui išvykus reaguoti į įvykį. Nustatyta ir tokių būrių, kuriuose nebuvo nei vaizdo stebėjimo, nei nuolat budinčio darbuotojo.

Nustatyta ir tokių būrių, kuriuose nebuvo nei vaizdo stebėjimo, nei nuolat budinčio darbuotojo.

Sveikatos priežiūros specialistai sužalojimus turi fiksuoti sužaloto asmens medicininės apžiūros pažymoje. Jeigu pažymima, kad įtariama smurtinė sužalojimų kilmė, medžiaga turi būti perduodama ikiteisminio tyrimo pareigūnams, tačiau 2025 m. atliktų patikrinimų metu nustatyta, kad sveikatos priežiūros specialistai skirtingai suprato šios žymos reikšmę arba apskritai jos nežinojo.³⁶⁵

Darytina prielaida, kad oficialiai registruojamų smurto atvejų skaičius greičiausiai neatspindi tikrojo smurto masto kalėjimuose, nes nuteistieji dažnai vengia pranešti apie patirtą smurtą, o veikiantys pranešimo kanalai neužtikrina pakankamo konfidencialumo ir pranešėjų apsaugos. Todėl veiksminga smurto prevencija turi būti grindžiama ne vien reagavimu į jau nustatytus sužalojimus, bet ir sisteminiu pasitikėjimo stiprinimu, saugių pranešimo mechanizmų sukūrimu bei vienodos incidentų registravimo ir vertinimo tvarkos užtikrinimu.

Kriminalinės subkultūros įtaka

Lietuvos kalėjimų tarnybos direktoriaus 2024 m. rugsėjo 12 d. įsakymu Nr. V-754 buvo patvirtintas Kriminalinės subkultūros apraiškų mažinimo planas. Tačiau dauguma 2025 m.

³⁶⁴ [Dėl Suimtųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir kūno sužalojimų tyrimo, šių dokumentų rengimo, tvarkymo ir apskaitos baudmės atlikimo \(suėmimo vykdymo\) vietose tvarkos aprašo patvirtinimo](#), 20 ir 24 p.

³⁶⁵ [2025 m. gruodžio 30 d. Ataskaita dėl smurto Lietuvos kalėjimuose: priežastys, atsakas ir prevencija](#), 52 p.

liepos mėn. Seimo kontrolierių įstaigos patikrinimų metu kalbintų pareigūnų apie šį planą nebuvo girdėję.³⁶⁶

Patikrinimų metu nustatyta, kad Lietuvos kalėjimuose tebėra įsitvirtinusi neformali nuteistųjų hierarchija – vadinamoji kastų sistema. Nuteistieji save priskiria arba kitų nuteistųjų yra priskiriami dviem pagrindinėms grupėms – „normaliesiems“ ir „nuskriaustiesiems“. Šios grupės skirstomos į smulkesnes kategorijas, tačiau jų ribos skirtinguose kalėjimuose gali skirtis. Aukščiausią neformalų statusą turi vadinamieji „bachūrai“ ar „vierchai“, o žemiausiam hierarchijos sluoksniui priskiriami „nuskriaustieji“.

Žemiausiam neformalios hierarchijos sluoksniui gali būti priskiriami seksualinius nusikaltimus padarę asmenys, pareigūnams informaciją teikiantys arba su jais bendradarbiaujantys nuteistieji, bendrąsias patalpas ir sanitarinius mazgus valantys asmenys, taip pat atsisakantys laikytis kriminalinės subkultūros taisyklių. Aukštesnio statuso praradimą gali lemti net rankos paspaudimas žemesnio statuso nuteistajam, sprendimas gydytis nuo priklausomybės, įsiskolinimas ar atsisakymas vykdyti neformalius reikalavimus. Praradus aukštesnį statusą, grįžti į ankstesnę hierarchijos poziciją praktiškai neįmanoma.

Neformalus statusas daro tiesioginį poveikį nuteistojo apgyvendinimui ir kasdieniam gyvenimui. Vilniaus kalėjime skirtingoms neformalios hierarchijos grupėms priklausantys asmenys buvo apgyvendinti skirtinguose to paties korpuso aukštuose. Alytaus ir Marijampolės kalėjimuose aukščiausią neformalų statusą turintys asmenys taip pat buvo telkiami konkrečiuose būriuose. Būriuose, kuriuose gyveno skirtingo statuso nuteistieji, „nuskriaustiesiems“ priskirti asmenys paprastai buvo apgyvendinami atskirose bendrabučio tipo patalpose.

Žemesnio statuso nuteistieji gali neturėti teisės būti bendrose virtuvėlėse, naudotis visomis higienos patalpomis ar kitų nuteistųjų naudojama buitine įranga.

Žemesnio statuso nuteistieji susiduria su socialine atskirtimi, psichologiniu spaudimu ir kasdienio gyvenimo ribojimais. Jie gali neturėti teisės būti bendrose virtuvėlėse, naudotis

³⁶⁶ Ten pat, 37 p.

visomis higienos patalpomis ar kitų nuteistųjų naudojama buitine įranga. Kai kuriuose būriuose jiems skiriamos atskiros skalbimo mašinos, kaitlentės, šaldytuvai, mikrobangų krosnelės ar arbatinukai. Jeigu tokios įrangos nepakanka, žemiausio statuso nuteistieji apskritai negali naudotis tam tikrais daiktais.

Kriminalinės subkultūros įtaka itin aiškiai pasireiškia organizuojant maitinimą. Tikrintų kalėjimų valgyklose skirtingo neformalaus statuso nuteistieji maistą atsiimdavo prie jiems priskirtų langelių, sėdėdavo skirtingose valgyklos vietose arba būdavo vedami valgyti skirtingu laiku. Marijampolės kalėjime žemesnio statuso nuteistųjų indai buvo pažymėti skylutėmis.

Žemesnio statuso nuteistieji gali būti išnaudojami pernešant draudžiamus daiktus, verčiami prisiimti kaltę už kitų asmenų padarytus pažeidimus ar mokėti vadinamąsias „duokles“. Kriminalinės subkultūros taisyklės greitai perima ir pirmą kartą laisvės atėmimo bausmę atliekantys asmenys. Nors kai kuriuose kalėjimuose jiems buvo skirti atskiri būriai, visiškai atskirti nuo kitų nuteistųjų jie nebuvo.

Kalėjimų administracijos ir dauguma kalbintų pareigūnų pripažino kriminalinės subkultūros hierarchijos egzistavimą bei dažnai atsižvelgė į nuteistajam priskiriamą kastą jį apgyvendindami. Administracijos atstovai pagrindiniu iššūkiu laikė kalėjimų infrastruktūrą ir didelį bendrabučio tipo patalpų skaičių. Vis dėlto kriminalinės subkultūros įtakos mažinimas negali apsiriboti vien infrastruktūros pertvarka – tam būtini ir pakankami žmogiškieji ištekliai, veiksmingi smurto bei bauginimo prevencijos ir užkardymo mechanizmai, nuoseklus dinaminio saugumo principų taikymas ir tokia kalėjimų administravimo praktika, kuri neleistų neformalios subkultūros taisyklėms lemti nuteistųjų kasdienio gyvenimo ir naudojimosi savo teisėmis.

2025 m. kalėjimuose mirė 37 asmenys: 7 nusižudė, 27 – dėl ligos, o 3 atvejai buvo susiję su nelaimingais atsitikimais arba jų priežastys dar buvo tikslinamos. Per tą patį laikotarpį užfiksuoti 22 bandymai nusižudyti ir 279 savęs žalojimo atvejai.

Palyginti su 2024 m., laisvės atėmimo vietų įstaigose nusižudžiusių asmenų, bandymų nusižudyti ir savęs žalojimo atvejų skaičius sumažėjo. 2024 m. nusižudė 13 asmenų, buvo užfiksuoti 28 bandymai nusižudyti ir 340 savęs žalojimo atvejų. Šis sumažėjimas vertintinas teigiamai, tačiau absoliutūs skaičiai išlieka dideli. Jie rodo, kad kalėjimuose vis dar yra daug asmenų, patiriančių emocines krizes, psichikos sveikatos sunkumus ar emocinį nestabilumą arba negaunančių pakankamos socialinės ir psichologinės pagalbos.

Atsižvelgiant į šiuos duomenis, būtina stiprinti ne tik reagavimą į savižalos ar savižudybės riziką, bet ir ankstyvą tokios rizikos nustatymą. Tam reikalingi pakankami psichologų, socialinių darbuotojų, sveikatos priežiūros specialistų ir tiesiogiai su nuteistaisiais dirbančių pareigūnų pajėgumai.

Tarptautiniuose standartuose pabrėžiama, kad ilgalaikis laisvės atėmimas gali sukelti ar sustiprinti įvairias psichologines problemas, todėl valstybė turi imtis pozityvių priemonių neigiamam kalinimo poveikiui mažinti. Europos kalėjimų taisyklėse³⁶⁷ ir Nelsono Mandelos taisyklėse³⁶⁸ taip pat įtvirtintas reikalavimas užtikrinti pakankamą kvalifikuotų specialistų, įskaitant psichologus, skaičių. Lietuvos kalėjimų tarnybos nustatyta tvarka³⁶⁹ numato, kad fizinį ar psichologinį smurtą patyrusiems nuteistiesiems turi būti teikiama individuali psichologinė pagalba.

Vis dėlto 2025 m. liepos mėn. Seimo kontrolierių įstaigos darbuotojų atliktų patikrinimų metu psichologų trūkumas nustatytas visuose tikrintuose kalėjimuose. Vilniaus kalėjime iš 4 patvirtintų psichologų etatų buvo užimta 2,5 etato, o vienam psichologui teko teikti paslaugas maždaug 160 nuteistųjų. Alytaus kalėjime iš 7 patvirtintų etatų buvo užimta

³⁶⁷ Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija šalims narėms Nr. R (2006) 2 „Dėl Europos kalėjimų taisyklių“, 89.1 papunktis.

³⁶⁸ Nelsono Mandelos taisyklės, 78 taisyklė, prieinama per: [The United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners](#).

³⁶⁹ [Dėl Suimtųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir kūno sužalojimų tyrimo, šių dokumentų rengimo, tvarkymo ir apskaitos baudmės atlikimo \(suėmimo vykdymo\) vietose tvarkos aprašo patvirtinimo](#) 16 p.

3,25 etato. Marijampolės kalėjime iš 10 patvirtintų psichologų etatų buvo užimta tik 0,5 etato, todėl per dieną psichologė galėjo konsultuoti 2–5 asmenis, tačiau dėl dokumentų rengimo ir dalyvavimo Krizių įveikos komandos veikloje ne visada spėdavo teikti tiesiogines konsultacijas.³⁷⁰ Esant tokiems ribotiems pajėgumams, pirmenybė buvo teikiama savižalos ir savižudybės riziką patiriančių nuteistųjų konsultavimui.

Psichologų trūkumas reiškia, kad pagalba ne visada suteikiama laiku ir reikiama apimtimi. Patikrinimų metu kalbinti nuteistieji nurodė, kad emocinis smurtas tarp jų yra kasdienis reiškinys, keliantis nuolatinę įtampą ir nesaugumo jausmą. 2025 m. tikrintuose kalėjimuose veikė Smurto prevencijos komisijos, kurių veikloje dalyvavo ir psichologai. Komisijose buvo aptariamas psichologinės pagalbos smurtą patyrusiems nuteistiesiems teikimas, numatomos individualios pagalbos ir psichosocialinio vertinimo priemonės. Vis dėlto dėl didelio darbo krūvio psichologai ne visada galėjo dalyvauti komisijų posėdžiuose. Be to, informaciją apie smurtinius incidentus jie dažnai gaudavo apibendrintą ir tik praėjus ilgesniam laikui po įvykio, todėl galimybės nedelsiant susisiekti su nukentėjusiu asmeniu ir suteikti pagalbą buvo ribotos.³⁷¹

Darbinė veikla ir mokslas

Darbinė veikla yra viena svarbiausių nuteistųjų resocializacijos priemonių, padedanti palaikyti darbo įgūdžius, ugdyti atsakomybės jausmą, struktūruoti kasdienybę ir pasirengti gyvenimui laisvėje, taip pat mažinanti neigiamą kriminalinės subkultūros įtaką. Bausmių vykdymo kodekse nustatyta, kad nuteistųjų užimtumo tikslas – mažinti neigiamą kalinimo poveikį ir sudaryti sąlygas įgyti žinių, praktinių įgūdžių ir kvalifikaciją, padedančių lengviau integruotis į visuomenę po paleidimo.³⁷²

11 lentelė. Nuteistųjų dalyvavimas darbinėje veikloje 2024–2025 m.

Nuteistieji	2024 m.	2025 m.
Užsiimantys darbine veikla pagal Nuteistųjų įtraukimo į darbinę veiklą tvarkos aprašo 4p.	568	780

³⁷⁰ [2025 m. gruodžio 30 d. Ataskaita dėl smurto Lietuvos kalėjimuose: priežastys, atsakas ir prevencija](#), 63 p.

³⁷¹ Ten pat, 66–67 p.

³⁷² [Bausmių vykdymo kodekso 54 str.](#)

Dirbantys įstaigoje	685	688
Užsiimantys individualia veikla	469	376
Dirbantys už bausmės atlikimo vietos ribų	517	519

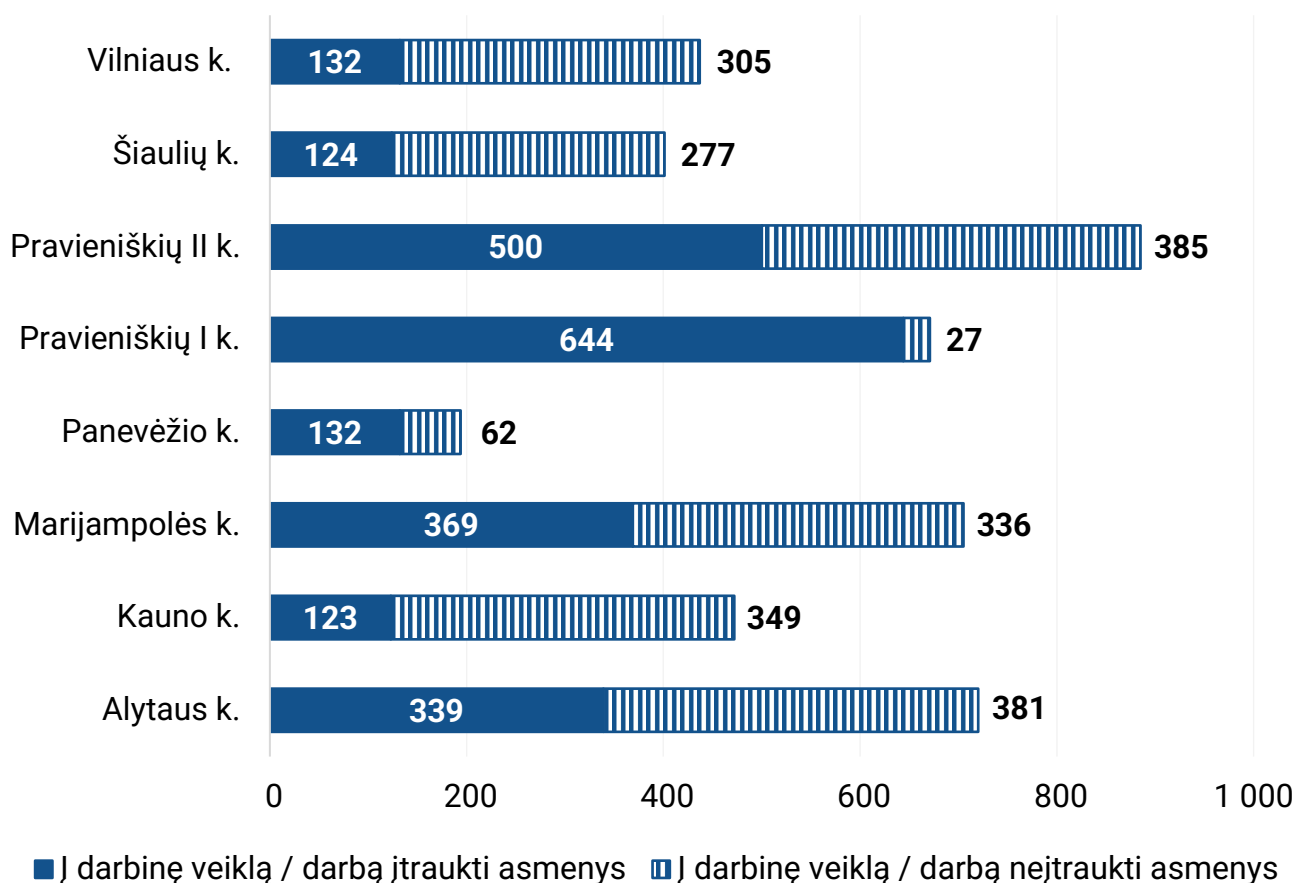
Seimo kontrolierių įstaigos 2025 m. atlikti patikrinimai laisvės atėmimo vietų įstaigose taip pat atskleidė, kad galimybės įsitraukti į darbinę ir individualią veiklą nėra pakankamos. Visų tikrintų kalėjimų administracijos ir darbuotojai pripažino negalintys pasiūlyti darbo kiekvienam pageidaujantiui nuteistajam, dirbančių arba individualia veikla užsiimančių asmenų dalis nesiekė pusės kalėjimuose bausmę atliekančių nuteistųjų.³⁷³

Nors 2025 m. bendras darbine veikla užsiimančių ir dirbančių nuteistųjų skaičius didėjo, teigiama įsitraukimo į darbinę veiklą tendencija buvo stebima ne visuose kalėjimuose. Kaip matyti X pav., palyginti su 2024 m., į darbinę veiklą įtrauktų asmenų skaičius išaugo Alytaus (39 asmenimis), Kauno (34 asmenimis), Marijampolės (49 asmenimis), Panevėžio (16 asmenų), Pravieniškių I (143 asmenimis) ir Pravieniškių II (28 asmenimis) kalėjimuose. Tuo tarpu Šiaulių ir Vilniaus kalėjimuose neįtrauktų į darbinę veiklą nuteistųjų skaičius atitinkamai padidėjo 51 ir 153 asmenimis, o įtrauktųjų skaičius sumažėjo.³⁷⁴ Taip pat svarbu vertinti ne tik tai, absoliutų į darbinę veiklą įtrauktų nuteistųjų skaičių, bet ir jų dalį nuo visų konkrečiame kalėjime bausmę atliekančių nuteistųjų.

³⁷³ [2025 m. gruodžio 30 d. Ataskaita dėl smurto Lietuvos kalėjimuose: priežastys, atsakas ir prevencija](#). 41 p.

³⁷⁴ Ten pat.

21 pav. Į darbinę veiklą įtraukti ir neįtraukti nuteistieji 2025 m. Lietuvos kalėjimuose.

Šaltinis: Lietuvos kalėjimų tarnyba.³⁷⁵

12 lentelė. Darbine veikla užsiimančių ir dirbančių nuteistųjų dalis Lietuvos kalėjimuose.

Kalėjimo pavadinimas	Darbine veikla / darbu užsiimančių ir dirbančių asmenų dalis nuo visų kalėjime bausmę atliekančių asmenų 2025 m., proc.
Alytaus k.	47
Kauno k.	26
Marijampolės k.	52
Panevėžio k.	63
Pravieniškių I k.	96
Pravieniškių II k.	57
Šiaulių k.	31
Vilniaus k.	30

³⁷⁵ Lietuvos kalėjimų tarnybos 2025 metų veiklos ataskaita, 32.

Pastebėtina, kad galimybės dirbti pagal darbo sutartį ar įgyti konkrečią profesinę kvalifikaciją kalėjimų aplinkoje vis dar yra ribotos. Didelę darbinės veiklos dalį sudaro kalėjimų vidaus reikmėms atliekami patalpų ir teritorijos tvarkymo, maisto dalijimo, valgyklų aptarnavimo ir panašūs darbai.³⁷⁶ Tokios veiklos yra reikalingos kasdieniam įstaigų funkcionavimui ir gali padėti ugdyti atsakomybę bei darbo drausmę, tačiau ne visada suteikia darbo rinkoje paklausių profesinių įgūdžių ar pagerina asmens galimybes įsidarbinti po paleidimo.

Problema, kai nuteistajam siūloma tik bendro pobūdžio darbinė veikla, neatsižvelgiant į jo turimą profesinę kvalifikaciją, iliustruoja ir Seimo kontrolierių įstaigoje gauti skundai. 2025 m. Seimo kontrolierė Erika Leonaitė išnagrinėjo skundą dėl Vilniaus kalėjimo administracijos atsisakymo suteikti nuteistajam elektriکو darbą. Pareiškėjas ne kartą kreipėsi prašydamas leisti dirbti elektriku, kai ši darbo vieta buvo laisva, tačiau jam buvo siūlomi tik tvarkymo darbai. Skundo tyrimo metu nustatyta, kad pareiškėjas buvo įgijęs elektros įrenginių remontuotojo, mūrininko-betonuotojo, siuvinių gamintojo, baldžiaus, šildymo ir vėdinimo sistemų montuotojo specialybes. Nors pareiškėjas buvo įtrauktas į linkusiųjų sukčiauti įskaitą, jam nebuvo taikomi apribojimai dirbti įstaigos teritorijoje ar atlikti konkrečius darbus. Lietuvos kalėjimų tarnybai nepateikus argumentų, kodėl elektriکو darbas būtų nesuderinamas su pareiškėjui taikomais saugumo reikalavimais, skundas buvo pripažintas pagrįstu.³⁷⁷

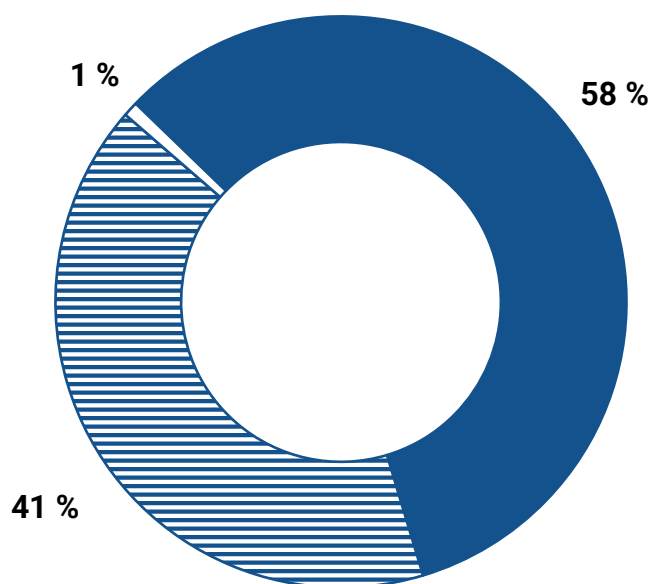
Kalėjimų administracijai neturint galimybių visiems įsidarbinti pageidaujantiems nuteistiesiems pasiūlyti darbo vietų, imtasi iniciatyvos juos įtraukti į nenuolatinio pobūdžio darbinę veiklą – laisvės atėmimo vietų įstaigų patalpų ir teritorijos tvarkymą, trunkantį ne mažiau nei 2 val. per mėnesį. 2025 m. tikrintų kalėjimų pareigūnai nurodė, kad viena iš nuteistojo perkėlimo į lengvąją grupę sąlygų yra darbas, todėl sutikimas vykdyti nenuolatinio pobūdžio darbinę veiklą vertinamas kaip teigiamas nuteistojo požiūris į darbą ir, esant kitoms nustatytoms sąlygoms, gali būti pagrindas jį perkelti į šią grupę.³⁷⁸

2025 m. 58 proc. besimokančių nuteistųjų mokėsi bendrojo ugdymo mokykloje, 41 proc. – profesinėje mokykloje, o aukštojoje mokykloje studijavo tik 1 proc. Tai rodo, kad aukštojo mokslo prieinamumas nuteistiesiems išlieka labai ribotas.

³⁷⁶ Op. cit. 324.

³⁷⁷ [Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių 2025 metų veiklos ataskaita](#), 2026 m. kovo 16 d., Nr. LS-39, 56 p.

³⁷⁸ [2025 m. gruodžio 30 d. Ataskaita dėl smurto Lietuvos kalėjimuose: priežastys, atsakas ir prevencija](#), 39 p.

■ Bendrojo ugdymo mokykloje ▨ Profesinėje mokykloje □ Aukštojoje mokykloje

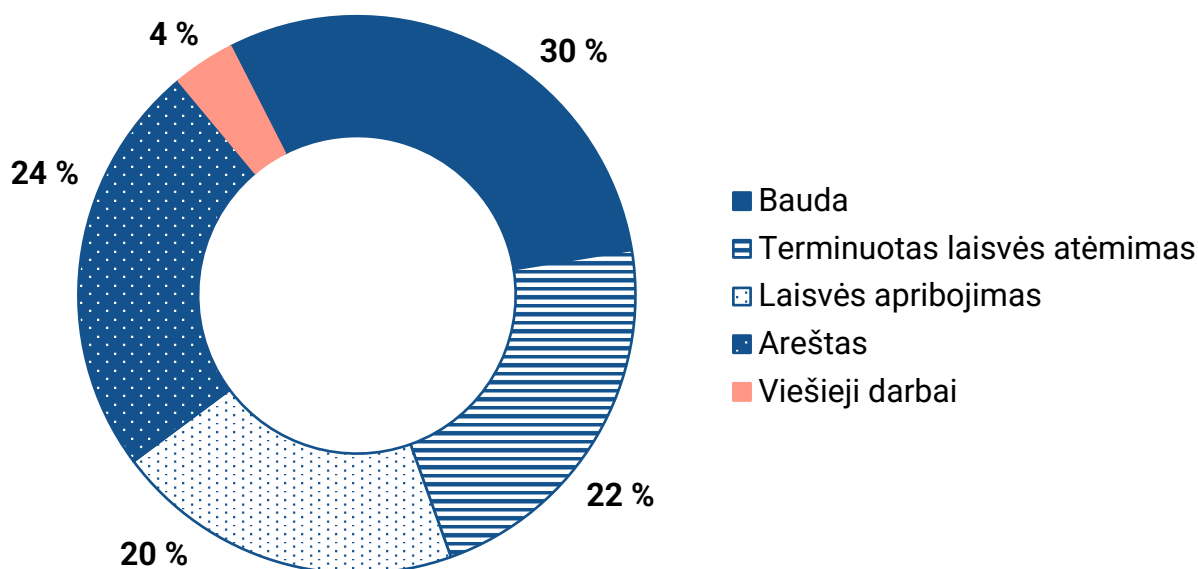
22 pav. Besimokantys asmenys 2025 m. Lietuvos kalėjimuose. Šaltinis: Lietuvos kalėjimų tarnyba.³⁷⁹

Tai, kad aukštosiose mokyklose studijavo vos 1 proc. visų besimokančių nuteistųjų, leidžia kelti klausimą ne tik dėl nuteistųjų motyvacijos ar turimo išsilavinimo, bet ir dėl realaus aukštojo mokslo prieinamumo. Praktines tokio mokymosi kliūtis atskleidė Seimo kontrolierės nagrinėtas Pravieniškių II kalėjime laikomo nuteistojo skundas dėl nesudaromų sąlygų sklandžiai studijuoti VŠĮ Utenos kolegijoje. Pareiškėjas nurodė, kad jam neleidžiama tinkamai naudotis internetu, vaizdo kamera, ausinėmis ir mikrofonu. Tyrimo metu nustatyta, kad jam buvo leidžiama naudotis tik ribota interneto prieiga, todėl kilo sunkumų atliekant studijų užduotis, kurioms reikėjo platesnės informacijos paieškos. Įgyvendinant Seimo kontrolierės rekomendacijas situacija buvo iš dalies pagerinta: pareiškėjui leista naudotis ausinėmis su mikrofonu ir vaizdo kamera bei klausytis paskaitų naudojantis ribota interneto prieiga. Taip pat buvo informuota apie bendradarbiavimą su aukštosiomis mokyklomis ir valstybės institucijomis, siekiant sudaryti daugiau galimybių laisvės atėmimo vietose laikomiems asmenims studijuoti aukštosiose mokyklose.³⁸⁰

³⁷⁹ Lietuvos kalėjimų tarnybos 2025 metų veiklos ataskaita, 28 p.

³⁸⁰ Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių 2025 metų veiklos ataskaita, 2026 m. kovo 16 d., Nr. LS-39, 56 p.

2025 m. dažniausiai teismų skirtos bausmės buvo šios: bauda – 4 283 asmenims (2024 m. – 4 358, 2023 m. – 4 500); terminuotas laisvės atėmimas – 3 162 asmenims (2024 m. – 2 992, 2023 m. – 3 371); laisvės apribojimas – 2 903 asmenims (2024 m. – 3 000, 2023 m. – 3 291); areštas – 3 456 asmenims (2024 m. – 3 731, 2023 m. – 3 132); viešieji darbai – 508 asmenims (2024 m. – 521, 2023 m. – 652).³⁸¹

23 pav. 2025 m. dažniausiai skirtos bausmės.

2025 m. pirmosios instancijos teismai bausmės vykdymą atidėjo 1 421 asmeniui – 47 asmenimis, arba 3,2 proc., mažiau nei 2024 m., kai toks sprendimas buvo priimtas dėl 1 468 asmenų.³⁸²

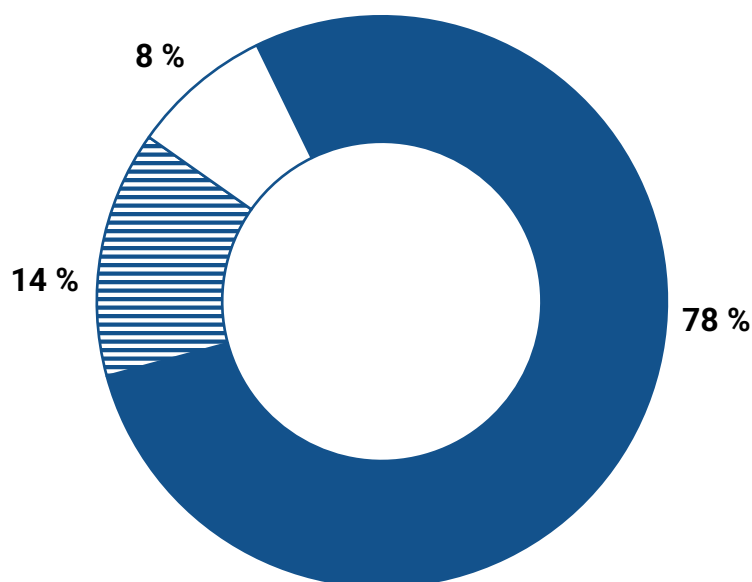
2025 m. iš kalėjimų į laisvę buvo paleistas 1 571 nuteistasis. Iš jų 777 paleisti pasibaigus bausmės terminui, o 760 – lygtinai.³⁸³ Pastarieji sudarė apie 48,4 proc. visų 2025 m. paleistų nuteistųjų. 2024 m. šis rodiklis siekė 51,9 proc., taigi per metus sumažėjo 3,5 procentinio punkto.

2025 m. duomenys taip pat rodo, kad dauguma lygtinai paleistų asmenų – 591, arba 78 proc., buvo paleisti atlikę tris ketvirtadalius bausmės. Atlikus pusę ar du trečdalius bausmės, lygtinai paleisti 110 asmenų, o atlikę trečdalį – 59 asmenys.

³⁸¹ Lietuvos teismai, Veiklos rezultatai 2025, 13 p.

³⁸² Ten pat, 14 p.

³⁸³ Op. cit. 324.

■ Atlikus 3/4 baismės ■ Atlikus 1/2–2/3 baismės □ Atlikus 1/3 baismės

24 pav. 2025 m. lygtinai paleistų asmenų pasiskirstymas pagal atliktą baismės dalį.

Lygtinis paleidimas turėtų užtikrinti nuoseklų perėjimą nuo kalinimo prie gyvenimo laisvėje, taikant individualizuotas sąlygas, priežiūrą ir pagalbą, kurios padeda valdyti pakartotinio nusikalstamo elgesio riziką ir didinti visuomenės saugumą. Pastarųjų metų Lietuvos duomenys rodo, kad lygtinio paleidimo taikymas gali būti veiksmingas. Lygtinio paleidimo sąlygas sėkmingai įvykdžiusių asmenų dalis didėjo nuo 68 proc. 2020 m. iki 85 proc. 2025 m.³⁸⁴

Mokslininkai pastebi, kad pagrindinius lygtinio paleidimo vykdymo sunkumus galima sieti su probacijos laikotarpiu nustatytų pareigų ir sąlygų nesilaikymu, o ne su naujų nusikalstamų veikų padarymu.³⁸⁵ 2025 m. už vengimą vykdyti probacijos sąlygas iš probuojamųjų sąrašo buvo išregistruoti 89 asmenys, o dėl padarytų nusikalstamų veikų – 9 asmenys.³⁸⁶ 2025 m. teismo nutartimi į kalėjimus buvo grąžinti 67 lygtinai paleisti nuteistieji, pažeidę lygtinio paleidimo sąlygas ir turėję atlikti likusią laisvės atėmimo baismės dalį (2024 m. tokių nuteistųjų buvo 116, 2023 m. – 117, o 2022 m. – 97).³⁸⁷

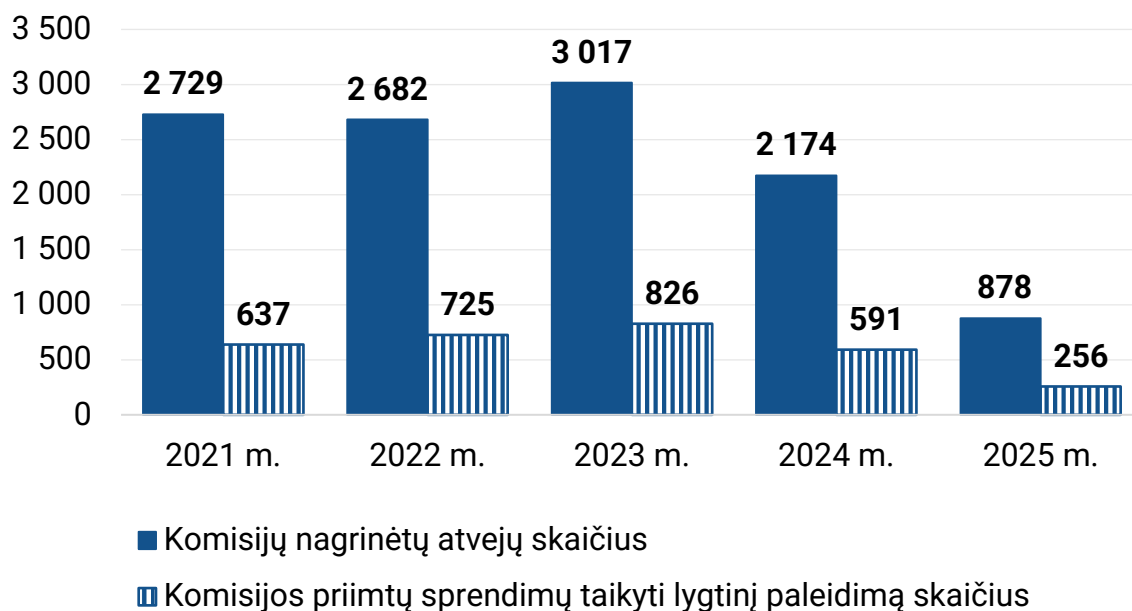
³⁸⁴ Goda Norvaišytė, „Lygtinio paleidimo instituto reglamentavimas Lietuvoje: raida ir taikymo iššūkiai“, *Teisė*, 2025, t. 137, p. 85–103, doi:10.15388/Teise.2025.137.6, 90 p.; [Darbo su asmenimis, esančiais Lietuvos probacijos tarnybos priežiūroje, 2022, 2023, 2024 ir 2025 metų statistinės ataskaitos](#).

³⁸⁵ Goda Norvaišytė, „Lygtinio paleidimo instituto reglamentavimas Lietuvoje: raida ir taikymo iššūkiai“, *Teisė*, 2025, t. 137, p. 85–103, doi:10.15388/Teise.2025.137.6, p. 89.

³⁸⁶ [Darbo su asmenimis, esančiais Lietuvos probacijos tarnybos priežiūroje, 2025 metų statistinė ataskaita](#).

³⁸⁷ [Lietuvos kalėjimų tarnybos 2025 metų veiklos ataskaita](#), p. 5.

Pastebėtina, kad 2025 m. ypač sumažėjo lygtinio paleidimo komisijų nagrinėtų atvejų skaičius: 2025 m. buvo nagrinėti 878 atvejai; 2024 m. – 2 174; 2023 m. – 3 017; 2022 m. – 2 682; 2021 m. – 2 729. 2021–2025 m. komisijų sprendimai taikyti lygtinį paleidimą sudarė 23–29 proc. visų jų nagrinėtų atvejų³⁸⁸, tačiau galutinis lygtinai paleidžiamų asmenų skaičius reikšmingai priklauso ir nuo teismų sprendimų.

25 pav. Lygtinio paleidimų komisijų nagrinėtų atvejų ir sprendimų taikyti lygtinį paleidimą skaičius 2021–2025 m.

2025 m. paduotas individualus konstitucinis skundas, kuriuo prašyta ištirti, ar Konstitucijos 29, 31 ir 109 straipsniams bei konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštarauja Bausmių vykdymo kodekso 83 straipsnio 3 punktas, nustatantis, kad lygtinis paleidimas iš laisvės atėmimo vietų įstaigos netaikomas asmenims, atliekantiems bausmę už nusikaltimus nepilnamečio asmens seksualinio apsisprendimo laisvei ir (ar) neliečiamumui.³⁸⁹ Šį klausimą Konstitucinis Teismas išsprendė 2026 m. birželio 11 d. nutarimu Nr. KT44-A-N4/2026, kuriuo Bausmių vykdymo kodekso 83 straipsnio 3 punktą pripažino prieštaraujančiu konstituciniam teisinės valstybės principui. Teismas konstatavo, kad įstatymų leidėjas, siekdamas apsaugoti nepilnamečius, gali atsižvelgti į padaryto nusikaltimo pobūdį bei sunkumą ir nustatyti griežtesnes lygtinio paleidimo sąlygas, tačiau negali visiškai panaikinti galimybės individualiai įvertinti nuteistojo faktinį

³⁸⁸ [Laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų lygtinio paleidimo 2021 m., 2022 m., 2023 m., 2024 m., 2025 m. suvestinės ataskaitos](#); Goda Norvaišytė, „Lygtinio paleidimo instituto reglamentavimas Lietuvoje: raida ir taikymo iššūkiai“, *Teisė*, 2025, t. 137, p. 85–103, doi:10.15388/Teise.2025.137.6, p. 99.

³⁸⁹ [Prašymas Lietuvos Respublikos Konstituciniam Teismui Nr. 1a-24/2025.](#)

pavojingumą, elgesį bausmės atlikimo metu, pastangas keistis ir pažangą mažinant pakartotinio nusikalstamumo riziką.³⁹⁰ Nors šiame nutarime Konstitucinis Teismas nevertino kitų Bausmių vykdymo kodekso nustatytų ribojimų taikyti lygtinį paleidimą, svarbu pastebėti ir tai, kad nutarime akcentuota, jog lygtinio paleidimo galimybė negali būti ribojama labiau, nei būtina teisėtiems ir visuomenei svarbiems tikslams pasiekti, o absoliutaus draudimo taikyti lygtinį paleidimą negali lemti vien tik asmens padaryto nusikaltimo priskyrimas tam tikrai rūšiai, netaikant individualaus vertinimo ir visiškai neatsižvelgiant į nuteistojo elgesį bausmės atlikimo metu, jo pastangas bei pažangą, rodančią mažesnę pakartotinio nusikalstamumo riziką.

Veiksmingai taikomas lygtinis paleidimas galėtų mažinti staigaus grįžimo į visuomenę rizikas, sudaryti sąlygas nuosekliai integracijai, tęstinei pagalbai ir priežiūrai, taip pat prisidėtų prie pakartotinio nusikalstamumo prevencijos. Kaip pažymėta minėtame Konstitucinio Teismo nutarime, probacijos tarnybos vykdomos priežiūros ir lygtinio paleidimo netaikymas ar ribotas taikymas yra mažiau palankus ne tik nuteistiesiems, bet ir visuomenės saugumui, nei kontroliuojamas, individualiu vertinimu grįstas jų grįžimas į visuomenę taikant lygtinį paleidimą.

³⁹⁰ Konstitucinio Teismo 2026 m. birželio 11 d. nutarimas Nr. KT44-A-N4/2026 [Paieška - Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas](#).

Apibendrinimas

Apibendrinant pažymėtina, kad 2025 m. nuteistųjų teisių padėtį pirmiausia apibūdina atotrūkis tarp teisės aktuose ir tarptautiniuose standartuose įtvirtintų garantijų bei jų faktinio įgyvendinimo kasdienėje kalėjimų veikloje. Kai kuriose srityse fiksuojama pažanga, tačiau ji išlieka fragmentiška ir nepakankama tam, kad sukurtų esminį pokytį. Personalo trūkumas, pasenusi infrastruktūra, ribotas psichologinės pagalbos ir prasmingo užimtumo prieinamumas, nepakankamai veiksmingi smurto prevencijos bei pranešimo mechanizmai ir kriminalinės subkultūros įtaka veikia ne izoliuotai, o tarpusavyje stiprina vienas kito neigiamą poveikį. Todėl esminiu vertinimo kriterijumi turėtų tapti ne vien atskirų priemonių įgyvendinimas, bet ir jų gebėjimas sukurti realiai veikiančią, žmogaus orumu, individualizavimu ir pakartotinio nusikalstamumo prevencija grindžiamą bausmių vykdymo sistemą.

Rekomendacijos

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai:

1. Paspirtinti kalėjimų infrastruktūros modernizavimą, prioritetą teikiant bendrabučio tipo apgyvendinimo mažinimui ir mažesnių, saugesnių gyvenamųjų vienetų kūrimui, kartu parengiant ir nuosekliai įgyvendinant ilgalaikį kalėjimų infrastruktūros atnaujinimo planą, kuriame būtų nustatyti aiškūs prioritetai, konkretūs įgyvendinimo etapai, terminai ir finansavimo poreikis. Reguliariai stebėti ir vertinti plano įgyvendinimo pažangą, prireikus koreguoti numatytas priemones ir terminus, kad infrastruktūros modernizavimas būtų nuoseklus ir nepriklausytų tik nuo pavienių projektų ar trumpalaikių sprendimų.
2. Plėsti laisvės atėmimo alternatyvų, probacijos ir pereinamojo laikotarpio priemonių taikymą.
3. Užtikrinti nuoseklų ir individualizuotą lygtinio paleidimo taikymą, aiškiau apibrėžti nuteistojo pažangos vertinimo kriterijus.

Lietuvos kalėjimų tarnybai:

4.

Spręsti pareigūnų, psichologų, socialinių darbuotojų ir sveikatos priežiūros specialistų trūkumo problemą, gerinant jų darbo sąlygas, mažinant darbo krūvį ir stiprinant profesines kompetencijas.

5.

Užtikrinti nuteistiesiems prieinamus, saugius ir konfidencialius pranešimo apie smurtą būdus bei veiksmingą pranešėjų apsaugą nuo galimo keršto.

6.

Mažinti kriminalinės subkultūros įtaką, nuosekliai atsisakant administravimo praktikos, kuria prisitaikoma prie neformalios nuteistųjų hierarchijos, mažinant nuteistųjų apgyvendinimą bendrabučio tipo patalpose, stiprinant dinaminį saugumą ir užtikrinant, kad sprendimų dėl nuteistųjų apgyvendinimo, užimtumo ir naudojimosi paslaugomis nelemtų kriminalinės subkultūros taisyklės ar nuteistajam joje priskiriamas statusas.

7.

Stiprinti savižudybių ir savęs žalojimo prevenciją, užtikrinant laiku teikiamą individualią psichologinę pagalbą.

8.

Didinti prasmingos darbinės veiklos, profesinio mokymo ir švietimo prieinamumą, sudarant nuteistiesiems daugiau galimybių įgyti darbo rinkoje paklausių kompetencijų ir profesinių kvalifikacijų.

Darbuotojų teisės ir jų užtikrinimas

Emilija Švobaite

2025-ieji pasižymėjo intensyvia teisėkūra, siekiant stiprinti darbuotojų apsaugą. Trišalėje taryboje diskutuota net dėl trijų svarbių Darbo kodekso pakeitimo projektų, kurie priimti 2026 m. Seimo pavasario sesijoje. Šią tendenciją iš dalies lėmė Vyriausybės programose numatyti tikslai – skatinti socialinį dialogą, užtikrinti darbuotojų atstovų apsaugą bei didinti darbuotojų dalyvavimą įmonių valdyme. Svarbūs pokyčiai tiesiogiai susiję ir su Europos Sąjungos (toliau – ES) teisės aktų perkėlimu į nacionalinę teisę. 2026 m. valstybės narės privalo įgyvendinti dvi svarbias ES direktyvas, skirtas užtikrinti atlyginimų skaidrumą ir lyčių lygybę darbe bei gerinti skaitmeninėse platformose dirbančiųjų darbo sąlygas.

Konstitucinis Teismas, sprendamas dėl teisinio reguliavimo, susijusio su nemokamu darbo ginčų nagrinėjimu Darbo ginčų komisijoje, dar kartą patvirtino, kad darbuotojai darbo santykiuose paprastai yra silpnesnioji pusė. Teismo vertinimu, nemokamas darbo ginčų nagrinėjimas reiškia, kad darbuotojai skatinami aktyviau ginti savo pažeistas teises. Nors Darbo ginčų komisija 2025 m. gavo šiek tiek mažiau prašymų nei 2024 m., darbuotojų keliamų reikalavimų skaičius augo. Valstybinė darbo inspekcija (toliau – VDI) 2025 m. nustatė beveik dvigubai daugiau pažeidimų, susijusių su smurto ir priekabiavimo darbo vietoje prevencija, atspindinčių didėjančią darbuotojų sąmoningumą dėl psichologinio saugumo ir stiprėjančią institucijų kompetenciją nustatyti pažeidimus.

Darbuotojų teisės ir jų užtikrinimas Lietuvoje

Devynioliktosios Vyriausybės programoje įtvirtintas siekis stiprinti socialinį dialogą. Programoje buvo numatyta liberalizuoti streikus, užtikrinti darbuotojų dalyvavimą įmonių valdybose, įtvirtinti atsakomybę už profesinių sąjungų narių ir iniciatorių persekiojimą, taikomą ne tik fiziniams, bet ir juridiniams asmenims.³⁹¹

³⁹¹ Lietuvos Respublikos Seimo 2024 m. gruodžio 12 d. nutarimas Nr. XV-54 „Dėl Devynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ (p. 133).

Šiam tikslui įgyvendinti Socialinės apsaugos ir darbo ministerija parengė projektus, kuriais siūlomi Darbo kodekso ir Akcinių bendrovių įstatymo pakeitimai.³⁹² Įstatymų projektai 2025 m. kovo mėnesį pristatyti Trišalei tarybai. 2026 m. birželį Seimas pritarė darbo kodekso pakeitimams, o teisė dalyvauti įmonių valdybose darbuotojams buvo suteikta tik valstybinėse įmonėse. Minėtais Darbo kodekso paketimais išplėstas kolektyvinių sutarčių taikymas taip, kad nacionaliniu, šakos ir teritoriniu lygmeniu sudarytų kolektyvinių sutarčių atskiros nuostatos galėtų būti taikomos visiems šią sutartį pasirašiusių darbdavių organizacijų narių darbuotojams, jei tai numatyta kolektyvinėje sutartyje. Siekiant paskatinti darbdavius sudaryti kolektyvines sutartis, pakeitimais leidžiama nukrypti nuo imperatyvių darbo teisės normų (pvz., leidžiama laisviau susitarti dėl nuotolinio darbo tvarkos, apmokėjimo nušalinus darbuotoją nuo darbo ir kt.). Darbo ginčų komisija, nagrinėjanti kolektyvinį ginčą dėl teisės, nuo šiol galės skirti proporcingą baudą darbdaviui už įsipareigojimų darbuotojų atstovams nevykdymą (iki 10 Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintos minimaliosios mėnesinės algos, galiojusios pažeidimo padarymo dieną). Dar 2016 m. nustatytas baudos dydis neatliko atgrasomosios funkcijos, todėl kai kuriais atvejais darbdaviams finansiškai buvo naudingiau nevykdyti įsipareigojimų nei

³⁹² Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, [Lietuvos Respublikos darbo kodekso 33, 115, 133, 140, 141, 147, 166, 175, 179, 181, 192, 193, 194, 197, 198, 210, 217, 218, 235, 236, 237, 244, 245, 246, 247, 250, 251 ir 253 straipsnių pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 33 straipsnio pakeitimo įstatymo projektai](#) (2025 m. kovo 18 d. Trišalės komisijos posėdžio medžiaga), socmin.lrv.lt.

sumokėti baudą. Pakeitimais siekta nustatyti tokį baudos dydžio reguliavimą, kuris būtų susietas su ekonominiais rodikliais ir išliktų efektyvus nepriklausomai nuo infliacijos ar darbo užmokesčio augimo.

Įsigaliojus Darbo kodekso pakeitimams, taip pat leista nesilaikyti imperatyvių darbo teisės nuostatų, susijusių su darbo santykių nutraukimu, ir taikyti dvigubai ilgesnį nei įprastai – 6 mėn. – trukmės išbandymo laikotarpį darbuotojams, kurių darbo užmokestis viršija du vidutinius šalies ūkio darbo užmokesčio dydžius. Toks reguliavimas silpnintų darbuotojų teisių apsaugą, nes sudaro prielaidas darbdaviams lanksčiau nutraukti darbo santykius su asmenimis, kurių atlyginimas yra didesnis nei šalies vidurkis.

Pažymėtina, kad, kaip ir ankstesniais metais, viešojoje erdvėje pastebėta atvejų, kai darbuotojams buvo trukdoma steigti profesines sąjungas, šių sąjungų iniciatorius atleidžiant ar nušalinant nuo darbo.³⁹³ Dvidešimtosios Vyriausybės programoje numatyta geriau apsaugoti darbuotojų atstovus nuo neteisėtų atleidimų, tačiau šiuo metu tokia apsauga gali pasinaudoti tik jau įsteigtos profesinės sąjungos nariai.³⁹⁴ Rekomenduojama plėsti apsaugą taip, kad ją efektyviai galėtų pasinaudoti ir asmenys, siekiantys dar tik suburti darbdavio lygmens profesinę sąjungą.

Teisė streikuoti

2025 m. Trišalėje taryboje taip pat buvo svarstomi Darbo kodekso pakeitimai dėl streikų reguliavimo. Seimui pateiktas Darbo kodekso pakeitimo projektas, kurio aiškinamajame rašte nurodoma, kad „dėl griežto teisinio reguliavimo, sudėtingų procedūrų darbuotojams sunku pasinaudoti konstitucine teise streikuoti, todėl streikų skaičius išlieka stabiliai žemas, o jų poveikis dažnai neturi realaus poveikio. Lietuvoje streikų skaičius išlieka vienas žemiausių Europos Sąjungoje, pvz. 2022 m. Lietuvoje įvyko tik 2 tikrieji streikai (2022 m. pirmąjį ketvirtį tikrąjį streiką surengė apdirbamosios gamybos įmonės darbuotojai, 2022 m. ketvirtąjį ketvirtį – transporto ir saugojimo įmonės darbuotojai), o 2020 ir 2021 metais – nebuvo nė vieno. Dauguma streikų nuo 2000 m. buvo švietimo sektoriuje. Tuo tarpu kitose ES šalyse, tokiose kaip Prancūzija, Italija ar Belgija, streikai yra įprasta ir efektyvi darbuotojų interesų gynimo priemonė, kuri leidžia profesinėms

³⁹³ Gabrielė Jankienė, [„G1PS: pakvietus kolegas jungtis į profsąjungą, užblokuotas „Pigu.lt“ darbuotojo el. paštas“](#), LRT.lt, 2025 m. gruodžio 17 d.

³⁹⁴ Lietuvos Respublikos Seimo 2025 m. rugsėjo 25 d. nutarimas Nr. XV-439 [„Dėl Dvidešimtosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“](#) (p. 130).

sajungoms veiksmingiau derėtis dėl darbo sąlygų.”³⁹⁵ Vis dėlto siūlomais pokyčiais ši problema nėra sprendžiama. 2026 m. priėmus Darbo kodekso pataisas, matyti, kad pokyčiai apsiriboja procedūrinių terminų sutrumpinimu, išlaikant tokias pat griežtas taikinimo ir ginčo nagrinėjimo procedūras. Pakeitimais įtvirtinta, kad kilus kolektyviniam ginčui, darbdavys savo atstovus į ginčo komisiją paskiria per 3 darbo dienas (vietoj anksčiau numatytų 5), o ginčas šioje komisijoje išnagrinėjamas per 5 darbo dienas (vietoj 10 kalendorinių dienų). Įspėjamojo streiko trukmė prailginta nuo 2 iki 4 valandų, nustatytas ginčo dėl streiko teisėtumo apeliacinėje teismo instancijoje nagrinėjimo terminas – 10 dienų (šiuo metu nustatytas tik 5 dienų terminas pirmoje instancijoje). Taip pat numatyta, kad darbdaviai tris mėnesius nuo streiko pabaigos negalės bloginti streikavusių darbuotojų darbo sąlygų prieš tai raštu neinformavę profesinės sąjungos, jiems draudžiama bet kokiais būdais skatinti darbuotojus nestreikuoti.

Tarptautinėje darbo teisėje pripažįstama, kad valstybės gali nustatyti tam tikrus procedūrinius reikalavimus, kuriuos darbuotojai turi įgyvendinti prieš skelbdami streiką, tačiau tokie ribojimai negali paneigti pačios teisės esmės ir turi atitikti proporcingumo principą. Pertekliniai ar pernelyg formalizuoti išankstiniai reikalavimai, įskaitant ilgas ir sudėtingas privalomas taikinimo ar ginčo nagrinėjimo procedūras, gali nepagrįstai apriboti darbuotojų galimybę veiksmingai pasinaudoti teise streikuoti.³⁹⁶ Priimtų pokyčių kontekste svarbu paminėti, kad Lietuvoje vienodos taikinimo procedūros taikomos tiek skelbiant tikrąjį (neterminuotą) streiką, tiek 4 valandų (anksčiau – 2 valandų) trukmės įspėjamąjį streiką. Lietuva, be kita ko, vis dar nėra įgyvendinusi 2023 m. Jungtinių Tautų Tarptautinio ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių komiteto rekomendacijų Lietuvai dėl teisės streikuoti.³⁹⁷ Šalyje streikuoti gali tik profesinių sąjungų nariai ir tik dėl su kolektyvinėmis sutartimis susijusių reikalavimų, todėl solidarumo streikai ar streikai dėl platesnių socialinių ir ekonominių interesų Lietuvoje faktiškai nėra leidžiami. Taigi, nors Darbo kodekso pakeitimai iš esmės vertinami teigiamai, šie pokyčiai tik nežymiai sutrumpins

³⁹⁵ [2026 m. vasario 20 d. Lietuvos Respublikos darbo kodekso 33, 36, 40, 41, 49, 52, 58, 59, 60, 112, 113, 118, 119, 127, 133, 134, 140, 146, 147, 156, 166, 175, 181, 192, 193, 194, 197, 210, 211, 217, 236, 237, 244, 245, 247, 250, 251, 252 ir 253 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto, Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų darbuotojų darbo apmokėjimo ir komisijų narių atlygio už darbą įstatymo Nr. xiii-198 1 straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo Nr. VIII-729 23 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto ir Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo Nr. IX-110 5 ir 23 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas.](#)

³⁹⁶ ILO CFA, [Compilation of decisions of the Committee on Freedom of Association](#), 2018, para. 789–814.

³⁹⁷ Jungtinių Tautų Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių komitetas, „[Baigiamosios pastabos dėl trečiojo Lietuvos periodinio pranešimo](#)“, E/C.12/LTU/CO/3, 2023 m. kovo 3 d.

streiko skelbimo procedūras, tačiau esminės kliūtys trukdančios darbuotojams efektyviau kolektyviniais būdais ginti savo teises išliks.

Europos Sąjungos teisės įgyvendinimas

Trišalei tarybai 2025 m. pateikti du reikšmingi įstatymų projektai, susiję su Europos Parlamento ir Tarybos direktyvomis – 2023 m. gegužės 10 d. direktyva (ES) 2023/970, kuria, nustatant darbo užmokesčio skaidrumo ir vykdymo užtikrinimo mechanizmus, griežčiau taikomas vienodo vyrų ir moterų darbo užmokesčio už vienodą arba vienodos vertės darbą principas (toliau – ES darbo užmokesčio skaidrumo direktyva), ir 2024 m. spalio 23 d. direktyva (ES) 2024/2831 dėl darbo platformoje sąlygų gerinimo.³⁹⁸

Pakeitimai, kuriais įgyvendinama ES darbo užmokesčio skaidrumo direktyva, numato reikšmingai išplėsti duomenų apie darbo užmokestį rinkimą ir viešinimą. Darbdavys, pasikonsultavęs su darbuotojų atstovais, turėtų nustatyti pareigybių palyginimo kriterijus ir darbo apmokėjimo sistemoje apibrėžti darbuotojų kategorijas pagal pareigybes ir kvalifikaciją. Taip pat joje turėtų būti nustatytos darbuotojų apmokėjimo formos, darbo užmokesčio intervalai, priedų ir priemokų skyrimo tvarka bei darbo užmokesčio indeksavimo tvarka (atlyginimų didinimas pagal nustatytą rodiklių pokyčius, pvz., viešajame sektoriuje – didinant bazinį dydį). Tam tikrų darbdavių darbuotojų vidutinės pajamos pagal lytį būtų viešai skelbiamos „Sodroje“, o darbdaviai, turintys daugiau kaip 20 darbuotojų, turėtų darbuotojų atstovams bent kartą per metus teikti nuasmenintus duomenis apie vidutinį darbo užmokestį pagal profesijų grupes ir lytį. Taip pat siūloma nustatyti, kad duomenys apie darbuotojo darbo užmokestį negalėtų būti laikomi konfidencialia informacija, kai jie atskleidžiami, siekiant įgyvendinti teisę į vienodą darbo užmokestį už tokį patį ar vienodos vertės darbą. Be to, darbdaviams būtų privaloma turėti išsamią, objektyviais kriterijais pagrįstą darbo apmokėjimo sistemą. Seimas direktyvą įgyvendinančius teisės aktus priėmė 2026 m. gegužę.³⁹⁹

³⁹⁸ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, „[Dėl Lietuvos Respublikos darbo kodekso 24, 27 ir 32 straipsnių pakeitimo, Darbo kodekso papildymo VII-1 skyriumi ir priedo pakeitimo įstatymo projekto bei kitų įstatymų projektu](#)“ (2025 m. gegužės 27 d. Trišalės komisijos posėdžio medžiaga), socmin.lrv.lt.

³⁹⁹ 2026 m. kovo 19 d. [Lietuvos Respublikos darbo kodekso 23, 26, 39, 40, 41, 42, 48, 51, 52, 65, 71, 79, 131, 140, 147, 148, 197, 217, 219, 226 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymo projektas](#) Nr. XVP-1309.

Viena didžiausių problemų dirbant skaitmeninėse platformose (pvz., „Bolt“, „Wolt“ ir kt.) yra netinkamas asmenų užimtumo statusas. Tokie darbuotojai dažnai laikomi „savarankiškai dirbančiais“ ir veikia pagal individualios veiklos pažymą, nors skaitmeninių platformų taikoma kontrolė gali prilygti darbdavio kontrolei. Pavyzdžiui, asmenims taikomos nuobaudos, vienašališkai keičiamos darbo sąlygos, nustatomos privalomos darbo tvarkos taisyklės. Susiklostę situacija, kai savarankiškai dirbantys asmenys yra pavaldūs skaitmeninėms platformoms, tačiau neturi įprastai pavaldumo santykiuose su darbdaviu esantiems darbuotojams taikomų darbuotojų sveikatos ir saugos garantijų, netaikomi minimalaus poilsio reikalavimai. Tokie asmenys praranda teisę į kasmetines atostogas, o atleidimo atveju negali gauti nedarbo išmokos. Taip pat šių asmenų pajamos yra itin nestabilios ir neprognozuojamos, dažnai nesiekiančios ir minimalaus darbo užmokesčio.⁴⁰⁰ Platformos naudoja automatines sistemas, kurios skirsto užduotis, vertina darbą ar net priima sprendimus dėl dirbančio asmens paskyros sustabdymo. Nuolatinė skaitmeninė kontrolė gali kelti stresą, pakenkti sveikatai ir pažeisti privatumą, nes darbo skaitmeninėje platformoje metu renkami ir naudojami jų asmeniniai duomenys. Visa tai sukuria didesnį galios disbalansą tarp platformų ir darbuotojų bei apsunkina jų galimybes ginti savo teises. Siekiant spręsti šias problemas, priimta direktyva dėl darbo platformoje sąlygų gerinimo.⁴⁰¹

⁴⁰⁰ International Labour Organization, [Decent work in the platform economy](https://www.ilo.org/public/english/employment/special/decwork/index.htm), 2025 m. rugpjūčio 15 d., ilo.org.
„Lietuvoje rado beteisių darbuotojų sluoksnį“, Delfi.lt, 2025 m. sausio 15 d.

⁴⁰¹ [2024 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva \(ES\) 2024/2831 dėl darbo platformoje sąlygų gerinimo.](#)

Šalys, įgyvendindamos minėtą direktyvą, privalo nustatyti teisinę prezumpciją, kad skaitmeninės darbo platformos ir per ją dirbančio asmens santykiai yra darbo santykiai, jei nustatomi faktai, rodantys vadovavimą ir kontrolę. Nors tarptautinės profesinės sąjungos rekomenduoja nustatyti darbo santykių prezumpciją be papildomų kriterijų, Lietuvoje pasirinktas kitoks modelis – prezumpciją sieji su konkrečių kriterijų egzistavimu.⁴⁰² Remiantis 2025 m. pateiktais siūlymais, darbo santykiai būtų preziumuojami, jei būtų nustatoma, kad asmuo negali laisvai pasirinkti, kada dirbti ar kiek užduočių priimti nepatirdamas neigiamų pasekmių, negali teikti panašių paslaugų kitiems arba neturi galimybės susitarti dėl atlygio, nes jį vienašališkai nustato skaitmeninė platforma, taip pat – susipažinti su paslaugos kaina ir kitomis paslaugos atlikimo sąlygomis (konkretus adresas, vieta, atstumas ir pan.) prieš paslaugos atlikimą.

Toks sprendimas iš dalies grindžiamas tuo, kad šiuo metu susiklosčiusi nacionalinė teismų praktika atibojant darbo santykius nuo individualios veiklos yra nevienoda ir fragmentiška. Tikimasi, kad įstatyme įtvirtinti kriterijai padės ne tik darbuotojams aiškiau identifikuoti savo teisinį statusą, bet ir teismams nuosekliau vertinti pavaldumo požymius, ypač tais atvejais, kai darbas organizuojamas per skaitmenines platformas. Vis dėlto toks modelis turi ir trūkumų – kriterijų taikymas perkelia įrodinėjimo našlą darbuotojui ir apsunkina galimybę remtis prezumpcija.

Be to, 2026 m. liepą Socialinės apsaugos ir darbo ministerija registravo naują įstatymo projektą, kuriuo iš esmės buvo atsižvelgta į Lietuvos verslo konfederacijos siūlymus ir kuriuo keičiamas kriterijus dėl galimybės platformose dirbantiems asmenims susitarti dėl darbo užmokesčio dydžio. Tai reiškia, kad skaitmeninėse platformose dirbantys asmenys ir toliau neturės realių galimybių derėtis dėl teisingo atlygio, todėl išliks itin pažeidžiami, įskaitant riziką negauti pajamų, kurios atitiktų bent minimalų darbo užmokestį.

Darbo ginčai

2025 m. išnagrinėta reikšminga konstitucinės justicijos byla, kurioje buvo vertinama, ar teisinis reguliavimas, kuriuo remiantis nekompensuojamos bylinėjimosi išlaidos, patirtos nagrinėjant darbo ginčą darbo ginčų komisijoje, neprieštarauja Konstitucijai. Konstitucinis Teismas nurodė, kad tokiu teisiniu reguliavimu, pagal kurį darbo ginčų komisijoje darbo

⁴⁰² European Trade Unions Confederation, [The Platform Work Directive, Trade union guide to transposition](#), 2025 m. sausio 11 d., etuc.org.

ginčai dėl teisės nagrinėjami nemokamai ir ginčo šalių patirtos bylinėjimosi išlaidos nepriteisiamos, ne tik palengvinamas ir pagreitinamas darbo ginčų nagrinėjimo procesas, darbo ginčų komisijai neturint spręsti dėl ginčo šalių patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo, bet ir, ginčą inicijavusiai šaliai nepatiriant rizikos finansiškai nukentėti dėl ginčo iškėlimo nepalankios bylos baigties atveju, paprastai silpnesnė ekonominiu ir socialiniu požiūriu darbo ginčų šalis – darbuotojai – skatinami aktyviau ginti savo pažeistas teises. Išvengiama situacijų, kai finansinė rizika – galimas kitos ginčo šalies patirtų išlaidų atlyginimo kompensavimo priteisimas – atgraso darbuotojus nuo savo pažeistų teisių gynimo ir daro darbo ginčų nagrinėjimą nepatrauklų.⁴⁰³

2025 m. darbo ginčų komisijos gavo 8 984 prašymus dėl darbo ginčų (2024 m. – 9 537), kuriuose buvo pateikti 22 309 reikalavimai (2024 m. – 20 975). Maždaug 23 proc. darbo ginčų buvo susiję su užsienio valstybių piliečiais, daugiausia – su trečiųjų šalių atstovais (2024 m. – 28 proc., 2023 m. – 19 proc.). Kaip ir ankstesniais metais, daugiausia (apie 72 proc.) darbo ginčų nagrinėta dėl darbo užmokesčio ir su juo susijusių sumų. Antroje vietoje – ginčai dėl atleidimo iš darbo teisėtumo (apie 7,7 proc.), o trečioje – ginčai dėl neturtinės žalos atlyginimo (apie 3,6 proc.). Per 2025 m. darbuotojams priteista apie 14,46 mln. Eur (2024 m. – 14,75 mln.).⁴⁰⁴ Tai rodo, kad darbo ginčų komisijos ir toliau užtikrina veiksmingą darbuotojų teisių apsaugą, ypač sprendžiant ginčus dėl neišmokėtų sumų.

Psichologinio smurto prevencija, teisė į saugią ir sveiką aplinką

VDI duomenimis, 2025 metais padaugėjo psichologinio smurto ir priekabiavimo prevencijos reikalavimų nesilaikymo atvejų. Palyginti su 2024 m., nustatyta 48 proc. daugiau pažeidimų dėl darbuotojų garbės ir orumo bei smurto ir priekabiavimo pažeidimų.⁴⁰⁵ Atitinkamai išaugo ir darbdaviams teikiamų privalomų nurodymų pašalinti pažeidimus skaičius. Pagal ekonominės veiklos sektorius daugiausia pažeidimų nustatyta apdirbamosios gamybos (32 pažeidimai) ir švietimo (28 pažeidimai) sektoriuose. Taip pat

⁴⁰³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. spalio 23 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Darbo kodekso 217 straipsnio 3 dalies (2017 m. birželio 6 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

⁴⁰⁴ Valstybinė darbo inspekcija, [Darbo ginčų komisijų veiklos apžvalga už 2025 metus ir Darbo ginčų komisijų veiklos apžvalga už 2024 metus](#), vdi.lrv.lt.

⁴⁰⁵ Valstybinė darbo inspekcija, [VDI vykdytos priežiūros psichologinio smurto darbe prevencijos klausimais apibendrinimas už 2025 metus](#), vdi.lrv.lt.

reikšmingas pažeidimų skaičius fiksuotas statybos (17), administracinės ir aptarnavimo veiklos (16), transporto ir saugojimo (15), apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų (14) bei sveikatos priežiūros ir socialinio darbo (13) sektoriuose.

Nustatyta, kad dalis darbdavių nevykdė esminių Darbo kodekse įtvirtintų pareigų dėl smurto ir priekabiavimo prevencijos ir pagalbos asmenims, patyrusiems smurtą ar priekabiavimą: 18,64 proc. darbdavių neorganizavo darbuotojų mokymų apie smurto ir priekabiavimo prevenciją, 9,64 proc. nenustatė pranešimų apie smurtą ir priekabiavimą pateikimo ir nagrinėjimo tvarkos, o dalis darbdavių neužtikrino darbuotojų supažindinimo su prevencijos priemonėmis. Be to, nors formaliai šios priemonės daugeliu atvejų yra įdiegtos, jos ne visada yra pakankamos ir veiksmingos praktikoje.

Nors aukščiau minėta statistika rodo augančią VDI kompetenciją identifikuoti pažeidimus, ginčai dėl psichologinio smurto Darbo ginčų komisijose daugiausiai išspręsti reikalavimą atmetus (apie 42 proc.) arba patvirtinus taikos sutartį (apie 31 proc.). Taip pat apie 14 proc. atvejų ieškovai atsisakė pareikštų reikalavimų iki posėdžio ar jo metu, apie 4 proc. skundų atsisakyta nagrinėti dėl praleisto kreipimosi į darbo ginčų komisiją termino, ir tik 1,5 proc. patenkinta visiškai ar iš dalies.⁴⁰⁶ Tokia praktika leidžia daryti išvadą, kad egzistuojantis ginčų nagrinėjimo mechanizmas nėra pakankamai veiksmingas užtikrinant realią psichologinio smurto aukų teisių gynybą.

2025 m., neįskaitant eismo įvykių, darbo metu įvyko 18 mirtinų nelaimingų atsitikimų, o sunkius sužalojimus patyrė 122 darbuotojai. Darbo metu įvykusių eismo įvykiuose žuvo 3 darbuotojai, o 11 buvo sunkiai sužaloti. Palyginti su 2024 m., mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe sumažėjo 1 atveju (5 proc.), o sunkių sužalojimų – 3 atvejais (2 proc.).

Kaip ir ankstesniais metais, didžiausia nelaimingų atsitikimų rizika išlieka sektoriuose su padidinta profesine rizika – statybos, apdirbamosios pramonės ir transporto.⁴⁰⁷ Tai rodo nuolatinį poreikį stiprinti darbuotojų saugos ir sveikatos prevencines priemones bei kontrolės mechanizmus šiose veiklose.

⁴⁰⁶ Valstybinė darbo inspekcija, [Darbo ginčų komisijų veiklos apžvalga už 2025 metus](#), vdi.lrv.lt.

⁴⁰⁷ Valstybinė darbo inspekcija, [2025 m. įvykusių nelaimingų atsitikimų darbe apžvalga: fiksuojami nežymūs pokyčiai](#), 2026 m. sausio 29 d., vdi.lrv.lt.

Apibendrinimas

Nepaisant 2025 m. teigiamų pokyčių teisėkūros srityje, analizuojami duomenys rodo struktūrines problemas darbo aplinkos saugos srityje. Psichologinio smurto prevencijos pažeidimų skaičius išaugo beveik dvigubai, o daugelyje sektorių – apdirbamosios pramonės, švietimo, statybos ir transporto – darbdaviai neįgyvendina esminių Darbo kodekso reikalavimų psichologinio smurto ir priekabiavimo prevencijos bei reagavimo į tokius atvejus srityse. Darbo ginčų komisijų praktika, ypač psichologinio smurto bylose, ne visada užtikrina efektyvų darbuotojų teisių gynimą. Valstybės tarnybos įstatyme nėra įtvirtinta, kad šiurkščiu tarnybiniu nusižengimu laikomas ir smurtas ar priekabiavimas, įskaitant psichologinį smurtą ir smurtą ar priekabiavimą dėl lyties bei diskriminacinio pobūdžio veiksmus. Nerimą kelia ir tai, kad nepaisant nuolat nustatomų pažeidimų, Seimas 2026 m. pavasario sesijoje nepritarė siūlymui ratifikuoti Tarptautinės darbo organizacijos konvenciją Nr. 190 dėl smurto ir priekabiavimo darbo pasaulyje panaikinimo. Nelaimingų atsitikimų darbe rodikliai išlieka aukšti didesnės profesinės rizikos sektoriuose, o siūlomas darbo santykių nutraukimo reguliavimas kai kuriais atvejais gali silpninti darbuotojų apsaugą (pvz., ilgesni išbandymo laikotarpiai didžiausią atlyginimą gaunantiems darbuotojams). Išlieka aktualios rekomendacijos, susijusios su darbuotojų teisės streikuoti įgyvendinimu bei užsieniečių integracija į darbo rinką.⁴⁰⁸

Rekomendacijos

Lietuvos Respublikos Vyriausybei, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija:

1.

Plėsti darbuotojų atstovų apsaugą nuo neteisėto atleidimo tais atvejais, kai darbuotojai tik siekia įsteigti darbdavio lygmens profesinę sąjungą. Šiam tikslui pasiekti tikslinga numatyti didesnes baudas neteisėto atleidimo atveju ir apriboti darbdavio teisę prašyti negrąžinti asmens į darbą.

⁴⁰⁸ Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaiga, [2024 m. žmogaus teisių padėties Lietuvoje stebėsenos ataskaita](#).

2.

Įgyvendinti tarptautinių organizacijų rekomendacijas dėl streiko reguliavimo Lietuvoje, supaprastinti streiko paskelbimo procedūras bei aiškiai atskirti tikrojo streiko ir įspėjamojo streiko teisinius režimus.

3.

Siekiant efektyviau nagrinėti psichologinio smurto bylas, siūloma tobulinti darbo ginčų nagrinėjimo sistemą – viešai skelbti darbo ginčų komisijų sprendimus, kad darbuotojai galėtų susipažinti su komisijų praktika, geriau atpažinti pažeidimus ir tinkamai rinkti įrodymus.

4.

Stiprinti prevencijos ir kontrolės mechanizmus darbo vietose, ypač didesnės rizikos sektoriuose – apdirbamosios pramonės, statybos ir transporto.

5.

Įgyvendinant Europos Sąjungos direktyvas dėl darbo užmokesčio skaidrumo ir platformų darbo sąlygų gerinimo, užtikrinti, kad institucijos būtų pasirengusios vykdyti efektyvią kontrolę, teiktų konsultacijas darbuotojams ir darbdaviams bei nustatytų tinkamą pereinamąjį laikotarpį.

Religijos laisvė

Sigita Aleknė, Gabija Januškaitė

Daugiausiai diskusijų religijos laisvės srityje 2025 m., kaip ir ankstesniaisiais, kilo dėl valstybės pripažinimo religinėms bendruomenėms ir bendrijoms suteikimo: 2025 m. Konstitucinis Teismas priėmė nagrinėti Jehovos liudytojų religinės bendrijos kreipimąsi dėl Seimo nutarimo, kuriuo dar kartą atsisakyta suteikti bendrijai valstybės pripažinimą, konstitucingumo; tačiau Seimui 2024 m. pabaigoje suteikus valstybės pripažinimą senovės baltų religinei bendrijai „Romuva“, nutraukta byla prieš Lietuvą Europos Žmogaus Teisių Teisme (toliau – EŽTT). Tai, kad bylos dėl valstybės pripažinimo suteikimo atsiduria Konstituciniame Teisme ar EŽTT, indikuoja, kad teisinis reguliavimas, apibrėžiantis religinių bendruomenių ir bendrijų teises Lietuvoje, tebėra dviprasmiškas, o pripažinimo suteikimo procedūra ne itin aiški. 2025 m. taip pat vyko teisiniai ginčai tarptautiniuose bei nacionaliniuose teismuose, susiję su religijos laisve karo prievolės ir alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos kontekste, kuriuos iš dalies siekta spręsti 2026 m. įsigaliojusiais Lietuvos Respublikos karo prievolės įstatymo pakeitimais. Kaip ir ankstesniais metais, pastebimos neigiamos gyventojų nuostatos tam tikras konfesijas išpažįstančių asmenų atžvilgiu. Iššūkių įvertinti situaciją kelia duomenų nenuoseklumas – Lietuvoje nėra sistemos, kuri užtikrintų kasmetinę gyventojų nuostatų stebėseną, taip pat – ir religinės demografijos pokyčius.

Religijos laisvė Lietuvoje įtvirtinta Lietuvos Respublikos Konstitucijos 26 straipsnyje. Jame garantuojama minties, tikėjimo ir sąžinės laisvė, numatoma teisė laisvai pasirinkti bet kurią religiją arba tikėjimą, privačiai ar viešai ją išpažinti, atlikti religines apeigas, praktikuoti tikėjimą ir mokyti jo. Užtikrinama ir negatyvi laisvė – draudimas versti ar būti verčiamam pasirinkti ar išpažinti kurią nors religiją arba tikėjimą. Nors minties, tikėjimo ir sąžinės laisvė nevaržoma, laisvė išpažinti ir skleisti religiją arba tikėjimą gali būti apribota įstatymu, tačiau tik tada, kai būtina garantuoti visuomenės saugumą, viešąją tvarką, žmonių sveikatą ir dorovę, taip pat kitas asmens pagrindines teises ir laisves⁴⁰⁹. Pagrindinis teisės aktas, įgyvendinantis Konstitucijos nuostatas ir teisę į tikėjimo laisvę bei apibrėžiantis religinių

⁴⁰⁹ [Lietuvos Respublikos Konstitucija](#), 26 str.

bendruomenių ir bendrijų teisinius santykius su Lietuvos valstybe – Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas⁴¹⁰ (toliau – RBBĮ).

Lietuvoje nėra valstybinės religijos⁴¹¹, tačiau Konstitucijoje pateikiamas religinių bendruomenių ir bendrijų skirstymas į tradicines, kitas valstybės pripažintas ir tokio pripažinimo neturinčias religines organizacijas suponuoja skirtingą religinių grupių teisinį statusą visuomenės ir valstybės gyvenime, joms garantuojamų teisių ir pareigų apimtį. Nors Konstitucijoje ir konstitucinėje doktrinoje tiesiogiai išskiriamos trys religinių bendruomenių ir bendrijų rūšys (tradicinės, valstybės pripažintos ir kitos religinės bendrijos), praktikoje pastebima, kad jų gali būti bent penkios. Be jau minėtų trijų rūšių, teisės mokslininkai išskiria⁴¹² ir Lietuvos katalikų bažnyčią, kuriai suteiktos teisės leidžia ją laikyti atskira religinių bendrijų rūšimi. Taip pat išskirtina neregistruotų religinių bendruomenių ir bendrijų grupė – jos neturi juridinio asmens statuso ir veikia tik *de facto*. Atkreiptinas dėmesys, kad teisinis reguliavimas, numatantis skirtingas tradicinių, valstybės pripažintų ir kitų religinių organizacijų teises, nėra nuoseklus ir neretai dviprasmiškas – vieni teisės aktai prieštarauja kitiems, esama spragų tiek konstitucinėje, tiek ordinarinėje teisėje, Konstitucinio Teismo doktrinoje taip pat nėra nuoseklumo.

13 lentelė. Religinių bendruomenių pripažinimo modeliai Lietuvoje.

Religinių bendruomenių ir bendrijų statusas (pripažinimo modelis) Lietuvoje	
Tripakopis konstitucinis modelis	Teisės mokslininkų ⁴¹³ praktikoje stebimas penkiapakopis modelis
Tradicinės religinės bendruomenės ir bendrijos	Lietuvos katalikų bažnyčia
	Tradicinės religinės bendruomenės ir bendrijos
Valstybės pripažintos religinės bendruomenės ir bendrijos	Valstybės pripažintos religinės bendruomenės ir bendrijos
Kitos religinės organizacijos	Registruotos religinės organizacijos
	Neregistruotos religinės organizacijos

⁴¹⁰ [Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas](#) Nr. I-1057, 1995 m. spalio 4 d. (su vėlesniais pakeitimais).

⁴¹¹ [Lietuvos Respublikos Konstitucija](#), 43 str.

⁴¹² Ališauskienė, M., (2023). Religinės mažumos, visuomenė ir valstybė šiuolaikinėje Lietuvoje. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, p. 107.

⁴¹³ Egidijus Kūris (projekto vadovas), Johanas Baltrimas, Elena Masnevaitė, Justinas Drakšas, projektas Nr. P-REP-25-2 „Galimybių tobulinti Lietuvos valstybės ir bažnyčios santykį modelio analizė“, Vilniaus universitetas (užsakovas – Teisingumo ministerija); Ališauskienė, M. (2023). Religinės mažumos, visuomenė ir valstybė šiuolaikinėje Lietuvoje. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, p. 107.

RBBĮ 5 straipsnyje įvardytos 9 tradicinės religinės bendruomenės ir bendrijos, kurias valstybė pripažįsta kaip sudarančias Lietuvos istorinio, dvasinio ir socialinio palikimo dalį: lotynų apeigų katalikų, graikų apeigų katalikų, evangelikų liuteronų, evangelikų reformatų, ortodoksų (stačiatikių), sentikių, judėjų, musulmonų sunitų ir karaimų. Joms nereikalingas atskiras valstybės pripažinimas, nes įstatymų leidėjas negali atšaukti jų tradiciškumo⁴¹⁴, jų tradiciškumo konstatavimas įstatyme savaime lemia valstybės pripažinimą. Tradicinių religinių bendruomenių ir bendrijų išskirtinumas suponuoja joms suteiktas platesnes teises: pavyzdžiui, jų vadovai turi teisę gauti diplomatinis pasus⁴¹⁵, jos gali turėti kapelionus kariuomenėje⁴¹⁶, joms kasmet skiriamas finansavimas iš valstybės biudžeto⁴¹⁷. Dėl naujų (atsikūrusių) religinių organizacijų priskyrimo vienai iš 9 tradicinių religinių bendrijų sprendžia Teisingumo ministerija – tai taip pat teisinio reguliavimo dviprasmybė, nes, remiantis Konstitucinio Teismo išaiškinimu⁴¹⁸, religinės organizacijos tradiciškumas nepriklauso nuo valstybės vertinimo.

Kaip minėta, Lietuvos katalikų bažnyčios turimos teisės suponuoja išskirtinį jos statusą net tradicinių religinių bendruomenių ir bendrijų grupės kontekste. Nors RBBĮ 14 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad tradicinių religinių bendruomenių ir bendrijų švietimo ir ugdymo įstaigos, suteikiančios valstybinio standarto bendrąjį išsilavinimą, yra finansuojamos ir išlaikomos iš valstybės biudžeto⁴¹⁹, praktikoje tik Lietuvos katalikų bažnyčios švietimo įstaigos gali gauti tokį finansavimą – Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatyme numatoma, kad „Nevalstybinių aukštųjų mokyklų, kurias, vadovaudamosi Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, yra įsteigusios tradicinės religinės bendruomenės ar bendrijos, lėšas sudaro: valstybės biudžeto lėšos (Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka skiriant biudžeto lėšų tiek, kiek jų skiriama to paties tipo valstybinėms aukštosioms mokykloms, **jeigu tai numatyta Lietuvos Respublikos**

⁴¹⁴ Konstitucinio Teismo 2007 m. gruodžio 6 d. sprendimas „[Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 13 d. nutarimo nuostatų, susijusių su tradicinių Lietuvoje bažnyčių bei religinių organizacijų statusu, išaiškinimo](#)“.

⁴¹⁵ Lietuvos Respublikos diplomatinės tarnybos įstatymas Nr. VIII-1012, 1998 m. gruodžio 29 d. (su vėlesniais pakeitimais), 65 str. 1 d. 7 p.

⁴¹⁶ [Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymas](#) Nr. VIII723, 1998 m. gegužės 5 d. (su vėlesniais pakeitimais), 3 str. 5 d.

⁴¹⁷ Pagal konkrečių metų biudžeto patvirtinimo įstatymą.

⁴¹⁸ Konstitucinio Teismo 2007 m. gruodžio 6 d. sprendimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 13 d. nutarimo nuostatų, susijusių su tradicinių Lietuvoje bažnyčių bei religinių organizacijų statusu, išaiškinimo“, Bylos Nr. 10/95, 23/98.

⁴¹⁹ [Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas](#) Nr. I-1057, 1995 m. spalio 4 d. (su vėlesniais pakeitimais), 14 str. 3 d.

tarptautinėje sutartyje), steigėjo lėšos ir kitos teisėtai gautos lėšos“⁴²⁰. Praktikoje tokios sutartys gali būti sudaromos tik su Šventuoju Sostu, nes tik jis turi tarptautinį teisinį subjektiškumą ir gali sudaryti tokias sutartis.

Kitos (netradicinės) religinės bendruomenės ir bendrijos taip pat gali būti registruotos kaip religinės organizacijos. Kai kurios gali būti **valstybės pripažintos** kaip Lietuvos istorinio, dvasinio ir socialinio palikimo dalis, jeigu jos turi tvirtą ir ilgalaikę atramą visuomenėje ir jų mokymas bei apeigos neprieštarauja įstatymams ir dorai⁴²¹. Valstybės pripažinimas reiškia, kad valstybė palaiko religinių bendruomenių ir bendrijų dvasinį, kultūrinį ir socialinį palikimą, nors RBBĮ ar kituose teisės aktuose praktinis tokio palaikymo įgyvendinimas nedetalizuojamas. Valstybės pripažinimą suteikia arba atsisako suteikti Lietuvos Respublikos Seimas, remdamasis Teisingumo ministerijos išvada dėl religinės bendrijos atitikties Konstitucijoje ir RBBĮ 6 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatytiems reikalavimams.

Kitos religinės bendruomenės ir bendrijos, nesiekiančios valstybės pripažinimo, taip pat gali būti registruotos kaip religinės organizacijos, tačiau joms nesuteikiamos išskirtinės teisės, jos veikia kaip įprasti juridiniai vienetai. Religinės bendruomenės ir bendrijos gali veikti ir neturėdamos jokie valstybės pripažinimo, t. y., **jos gali būti neregistruotos** Teisingumo ministerijos registre. Duomenys apie šias organizacijas nerenkami.

Teisingumo ministerijos teigimu, Lietuvoje religines bendruomenes ar bendrijas galima sąlygiškai suskirstyti į 38⁴²² grupes, kurios paprastai skiriamos pagal didžiąsias religines tradicijas (arba nepriklausymą joms). 2025 m. gruodžio 31 d. Lietuvoje buvo įregistruotos ar į Juridinių asmenų registrą įtrauktos 1 334 religinės bendruomenės, bendrijos ar kitos religinės organizacijos (2024 m. – 1 327): 1 139 tradicinės religinės organizacijos, o 195 – tradicinėmis nelaikomos religinės organizacijos. Teisingumo ministerijos duomenimis, per 2025 m. įregistruota 11 naujų religinių organizacijų: 5 tradicinės (dvi iš jų – Romos (lotynų apeigų) katalikų kilmės, dvi – Konstantinopolio patriarchato stačiatikių (ortodoksų)) ir 6 tradicinėmis nelaikomos religinės bendruomenės (iš jų dvi – charizminės evangeliškos krikščionių bendruomenės, viena – pagonių ir viena – kitos induistinės kilmės religinė bendruomenė)⁴²³. Pažymėtina, kad neregistruotų religinių bendruomenių ir bendrijų skaičius nėra aiškus.

⁴²⁰ [Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas](#), 74 str. 3 d.

⁴²¹ [Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas](#) Nr. I-1057, 1995 m. spalio 4 d. (su vėlesniais pakeitimais), 6 str.

⁴²² Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, [„Įregistruotų religinių organizacijų skaičiai 2007–2025 m.“](#)

⁴²³ Ten pat.

Religinių bendrijų pripažinimas

2025 m., kaip ir ankstesniais metais, religijos laisvės užtikrinimo srityje Lietuvoje išliko aktualus religinių bendrijų pripažinimo klausimas.

2025 m. birželio 26 d. Konstitucinis Teismas priėmė nagrinėti Lietuvos Jehovos liudytojų religinės bendrijos (toliau – Jehovos liudytojai) individualų skundą, kuriame prašoma ištirti, ar Seimo 2024 m. birželio 6 d. nutarimas⁴²⁴ (toliau – nutarimas), kuriuo atsisakyta suteikti valstybės pripažinimą Jehovos liudytojams, neprieštarauja Konstitucijos 25 ir 26 straipsniams bei 43 straipsnio 1 daliai. Atsisakymas suteikti valstybės pripažinimą grindžiamas tuo, kad ši religinė bendrija neatitinka Konstitucijos 43 straipsnio 1 dalyje ir RBBĮ 6 straipsnyje nustatyto reikalavimo, kad jos mokymas ir apeigos neprieštarautų įstatymams ir dorai. Toks Seimo sprendimas priimtas atsižvelgiant į Teisingumo ministerijos 2022 m. lapkričio 25 d. išvadą. Jehovos liudytojai į Konstitucinį Teismą kreipėsi po to, kai jų skundus dėl Teisingumo ministerijos išvados panaikinimo bei Seimo nutarimo panaikinimo 2024 m. atmetė Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas⁴²⁵. Skunde Konstituciniam Teismui Jehovos liudytojai nurodė, jog Seimo nutarimas yra politiškai motyvuotas ir priimtas nevertinant tarptautinių įsipareigojimų pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją (toliau – EŽTK), EŽTT suformuotos jurisprudencijos, taip pat Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo bei Lietuvos Respublikos karo prievolės ir alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos įstatymo nuostatų, įsigaliosiančių 2026 m. sausio 1 d. Bendrija pažymėjo, kad, jeigu Seimas siekė pripažinti, kad jos religinis mokymas dėl kraujo perpylimo draudimo yra pavojaingas, jos manymu, Seimas privalėjo išsamiai tai pagrįsti remdamasis medicinos srities duomenimis, o ne socialinių mokslų kategorijomis, kurių pagrįstumo, nenaudojant medicininių duomenų, neįmanoma patikrinti. Jehovos liudytojai taip pat nurodė, kad Seimo nutarimas prieštarauja paties įstatymų leidėjo valiai – 2026 m. sausio 1 d. įsigaliosiančios redakcijos Karo prievolės ir alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos įstatymui, kuris nereikalauja atlikti karo tarnybos asmenims, kurie dėl religinių įsitikinimų ir savo sąžinės negali to daryti, ir suteikia teisę atlikti alternatyviąją civilinio pobūdžio tarnybą. Jehovos

⁴²⁴ Lietuvos Respublikos Seimo 2024 m. birželio 6 d. nutarimas Nr. XIV-2696 „Dėl atsisakymo suteikti valstybės pripažinimą Lietuvos Jehovos liudytojų religinei bendrijai“.

⁴²⁵ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartis byloje 2024 m. kovo 27 d. Nr. eA-407-463/2024 ir 2024 m. gruodžio 18 d. Nr. eAS-550-575/2024.

liudytojai atkreipė dėmesį į tai, kad jokie jos religiniai mokymai nedraudžia atlikti alternatyviosios civilinės tarnybos, o Seimas negalėjo selektyviai vertinti teisės aktų ir aiškinti Jehovos liudytojų religinių mokymų dėl kraujo perpilimo draudimo ir atsisakymo atlikti karo tarnybą atitikties Konstitucijai pagal pačių Seimo narių įsitikinimus. Pažymėtina, kad Jehovos liudytojai valstybės pripažintos religijos statuso Lietuvoje siekia nuo 2017 m. Nagrinėjimo laukianti byla Nr. 10-A/2025 ataskaitos rengimo metu yra antroji Konstitucinio Teismo bylų sąrašė ir turėtų būti išnagrinėta 2026 m.

2024 m. gruodžio 12 d., po septynerių metų nuo pirmojo kreipimosi, Seimas suteikė valstybės pripažinimą Senovės baltų religinei bendrijai „Romuva“ (toliau – „Romuva“).⁴²⁶ Pirmą kartą su prašymu suteikti valstybės pripažinimą į Seimą „Romuva“ kreipėsi 2017 metais. 2021 m. byloje *Senovės baltų religinė bendrija „Romuva“ prieš Lietuvą*⁴²⁷ EŽTT nustatė EŽTK 14 straipsnio, taikomo kartu su 9 straipsniu, ir 13 straipsnio pažeidimus ir nurodė, kad Seimas, atsisakydamas pareiškėjai suteikti valstybės pripažinimą, nepateikė objektyvių ir pagrįstų argumentų, o Seimo nariai, balsavę prieš pripažinimo suteikimą, neišliko neutralūs ir nešališki. Tačiau, nepaisant šio Lietuvai nepalankaus EŽTT sprendimo, 2023 m. Seimas atsisakė suteikti šiai bendrijai valstybės pripažinimą. Dėl šios priežasties 2024 m. sausio 4 d. „Romuva“ pakartotinai kreipėsi į EŽTT su skundu dėl valstybės pripažinimo nesuteikimo. 2024 m. pabaigoje Seimui galiausiai suteikus valstybės pripažinimą, ginčas šioje byloje išnyko. Todėl 2025 m. balandžio 24 d. EŽTT priėmė nutarimą⁴²⁸, kuriuo išbraukė peticiją iš bylų sąrašo. EŽTT konstatavo, kad pareiškėja nebuketina palaikyti savo peticijos, o remdamasis EŽTK 37 straipsnio 1 dalimi, EŽTT nenustatė jokių ypatingų aplinkybių, susijusių su pagarba žmogaus teisėms, kaip apibrėžta EŽTK ir jos protokoluose, dėl kurių reikėtų tęsti peticijos nagrinėjimą.

Alternatyvioji krašto apsaugos tarnyba

2024 m. birželio 13 d. Seime priimti Lietuvos Respublikos karo prievolės įstatymo pakeitimai³⁶, susiję su alternatyviosios tarnybos atlikimu, įsigaliojo 2026 m. sausio 1 d. Pakeitimais siekta užtikrinti, kad alternatyvioji krašto apsaugos tarnyba atitiktų civilinės tarnybos sampratą ir jos administravimas būtų atskirtas nuo krašto apsaugos sistemos

⁴²⁶ Lietuvos Respublikos Seimo 2024 m. gruodžio 12 d. nutarimas Nr. XV-58 [„Dėl valstybės pripažinimo suteikimo Senovės baltų religinei bendrijai „Romuva“](#).

⁴²⁷ [EŽTT 2021 m. birželio 8 d. sprendimas byloje Senovės baltų religinė bendrija „Romuva“ prieš Lietuvą](#), pareiškimo Nr. 48329/19.

⁴²⁸ [EŽTT 2025 m. balandžio 24 d. nutarimas byloje Senovės baltų religinė bendrija „Romuva“ prieš Lietuvą](#), pareiškimo Nr. 1747/24.

(be kita ko, tarnyba nebūtų administruojama krašto apsaugos ir gynybos funkcijas vykdančių institucijų). Vyriausybė 2025 m. gruodžio 17 d. nutarimu Nr. 907⁴²⁹ įgaliojo Jaunimo reikalų agentūrą vykdyti alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą administruojančios institucijos funkcijas, taip užtikrindama, kad būtų įgyvendintos įstatymo nuostatos dėl šios tarnybos atlikimo atskirai nuo krašto apsaugos sistemos. Praktinį šių įstatymo nuostatų įgyvendinimą reglamentuoja Alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos atlikimo valstybės ir savivaldybių institucijose ir įstaigose ir viešosios naudos nevyriausybiniuose organizacijose tvarkos aprašas⁴³⁰.

Atitinkamai pakeistas ir karo prievolininkų prašymų dėl alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos atlikimo nagrinėjimo teisinis reguliavimas. Iki įsigaliojant įstatymo pakeitimams 2026 m. šiuos prašymus nagrinėjo ir rekomendacijas dėl jų pagrįstumo teikė komisija, sudaryta iš NVO, tradicinių religinių bendruomenių ir bendrijų, mokslo ir studijų institucijų atstovų, o sprendimą dėl prašymo pagrįstumo priimdavo karo prievolę administruojanti krašto apsaugos sistemos institucija. 2022 m. birželio 7 d. EŽTT byloje *Teliatnikov prieš Lietuvą*⁴³¹ konstatavo, kad Lietuvoje egzistuojanti alternatyvioji krašto apsaugos tarnyba yra neatsiejamai susijusi su karo tarnyba, todėl negali būti laikoma kaip atskira civilinė tarnyba. Dėl to toks teisinis reguliavimas iš esmės prieštaravo visiškam alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos atskyrimo nuo krašto apsaugos sistemos reikalavimui ir pažeidė Konvencijos 9 straipsnį. Nuo 2026 m., remiantis pakeistu teisiniu reguliavimu, komisija, nagrinėjanti karo prievolininkų prašymus dėl alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos atlikimo, pati priima sprendimą dėl jų pagrįstumo. Vis dėlto net ir pagal naujos redakcijos įstatymą, nors prašymus svarsto ne krašto apsaugos sistemos institucija, alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą pageidaujantys atlikti karo prievolininkai juos vis tiek pateikia šią prievolę administruojančiai krašto apsaugos sistemos institucijai⁴³². Galiausiai atkreiptinas dėmesys į teisiame reguliavime atlieptą EŽTT pastabą dėl alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą atliekančių asmenų įvardijimo „karo prievolininkais“. 2026 m. įsigaliojusioje įstatymo redakcijoje toks asmuo įvardijamas „alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos prievolininku“.

⁴²⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2025 m. gruodžio 17 d. nutarimas Nr. 907 [„Dėl Lietuvos Respublikos karo prievolės ir alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos įstatymo įgyvendinimo“](#).

⁴³⁰ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2026 m. sausio 30 d. įsakymas Nr. A1-72 [„Dėl Lietuvos Respublikos karo prievolės ir alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos įstatymo įgyvendinimo“](#).

⁴³¹ EŽTT 2025 m. birželio 7 d. sprendimas byloje *Teliatnikov prieš Lietuvą*, pareiškimo Nr. 51914/19.

⁴³² Lietuvos Respublikos karo prievolės ir alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos įstatymas, 12 str. 1 d., 1996 m. spalio 22 d. (su pakeitimais), Nr. I-1593.

Vis dėlto pažymėtina, kad naujoji įstatymo redakcija neišsprendžia dalies alternatyviosios tarnybos atlikimo atskirai nuo krašto apsaugos sistemos aspektų. Įstatymo IV skyriuje nenumatyta galimybė asmeniui, įtrauktam į tarnybos aktyviajame rezerve ir kitos tarnybos rezerve sąrašus, šią tarnybą atlikti alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos sąlygomis. Įstatymo 15 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad tarnyba aktyviajame rezerve ir kita tarnyba rezerve atliekamos tarnaujant kariniuose vienetuose⁴³³. Taigi neužtikrinama teisė tarnybą aktyviajame rezerve atlikti ne krašto apsaugos sistemoje, o alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos sąlygomis. Toks teisinis reguliavimas sudaro prielaidas pažeisti asmens teisę į minties, sąžinės ir religijos laisvę, ypač tais atvejais, kai dėl pasikeitusių religinių ar pacifistinių įsitikinimų jis nebegali atlikti tarnybos, susijusios su ginklų, specialiųjų priemonių ar prievartos naudojimu. Tokia situacija gali susidaryti ir tais atvejais, kai asmuo tarnybą krašto apsaugos sistemoje atliko iki įstatymo pakeitimų įsigaliojimo, vadovaudamasis tuo metu galiojusiomis įstatymo nuostatomis, nors, kaip vėliau konstatavo EŽTT, tokia tarnyba negalėjo būti laikoma atskira civiline tarnyba. Šiuo metu nėra pradėtų teisinių procesų, kuriuose būtų keliamas šis klausimas, tačiau neatmestina, kad ateityje jis gali tapti aktualus, ypač mobilizacijos sąlygomis, kai įstatymų pakeitimai, siekiant užtikrinti religijos laisvę, būtų sunkiai įgyvendinami.

Įstatyme ir poįstatyminiuose teisės aktuose numatytas alternatyviosios tarnybos atskyrimas nuo krašto apsaugos sistemos vertintinas kaip teigiamas pokytis užtikrinant religijos laisvę Lietuvoje. Kita vertus, išlieka tam tikrų probleminių aspektų – įstatyme nenumatyta galimybė tarnybą rezerve atlikti alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos sąlygomis.

2025 m. tarptautiniuose ir nacionaliniuose teismuose buvo nagrinėjami teisiniai ginčai, susiję su religijos laisve karo prievolės ir alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos kontekste. Metų pabaigoje iš 17 EŽTT sprendimų bylose prieš Lietuvą, kurių vykdymą prižiūrėjo Europos Tarybos Ministrų Komitetas, 2 buvo susiję su religijos laisvės pažeidimais dėl to, kad valstybė nesudarė asmenims galimybės dėl jų religinių įsitikinimų atlikti alternatyviąją civilinę krašto apsaugos tarnybą.

2025 m. rugpjūčio 26 d. EŽTT priėmė sprendimą byloje *Rutkauskas prieš Lietuvą*⁴³⁴, kuriuo pripažino, kad pareiškėjui nebuvo sudaryta galimybė dėl jo religinių įsitikinimų atlikti

⁴³³ [Lietuvos Respublikos karo prievolės ir alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos įstatymas](#), 1996 m. spalio 22 d. (su pakeitimais), Nr. I-1593.

⁴³⁴ [EŽTT 2025 m. rugpjūčio 26 d. sprendimas byloje Rutkauskas prieš Lietuvą](#), pareiškimo Nr. 15816/20.

alternatyviąją civilinę krašto apsaugos tarnybą ir taip buvo pažeista jo teisė į religijos laisvę (EŽTK 9 straipsnis). Pareiškėjas, Jehovos liudytojas ir dvasininkas, gavęs šaukimą atlikti karo tarnybą, siekė, kad būtų atleistas nuo jos dėl savo religinių įsitikinimų. Karinės institucijos nusprendė neatleisti pareiškėjo nuo privalomosios pradinės karo tarnybos, o nacionaliniai teismai paliko skundžiamus sprendimus nepakeistus. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2019 m. spalio 16 d. galutiniu sprendimu konstatavo, kad konstitucinė piliečio pareiga atlikti privalomąją karo tarnybą ar alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą taikoma tiek tradicinėmis Lietuvoje laikomų bažnyčių ir religinių organizacijų dvasininkams, tiek netradicinių religinių bendruomenių ir bendrijų dvasininkams, todėl šioje byloje buvo teisinis pagrindas pripažinti, kad karinės institucijos sprendimas neatleisti pareiškėjo nuo privalomosios karo tarnybos buvo teisėtas. E. Rutkauskas, remdamasis EŽTK 9 straipsniu, kreipėsi į EŽTT nurodydamas, kad, nepaisant jo tikrų religinių įsitikinimų, jam nebuvo suteikta teisė atsisakyti karo tarnybos. Jis niekada neneigė savo pilietinių pareigų, tačiau Lietuvos įstatymuose nebuvo numatyta alternatyvioji civilinė tarnyba. EŽTT sprendime pažymėjo, kad bet kokia privalomosios karo tarnybos sistema užkrauna piliečiams didelę naštą, kuri yra priimtina, jei ji padalijama teisingai ir jei šios prievolės išimtys pagrįstos svariais ir įtikinamais argumentais. Tačiau sistema, kuri nustato piliečiams pareigą tarnauti kariuomenėje neatsižvelgiant į poreikius asmenų, atsisakančių karo tarnybos dėl įsitikinimų, neužtikrintų teisingos visos visuomenės ir asmens interesų pusiausvyros. EŽTT konstatavo, kad Lietuvoje egzistuojanti alternatyvioji krašto apsaugos tarnyba yra neatsiejamai susijusi su karo tarnyba, todėl negali būti laikoma atskira civiline tarnyba. Todėl valstybės atsisakymas pripažinti pareiškėjo teisę atsisakyti karo tarnybos dėl įsitikinimų nebuvo būtinas demokratinėje visuomenėje ir pažeidė EŽTK 9 straipsnį.

Tai jau antroji Jehovos liudytojų byla, susijusi su tomis pačiomis faktinėmis aplinkybėmis, kurią šiame tarptautiniame teisme Lietuva pralaimėjo. Ankstesnėje byloje, 2022 m. birželio 7 d. *Teliatnikov prieš Lietuvą*⁴³⁵, EŽTT taip pat priėmė sprendimą, kuriame konstatavo EŽTK 9 straipsnio (minties, sąžinės ir religijos laisvė) pažeidimą.

Taip pat paminėtina kita su privalomąja karo tarnyba susijusi nacionalinė byla, kuri 2025 m. buvo išnagrinėta kasacine tvarka. 2025 m. spalio 21 d. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT) baudžiamojoje byloje⁴³⁶ atmetė nuteistojo kasacinį skundą ir paliko

⁴³⁵ [EŽTT 2025 m. birželio 7 d. sprendimas byloje Teliatnikov prieš Lietuvą](#), pareiškimo Nr. 51914/19

⁴³⁶ [LAT 2025 m. spalio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-130-387/2025](#).

galioti žemesnės instancijos teismų sprendimus, kuriais karo prievolininkas S. V. nuteistas dėl šaukimo į privalomąją karo tarnybą vengimo pagal Baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 314 straipsnio 2 dalį, jam paskirta 1 250 Eur bauda. Žemesnės instancijos teisme asmuo buvo nuteistas už tai, kad būdamas įrašytas į prievolininkų sąrašą ir turėdamas pareigą atvykti arba susisiekti su Lietuvos kariuomenės Karo prievolės ir komplektavimo tarnyba bei pateikti reikalingus duomenis ir dokumentus, be pateisinamų priežasčių nustatytu laiku nurodytu adresu neatvyko, kitaip nesusisiekė ir taip tyčia vengė šaukimo į privalomąją karo tarnybą. Kasaciniame skunde kasatorius S. V. ne tik teigė, kad jam nebuvo tinkamai įteiktas kvietimas atvykti į karo prievolės tarnybą, kad būtų vykdomos šaukimo procedūros, dėl ko jis nežinojo, jog yra šaukiamas į privalomąją karinę tarnybą, bet ir nurodė, jog padarytas esminis Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – ir BPK) 6 straipsnio 2 dalies, įtvirtinančios draudimą diskriminuoti kaltinamuosius religijos ar kitų aplinkybių aspektu, pažeidimas. Taip pat nurodė, kad buvo suvaržyta Lietuvos Respublikos Konstitucijos 26 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta jo teisė išpažinti tikėjimą, nes negalėjo atlikti privalomosios karinės tarnybos dėl religinių įsitikinimų – kasatorius yra Gaudijos vaišnavų religinės bendruomenės narys ir jo religiniai įsitikinimai neleidžia atlikti karinės tarnybos.

Vis dėlto šioje byloje LAT konstatavo, kad S. V. sąmoningai siekė nevykdyti Lietuvos Respublikos karo prievolės įstatyme (toliau – KPĮ) karo prievolininkui nustatytų pareigų (KPĮ 37 straipsnio 1 dalis) ir be pateisinamos priežasties nustatytu laiku neatvyko į vietinę teritorinę karinę įstaigą. LAT atmetė ir kasatoriaus argumentus, kad privalomosios karinės tarnybos jis neturėjo atlikti dėl religinių įsitikinimų, pažymėdamas, kad šie argumentai neturi reikšmės BK 314 straipsnio 2 dalies taikymui. LAT atkreipė dėmesį, kad karo prievolininkų šaukimas yra kompleksinė procedūra, kurios metu vykdoma asmenų atranka, sprendžiami tarnybos atidėjimo ar atleidimo nuo jos klausimai, todėl pats šaukimas savaime nereiškia pareigos atlikti privalomąją karo tarnybą. Teismas pažymėjo, kad šaukimo procedūros metu nustatomas asmens tinkamumas atlikti privalomąją karo tarnybą dėl sveikatos būklės, vertinama, ar nėra priežasčių tarnybą atidėti atsižvelgiant į individualias aplinkybes. Be to, būtent šios procedūros metu asmuo turi galimybę nurodyti aplinkybes, turinčias esminę reikšmę privalomosios karo tarnybos atlikimui, – prašymu išdėstyti religinius ar pacifistinius įsitikinimus, neleidžiančius tarnauti su ginklu (KPĮ 17 straipsnio 1 dalis).

LAT taip pat pabrėžė Konstitucijoje įtvirtintą kiekvieno Lietuvos Respublikos piliečio teisę ir pareigą ginti Lietuvos valstybę nuo užsienio ginkluoto užpuolimo, pareigą įstatymo

nustatyta tvarka atlikti privalomąją karo ar alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą, taip pat šių pareigų suderinamumą su Konstitucijos 26 straipsnyje įtvirtinta minties, tikėjimo ir sąžinės laisve. LAT pabrėžė, kad asmenys, dėl savo religinių ar kitų įsitikinimų negalintys atlikti privalomosios karo tarnybos, turi teisę ir pareigą vietoj jos įstatymo nustatyta tvarka atlikti alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą.

2025 m. Lietuvos kariuomenės Karo komendantūrų valdyboje gauta 15 karo prievolinkų prašymų atlikti alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą dėl religinių įsitikinimų: 11 prašymų pagrįsta priklausymu Jehovos liudytojų religinei bendrijai, du – Vilniaus krikščionių bendruomenei „Biblijos kelias“, vienas – Kauno evangelijos tikėjimo krikščionių bendruomenei „Išgelbėjimo uola“, vienas – Kauno evangelikų krikščionių Baptistų Bažnyčiai⁴³⁷. Jehovos liudytojų religinei bendrijai priklausantys asmenys prašė leisti atlikti visiškai civilinio pobūdžio alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą. Šie 11 prašymų Komisijai nebuvo perduoti, jie palikti nenagrinėti, o šių asmenų šaukimo procedūros sustabdytos iki nacionalinio teisinio reguliavimo pakeitimo ir nuo krašto apsaugos sistemos institucijų kontrolės ir priežiūros nepriklausomos alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos įtvirtinimo. Karo prievolinkų prašymų atlikti alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą nagrinėjimo komisijai (toliau – Komisija) buvo perduoti likę 4 prašymai, grindžiami priklausymu tradicinėms religinėms bendruomenėms ar bendrijoms. Trijų pareiškėjų prašymai buvo patenkinti – jiems leista atlikti alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą, nes jie įrodė savo religinių įsitikinimų intensyvumą ir pagrįstumą karo prievolės kontekste. Vieno pareiškėjo prašymas buvo atmestas, nes jis neįrodė nenugalimo konflikto tarp pareigos atlikti karo prievolę (karo tarnybą) ir savo sąžinės bei intensyvių ir neapsimestinių religinių įsitikinimų. Religinių įsitikinimų pagrindas sudarė 93,75 proc. visų 2025 m. gautų prašymų atlikti alternatyviąją karo tarnybą. Tik vienas gautas ir išnagrinėtas prašymas buvo pagrįstas pacifistiniais įsitikinimais.

Šaukimo procedūrų sustabdymas susijęs su įstatymo pokyčiais reglamentuojant alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą, įgyvendinant EŽTT sprendimą byloje *Teliatnikov prieš Lietuvą*⁴³⁸.

⁴³⁷ Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos 2026 m. kovo 9 d. raštas Nr. 12-01-589 „Dėl informacijos teikimo“.

⁴³⁸ [EŽTT 2022 m. birželio 7 d. sprendimas byloje Teliatnikov prieš Lietuvą](#), pareiškimo numeris 51914/19.

Kas dešimt metų Lietuvoje atliekamo visuotinio gyventojų surašymo duomenys laikytini patikimiausiu šaltiniu gyventojų religinei demografijai vertinti. 2021 m. visuotinio gyventojų surašymo duomenimis, didžioji dalis gyventojų save priskyrė Romos katalikams (74 proc.), 3,7 proc. – stačiatikiams (ortodoksams), 6,1 proc. savęs nepriskyrė jokiai religinei bendruomenei ar bendrijai, o beveik 14 proc. nenurodė jokios religinės bendruomenės ar bendrijos. Tradicinėmis religinėmis bendrijomis pripažįstamiems sentikių ir evangelikų liuteronų tikėjimams save priskyrė atitinkamai 0,65 ir 0,54 proc. gyventojų. 2021 m. Lietuvoje gyveno 5 540 evangelikų reformatų, 2 165 musulmonai sunitai, 899 judėjai ir 255 karaimai. Gausiausios tradicinėmis nepripažįstamos religinės bendruomenės ir bendrijos 2021 m. buvo senovės baltų tikėjimo atstovai (pagonys) – 3 917 gyventojų, sekmininkai – 3 032 gyventojai ir Jehovos liudytojai – 2 118 gyventojų⁴³⁹. Atkreiptinas dėmesys, kad visuotinis gyventojų surašymas atliekamas tik kas dešimt metų, todėl 2021 m. duomenys gali neatspindėti dabartinės situacijos. Vis dėlto, nesant patikimesnių duomenų, pateiktieji laikytini pakankamai vertinant bendrąsias gyventojų religinės demografijos tendencijas.

Vertinant religijos laisvės užtikrinimo situaciją, aktualu apžvelgti ir visuomenės nuostatas skirtingų religinių grupių atžvilgiu. 2025 m. Lietuvos socialinių mokslų centro (toliau – LSMC) Sociologijos instituto Etninių tyrimų skyriaus ir nevyriausybinės organizacijos „Diversity Development Group“ iniciatyva atliktas visuomenės nuostatų tyrimas.

Jį įgyvendino bendrovė „Baltijos tyrimai“, kuri 2025 m. kovo 8–24 d. individualių interviu būdu atliko reprezentatyvią Lietuvos gyventojų apklausą apie jų nuostatas etninių, religinių ir kitų socialinių grupių atžvilgiu⁴⁴⁰. Tyrimo duomenys rodo neigiamą didelės dalies gyventojų požiūrį į islamą išpažįstančius asmenis. Gyventi kaimynystėje su musulmonais teigė nenorintys 51 proc. apklaustųjų. Tai antra labiausiai nepageidaujama grupė po romų (59 proc.). Dirbti vienoje darbovietėje su musulmonais teigė nenorintys 32 proc. apklaustųjų – tai ketvirta labiausiai stigmatizuojama grupė po romų (46 proc.), migrantų iš Rusijos (39 proc.) ir homoseksualių asmenų (34 proc.). 2024 m. toks tyrimas nebuvo atliktas, tačiau, lyginant šiuos duomenis su 2023 m. atlikto analogiško tyrimo rezultatais,

⁴³⁹ Valstybės duomenų agentūra, Gyventojų ir būstų surašymai, 2021 m. gyventojų tautybės, gimtosios kalbos ir išpažįstamo tikėjimo statistinio tyrimo duomenys, 2022 m. kovo 21 d.

⁴⁴⁰ LSMC Sociologijos institutas, [2025 m. visuomenės nuostatų tyrimo pristatymas](#) (2025 m. gegužės 21 d.), publikuota 2025 m. gegužės 22 d.; LSMC Sociologijos institutas, „Diversity Development Group“, [Visuomenės nuostatų mažumų bei migrantų atžvilgiu Lietuvoje tyrimas](#).

matyti, kad musulmonai išlieka viena labiausiai nepageidaujamų grupių: 2023 m. gyventi kaimynystėje su musulmonais teigė nenorintys 46 proc. apklaustųjų, o dirbti su jais vienoje darbovietėje – 33 proc.

2025 m. į kasmetinę LSMC Sociologijos instituto ir „Diversity Development group“ apklausą nebuvo įtrauktos kitos religinės grupės. Vis dėlto 2022 m. atlikta (2023 m. dalis grupių taip pat neįtrauktos, o 2024 m. apklausa nevyko) išsamiausia šioje srityje apklausa rodo, kad su Jehovos liudytojais kaimynystėje gyventi nenorintys teigė 31,2 proc., su hinduistais, budistais – 22,2 proc., su kitų (netradicinių) krikščioniškos kilmės kryptų tikėjimo atstovais – 13,9 proc., su totoriais – 11,3 proc., su žydais – 8,9 proc. respondentų⁴⁴¹.

Nusikalstamų veikų žinybinio registro duomenimis, iš 2025 m. pagal BK 170 straipsnį „Kurstymas prieš bet kokios tautos, rasės, etninę, religinę ar kitokią žmonių grupę“ užregistruotų nusikaltimų du buvo susiję su musulmonais, 14 – su žydais⁴⁴². Vertinant neapykantą prieš žydus, 2025 m. lapkritį atlikta „Eurobarometro“ apklausa rodo, kad 35 proc. respondentų antisemitizmą Lietuvoje laiko problema⁴⁴³. 57 proc. respondentų mano, kad antisemitizmo lygis Lietuvoje per pastaruosius penkerius metus nepakito, 14 proc. – kad auga, o 18 proc. – mažėja.

⁴⁴¹ LSMC Sociologijos institutas, „Diversity Development Group“, [Visuomenės nuostatos etninių ir religinių grupių atžvilgiu: 2022 m.](#)

⁴⁴² Vidaus reikalų ministerija, [„Ataskaita apie neapykantos nusikaltimų ir neapykantos kalbos situaciją Lietuvoje 2025 metais“](#), Vilnius, 2026.

⁴⁴³ Europos Komisija, [Perceptions of antisemitism](#), 2026 m. sausis.

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba (toliau – LGKT) dėl tikėjimo pagrindo 2025 m. sulaukė 92, dėl įsitikinimų ir pažiūrų – 105, dėl religijos – 97 kreipimusi. Dėl galimos diskriminacijos tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, religijos pagrindais LGKT 2025 m. gauti 23 skundai: dėl tikėjimo pagrindo – 3, dėl įsitikinimų ir pažiūrų – 14 skundų, dėl religijos – 6 skundai ⁴⁴⁴. 2024 m. šios srities skundų gauta beveik dvigubai mažiau – 12 (3 iš jų – dėl religijos pagrindo, o likę 9 – dėl įsitikinimų ar pažiūrų). Pažeidimų dėl tikėjimo ir religijos pagrindų 2025 m. nustatyta nebuvo, diskriminacija nustatyta vieno skundo tyrime dėl įsitikinimų ar pažiūrų pagrindo vartotojų teisių apsaugos srityje. Didžioji dalis skundų dėl tikėjimo, religijos, įsitikinimų ar pažiūrų teikiama vartotojų teisių apsaugos srityje. 2024 m. ir ankstesniais metais didesniąją skundų dalį sudarė asmenų iš įkalinimo įstaigų kreipimaisi (dažniausiai kreiptasi dėl sąlygų sudarymo islamą išpažįstantiems bausmę atliekantiems asmenims atlikti religines apeigas, įsigyti religinės literatūros)⁴⁴⁵.

2025 m. gruodžio 4 d. pirmosios instancijos Vilniaus apygardos teismas pripažino Lietuvos Respublikos Seimo narį, politinės partijos „Nemuno aušra“ pirmininką, Remigijų Žemaitaitį kaltu pagal BK 170 straipsnio 2 dalį dėl neapykantos kurstymo ir pagal 170² straipsnio 1 dalį dėl Holokausto menkinimo⁴⁴⁶. Teismas konstatavo, kad 2023 m. gegužės ir birželio mėnesiais R. Žemaitaitis savo asmeninėje „Facebook“ paskyroje paskelbė kelis įrašus, kuriuose viešai tyčiojosi iš žydų tautybės asmenų, juos niekino ir skatino neapykantą žydų bendruomenei. Taip pat pažymėjo, kad šiuose įrašuose politikas naudojo žeminančią, žmogaus orumą niekinančią ir tautiniu pagrindu priešišką kurstančią kalbą. Atskirą vertinimą teisėjų kolegija skyrė 2023 m. birželio 13 d. paskelbtam įrašui, kuriame politikas Holokaustą sugretino su lietuvių patirtomis sovietinėmis represijomis, teigdamas, kad Lietuvoje vykęs „lietuvių Holokaustas“ buvo didesnis. Teisėjų kolegijos nuomone, toks pareiškimas paneigia Holokausto istorinį unikalumą ir bando jį sumenkinti, kartu klaidinančiai perteikdamas faktus apie žydų istoriją ir jų patirtas sistemines masines žudynes. Subendrinus bausmes, politikui paskirta 5 000 Eur dydžio bauda. Vilniaus apygardos prokuratūra 2025 m. gruodį Lietuvos apeliaciniam teismui pateikė apeliacinį skundą, prašydama politikui skirti gerokai didesnę (51 250 Eur) baudą, taip pat panaikinti nuosprendžio dalį, kuria iš kaltinimo R. Žemaitaičiui buvo pašalinti tęstinę nusikalstamą veiką sudarantys žydų tautos genocido (Holokausto) menkinimo

⁴⁴⁴ Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos 2026 m. kovo 13 d. raštas Nr. (26)PAK-126)S-125 „Dėl informacijos pateikimo SE-467“.

⁴⁴⁵ [Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolieriaus 2024 metų veiklos ataskaita](#), 2025 m. kovo 14 d.

⁴⁴⁶ Vilniaus apygardos teismas, 2025 m. gruodžio 4 d., „[Vilniaus apygardos teismas pripažino Remigijų Žemaitaitį kaltu dėl neapykantos kurstymo ir Holokausto menkinimo](#)“, vat.teismas.lt.

epizodai ir šioje dalyje priimti naują apkaltinamąjį nuosprendį. Savo ruožtu už antisemitinius pareiškimus nuteistas R. Žemaitaitis 2026 m. sausį šį nuosprendį taip pat apskundė, prašydamas teismo jį panaikinti. 2026 m. liepos 22 d. priimtas Lietuvos apeliacinio teismo nuosprendis, kuriame, atsižvelgęs į R. Žemaitaičio pasisakymų tęstinumą ir sistemingumą, įvertinęs vartojamos retorikos agresyvumą, sąmoningą istorinių faktų iškraipymą, išskirtinį jo, kaip valstybės politiko, statusą ir šiais veiksmais padarytą tiesioginę žalą Lietuvos tarptautiniam prestižui bei valstybės saugumo interesams, Lietuvos apeliacinis teismas politikui už neapykantos kurstymą ir Holokausto menkinimą užgauliu ir įžeidžiančiu būdu paskyrė dvigubai didesnę galutinę subendrintą bausmę – 10 000 Eur baudą.⁴⁴⁷

Moksliniai tyrimai religijos laisvės užtikrinimo srityje

2025 m. buvo pradėti įgyvendinti ir tęsiami moksliniai tyrimai, kuriais analizuojami religijos laisvės užtikrinimo bei valstybės ir bažnyčios santykio teisinio reguliavimo klausimai.

2025 m. balandžio 1 d. Vilniaus universiteto Teisės fakulteto mokslininkų grupė, vadovaujama prof. dr. Egidijaus Kūrio, pradėjo vykdyti projektą⁴⁴⁸, finansuojamą Lietuvos mokslo tarybos pagal 2024 m. Teisingumo ministerijos pasiūlytą reikminio tyrimo temą „Galimybių tobulinti Lietuvos valstybės ir bažnyčios santykio modelį analizė“. Projekto tikslas – pagrįsti, kuriais atžvilgiais esamas valstybės ir bažnyčios santykio modelis turi ir gali būti patobulintas, laikantis principinės nuostatos, kad būtina kuo geriau užtikrinti valstybės pasaulietiško ir sąžinės laisvės konstitucinių imperatyvų įgyvendinimą ir pusiausvyrą, vykdyti valstybės konstitucinius įsipareigojimus. Analizė ir pasiūlymai bus grindžiami: objektyvia religinių organizacijų įvairovės Lietuvoje faktografija, Lietuvoje ir kitose šalyse atliktais moksliniais tyrimais, oficialiąja konstitucine Lietuvos valstybės ir bažnyčios santykio doktrina (*inter alia*, skirta valstybės pasaulietiško ir sąžinės laisvės darnai), teisės viešpatavimo standartais, informacija apie Lietuvos valstybės ir bažnyčios santykių teisinio reguliavimo dinamiką, dabartinę būklę ir raidos tendencijas. Taip pat informacija apie Lietuvos teismų ir EŽTT jurisprudenciją, skirtą Lietuvos valstybės ir bažnyčios santykiui, lyginamąja medžiaga apie bažnyčios ir valstybės santykių teisinį

⁴⁴⁷ Lietuvos apeliacinis teismas, 2026 m. liepos 22 d., „[R. Žemaitaičiui už neapykantos kurstymą ir Holokausto menkinimą – griežtesnės bausmės](#)“, apeliacinis.lt.

⁴⁴⁸ Informacija apie projektą Nr. P-REP-25-214 „Galimybių tobulinti Lietuvos valstybės ir bažnyčios santykio modelį analizė“ pateikiama Lietuvos mokslo tarybos gautų paraiškų, vykdytų ir vykdomų projektų sąvade SPEKTRAS. Prieiga per: <https://spektras.lmt.lt/>.

reguliavimą, kuriame derinamas valstybės pasaulietiškas ir sąžinės laisvės užtikrinimas. Taigi projektu siekiama išsiaiškinti teisinio reglamentavimo trūkumus ir suderinti nacionalinius teisės aktus su tarptautiniais standartais, kuriais užtikrinama religijos laisvė. Projektas įgyvendinamas iki 2026 m. kovo 31 d. Tokia Teisingumo ministerijos iniciatyva, kuria siekiama tobulinti religinių bendruomenių ir bendrijų teisinį reguliavimą bei galimai sudaryti prielaidas ateityje išvengti šiuo metu kylančių ginčų dėl valstybės pripažinimo suteikimo, vertintina teigiamai. Vis dėlto pažymėtina, jog tam, kad ši iniciatyva turėtų realų poveikį, reikalinga politinė valia įgyvendinti atliktos analizės pagrindu suformuluotoms ir pateiktoms rekomendacijoms.

Taip pat 2025 m. buvo tęsiamas Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) Vytauto Kavolio transdisciplininių tyrimų institute 2024 m. rugsėjo 2 d. pradėtas vykdyti mokslinis projektas „Religijos politizavimo ir politikos religizavimo diskursyvinės praktikos šiuolaikinėje Lietuvoje“⁴⁴⁹ (vadovė – prof. dr. Milda Ališauskienė), finansuojamas Lietuvos mokslo tarybos. Šio projekto tikslas – apibrėžti šiuolaikinės Lietuvos religijos ir politikos santykių bruožus, pasitelkus politikos religizavimo bei religijos politizavimo procesų analizę. Išsikeltam tikslui pasiekti numatyti uždaviniai:

- 1) apibrėžti religijos ir politikos santykių bruožus demokratinėse visuomenėse;
- 2) išanalizuoti politikos religizavimo proceso diskursyvines praktikas religinių bendruomenių valstybės pripažinimo procesuose;
- 3) ištirti religijos politizavimo proceso diskursyvines praktikas Lietuvos katalikų bažnyčios viešajame diskurse;
- 4) atskleisti religijos politizavimo diskursyvines praktikas Lietuvos katalikų institucinėse religinėse praktikose.

Projekto metu bus analizuojami trys atvejai: Lietuvos valstybės pripažinimo suteikimo religinėms bendrijoms procesas, tos pačios lyties partnerystės įteisinimo procesas ir Europos Komisijos konvencijos dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje prevencijos ir kovos su juo ratifikavimo procesas Lietuvoje. Tikimasi, kad tyrimas reikšmingai prisidės prie šiuolaikinės religijos, religijos ir politikos sąveikos Lietuvoje suvokimo, leis palyginti procesus Lietuvoje su panašiais procesais europiniame ir pasauliniame kontekste.

⁴⁴⁹ Informacija apie projektą Nr. P-MIP-24-484 „Religijos politizavimo ir politikos religizavimo diskursyvinės praktikos šiuolaikinėje Lietuvoje“ pateikiama Lietuvos mokslo tarybos gautų paraiškų, vykdytų ir vykdomų projektų sąvade SPEKTRAS. Prieiga per: <https://spektras.lmt.lt/>.

Projektas truks trejus metus iki 2027 m. rugpjūčio 31 d., jo pabaigoje planuojama parengti kolektyvinę monografiją.

2025 m. kovo 1 d. pradėtas įgyvendinti projektas „Religinės permainos ir demokratinis atsparumas: religijų atsako į (geo)politines krizes lyginamasis tyrimas (RELIDEM)“⁴⁵⁰ (vadovė – prof. dr. Milda Ališauskienė), kuriam finansavimą skyrė Lietuvos mokslo taryba. Projekto metu tyrėjų komanda analizuos, kaip keturių su Rusija besiribojančių šalių – Suomijos, Lietuvos, Lenkijos ir Ukrainos – bažnyčios teologiškai reaguoja į Rusijos karą Ukrainoje ir dešiniųjų nacionalistų retoriką. Projektas suskirstytas į temines dalis. Pirmoje dalyje bus vertinamas krikščionių požiūris į karą ir taiką Rusijos karo Ukrainoje kontekste. Antroje dalyje bus nagrinėjama kintanti eilinių religinių bendruomenių politinė pozicija Europoje stiprėjant dešiniosioms ideologijoms. Trečioje dalyje bus analizuojami teologiniai iššūkiai ir transformacijos šiuolaikinių krizių kontekste. Galiausiai, ketvirtoje dalyje bus pateikiama lyginamoji religinių konfesijų reakcijos Suomijoje, Lietuvoje, Lenkijoje ir Ukrainoje analizė, atskleidžianti Europos religinio-politinio kraštovaizdžio modelius ir skirtumus. Projekte dalyvauja Åbo Akademi universitetas (koordinuojanti institucija, Suomija), Vilniaus universitetas (Lietuva), Jogailos universitetas (Lenkija) ir Lundo universitetas (Švedija). Projektas truks trejus metus iki 2028 m. vasario 28 d.

⁴⁵⁰ Projekto „[Religinės permainos ir demokratinis atsparumas: religijų atsako į \(geo\)politines krizes lyginamasis tyrimas \(RELIDEM\)](#)“ įgyvendinimo laikotarpis 2025 m. kovo 1 d.–2028 m. vasario 28 d., finansuoja Lietuvos mokslo taryba (sutarties Nr. S-HERA-25-2).

Apibendrinimas

Apibendrinant, 2025 m., kaip ir ankstesniais metais, Lietuvoje aktualus išliko religinių bendrijų pripažinimo klausimas. Seimui atsisakius suteikti valstybės pripažinimą Jehovos liudytojų religinei bendrijai, Konstituciniame Teisme priimtas nagrinėti Lietuvos Jehovos liudytojų religinės bendrijos prašymas įvertinti 2024 m. Seimo nutarimo, kuriuo atsisakyta suteikti valstybės pripažinimą šiai bendrijai, konstitucingumą. Ši aplinkybė laikytina svarbiu žingsniu formuojant teisminę praktiką dėl mažųjų religijų pripažinimo Lietuvoje, galinčiu prisidėti prie didesnio teisinio aiškumo.

Kiti teisiniai ginčai Lietuvos atžvilgiu tarptautiniuose ir nacionaliniuose teismuose religijos laisvės srityje buvo daugiausia susiję su karo prievole ir alternatyviaja krašto apsaugos tarnyba. Vis dėlto, nors 2024 m. imtasi svarbių teisinio reguliavimo pokyčių, kurie įsigaliojo 2026 m., siekiant įgyvendinti EŽTT sprendimą byloje *Teliatnikov prieš Lietuvą* ir sudaryti galimybę asmenims, negalintiems atlikti karo tarnybos dėl savo religinių įsitikinimų, atlikti civilinio pobūdžio alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą, išlieka tam tikri probleminiai aspektai – tarnybos rezerve atlikimas alternatyviosios tarnybos sąlygomis įstatyme nenumatytas, todėl išlieka prielaidos ateityje kilti teisiniams ginčams.

Svarbiu religijos laisvės užtikrinimo aspektu išlieka visuomenės nuostatos. Kaip ir ankstesniais metais, pastebimos neigiamos gyventojų nuostatos musulmonų atžvilgiu, fiksuoti neapykantos nusikaltimai musulmonų ir žydų atžvilgiu. Iššūkių visapusiškai įvertinti religinės laisvės užtikrinimą kelia nenuosekliai (ne kasmet) vykdomi gyventojų nuostatų tyrimai ir tik kas dešimt metų renkami religinės demografijos duomenys.

Rekomendacijos

Lietuvos Respublikos Vyriausybei:

1.

Plėsti visuomenės nuostatų skirtingų religinių grupių atžvilgiu stebėseną, siekiant apsaugoti religines mažumas nuo diskriminacijos apraiškų.

Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijai:

2.

Inicijuoti Lietuvos Respublikos karo prievolės įstatymo papildymą numatant galimybę tarnybą rezerve atlikti alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos sąlygomis.

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai:

3.

Inicijuoti ir tęsti diskusijas dėl valstybės ir bažnyčios santykio modelio bei religinių organizacijų valstybės pripažinimo procedūros tobulinimo, siekiant užtikrinti religinių mažumų teises, mažinti šio proceso politizavimo riziką ir įgyvendinti mokslo bendruomenės pateiktas rekomendacijas.

Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaiga

Gedimino pr. 56

01110 Vilnius

Tel. +370 5 266 8100

El. p. ombuds@lrski.lt

www.lrski.lt

Vilnius, 2026

ISSN 3030-1343